

Львівський державний університет внутрішніх справ

МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

(осінні читання)

Збірник тез
Всеукраїнської наукової конференції
здобувачів вищої освіти

20 листопада 2020 року

Львів

УДК 34
М52

*Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет
Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ
(протокол від 4 листопада 2020 року № 4)*

Упорядник – Ю. М. Шевців,
науковий співробітник
відділу організації наукової роботи
Львівського державного університету внутрішніх справ

Механізм функціонування громадянського суспільства:
М52 збірник тез Всеукраїнської наукової конференції
здобувачів вищої освіти (20 листопада 2020 року) / упор.
Ю. М. Шевців. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 396 с.

Збірник містить тези доповідей та повідомлень, які внесено до програми традиційних «осінніх читань», що проводитимуться у рамках щорічної Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти «Механізм функціонування громадянського суспільства» у Львівському державному університеті внутрішніх справ 20 листопада 2020 року.

Учасники конференції – курсанти, студенти, магістранти, ад'юнкти та аспіранти закладів вищої освіти України.

Тези опубліковано в авторській редакції.

УДК 34

© Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2020

АКТИВНІСТЬ МОЛОДІ – ЗАПОРУКА РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Однією з головних умов забезпечення суспільно-політичної стабільності в Україні є належний розвиток громадянського суспільства. При цьому треба зауважити, що категорія «громадянське суспільство» має широке і поліфункціональне значення, а це відображає її дискусійність і водночас постійну актуальність.

Формування сучасної концепції громадянського суспільства залежить від співпраці і порозуміння громадських спільнот і владних структур, людини і соціуму, громадянина і держави. Ефективність цієї взаємодії, своєю чергою, визначає якість функціонування в суспільстві злагодженої моделі державно-громадського управління і впливає на процес державотворення загалом.

Громадська активність завжди була рушійною силою розвитку громадянського суспільства, що здебільшого є суспільним і політичним ідеалом, до якого прагне людство протягом усієї своєї історії. Ідеального громадянського суспільства остаточно не можливо досягти, адже не можна зупинити суспільний розвиток. Нові суспільно-політичні виклики ставлять нові завдання перед соціумом, для вирішення яких створюються нові структури, розробляються нові механізми в рамках нових моделей взаємодії.

Розвиток української державності також залежить від динаміки громадянського суспільства. Діалогова взаємодія громадян і держави, що закріплена на законодавчому рівні і водночас гарантована суспільною свідомістю, має характер симетричної двосторонньої інтеракції. Формування та налагодження функціонування такої моделі управління дозволить Україні піднятися на вищий рівень цивілізаційного розвитку.

Вирішення великих проблем починається з маленьких кроків. Щоб активізувати все суспільство, потрібна іскра ідеї, а нові ідеї, як відомо, виникають переважно у молодого покоління. Тому дуже важливо створювати належні умови для виховання, навчання, а отже, формування і розвитку потенціалу молоді. Що активнішою буде молодь, то більше шансів створити активне громадянське суспільство.

Для того, щоб активізувати громадськість, потрібно до різноманітних заходів частіше залучати молодь з їхнім сучасним креативним мисленням, новітнім баченням і навіть дещо «приземленими»

інтересами. Правильно направлена творчість молодих може стати цінним поповненням потенціалу України, а отже, і стимулом до розвитку.

Як свідчить практика, молодь легше й ефективніше адаптується до нових викликів, які ставить нам життя, продукуючи при цьому доволі дієві механізми подолання перешкод, вирішення проблем, виходу з криз тощо. Тож, роблячи ставку на молодь, суспільство і держава завжди перебуватимуть у динаміці. Звичайно, бажано, щоб цей рух супроводжувався раціональністю й доцільністю. А це вже залежить від того, наскільки інтелектуально освіченими та професійно підготовленими вийдуть на цей шлях молоді люди.

Львівський державний університет внутрішніх справ, сам будучи доволі молодим закладом вищої освіти, найперспективнішим капіталовкладенням вважає підготовку молоді до професійної діяльності. Тому підтримує ініціативу своїх вихованців і щороку збирає здобувачів вищої освіти з усієї України, які готові обговорювати складні проблеми механізму функціонування громадянського суспільства.

Віriamo, що наш захід стане ще одним кроком до об'єднання української талановитої молоді, додасть їй віри у себе і впевненості у можливість перетворити буденність у гідне майбутнє.

Бажаю всім учасникам конференції плідних наукових дискусій, результативного пошуку нових наукових підходів, налагодження контактів та особистого внеску у розвиток громадянського суспільства!

Роман Благуца,
*ректор Львівського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, професор
полковник поліції*

Д. О. Авзалова

*(Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького)*

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ СУДОВОГО ПРЕЦЕДЕНТУ ЯК ДЖЕРЕЛА ПРАВА В УКРАЇНІ

Юрист, який активно практикує в судах, повинен добре уявляти, який результат може мати судовий процес при застосуванні тих чи інших нормативно-правових документів і, як норми права застосовуються суддями. До правильного застосування і розуміння тенденцій в судовій практиці приходять двома шляхами: методом вивчення та аналізу вже існуючої практики і рішень, або методом власних проб і помилок. Питання судового прецеденту є актуальним в наш час, адже законодавство часто недостатньо ефективно регулює суспільні відносини.

На думку деяких науковців: в Україні судова практика вже є джерелом права. Так, до числа судових актів, що містять нормативні приписи, відносять: рішення Європейського суду з прав людини; нормативні тлумачення Пленуму Верховного Суду України та Вищих спеціалізованих судів; рішення судів по аналогії закону та права; рішення Конституційного Суду України; рішення судів загальної юрисдикції, що скасовують дію нормативних актів, а також на основі норм права, що містять оціночні.

Створенням прецедентів активно займається Конституційний Суд України. Так в Законі України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» зазначено, що суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права [1, с. 17, 19].

Шлях до офіційного визнання в Україні судового прецеденту джерелом права вже прокладено, зокрема, про це свідчить аналіз міжнародно-правових актів у сфері прав людини. Так, згідно з Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року ст. 46, держави-учасниці (зокрема, Україна) зобов'язуються виконувати рішення Європейського суду з прав людини в будь-яких справах, у яких вони є сторонами.

Судовий прецедент має позитивні й негативні аспекти:

До позитивних аспектів встановлення судового прецеденту належать:

1. Судовий прецедент замість судів допоможе визначити напрями підвищення кваліфікації суддів, адже кожна зміна або

скасування судового рішення автоматично порушує питання про причини допущених помилок, започаткувати об'єктивний механізм притягнення їх до дисциплінарної відповідальності й реально знизити корупцію не тільки в судах, а й в усіх правоохоронних органах завдяки стабільності та обов'язковості судових рішень.

2. Для української правової системи судовий прецедент може стати ефективним засобом, який регулюватиме нові суспільні відносини, до яких не встигає пристосуватись правова система. Усунути недосконалість, суперечливість та неясність законодавства.

3. Вирішити актуальну проблему єдності правозастосовної практики в Україні, що спричиняє звернення громадян до Європейського суду з прав людини та підриває авторитет національного правосуддя. Саме законодавче закріплення обов'язку нижчестоящих судів дотримуватись рішень вищих судових інстанцій може вирішити проблему неоднакового застосування судами правових норм.

4. Відсутність тиску на суд чи іншу посадову особу, зменшується кількість скарг, оскільки ніхто не зможе діяти в аналогічній справі інакше, як у попередній.

5. Судовий прецедент спрямовується на обов'язкове застосування результатів творчої, а не механічної діяльності суддів у процесі здійснення правосуддя. Найбільше це має вплив на сферу конституційного судочинства, адже саме завдяки прецедентному праву мотивація Конституційного Суду на ціннісних та моральних засадах стає загальнообов'язковою, що дає змогу універсалізувати конституційні цінності в межах правової системи.

До негативних аспектів офіційного затвердження в правових нормах судового прецеденту входять:

1. У кожній справі судді повинен застосовувати деталізований аналіз усіх обставин, справи об'єктивний підхід, а наявність судового прецеденту стимулюватиме «спрошене» вирішення аналогічних справ, тому це дає підстави говорити про несправедливість судового рішення, яке може винести суд. Тобто, це створює проблему неефективності судового захисту інтересів та прав осіб.

2. Судовий прецедент збільшить відсоток неправосудних рішень та розширення свобод судових розсудів в Україні, так як в першу чергу до цього кроку ще не готова судова система. Численні недоліки, такі як недосконалість та навіть абсурдність судової системи, відсутність справедливого відбору кандидатів на посаду судді, низький рівень професійної підготовки суддів, повна безвідповідальність та свавілля, корумпованість суддів, за політизованість вищих судових інстанцій яскраво демонструють небезпеку, яку може принести судовий прецедент у його класичному варіанті.

3. Ще негативний вплив на розвиток судового прецеденту мають передбачені Законом України «Про судоустрій України» ст. 26 про повноваження апеляційних суддів, президії апеляційного суду, вищого спеціалізованого суду та заступників голів і президії, суддів Верховного Суду України, голів судових палат Верховного Суду України надавати судам нижчого рівня «методичну допомогу» у застосуванні законодавства.

Це призводить не тільки до відволікання суддів вищих інстанцій від здійснення правосуддя, а й до видачі судам нижчих інстанцій з боку суддів вищих інстанцій адміністративних по суті приписів щодо застосування законодавства, що суперечить Конституції України та заважає формуванню прецеденту усталеною судовою практикою [2, с. 126].

Можна зробити висновок, що прецедент є необхідним для національної правової системи, адже він спрямований на забезпечення динамічності та покращення ефективності, деталізацію нормативно-правового регулювання захисту прав та інтересів людини судом. Є багато чинників загального характеру, що стримують розвиток судового прецеденту в праві України. Проте, враховуючи європейське спрямування України, заяви та дискусії з приводу введення судового прецеденту вже не викликають подиву. Тому, ідея запровадження права судового прецеденту в Україні має право на існування.

Список використаних джерел

1. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV. ВВР, 2006, № 30. Ст. 260.
2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://cutt.ly/eo94avf> (дата звернення: 02.10.2020).

А. В. Александрова

(Донецький юридичний інститут МВС України)

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ У СФЕРІ ВИРОЩУВАННЯ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР В УКРАЇНІ

Здійснення зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання в Україні умовах глобалізаційно-інтеграційних процесів, потребує використання механізмів забезпечення їх економічної

безпеки, згідно [1, с. 14]. Однією з складових успішного функціонування суб'єктів господарювання на всіх рівнях соціально-економічного розвитку є ефективний розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств у сфері вирощування зернових культур.

Визначальні аспекти проблематики розвитку суб'єктів господарювання у сфері вирощування зернових культур в Україні розглядали у своїх роботах вітчизняні та зарубіжні науковці, а саме: Федосєєва Г. С. [2], Рахман М. С., Бабенко Н. М. [3], Марків Г. В. [4] та інші. Однак моніторинг тенденцій розвитку відповідних суб'єктів є актуальним.

Оцінка тенденцій суб'єктів господарювання у сфері вирощування зернових культур в Україні проведено з використанням визначення коефіцієнту варіації, що здійснено за допомогою функцій MS Excel (таблиця 1).

Отримані дані розрахунків у таблиці 1 демонструють неоднорідність ряду даних імпорту та однорідність ряду даних експорту, в якому окремі значення не істотно відрізняються від середнього показника вибірки, тобто її репрезентативність.

Таблиця 1

Визначення коефіцієнту варіації імпорту та експорту України у сфері вирощування зернових культур за 2014–2019 рр.

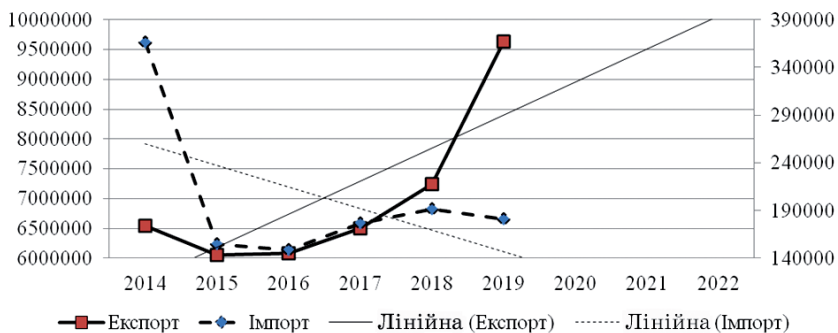
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Коефіцієнт варіації
Імпорт	366626,80	154707,70	148799,70	176756,10	191116,70	180817,40	40,21%
Експорт	6544127,60	6057490,00	6073915,30	6501134,30	7240558,10	9633333,9	19,35%

Складено автором, згідно [5]

Визначення прогнозних значень імпорту та експорту в Україні у сфері вирощування зернових культур виконано за допомогою автоматизованої функції MS Excel «Тренд», результати чого наведено на рисунку 1.

Отже, лінія тренду імпорту дозволяє визначити його обсяг у 2022 році, який прогнозується в розмірі, що перевищує крайню відправну точку, спостерігаються тенденції зниження. На відміну від імпорту, лінія тренду експорту дозволяє спрогнозувати його обсяг в розмірі, що є вищим за крайню відправну точку, спостерігаються тенденції зростання.

Візуалізація отриманих даних дозволяє зробити висновок про те, що темпи зростання експорту й імпорту суб'єктів господарювання у сфері вирощування зернових культур в Україні не пропорційні, тенденції імпорту протилежні тенденціям експорту, що потребує

Складено автором, згідно [5]

Рисунок 1. Визначення трендів імпорту та експорту України у сфері вирощування зернових культур у період 2014–2022 рр.

використання регуляторів на макрорівні, одним з головних розглядається саме правовий регулятор.

Список використаних джерел

1. Роженко О. В. Управління підприємством на основі забезпечення його економічної безпеки: дисертація на здобуття ступеня канд. екон. наук. Одеський національний політехнічний університет. 2017. 241 с.
2. Федосєєва Г. С. Особливості реалізації зовнішньоекономічної політики на сільськогосподарському ринку: проблемні аспекти та перспективи. Бізнес Інформ. 2018. № 1. С. 60–64.
3. Рахман М. С., Бабенко Н. М. Аналіз стану та перспектив експортно-імпортних операцій зернових і зернобобових культур в Україні. Бізнес Інформ. 2020. № 8. С. 134–139.
4. Марків Г. В. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств агропромислового комплексу: проблеми розвитку та пропозиції щодо вдосконалення. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. № 3. С. 55–59.
5. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Т. В. Андрієшин

*(Прикарпатський факультет
Національної академії внутрішніх справ)*

ВИКОРИСТАННЯ МАНІПУЛЯЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РЕКЛАМІ

У сучасному світі ми живемо в умовах постійного впливу і тиску з боку інших людей. Більшості людей добре знайоме відчуття того, що ними керують, маніпулюють, нав'язують певні норми поведінки чи переконання.

Маніпуляція є своєрідним психологічним прийомом, мета якого – примусити людину до певних дій всупереч її бажанню. При цьому вплив здійснюється не відкрито, а приховано. Суть маніпуляції полягає в тому, що особистість, на яку чиниться тиск, повинна сама захотіти вчинити певні дії, навіть якщо їй це не вигідно. Тому більшості компаній і корпорацій вибирають саме цю тактику в рекламі, побоюючись низьких продажів товарів або послуг, вони намагаються маніпулювати своїми клієнтами. Наше сьогоднішня вже просто неможливо уявити без реклами. Вона цілком заповнила теле- та радіо ефіри, сторінки газет і журналів, екрани телевізорів, комп'ютерів і мобільних телефонів, вуличні білборди, транспорт і фасади будинків. Уміла та правильна реклама створює для клієнта ілюзію того, що це зовсім не маніпуляція, а порада, пропозиція, і рішення приймає він сам.

Сильний вплив на психіку споживача надає використання рекламних девізів – слоганів. Цей метод один з найбільш популярних і дозволяє сфокусувати увагу споживача на основній особливості, назві або образі рекламованого товару. Свідомість покупця акцентується на одній легко запам'ятовуваній фразі, а сам продукт асоціюється з чимось позитивним. Чим більш насиченим в емоційному плані є слоган, тим він простіший для сприйняття. Людина легше запам'ятовує емоційно-забарвлену інформацію, ніж сухий інформативний текст. Вивчивши рекламні процеси, Е. Плессі стверджує, що «привабливість реклами, безсумнівно, впливає на здатність зберігатися в пам'яті споживачів» [1].

Існує декілька способів маніпуляції в рекламі [2].

1. Створення психозу «брак часу». Ключові слова: «поспішайте», «тільки сьогодні діють божевільні знижки», «першій сотні тих, хто зателефонує, вручається приз» і так далі. Варіантів є багато, але всі воно зводяться до того, щоб утягти споживача в стан ажіотажу та

поспіху. Він не має часу на роздуми, йому потрібно терміново бігти й купувати.

2. Апеляція до прогресу. Ключові слова: «новий смак», «новий дизайн», «нова упаковка» та ін. Цей метод частково перетинається з попереднім, оскільки підштовхує людину купувати нове, щоби йти в ногу з часом, не відставати. В основі цього методу лежить експлуатація цікавості споживача.

3. «Безкоштовний сир із мишоловки». Увагу споживача акцентують на можливості отримати «безкоштовно», «в подарунок» якунебудь річ на додаток до основної покупки. Зрозуміло, що ціну «безкоштовного подарунка» просто включено в ціну рекламованого товару і покупець насправді оплачує зі своєї кишені дві речі. Часто в якості такого «призу» підсовують предмети, які не користуються попитом.

4. Перемога над іншими. Ключові слова: «на відміну від інших». Класичні приклади – реклама батарейок, які «працюють довше звичайних», реклама нового миючого засобу, з яким «ви вимиєте більше посуду, при цьому швидше і краще».

5. Авторитет. Товар рекламує популярна особистість: кіноактор, кумир молоді й так далі. Розрахунок на стереотип: «якщо уже такі люди купують, то сумніватися нічого, треба брати».

6. Використання батьківського інстинкту. Товар представляють як корисний і потрібний дітям. Дитина щаслива, якщо ви купите їй рекламовану річ: підгузки, шампунь, тощо.

7. Труїзми. У тексті є труїзм – «усі знають, що ...», «всі батьки люблять своїх дітей ...», «всі жінки купують це ...». Використовують багато «хитрих» слів, що спотворюють реальний стан речей: «всього лише ...», «тільки ...», «просто ...» («Тільки 999, 99 грн», «Просто зробіть покупку всього лише на 500 грн»).

Отже, реклама має монополію в галузі роботи з масовою свідомістю і робить те, що раніше в нашому суспільстві робила марксистсько-ленінська ідеологія: «промиває мозок» на новий лад. Якісна маніпулятивна реклама повинна надати споживачеві «керувану свободу вибору», тобто, дати зрозуміти громадськості, що вибір залежить тільки від них, але «підвести» до найбільш вигідного рекламодавцю варіанта.

Список використаних джерел

1. Е. Плесси. Психология рекламного влияния. Как эффективно воздействовать на потребителей. СПб. : Питер, 2007. С. 184.

2. Розпізнаймо методи маніпуляцій у рекламі. URL: <https://ms.detector.media/medidoslidzhennya/post/11060/2010-09-17-rozpiznavaimo-metodi-manipulyatsii-u-reklami/>

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ПИТАНЬ ГРОМАДЯНСТВА

У сучасному суспільстві, вміру демократизації міжнародних відносин та прогресивного розвитку міжнародного права, зростає роль індивідів, ширше – населення. Розуміння людини як громадянина має надзвичайно важливе значення для характеристики її соціальної сутності, правового становища. Громадянство є тією підставою, яка дозволяє особі, що має статус громадянина, повною мірою долучатися до політичного, економічного, правового та культурного життя суспільства і держави. Обсяг тих прав і свобод, якими особа може користуватися в окремій державі, а також обсяг обов'язків, покладених на неї цією державою, прямо залежать від наявності чи відсутності у особи статусу громадянина даної держави. Громадянські та політичні, економічні, соціальні та культурні права і свободи у повному обсязі надаються саме громадянам суверенної держави [1, с. 387].

Регламентация громадянства, в тому числі умови його набуття і втрати, встановлюється внутрішнім законодавством відповідних суб'єктів міжнародного права і відноситься до сфери їх внутрішньої компетенції. Це не означає, що вони можуть довільно встановлювати порядок набуття громадянства, не зважаючи на загальновизнані принципи міжнародного права та міжнародні звичаї, а також багатосторонні та двосторонні міжнародні договори, сторонами яких вони можуть бути.

Можливі також випадки відсутності закону про громадянство у якій-небудь державі, проте це не означає відсутності самого громадянства, хоча і може ускладнити ведення зовнішніх зносин. Оскільки кожна держава у цій сфері діє самостійно, неминучими є зіткнення (колізії) законів про громадянство різних держав. Такі колізії можуть бути джерелом тертя і конфліктів міжнародного характеру. Для їх усунення або запобігання держави часто удаються до укладення міжнародних договорів, тобто виробляють відповідні норми міжнародного права [2, с. 321].

Зважаючи на загальну тенденцію розвитку міжнародного права, коло нормативних актів, що стосуються питань громадянства в міжнародному праві, постійно збільшується, а їх вплив на національ-

ні законодавства держав посилюється. Участь окремо взятої держави в договорі чи угоді, присвяченій питанням громадянства, як, утім, і в будь-якому іншому міжнародному договорі, припускає виникнення у даної держави певної сукупності прав і обов'язків, передумовою виникнення для яких є відносини громадянства [3, с. 910].

Загальна характеристика ролі та значення громадянства в міжнародному праві є за своєю суттю характеристикою співвідношення міжнародного та внутрішньодержавного права в галузі громадянства. Щоб з'ясувати це співвідношення, необхідно встановити, що являють собою справи, що входять у внутрішню компетенцію держави. Найбільш правильним буде негативне визначення: це справи, що не регулюються міжнародним правом.

Пункт 7 ст. 2 Хартії ООН формулює таке положення: «Дана Хартія ні в якій мірі не дає Організації Об'єднаних Націй права на втручання у справи, що по суті входять у внутрішню компетенцію будь-якої держави». Наведене вище формулювання успішне в тому значенні, що його можна застосувати і до питань, що перестали бути винятково внутрішніми. Наприклад, регулювання громадянства – питання внутрішнє, але у випадку укладення між державами договору в цій галузі воно виходить за рамки суто внутрішнього питання відповідної держави і набуває міжнародного характеру такою мірою, в якій цього хочуть сторони договору [1, с. 389].

Європейська конвенція про громадянство 1997 року, проголошуючи, що «кожна держава визначає у своєму законодавстві, хто є її громадянами», водночас містить положення, відповідно до якого «це законодавство визнається іншими державами тільки за умови його відповідності чинним міжнародним конвенціям, міжнародному звичаєвому праву та принципам права, які є загальновизнаними стосовно громадянства» (стаття 3). Саме на це положення посилалася 2016 року Венеціанська комісія, коли стверджувала, що загалом міжнародне право приймає той факт, що кожна держава, використовуючи власні суверенні повноваження, визначає, хто є її громадянами, і зауважувала при цьому, що існують ратифіковані державами конвенції, які містять настанови щодо реалізації цих повноважень [4, с. 171].

Підсумовуючи сказане вище, можна дійти висновку, що єдиний підхід до того, яке право: національне чи міжнародне є визначальним у питаннях громадянства зараз відсутній. Без сумніву, уряди не хочуть, щоб норми та принципи міжнародного права регулювали питання громадянства в кожній державі зокрема, проте, у разі виникнення колізії внутрішніх законодавств, вони вдаються до укладення міжнародних договорів з цих питань. Регламентация питань

громадянства належить в більшості до сфери національного регулювання, проте, в результаті міжнародних суперечок, процесів іміграції та інших проявів на даний момент спостерігається зростання ролі міжнародного права.

Список використаних джерел

1. Теліпко В. Е., Овчаренко А. С. Міжнародне публічне право: навч. посіб. / за заг. ред. Теліпко В. Е. К.: Центр учбової літератури, 2010. 608 с.
2. Отрош В.М. Поняття громадянства в міжнародному праві та особливості його набуття і втрати у державах і Мальтійському Ордені. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 4. С. 321–325.
3. Янковський С.А. Міжнародно-правові аспекти інституту громадянства у контексті європейської правової традиції. *Форум права*. 2011. № 3. С. 909–914.
4. Поєдинок О. Р. Інститут громадянства в міжнародному праві: найважливіші теоретичні питання та їхні практичні наслідки. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2017. № 11. С. 169–178.

В. С. Бакута

(Національна академія Служби безпеки України)

ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ЛАТЕНТНОСТІ ЕКОНОМІЧНИХ ЗЛОЧИНІВ

В останні роки в Україні, в умовах економічних перетворень, виявляються найбільш небезпечні злочини у сфері економіки, які завдають значної шкоди державі, а саме: приховування прибутків і, відповідно, несплата податків; шахрайство з фінансовими ресурсами, детермінантами виникнення яких є схеми приватних банків, щоб отримати надприбутки на основі маніпуляцій недосконалими правовими нормами держави; у сфері валютного ринку – приховування та зменшення продажу іноземної валюти з метою різкого збільшення ціни на іноземну валюту тощо.

Наразі в нашій державі гостро постає питання боротьби з економічною злочинністю. На сьогодні значна частина таких діянь з тих чи інших причин залишається прихованою від офіційної статистики та правоохоронців. На законодавчому рівні протягом тривалого часу розглядають різні концепції реформування правоохоронних органів для вирішення цієї проблеми. На базі відповідних підрозділів податкової міліції, Служби безпеки України та Національної поліції

України законотворці пропонують створити єдиний орган, що буде здійснювати розслідування економічних злочинів – Бюро економічної безпеки. Тому з'ясування основних причин латентності економічних злочинів має не тільки теоретичне, а й практичне значення в контексті пошуку оптимальних шляхів реформування відповідних правоохоронних органів.

Під причинами латентності злочинності слід розуміти сукупність обставин соціального, правового, особистого й іншого характеру, що перешкоджають виявленню, реєстрації та обліку злочинів, а також їх розкриттю, зокрема й забезпеченню повноти й всебічності їх розкриття.

Висока латентність економічних злочинів пояснюється низкою причин. Зокрема, виявлення і запобігання ряду злочинам у фінансово банківській системі, у зовнішньоекономічній діяльності, у сфері комп'ютерної інформації становить великі труднощі. Процес криміналізації кредитно-фінансової системи багато в чому пояснюється відсутністю ефективного законодавства і контролю над банківськими операціями з боку контролюючих організацій і, особливо, правоохоронних органів. В умовах плутанини в системі обліку і контролю стає важким (а іноді і взагалі неможливим) встановлення каналів і способів розкрадання державного й іншого майна. Причиною підвищення латентності є також зростаюча корупція. Корумпованість працівників владних і, особливо, правоохоронних структур прямо і безпосередньо цьому сприяє [1].

Статистичні дані про економічну злочинність і фактична злочинність – різні явища. Економічна злочинність має властивість до значної латентності, статистика далеко не повною мірою відображає всі характеристики цього явища. Статистичні показники важливо аналізувати у взаємозв'язку, а також з урахуванням соціальних, демографічних, економічних, правових та інших факторів.

Перекучування уявлення про економічну злочинність також дає латентна її частина. Усі злочини (їх сукупність), вчинені у сфері економіки, як зареєстровані, так і незареєстровані прийнято вважати «дійсною економічною злочинністю» [2]. Практика свідчить про те, що реальні межі даного виду злочинності значно перевищують відомі [3, с. 37].

Виділяється кілька основних груп латентних економічних злочинів: природна латентність; межові ситуації; штучна латентність.

Перша група – це злочини, про які представникам установчих організацій, окремим особам, у тому числі й потерпілим, не відомо. Вони не виявлені, а тому сховані, непомітні, їх не спостерігають.

До причин природної латентності відносять, наприклад, маскування і конспірацію злочинів, що вчиняються, вмілий вибір злочинцем жертви (це особи, які незацікавлені в оприлюдненні факту скоєного злочину). Мотивами, що утримують потерпілих від заяви про скоєний злочин можуть бути «небажання оприлюднення інтимного боку життя, страх, відсутність віри у професіоналізм правоохоронних органів і їх здатність розкрити злочин, бажання уникнути зайвих проблем тощо».

Друга група – це випадки, коли факт злочину виявляється, але з різних причин про нього не повідомляється в правоохоронні органи. Яскравим прикладом є відсутність ефективного механізму забезпечення безпеки осіб, які сприяють розкриттю злочинів і здійсненню правосуддя (свідки, особи, причетні до злочинів, та потерпілі).

Третя група – це злочини, які не визнаються порушеннями закону та не реєструються, приховуються посадовими особами. Класифікація латентних економічних злочинів може бути різною. Серед причин штучної латентності можна назвати недоліки у реєстрації, обліку і статистичній звітності, суттєві прорахунки й недоліки в діяльності правоохоронних органів, а також зловживання і халатність з боку посадових осіб, на яких покладено функції розкриття й розслідування злочинів. Особливо небезпечними є випадки умисного приховування злочинів працівниками правоохоронних органів. Частими мотивами цього є бажання створити уявлення про успішність та ефективність діяльності цих органів. Це дуже актуально для злочинів у сфері економіки, оскільки шанси на притягнення до відповідальності винних осіб, на жаль, є доволі незначними [4].

Латентність окремих видів злочинів у сфері економіки розрізняється як за походженням, так і за розмірами. Якщо серед кримінально караних посягань проти власності майже 50% латентних, то серед посягань, пов'язаних з несплатою податків, таких понад 90%. Саме тому економічну злочинність порівнюють з айсбергом, де видно лише десяту частину а решта знаходиться під водою.

Таким чином, підтримуємо думку науковців, що виокремлюють такі основні причини (чинники) високої латентності економічних злочинів:

1) складність виявлення й попередження цілої низки злочинів у фінансово-банківській системі, у зовнішньоекономічній діяльності та у сфері комп'ютерної інформації;

2) плутанина у системі обліку й контролю ускладнює (а іноді й унеможлиблює) встановлення каналів і способів розкрадання державного й іншого майна;

3) високий рівень корумпованості посадових осіб владних, особливо правоохоронних структур;

4) слабка підготовка й невисока кваліфікація багатьох працівників апаратів боротьби з організованою злочинністю, а часом незадовільна їх укомплектованість;

5) латентизація пояснюється також діями злочинців, які заздалегідь забезпечують засоби приховування скоєного;

6) налагодження контактів фінансово-промислових груп з лідерами злочинних угруповань, що можуть і залякати, і усунути осіб, здатних на співробітництво з органами правопорядку [5].

На нашу думку, зазначені причини необхідно враховувати під час реформування правоохоронних органів України для того, щоб загалом посилити, а не послабити спроможність правоохоронної системи протидіяти економічним злочинам. Крім того, високий рівень латентності таких злочинів та інших загроз економічній безпеці України в умовах гібридної війни також пов'язаний із деструктивним впливом іноземних держав, що переважно також має прихований характер та часто здійснюється з позицій спеціальних служб цих держав. З огляду на це вважаємо вкрай дискусійними публічні пропозиції щодо позбавлення Служби безпеки України функцій контррозвідувального захисту інтересів держави у сфері економіки.

Список використаних джерел

1. Рибікова Г. В., Сучкова В. В. Особливості методів дослідження латентних економічних злочинів. URL: <http://jrnl.nau.edu.ua/index.php/UV/article/download/12082/16202>.

2. Оболенцев В. Ф. Латентна злочинність: проблеми теорії та практики попередження. Х.: Вид. СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2005. 128 с.

3. Храмов С. М. Латентная преступность: методология познания и основные направления противодействия: монография. Брест. гос. ун-т имени А. С. Пушкина. Брест : БрГУ, 2010. 169 с.

4. Магас Н. Причини латентності економічної злочинності. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2017/9/40.pdf>.

5. Сосков Р. М. Характеристика факторів, які обумовлюють злочинність у сфері економічної діяльності. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/vchfo_2017_4_20.pdf

ВИЗНАЧЕННЯ ПОТРЕБИ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАКРІПЛЕННЯ ІНСТИТУТУ МЕДІАЦІЇ

Визначення терміну «медіація» для сьогодення законодавчого розвитку Української держави є актуальним. Указ Президента України від 20 травня 2015 року «Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки» затвердив стратегію розширення способів альтернативного (позасудового) врегулювання спорів, зокрема, шляхом практичного впровадження інституту медіації і посередництва [1, ст. 5]. Закон про медіацію досі не прийнятий, хоча стратегія впровадження медіації затверджена ще у 2015 році. Тому існує нагальна потреба впровадження закону, який окреслить чіткі завдання, поняття та потреби медіації.

Дослідження медіації є актуальним для таких науковців: О. В. Белінської, В. С. Гопанчука, І. А. Войтюк, С. І. Запари, М. Я. Поліщук, Ю. В. Розмана та інших.

Порівнюємо думки двох науковців. На думку українського науковця Ю. В. Розмана медіація – це цивілізований процес вирішення проблем між сторонами, управління яким покладається на самі конфліктуючі сторони, кінцевим результатом якого є досягнення згоди та встановлення взаємовигідного положення для обох сторін [2, с. 250]. Зарубіжний науковець К. Ковач визначає медіацію як процес в якому нейтральна третя сторона (сторони) виступає основною для полегшення вирішення спору між сторонами конфлікту. Завданням медіатора є сприяння комунікації між сторонами та допомога їм у визначенні питань, що є істотними для вирішення спору [3, с. 15]. Можемо простежити деяку відмінність, у тому, що український науковець вважає, що управління спором покладається на самі конфліктуючі сторони, а зарубіжний покладає улагодження конфлікту на третю сторону.

Водночас наказ міністерства соціальної політики України від 17 серпня 2016 року «Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги посередництва (медіації)», що посередництво (медіація) – метод розв'язання конфліктів/спорів, за допомогою якого дві або більше сторін конфлікту/спору намагаються в межах

структурованого процесу за участю посередника/медіатора досягти згоди для його розв'язання [4, ст. 4].

Порівнюючи наведені дефініції можемо зробити висновок, що медіація – це метод примирення конфлікту третьою особою, яка допомагає досягти згоди між сторонами.

Виокремимо головні переваги медіації, що слугуватимуть перспективою її подальшого розвитку в Україні.

По-перше, це спосіб врегулювання конфлікту та досягнення між конфліктуючими сторонами згоди у позасудовому порядку. Насамперед у цивільному процесі медіація покликана взяти на себе частину судових справ, які можна вирішити у позасудовому порядку, чим допоможе розвантажити судову систему.

По-друге, це економія часу та коштів сторін конфлікту. Через тривалий судовий процес розгляд справи може тривати роками. А медіація допомагає за кілька зустрічей дійти згоди та укласти угоду про умови вирішення конфлікту.

По-третє, даний спосіб вирішення конфліктів вже ефективно функціонує у інших країнах світу. До прикладу, у Великобританії 80% конфліктів вирішує саме медіація. Тому і в Україні медіація набуває популярності серед адвокатів та інших осіб, які за своєю професією цікавляться медіаційною процедурою.

По-четверте, медіація дозволяє у процесі переговорів задовольнити інтереси та побажання обох сторін. Тоді як рішення суду ухвалене суддею базується на доказовій базі, законодавстві та судових прецедентах.

У процесі медіації кожна сторона має можливість висловити та обґрунтувати свою позицію. Сторони усвідомлюють всю відповідальність за прийняті рішення, оскільки вони приймаються ними безпосередньо без будь-якого примусу. Крім цього, вони готові їх виконувати, тому що угоди укладені з урахуванням їхніх взаємних інтересів.

Процес медіації вимагає толерантного, доброзесного ставлення, щоб сторони не допускали зі свого боку маніпуляцій або ж шантажу.

До негативних рис можемо віднести те, що не всі угоди укладені під час медіації виконуються. Науковці пояснюють, що це помилка медіатора, який не повністю домігся порозуміння сторін. Рішення суду теж може виконуватись роками через виконавчі служби, які застосовують державний примус для виконання відповідного рішення суду. Такий процес завдає додаткових витрат та труднощів.

Тому, медіація виступає альтернативним видом врегулювання суперечок за допомогою залучення третьої особи, тобто медіатора, для налагодження процесу комунікації між сторонами та вирішення спору. Законодавче закріплення інституту медіації у цивільному процесі допоможе розвантажити судову систему та органи виконавчої влади. Оскільки, більша частина справ зможе врегульовуватись у позасудовому процесі та без державного примусу, медіація стимулюватиме відповідальність та правову культуру громадян, оскільки все залежатиме від їх поведінки.

Список використаних джерел

1. Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки: Указ Президента України від 20.05.2015. №276/2015.
2. Розман Ю. В. Медіація як альтернативний спосіб вирішення приватноправових спорів. Актуальні проблеми політики. 2013. Вип. 49. С. 246–256.
3. Kovach K. Mediation. Principles and Practice. Third edition. Saint Paul. 2004. С. 15.
4. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги посередництва (медіації): Наказ Міністерства соціальної політики України від 17.08.2016. №1243/29373.

О. С. Бандерич

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ПРАВА НА ЧУЖІ ЗЕМЕЛЬНІ ДІЛЯНКИ В СИСТЕМІ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ НА ЗЕМЛЮ В УКРАЇНІ

Говорячи про систему прав на землю в Україні, слід звернутися до положень Конституції України та інших законодавчих актів, а також до доктрини земельного та цивільного права.

У Конституції України закладена концепція земельного законодавства, де закріплюється, насамперед, право власності на землю крізь призму прав людини. Так, у ст.ст. 13, 14 Конституції закріплене право власності Українського народу на землю та інші природні ресурси, забезпечується державний захист усіх суб'єктів права власності і господарювання, їх рівність перед законом, гарантується непорушність права власності на землю, яке набувається й реалізується громадянами, юридичними особами і державою виключно відповідно до закону [1].

Інститут права власності на землю є одним з основних правових інститутів земельного права, оскільки відносини власності виступають передумовою виникнення будь-яких інших правовідносин стосовно землі.

Норми, пов'язані з відносинами власності, поділяються у континентальному праві на два інститути: права на свої речі та права на чужі речі. Законодавство країн континентальної Європи щодо речових відносин має єдине методологічне підґрунтя – римське приватне право. Речові права дають змогу їх володільцю безпосередньо впливати на річ, яка є об'єктом цих прав.

Володільця речового права має вищу владу над річчю. Право може бути максимально повним, абсолютним (право власності) або обмеженим (права на чужі речі). В англосаксонському праві згаданий вище поділ прав відсутній, а натомість права на свої та чужі речі об'єднані в одному загальному інституті «речове право».

З появою різних форм власності на землю відбувається формування структури відповідних інститутів земельної власності і поділ її на два основних інститути: публічну власність і приватну власність на землю.

Публічна власність охоплює державну і комунальну власність, а приватна – приватну власність фізичних і юридичних осіб. Щодо такого специфічного виду права власності, як право власності Українського народу, було проведене монографічне дослідження В. В. Носіком, який, зокрема, дійшов висновку, що суспільне визнання і конституційне гарантування права приватної власності на землю не змінює публічного характеру відносин власності на землю Українського народу [2, с. 13].

Власність відрізняється від інших можливих видів присвоєння найбільшою пов'язаністю особи та речі, максимальним ступенем панування особи над річчю. При цьому власність як суспільне відношення характеризується тим, що особі, яка привласнила річ, протистоять особи, які ставляться до речі як до чужої, а до власника – як до того, кому ця річ належить. Таке економічне (майнове) відношення, будучи врегульованим нормою права, стає предметом вивчення юриспруденції.

Враховавши усі точки зору Є.О. Харитонов запропонував визначати власність як такі суспільні відносини з приводу речей, у яких одні особи (власники) ставляться до речей, мов до своїх, а всі інші особи (не власники) ставляться або мають ставитись до цих самих речей, мов до чужих, і утримуватися від будь-яких зазіхань на ці речі [3, с. 71].

У земельному праві визначення права власності є більш звуженим, оскільки стосується конкретного, визначеного об'єкта. Так, право власності на землю в об'єктивному розумінні являє собою сукупність або систему правових норм, які закріплюють, регламентують та охороняють відносини власності на земельні об'єкти та їх ресурси.

Отже, можна зробити висновок, що право власності на земельну ділянку означає сукупність усіх трьох правомочностей: володіння, користування та розпорядження. Однак, як зазначається у літературі, визначення права власності лише шляхом переліку елементів класичної «тріади» викликає заперечення, оскільки можна навести чимало прикладів, коли правомочності володіння, користування та розпорядження знаходяться не у власника, а в іншої особи, і, навпаки, прикладів, коли у певний момент часу власник не має всіх трьох правомочностей. Тому більш вдалим здається визначення права власності, надане у частині 1 ст. 316 ЦК України, яка пропонує під правом власності розуміти право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 р. №254 к/96 ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/>
2. Носік В. В. Право власності на землю Українського народу: моногр. К. : Юрінком Інтер, 2006. 544 с.
3. Харитонов Є. О. Приватне право як концепт: постановка питання. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2014. № 1. С. 68–77.

Л. М. Баранець

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ВРЕГУЛЮВАННЯ СІМЕЙНИХ КОНФЛІКТІВ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ СЛУЖБИ «ПОЛІНА»

Домашнє насильство – це злочин, але він підпадає під особливу категорію і потребує особливих підходів. Для протидії домашньому насильству в Україні, а також забезпечення справедливості при допомозі постраждалим та покарання кривдників поліцією створені мобільні групи. Це спеціальний підрозділ, який називається «Полі-

на». Скорочено від «поліція проти насильства». Цей проект започаткований після прийняття Верховною Радою України Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», який базується на досвіді вивчення різних іноземних країн у цій сфері [1].

До складу мобільних груп входять працівники превенції – це дільничні офіцери поліції, працівники ювенальної превенції, слідство карного розшуку та віддалено – екіпаж патрульної поліції безпосередньо слідчі (обов'язково жінки та чоловіки). Враховуючи що конфлікт між батьками і, відповідно, емоційне напруження впливають на дітей. Зокрема, сварка між рідними може призвести до психологічної травми неповнолітнього. Крім того, дитина в майбутньому може перенести у власну сім'ю модель поведінки своїх батьків. Тому по прибуттю на виклик про сімейну сварку працівник ювенальної превенції, перш за все, намагається вилучити дитину з «епіцентру подій». Для забезпечення комплексної допомоги постраждалим до проекту залучають й інших партнерів, зокрема медиків.

Особа яка звертається на лінію 102, отримує те, саме те що їй потрібно у цей момент, а саме: конфіденційність, професійних працівників, супровід до безпечної інфраструктури, надання потрібної медичної, психологічної та правової допомоги. «Поліна» – це фундамент для того, щоб у подальшому виявлення випадків домашнього насильства було своєчасним та дієвим завдяки чіткій взаємодії й алгоритму дій відповідних служб. Одне з найважливіших завдань – підвищити довіру до поліції, адже це покращує комунікацію із постраждалими.

Така робота максимально вимагає високих професійних здібностей, психологічної підготовки, особистісних комунікаційних навичок. Ці компетентності поліцейські мають можливість підвищувати під час навчальних семінарів, тренінгів, просвітницьких зустрічей тощо. Працівники безпосередньо наділенні співчуття до інших. Усі кандидати склали тест на стресостійкість, психологічні особливості та вміння працювати в системі «людина – людина». Робота на гарячій лінії вимагає завжди тримати себе у тонусі, вміти контролювати емоції та поведінку, щоб бути ресурсною і надавати підтримку іншим.

Також вони проходять співбесіду, щоб розуміти, як поводитися з людьми. Сучасні поліцейські повинні мати хорошу фізичну підготовку, виконувати поставлені завдання і бути головне людьми. Серед інших рис, які мають бути притаманні правоохоронцям, називають вихованість, чесність, справедливість, адекватність, оперативність.

Отже, цей підрозділ дуже позитивно вплинув, адже більше людей звертаються за допомогою і вже не можуть більше замовчувати і жити з цим домашнім насильством. Співробітники наділені розумінням і співчутливістю, а потерпілим від домашнього насильства це потрібно. Коли вони переживають і у стресі, їм потрібно щоб їх вислухали, зрозуміли, порадили та допомогли.

Адже домашнє насильство – це будь яке насилля, від якого страждають як і фізично, так і морально але при цьому будь-який вид насильства повинен бути крайнім, а усі потерпілі які звернулися – отримали належну допомогу. Саме тому суспільство і поліція мають усвідомлювати, що про домашнє насильство не потрібно мовчати.

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству. Закон України із змінами, внесеними згідно із Законом № 2671-VIII від 17.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>.

2. Постанова КМУ № 654 «Про затвердження Типового положення про мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі» від 22 серпня 2018 № 654. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/654-2018#Text>.

3. Наказ Міністерства внутрішніх справ України № 654 «Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції термінового заборонного припису стосовно кривдника» від 01 серпня 2018 № 654. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0965-18#Text>.

К. В. Безрученко

(Національна академія внутрішніх справ)

ОКРЕМІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ УМИСНОГО ББИВСТВА ЗА ОБТЯЖУЮЧИХ ОБСТАВИН

Відповідно до статті 3 Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1]. Кримінально-правовій охороні підлягає життя кожної людини незалежно від її віку, стану здоров'я та життєдіяльності, фізичних та моральних якостей від початку народження і до моменту смерті.

Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини. З цією метою були прийняті

нормативно-правові акти, у яких встановлені підстави і принципи кримінальної відповідальності, злочинність і караність діянь, підстави звільнення від кримінальної відповідальності і покарання та створено розгалужену систему правоохоронних органів.

Вбивство являє собою умисне протиправне позбавлення життя іншої людини, і є найтяжчим злочином проти життя та здоров'я особи [2]. При цьому наслідки у вигляді смерті мають необоротний характер і в зв'язку з цим шкода, заподіяна потерпілому, не може бути відшкодована.

Однак, людина, яка вчинила умисне вбивство, має право на правильну і точну кримінальну правову оцінку скоєного нею, а також на призначення обґрунтованого і законного покарання. Суд має призначити необхідне і достатнє покарання, необхідне для виправлення особи та запобігання вчиненню нових злочинів. Важливе значення при цьому відіграє врахування обставин, які обтяжують покарання, оскільки це впливає на обрання більш суворої міри покарання в межах санкції статті Особливої частини ККУ [4]. Однак інколи на практиці виникають питання з правильною кваліфікації даного кримінального правопорушення, особливо, що стосується кваліфікованих складів умисного вбивства, зазначених у частині 2 статті 115 ККУ.

Початковим моментом життя є початок фізіологічних пологів, в тому числі передчасних чи штучних. Кінцевим моментом життя є біологічна смерть, тобто такий стан організму людини, при якому остаточно припинена робота серця і в зв'язку з цим відбувся незворотний процес розпаду клітин центральної нервової системи. Наслідок у вигляді біологічної смерті потерпілого – обов'язкова ознака вбивства, коли мова йде про склад закінченого злочину.

Умисне вбивство малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності (п. 2 ч. 2 ст. 115 КК України) є одним із різновидів умисного вбивства при обтяжуючих обставинах.

Під убивством малолітньої дитини розуміється умисне позбавлення життя особи, якій не виповнилося 14 років. Особа не вважається малолітньою, починаючи з 0 годин дня, наступного за днем народження, коли їй виповнюється 14 років [5]. Обов'язковим для кваліфікації є усвідомлення винною особою малолітнього віку потерпілого, або за обставинами справи він повинен був і міг це усвідомлювати. Коли винний, вбиваючи потерпілого, не усвідомлював, не міг і не повинен був усвідомлювати, що потерпілому не виповнилося ще 14 років, його дії, виходячи з обставин справи, слід

кваліфікувати не за п. 2 ч. 2 ст. 115, а за іншою нормою КК. У випадку, коли особа помилково вважає, що вбиває малолітнього в той час, як насправді потерпілому виповнилося 14 років, її дії належить кваліфікувати за сукупністю як закінчене вбивство реального потерпілого та як замах на позбавлення життя малолітньої дитини [7].

Вагітність в медичній науці розглядають як фізіологічний процес, під час якого в організмі жінки із заплідненої яйцеклітини розвивається плід, здатний до внутрішньоутробного життя [8]. Починається із зачаття і закінчується народженням, триває приблизно 40 тижнів. Таке вбивство має місце у разі умисного позбавлення життя жінки, яка дійсно знаходилась в стані вагітності, а винний про цей стан достовірно знав. На кваліфікацію також не впливають: джерело інформації про вагітність потерпілої; наявність сімейних стосунків. Строк вагітності для кваліфікації значення не має.

У разі, коли винний, діючи з прямим умислом, позбавив життя жінку, яку він помилково вважав вагітною, а в дійсності потерпіла в стані вагітності не була, вчинене треба кваліфікувати за ч. 2 ст. 15, п. 2 ч. 2 ст. 115 та ч.1 ст. 115. Якщо винний лише припускав, що потерпіла може бути вагітна, але достовірно про це не знав, відповідальність за п.2 ч.2 ст. 115 ККУ виключається [3].

Альтернативною обтяжуючою кваліфікуючою обставиною є п. 4 ч. 2 ст. 115 ККУ. Умисне вбивство вважається вчиненим з особливою жорстокістю, якщо винний, позбавляючи потерпілого життя, усвідомлював, що завдає йому особливих фізичних (шляхом заподіяння великої кількості тілесних ушкоджень, тортур, мордування, мучення, в тому числі з використанням вогню, струму, кислоти, лугу, радіоактивних речовин, отрути, яка завдає нестерпного болю, тощо), психічних чи моральних (шляхом зганьблення честі, приниження гідності, заподіяння тяжких душевних переживань, глумління тощо) страждань, а також якщо воно було поєднане із глумлінням над трупом або вчинювалося в присутності близьких потерпілому осіб і винний усвідомлював, що такими діями завдає останнім особливих психічних чи моральних страждань [3].

Визнання способу умисного вбивства особливо жорстоким має здійснюватися з урахуванням усіх обставин справи і ґрунтуватися на об'єктивному критерії – заподіянні потерпілому під час вбивства особливих страждань. Винятковість таких страждань може пов'язуватись як з їхньою силою, так і тривалістю. Дії щодо завдання таких страждань не є необхідними для настання смерті потерпілого. Знищення або розтин трупа з метою приховання вбивства не можуть вважатися вбивством з особливою жорстокістю.

У випадку, коли з певних обставин потерпіла особа не відчуває болю чи страждань, а винний цього не усвідомлює, і діє з прямим умислом – заподіяти потерпілому під час вбивства особливих страждань, вчинене треба кваліфікувати за ч. 2 ст. 15, п. 4 ч. 2 ст. 115 та ч. 1 ст. 115.

Окрему увагу хочу приділити факультативній п. 12 ч. 1 ст. 67 ККУ, вчинення злочину особою, що перебуває у стані алкогольного сп'яніння або у стані, викликаному вживанням наркотичних або інших одурманюючих засобів.

Кримінологічні дослідження показують, що під впливом пияцтва вчиняються 40-45 % усіх злочинів, а такі тяжкі злочини, як вбивство, тяжкі тілесні ушкодження, хуліганство, грабежі і розбої, в 70-80 % випадків вчиняються у стані сп'яніння (так званого фізіологічного сп'яніння). Нерідко особи, що вчинили злочини у стані сильного сп'яніння зовсім не пам'ятають, як вчинили злочин і чим були зумовлені їхні дії. Алкоголь, діючи на організм людини, вражає її свідомість та волю тим сильніше, чим важчий ступінь сп'яніння. Зловживання спиртними напоями знижує самоконтроль людини, розвиває моральну нестійкість, корисливі й агресивні мотиви, у неї з'являється нерозбірливість у виборі засобів для досягнення різних антисоціальних цілей. З огляду на підвищену небезпечність осіб, що вчинюють злочини у стані сп'яніння, ця обставина при призначенні покарання має визнаватися такою, яка обтяжує провину [5].

Отже, кваліфікація кримінальних правопорушень являє собою точну кримінально-правову оцінку конкретної небезпечної дії в суспільстві. Правильна кваліфікація впливає на призначення покарання, дотримання принципу законності, справедливості, гуманізму, невідворотності покарання.

Обставини, що обтяжують покарання, – це вичерпний перелік обставин, які характеризують підвищений ступінь суспільної небезпеки особи винного та вчиненого ним злочину, і зазначаються в статті 67 ККУ.

Принципову увагу та суспільний резонанс викликають тяжкі та особливо тяжкі злочини, то процес розслідування, кваліфікації та призначення покарання має здійснюватися якнайшвидше. Не варто забувати, що основною метою призначення покарання є виправлення особи та запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень.

Малолітні діти та жінки, що перебувають у стані вагітності є одними з найбільш вразливих категорій осіб, як потребують особливого державного захисту.

Вчинення злочину з особливою жорстокістю передбачає про-
яв при вчиненні злочину безжалісності, безсердечності до потерпі-
лого, що свідчить про підвищену суспільну небезпеку вчиненого та
особи злочинця. Визнання умисного вбивства особливо жорстоким
має здійснюватися з урахуванням усіх обставин справи і ґрунтува-
тись на об'єктивному критерії – заподіянні потерпілому під час вбив-
ства особливих страждань.

Список використаних джерел

1. Конституція України: прийнята на 5-й сесії Верховної Ради Украї-
ни 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/#Text>.
2. Кримінальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*
(*ВВР*), 2001, № 25–26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
3. Постанова Пленуму Верховного Суду «Про судову практику в спра-
вах про злочини проти життя і здоров'я людини» № 1 від 1 квітня 1994 р.
4. Лемішко Ю.Ю. Деякі аспекти законодавчої класифікації обставин,
які обтяжують покарання. *Форум права*. 2014. № 3. С. 177-184. URL:[http://
dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/12163/1/Lemishko_177-184.pdf](http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/12163/1/Lemishko_177-184.pdf)
5. Відповідальність за злочини, вчинені в стані сп'яніння. URL: [http://
yurist-online.com/ukr/uslugi/yuristam/literatura/krim_pravo/041.php](http://yurist-online.com/ukr/uslugi/yuristam/literatura/krim_pravo/041.php).
6. Постанова Пленуму Верховного Суду «Про судову практику в спра-
вах про злочини проти життя і здоров'я особи» від 7 лютого 2003 р. № 2. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03#Text>.
7. Навчальні матеріали онлайн. Кваліфіковані склади умисного
вбивства. URL:[https://pidru4niki.com/1806020359874/pravo/kvalifikovani_
skladi_umisnogo_vbivstva](https://pidru4niki.com/1806020359874/pravo/kvalifikovani_skladi_umisnogo_vbivstva).
8. Коментар до Кримінального кодексу України. URL:[http://yurist-
online.com/ukr/uslugi/yuristam/kodeks/024/](http://yurist-online.com/ukr/uslugi/yuristam/kodeks/024/).

В. В. Бесага

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ ВЕРХОВНОГО СУДУ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ АБО ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН

Відмежування складу правопорушення, що встановлений
статтею 44 Кодексу України про адміністративні правопорушення

(далі – КУпАП) від складу злочину, який закріплений статтею 309 Кримінального кодексу України (далі – КК України) має не лише значення для правильної кваліфікації вчиненого діяння, але і для доведення вини особи у вчиненні такого злочину чи правопорушення [1; 3].

У судовій практиці Верховного Суду окрема увага приділяється розгляду питань, що випливають із істотного порушення вимог адміністративного, кримінального процесуального закону та неправильного застосування закону України про кримінальну відповідальність у даній сфері, особливо, з огляду на належне оформлення процесуальних документів, зокрема, обвинувального акту та протоколу про адміністративне правопорушення.

Зокрема, звертає на себе увагу ситуація, за якої особа визнається судом винною у вчиненні правопорушення, фактичні ознаки яких хоча і вказуються у обвинувальному акті/ протоколі про адміністративне правопорушення, але не ставляться особі у провину.

Висновки щодо застосування норм права у сфері протидії неконтрольованого обігу наркотиків надала колегія суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду у справі 366/3050/16-к від 02 жовтня 2018 року. Окремі питання також висвітлені у Постанові колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду у справі №1-кп/484/70/17 від 19 вересня 2018 року [4; 5].

Згідно ст. 62 Конституції України під час розгляду кримінальних проваджень (що також має своє значення і для справ про адміністративні провадження) має суворо додержуватись принцип презумпції невинуватості, згідно з яким особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком. Обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь.

Доказуванню у юрисдикційному провадженні підлягає, зокрема, подія правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення правопорушення), а також винуватість обвинуваченого у вчиненні правопорушення. Обов'язок доказування зазначених обставин покладається на слідчого, прокурора та, в установлених Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК) випадках, – на потерпілого (ст. 91 КПК), а також обов'язок щодо збирання доказів покладається на осіб, уповноважених на складання протоколів про адміністративні правопорушення, визначених статтею 255 КУпАП [1; 2].

За змістом ст. 337 КПК судовий розгляд проводиться лише стосовно особи, якій висунуте обвинувачення, і лише в межах висунутого обвинувачення відповідно до обвинувального акта. З метою ухвалення справедливого судового рішення та захисту прав людини і її основоположних свобод суд має право вийти за межі висунутого обвинувачення, зазначеного в обвинувальному акті, лише в частині зміни правової кваліфікації кримінального правопорушення, якщо це покращує становище особи, стосовно якої здійснюється кримінальне провадження. Вказане має місце тоді, коли діяння особи, яке згідно обвинувального акту ставиться їй у провину, підлягає кваліфікації за менш тяжкий злочин, ніж це зазначено в обвинувальному акті. Якщо ж вчинення конкретного діяння органом досудового розслідування особі у провину не ставилось, то суд відповідно не може вийти за межі висунутого обвинувачення і додатково встановити обставини кримінального провадження, які не були зазначені в обвинувальному акті. У чинному КУпАП подібна норма відсутня.

Крім того, при постановленні вироку суд повинен дотримувати вимоги ч. 3 ст. 374 КПК щодо необхідності зазначення у мотивувальній його частині формулювання обвинувачення, визнаного судом доведеним. Формулювання обвинувачення повинно містити всі ознаки складу злочину, у чиненні якого особу визнано винуватою, та за своїм змістом відповідати диспозиції норми закону України про кримінальну відповідальність. Що стосується протоколу про адміністративне правопорушення, то у випадку виявлення у ньому недоліків поширеною практика судів про повернення такого документа на доопрацювання.

Так, кримінальна відповідальність за ст. 309 КК України настає за незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту у випадку, коли розмір наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, що були предметом цього злочину, перевищує невеликий. При цьому незаконне виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту у невеликих розмірах тягне відповідальність за ст. 44 Кодексу України про адміністративні правопорушення [1; 3].

Визнаючи осіб винними у незаконному придбанні, перевезенні та зберіганні наркотичних засобів чи психотропних речовин, суд має встановити зазначеність у формулюванні обвинувачення кількість незаконної речовини, що вданому випадку має значення для вирішення питання про наявність у таких діях складу злочину/

правопорушення. Тобто, суд у вирокі викладає об'єктивну сторону складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 309 КК України та зазначити формулювання обвинувачення, яке б відповідало диспозиціям вказаних норм і було визнане судом доведеним.

Колегія суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду у справі 366/3050/16-к від 02 жовтня 2018 року дійшла наступних висновків: 1) відповідно до ч. 3 ст. 337 КПК України з метою ухвалення справедливого судового рішення та захисту прав людини і її основоположних свобод суд має право вийти за межі висунутого обвинувачення, зазначеного в обвинувальному акті, лише в частині зміни правової кваліфікації кримінального правопорушення, якщо це покращує становище особи, стосовно якої здійснюється кримінальне провадження, та за умови, що такі дії особи охоплюються обсягом висунутого їй обвинувачення; 2) у випадку скасування обвинувального вироку з підстав, не пов'язаних з оцінкою доказів у кримінальному провадженні, недотримання апеляційним судом приписів п. 16 ч. 1 ст. 7, ст. 23 КПК щодо безпосередності дослідження показань, речей і документів не може вважатися порушенням вимог кримінального процесуального закону [4].

Відтак, чинне адміністративно- та кримінально-процесуальне законодавство передбачає різні шляхи вирішення проблеми неналежного оформлення процесуальних документів. Ключовим моментом тут є те, що, на відміну від протоколу про адміністративну відповідальність, який може бути доопрацьований за ухвалою суду, обвинувальний акт (з врахуванням подібної правової природи цих документів) не може бути змінений та суддя не може вийти за його межі.

Список використаних джерел

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Кодекс від 07.12.1984 № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10. № 11-12. № 13. Ст. 88.

3. Кримінальний кодекс України: Кодекс від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України України*. 2001. № 25-26. Ст. 131.

4. Постанова Колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду у справі № 366/3050/16-к від 02 жовтня 2018 року. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76945349>.

5. Постанова Колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду у справі № 1-кп/484/70/17 від 19 вересня 2018 року. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76673379>.

ДО ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ У МОН УКРАЇНИ ЕКСПЕРТИЗИ ДИСЕРТАЦІЙНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ НА НАЯВНІСТЬ ТЕКСТОВИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ

На даний час відсутній спеціальний нормативно-правовий акт, який регулює суспільні відносини з приводу експертизи об'єктів інтелектуальної власності на наявність так званого «плагіату».

Загальним законодавчим актом, на підставі якого проводиться відповідна експертиза є Закон України «Про наукову і науково-технічну експертизу» від 10.02.1995 № 51/95-ВР (далі – Закон № 51/95-ВР) [1].

Закон № 51/95-ВР визначає правові, організаційні і фінансові основи експертної діяльності в науково-технічній сфері, а також загальні основи і принципи регулювання суспільних відносин у галузі організації та проведення наукової та науково-технічної експертизи з метою забезпечення наукового обґрунтування структури і змісту пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки, наукових, науково-технічних, соціально-економічних, екологічних програм і проектів, визначення напрямів науково-технічної діяльності, аналізу та оцінки ефективності використання науково-технічного потенціалу, результатів досліджень.

Статтю 1 Закону № 51/95-ВР визначено, що наукова і науково-технічна експертиза – це діяльність, метою якої є дослідження, перевірка, аналіз та оцінка науково-технічного рівня об'єктів експертизи і підготовка обґрунтованих висновків для прийняття рішень щодо таких об'єктів.

Наукова і науково-технічна експертиза у сфері науково-технічних розробок та дослідно-конструкторських робіт, фундаментальних і прикладних досліджень, у тому числі на стадії їх практичного застосування (впровадження, використання, наслідки використання тощо), проводиться науково-дослідними організаціями та установами, вищими навчальними закладами, іншими організаціями та окремими юридичними і фізичними особами які акредитовані на цей вид діяльності.

Чинним законодавством встановлено чіткий порядок захисту дисертаційного дослідження та присудження особі наукового ступе-

ня. Цим порядком, зокрема, передбачено проведення декількох експертиз, у тому числі:

У відповідності до ст. 16 Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів» від 24.07.2013 № 567 (далі – Порядок №567), заклад вищої освіти або наукова установа, в якій виконувалася дисертація або до якої був прикріплений здобувач, проводить попередню експертизу дисертації та робить висновок про наукову та практичну цінність її результатів [2].

Вказана норма передбачає проведення попередньої експертизи дисертації (ст. 14 Закону № 51/95-ВР)).

Ст.ст. 18 та 19 Порядку № 567 передбачено, що метою забезпечення незалежності експертизи для захисту дисертації спеціалізованою вченою радою призначаються офіційні опоненти з числа компетентних учених із спеціальності, за якою подано дисертацію. Офіційний опонент на основі вивчення дисертації та праць, опублікованих за темою дисертації, подає спеціалізованій вченій раді відгук, оформлений відповідно до вимог МОН.

Ця норма відповідає змісту ст. 15 Закону № 51/95-ВР про першину наукову і науково-технічну експертизу [1].

Ст.ст. 26 та 27 Порядку № 567 встановлено, що у МОН розглядаються документи атестаційних справ здобувачів наукових ступенів та проводиться експертиза дисертацій з метою здійснення контролю за дотриманням спеціалізованими вченими радами вимог нормативно-правових актів з питань атестації наукових кадрів, про що готується висновок, який подається на розгляд атестаційної колегії МОН. Контроль за науковим рівнем дисертацій МОН здійснює за участю експертних рад з питань проведення експертизи дисертацій. Експертні ради з питань проведення експертизи дисертацій проводять експертизу захищених дисертацій, розглядають питання, що належать до їх компетенції, готують експертні висновки про відповідність встановленим вимогам і відповідають за якість та об'єктивність підготовлених ними висновків.

Відповідно до п. 12 Наказу МОНмолодьспорт України «Деякі питання експертних рад з питань проведення експертизи дисертаційних робіт Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України» від 14.09.2011 № 1058, експерт:

1. аналізує якість підготовки документів атестаційної справи (відгуки офіційних опонентів, відгуки на автореферат, висновок спеціалізованої вченої ради, публікації);
2. визначає глибину обговорення дисертації під час захисту;
3. аналізує якість підготовки дисертаційної роботи та автореферату щодо відповідності змісту роботи вимогам до кваліфікаційних

наукових праць рівня кандидата чи доктора наук, відповідності паспорту наукової спеціальності, за якою захищено дисертацію, а також на наявність текстових запозичень;

4. оцінює наукову та практичну цінність дисертації, а також ступінь новизни отриманих результатів, достовірність її висновків та рекомендацій [3].

За результатами експертизи експерт готує проект атестаційного висновку.

Проведення експертизи у МОН України відповідає вимогам ст. 16 Закону № 51/95-ВР щодо повторної наукової і науково-технічної експертизи. А також положенням про первинну експертизу щодо питання про наявність текстових запозичень (ст. 15 Закону № 51/95-ВР).

Відтак, дисертаційна робота проходить 3 фахові експертизи, у тому числі, і на наявність текстових запозичень, яка проводиться у МОН України та підкріплюється відповідним висновком експертної ради. У останньому повинні наводитися висновки щодо дотримання/порушення вимог академічної доброчесності.

Звертаємо увагу, що відповідно до чинного законодавства, експертна рада є компетентним суб'єктом здійснення експертизи дисертаційних досліджень.

Оскарження висновків такої експертизи може здійснюватися у судовому та адміністративному порядку, у тому числі, шляхом представлення результатів іншої (повторної) експертизи щодо того самого об'єкта експертизи. Така експертиза повинна виконуватися у порядку та у спосіб, що встановлений Законом № 51/95-ВР.

Список використаних джерел:

1. Про наукову і науково-технічну експертизу: Закон України від 10.02.1995 № 51/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 9. Ст. 56.

2. Порядок присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/567-2013#Text>.

3. Положення про експертну раду з питань проведення експертизи дисертаційних робіт Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України: Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 14.09.2011 року № 1058. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1167-11#Text>.

4. Положення про атестаційну колегію Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України: Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Деякі питання присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань» від 14.09.2011 № 1059. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1169-11#Text>.

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ НАВИКІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ТРЕНІНГІВ

Розвиток комунікативних здібностей людини починається в період розвитку ембріону дитини в утробі матері. Далі, після народження дитина починає активно встановлювати міжособистісні контакти, спілкується з іншими людьми. На початку свого життєвого шляху коло спілкування дитини обмежується мамою та найближчими родичами. Коли дитина починає ходити в дитячий садок, вона потрапляє в групу однолітків, де їй доводиться спілкуватися з великим колективом як дорослих, так і дітей. Наскільки комфортно дитині буде в цьому суспільстві, залежить від рівня розвитку здатності взаємодіяти з іншими людьми. Починається активний розвиток комунікативних навичок, які надалі повинні перейти в стійкі якості. Дитина вчиться правильно сприймати людей, оцінювати різні ситуації, що складаються. Від того, як дитина в молодшому віці навчиться взаємодіяти з іншими людьми, знаходити шляхи вирішення і подолання перешкод і суперечок, залежить адаптація в соціальному середовищі в подальшому дорослому житті. Рівень розвитку сучасного суспільства висуває високі вимоги до комунікативних здібностей та навичок. Всі професії пов'язані з роботою і спілкуванням з людьми, такі як педагог, психолог, менеджер, соціальний працівник і т.д. вимагають високий рівень комунікативності. Сьогодні багато організацій проводять для своїх працівників семінари – тренінги з розвитку комунікативних і організаторських здібностей, що дуже допомагає у вирішенні виробничих завдань, в правильній організації робочого процесу. Таким чином, щоб людині легше було адаптуватися в суспільстві, розвивати комунікативні навички потрібно з раннього дитинства.

Актуальність полягає в тому, що саме методи НЛП в сучасному ритмі життя надають максимально можливий вибір. Справа в тому, що НЛП виходить з того, що кожна людина в певній ситуації несвідомо обирає найкращу дію із усіх доступних їй на той момент, а це як ніколи допомагає зорієнтуватися в сучасному житті, наповненому безліччю інформації.

Мета: на основі теоретичного огляду використання тренінгових технологій виокремити основні принципи тренінгу для розвитку комунікативної компетентності.

Для поставленої мети необхідно виконати такі завдання:

- розширення можливостей встановлення контакту в різних ситуаціях спілкування;
- відпрацювання навичок розуміння інших людей, себе, а також взаємин між людьми;
- активізація процесу самопізнання та самоактуалізації.

Об'єкт дослідження: Сучасні технології розвитку комунікативних навичок за допомогою тренінгів.

Предмет дослідження: Роль тренінгів в оволодінні комунікативними навичками.

Спілкування між людьми – надзвичайно складний процес. Неefективність спілкування може бути пов'язана з повною або частковою відсутністю того або іншого комунікативного вміння (наприклад, вміння орієнтуватися та поводитися в конкретній ситуації). Неefективність спілкування може також бути пов'язана із недостатнім рівнем самоконтролю одного із суб'єктів цього спілкування (наприклад, через невміння подолати власну перезбудженість, імпульсивність, агресію тощо). Кожний із нас навчається самоконтролю впродовж усього свого життя, набуваючи досвіду, який здебільшого базується на помилках і розчаруваннях.

Науковці виділяють такі основні комунікативні якості необхідні для гармонійної взаємодії з навколишнім середовищем особистості:

- рефлексія, яка характеризує інтелект людини, здатність її орієнтування в обстановці (спрямованість на пізнання себе, свого внутрішнього світу, бачення себе з боку та здатність імітувати думки партнера);

- зворотній зв'язок, як можливості отримання інформації про партнера по спілкуванню, що використовуються для корекції власної поведінки в процесі спілкування. Процес зворотного зв'язку передбачає свідомий контроль комунікативних дій, спостереження за партнером по спілкуванню, оцінку його реакцій та зміну власної поведінки;

- саморегуляція, як уміння особи контролювати почуття;
- свобода (сором'язливість) у спілкуванні, як наслідком впевненості (невпевненості) в собі людини. Однак в рамках комунікативного напрямку можемо говорити лише про поведінковий аспект – уміння вільно триматися у процесі спілкування;

- уміння слухати, яке підіймає спілкування на якісно новий особистісний рівень;

– емпатія, як здатність розуміти психічний стан іншої особи та співпереживати їй. Емпатія пов'язана з емоційною сферою та соціально-моральними установками особи, однак її наявність (відсутність) впливає на характер спілкування;

– рівень розвитку невербального спілкування. Таке спілкування передбачає використання міміки, жестів, пантоміміки, через прямі сенсорні чи тілесні контакти (тактильні, зорові, слухові, нюхові відчуття);

– рівень розвитку мовного спілкування, як здатність донести певну інформацію, переживання через мовні висловлювання. Що в свою чергу вимагає абстракції та узагальнення, тобто вираження узагальненого абстрагованого змісту в слові-понятті.

Чи можливо навчитися спілкування, використовуючи для цього тільки свій реальний досвід?

Так, можливо, причому зробити це за допомогою гри. Гра – це модель життєвої ситуації, зокрема спілкування, під час якої людина набуває певного досвіду. Крім того, припускаючись помилок під час штучно створеної ситуації спілкування, людина на відчуває того тягаря відповідальності, який є неминучим у реальному житті. Отже, гра як частина тренінгу певних умінь і навичок (або будь-яка штучно створена ситуація) надає людям ширших можливостей для спроб, виявлення творчості, пошуку найефективніших форм взаємодії одне з одним і не боятися поразки.

У своїй роботі ми пропонуємо один з варіантів розвитку комунікативних якостей за допомогою методів нейро-лінгвістичного програмування (далі – НЛП). НЛП можна розглядати, як набір «інструментів» – технік, що дозволяють проводити швидкі зміни в мисленні людей, ефективно корегувати психологічні проблеми. Це набір моделей, умінь і технологій для того, щоб мислити і діяти ефективно. НЛП – це самостійна область знань, яка розглядає структуру суб'єктивного досвіду людей, їх розумові і поведінкові стратегії, моделювання і навчання успішним стратегіям. Цей сучасний напрям практичної психології з'явився на початку 70-х років двадцятого сторіччя в США. В його основі лежать поведінкові моделі найбільших психотерапевтів того часу: Фріца Перлза, Вірджинії Сатір і Мілтона Еріксона. Втім, засновники НЛП також стали широко відомі: це Джон Гріндер, Річард Бендлер, Леслі Камерон, Джудіт Делозье, Роберт Ділтс і Девід Гордон.

Так, аналіз наукових праць однією з найбільш ефективних і перспективних технологій навчання і розвитку особистості на сьогодні є тренінги, які з огляду на їх універсальність, практичну

спрямованість і доступність стають невід'ємною частиною особистісного і професійного удосконалення людини. Сьогодні існує багато способів як опанувати комунікативні навички. Прикладом може слугувати комунікативні тренінги, які пропонують найрізноманітніші методики та вправи для кращого спілкування, такі як: «Знайомство», «Дар переконання», «Подарунок», «Диспут», «Ми схожі», «Активне слухання» тощо. До системи прийомів і завдань, спрямованих на формування комунікативних здібностей під час тренінгової роботи, відносяться наступні три групи: 1) прийоми, орієнтовані на згуртування навчальної групи як колективу, розвиток групової взаємодії; 2) прийоми, які стимулюють усвідомлення студентами своїх комунікативних здібностей і оцінку наявності чи відсутності професійно значущих особистісних якостей для успішного спілкування; 3) прийоми, спрямовані на формування комунікативних здібностей і подолання труднощів у спілкуванні.

Значний досвід проведення комунікативних тренінгів використовується по всьому світі. Так, у поліції США активно застосовують тренінги вербальних і невербальних засобів комунікацій. Основу тренінгу складає отримання поліцейськими вербальних і невербальних навичок спілкування, за допомогою яких можна запобігти силовій поведінці при вирішенні конфліктів. Тренінг, як особливий вид навчання, має сприяти подоланню суперечності між індивідуальним способом засвоєння знань в процесі традиційного навчання та колективним характером правоохоронної діяльності, що ґрунтується на взаємодії, яка вимагає взаєморозуміння, а відтак, постійного ефективного обміну значущою для справи інформацією. В будь-якій організації головна користь від добре підготовлених працівників полягає у відповідності високих стандартів якості роботи ефективному розподілу витрат на персонал.

Але це допомагає не тільки в професійній сфері, але й під час простого побутового спілкування або нових знайомств. Не менш важливою є користь від тренінгів, яку можуть отримати люди, проявляється у: можливості цілеспрямованого розширення об'єму наявних знань та навиків; профілактиці негативних психологічних станів, корекції особистісної сфери і поведінки, отримання позитивного заряду енергії; виробленні вмінь та навиків вирішення особистих та професійних проблем; можливості психологічного оновлення, особистісного росту та в цілому життєвої самореалізації.

Таким чином, можна стверджувати, що комунікативні навички є важливою складовою успішності, ефективним методом розвитку комунікативної компетентності є соціально-психологічний тренінг,

розроблений із врахуванням принципів комплексного підходу та позитивної психотерапії Н. Пезешкіана. Крім того, головними принципами трансформації особистості та методом подолання її комунікативної некомпетентності в процесі тренінгу є обґрунтованість та планомірність процедури, прийнятність пропонувананих форм роботи, оптимальна її складність та максимальне наближення до практичних завдань, поступовість, системність, комплексність, активність особистості та групи.

Список використаних джерел:

1. Андреева, Г. М. Социальная психология: учебник. М. : Аспект Пресс, 2001. С. 376.
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики: монографія / Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О. І. Локшина, [та ін.] ; під заг. ред. О. В. Овчарук. К. : К. І. С., 2004. 112 с.
3. Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія професійної комунікації: навч. посіб. Чернівці : Книги-XXI, 2010. 528 с.
4. Ницше Ф. Сочинения : в 2-х т. М.: Мысль, 1990. Т. 1. 202 с.
5. Бакиров А. НЛП: игры, в которых побеждают женщины. Київ : Форс Україна, 2020. 352 с.
6. Кулінич І. О. Психологія управління: навч. посіб. К. : Знання, 2008. 292 с.
7. О'Коннор Дж. Введение в нейролингвистическое программирование / Дж. О'Коннор, Дж. Сеймор. 2-е изд. Челябинск : «Библиотека А. Миллера», 1998. С. 48–49.

Р. І. Білий

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ПРАВО НА ПЕРЕКЛАД У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

У тезах розглянуто змістові елементи права на переклад, проаналізовано основні чинники, які ускладнюють його реалізацію, а також здійснено огляд вимог до особи перекладача у кримінальному процесі.

Право осіб, стосовно яких здійснюється кримінальне переслідування, користуватися рідною мовою, а також обов'язок держави забезпечити залучення перекладача на безоплатній основі у разі

необхідності передбачено і в п. 18 ч. 3 ст. 42 КПК України. Про необхідність негайного повідомлення затриманій особі зрозумілою їй мовою підстав затримання, у вчиненні якого злочину вона підозрюється, та роз'яснення її прав йдеться і у ст. 208 КПК України. Але основною статтею, яка визначає підстави та порядок залучення перекладача, його процесуальний статус, є ст. 68 КПК України. Так, відповідно до вищезазначеної статті, підставою залучення перекладача є необхідність у кримінальному провадженні перекладу пояснень, показань або документів. Суб'єктами які, мають право залучати перекладача, згідно зі ст. 68 КПК України, виступають сторони кримінального провадження або чи суд.

Як зазначає Рогальська В.В., така розпорошеність регламентації в законодавстві права на переклад та відсутність окремої статті, яка б визначала зміст вищезазначеного права, процесуальний порядок залучення перекладача та конкретизувала його процесуальний статус, на нашу думку, аж ніяк не сприяє його ефективній реалізації та призводить до певних процедурних ускладнень. Такі ускладнення, на думку вищезгаданого науковця, найчастіше пов'язані з такими чинниками: відсутність регламентації в законодавстві чітко визначених підстав залучення перекладача та суб'єкта, який би відповідав за необхідність його залучення; відсутність у законодавстві визначення хто саме може бути перекладачем та конкретних вимог до таких осіб; відсутність у КПК України норми, яка б передбачала якими документами підтверджуються повноваження перекладача, та труднощі в пошуку перекладачів, які б були фахівцями і відповідали вимогам до їх кваліфікації; відсутність цілодобової термінової лінгвістичної допомоги для осіб, стосовно яких здійснюється кримінальне переслідування [1, с. 151-153].

За визначенням Кучинської О. П., перекладачем у кримінальному провадженні є особа, яка вільно володіє державною мовою, технікою спілкування з глухими, німими та глухоніми особами, а також вільно володіє мовою учасника процесу, який потребує перекладу на мову, якою він володіє, та щодо якого винесено постанову (ухвалу) уповноваженими на те особами (органами) [2, с. 139].

Значущість виконання перекладачем посередницьких функцій у подоланні лінгвокультурної відстані між сторонами кримінальної процесуальної діяльності важко переоцінити. Ще 1974-го року в судовій практиці США з'явилося поняття «мовної присутності», суть якого полягає в тому, що підсудний не вважатиметься присутнім на слуханні, якщо він не розуміє мови, якою це слухання проводиться» [3, с. 34].

Кузик Т. М., керуючись нормами чинного кримінального процесуального закону сформулювала дві вимоги до особи перекладача: компетентність та незацікавленість у результаті кримінального провадження. На жаль, кримінальне процесуальне законодавство України не визначає чітких вимог, які пред'являються до перекладача. Однією із вимог, які висуває КПК України до перекладача є його компетентність. При цьому в Україні для визначення рівня компетентності перекладача не передбачено жодних процедур чи методик. Залишається незрозумілим, яким чином особі, яка не володіє мовою, на яку та з якої здійснюватиметься переклад, можна перевірити, чи перекладач володіє цією мовою на належному рівні.

Ще однією вимогою, яка ставиться до перекладача, є його незацікавленість у результаті справи. Таке положення не закріплене безпосередньо у КПК України, але впливає з його аналізу. Так, відповідно до ст. 68 КПК України сторона кримінального провадження, яка залучила перекладача, чи слідчий суддя або суд з'ясовують його стосунки з підозрюваним, обвинуваченим, потерпілим, свідком. З'ясування цих обставин здійснюється з метою виключення в якості перекладача зацікавленої особи. Крім того, виходячи із змісту ч. 1 ст. 79 та ч. 1 ст. 77 КПК України перекладач не має права брати участі в кримінальному провадженні, якщо він особисто, його близькі родичі чи члени його сім'ї зацікавлені в результатах кримінального провадження. За наявності такої обставини він зобов'язаний заявити самовідвід. Також підставами для відводу перекладача є його участь у цьому ж кримінальному провадженні в якості заявника, потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача, слідчого судді, захисника, свідка, експерта, спеціаліста (ст. 77 КПК України) [4, с. 343].

Підсумовуючи вищесказане, право підозрюваного або обвинуваченого користуватися послугами перекладача є обов'язковим та невід'ємним елементом права останнього на справедливий суд. З метою вдосконалення статусу перекладача у кримінальному процесі України, на нашу думку, у першу чергу необхідно визначити процедуру перевірки його компетентності, спираючись на досвід та практику інших країн.

Список використаних джерел

1. Рогальська В.В. Регламентация та реалізація права на переклад у контексті забезпечення справедливого судочинства. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 2. С. 151–157.

2. Кучинська О. П. Перекладач в кримінальному процесі України. *Тези міжнародної наукової конференції: «Проблеми юридичної кваліфікації (теорія і практика)»*. 2010. С. 139–141.

3. Лобода Ю. А. Перекладач у кримінальному провадженні: термінологічна невизначеність та проблеми компетентності. *Science and Education a New Dimension. Philology, VI (53), Issue: 182, 2018 Nov*. р. 33–35.

4. Кузик Т. М. Поняття та вимоги до особи перекладача у кримінальному процесі України. *Університетські наукові записки*, № 1(45). 2013. С. 341– 346.

Р. І. Білий,

О. В. Стародубцева

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОБЛЕМНИХ ПИТАНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ НАРКОМАНІЄЮ

У сучасному світі проблема наркоманії стоїть дуже гостро, оскільки з кожним роком кількість наркозалежних зростає в геометричній прогресії. Винятком, на жаль, не є і наша держава – Україна.

Вивченням цієї проблеми займається Організація Об'єднаних Націй, зокрема, існуюче в її системі Управління по боротьбі з наркотиками та профілактиці злочинності, Міжнародне кримінологічне товариство, Міжнародна асоціація кримінального права, Інтерпол та інші [1, с. 193].

За останніми підрахунками кількість осіб залежних від наркотиків в Україні, серед дорослих та дітей, складає від 1,5 до 2 мільйонів осіб, що в десятки разів перевищує усі офіційні цифри.

Варто зазначити, що з наркоманією в Україні ведеться боротьба, незважаючи на війну та економічну кризу, все таки не припиняють лікувати наркозалежних людей, їм зокрема, в спеціальних диспансерах, видають безкоштовно замісну підтримувальну терапію, що допомагають підтримувати життя наркоманів, забезпечуючи їх безболісне існування.

З наркоманією в Україні ведеться боротьба і на законодавчому рівні. Зокрема, в кримінальному кодексі України, кодексі України про адміністративні правопорушення визначено ряд кримінальних та адміністративних правопорушень, що пов'язані із незакон-

ним обігом та збутом наркотиків, за які передбачається відповідно кримінальна чи адміністративна відповідальність.

Перш ніж характеризувати наркоманію в адміністративно-правовому аспекті у нашій державі, варто наголосити на тому, що собою являє наркоманія, чому дане явище є небезпечним для кожного з нас і з кожним роком набирає обертів. В багатьох джерелах можна знайти таке визначення, що наркоманія – це (від грецького слова *narke* – заціпеніння, сон і *mania* – пристрасть, божевілля, потяг) група відповідних хвороб, що виникає внаслідок постійного, систематичного вживання речовин, у зростальній кількості, які є включені до затвердженого на офіційному рівні списку наркотиків [5, с. 2].

Основними проявами наркоманії є фізична та психічна залежність, а також наявність такого стану, як абстиненція, а іншими словами стану так званої «ломки», через припинення їх вживання. Саме цим наркотики і є небезпечними, адже викликають стан залежності, потягу і людський організм дуже швидко звикає до наркотичних речовин і вже далі не уявляє своє життя без нього. Найбільш поширеними наркотиками серед всіх на планеті є і залишається алкоголізм, залежність від напоїв на спиртовій основі та куріння, відповідно залежність від тютюну. Хоча це і досить слабкі речовини, бо вони не призводять настільки швидко до згубних наслідків, однак це також свого роду наркотики, адже викликають залежність, повільно, але впевнено вбивають здоров'я.

В Україні, за всі роки її незалежності, наркоманія принесла лише біль, поламани людські життя та смерті не тільки серед дорослих, але і серед дітей підліткового віку та старшої молоді...

Так на обліку у 2018 році стоїть вже 346 тис. осіб, які зловживали наркотиками, 80% – особи віком до 30 років [2, с. 36].

Як вже зазначалося, боротьба із наркоманією і незаконним обігом наркотиків є дуже актуальною темою на сьогоднішній день. Зокрема вивченням і розробкою ефективних засобів вирішення цієї проблеми займається весь світ.

Підтверджується це, наприклад тим, що у червні 1988 року була скликана спеціальна сесія Генеральної Асамблеї, за пропозицією Економічної і Соціальної ради, що була присвячена оцінці стану поширення незаконного виробництва, збуту, попиту, обігу і розповсюдженню наркотичних засобів та психотропних речовин.

Адміністративно-правовий аспект наркоманії та незаконному обігу наркотичних засобів розглядався цілою плеядою вчених і науковців, серед яких: С. П. Дидковська, А. А. Музика, М. П. Селіванов та багато інших.

За останні роки, різними незалежними експертами був проведений аналіз понад 200 вивчених справ про адміністративні правопорушення, які передбачені статтею 44 КупАП.

Виходячи із проведеного аналізу, були отримані дані, які свідчили про те, що 38% адміністративних правопорушень було вчинено особами, хворими на наркоманію.

Це 75 справ із 200, що становить досить великий показник. Решта 84 або 42% та 41 або 21% було вчинено іншими особами.

Серед всіх опитаних 250 правопорушників вдалося з'ясувати, що неповнолітніх правопорушників-42 або 17%, жінок – 48 або 24%.

Список використаних джерел

1. Грянка Г. В. Адміністративно-правове забезпечення обігу наркотиків в Україні. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2010. Вип. 23. С. 193–198.

2. Золотарьова Н. І. Особливості вдосконалення адміністративного законодавства, що регулює протидію незаконному обігу наркотичних засобів та психотропних речовин. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2018. № 3. С. 35–41.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України у редакції від 03.07.2019. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. додаток до № 51. Ст. 1122.

4. Шевчук О. М. Механізм адміністративно-правового регулювання державного контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів: науково-теоретичний аспект. *Проблеми законності*. 2019. Вип. 146. С. 124–133.

5. Наркоманія та боротьба з нею: URL: <https://web.znu.edu.ua/psychologicalservice//docs/kuratoram/narkomaniya-ta-borotba-z-neyu.pdf.c.1-7>

Л. М. Бірукова

*(Харківський національний університет
внутрішніх справ)*

РОЛЬ ТА ПЕРЕВАГИ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОБАЦІЇ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ

Неповнолітні – це особливо вразливий прошарок суспільства. Кожен день вони піддаються сторонньому впливу, який не завжди сприймається ними вірно, тож нерідко роблять хибні вчинки і тому вони потребують своєрідних підходів в процесі свого становлення і розвитку як особистість, а особливо, після вчинення неповнолітнім

правопорушення. Задля реабілітації та реінтеграції дітей, які вчинили правопорушення, потрібна зміна антисупільних настанов свідомості цієї категорії злочинців.

Як показує практика, принцип «покарати, а не ув'язнити», перетворюється в перевиховання і застерігає від повторного вчинення злочину. Це втілюється через правовий інститут пробації.

У ч. 2 ст. 12 Закону України «Про пробацію» визначається, що пробація щодо неповнолітніх спрямована на забезпечення їх нормального фізичного і психічного розвитку, профілактику агресивної поведінки, мотивацію позитивних змін особистості та поліпшення соціальних стосунків [1].

Ювенальна пробація спрямована на захист суспільства шляхом здійснення нагляду за дітьми, які вчинили злочини, та проведення виховної та соціальної роботи з метою перевиховання і профілактики вчинення ними рецидивних злочинів та правопорушень, агресивної поведінки, мотивації позитивних змін їх особистості та поліпшення стосунків у соціумі.

До основних процедур, пов'язаних із соціальною реабілітацією неповнолітніх засуджених, звільнених від відбування покарання відносять:

- 1) встановлення контакту з неповнолітнім та його сім'єю, мотивація їх до співпраці над проблемами засудженого неповнолітнього;
- 2) дослідження особистості неповнолітнього та соціальної ситуації його життєдіяльності;
- 3) розробка плану заходів з реабілітації та ресоціалізації неповнолітнього;
- 4) здійснення контролю за поведінкою, дотриманням неповнолітнім умов звільнення від покарання, норм моралі і права, угодою щодо співпраці;
- 5) педагогічна та психологічна реабілітація засудженого неповнолітнього;
- 6) формування сприятливого соціально-педагогічного середовища навколо неповнолітнього;
- 7) соціальна реінтеграція та реадаптація неповнолітнього;
- 8) координація спільних дій з навчально-виховними закладами, правоохоронними установами, громадськими організаціями;
- 9) оцінка процесу і результату реабілітації неповнолітнього [2, с. 202–203].

Успішність пробації щодо неповнолітніх залежить від правильно і чітко налагодженої соціально-виховної роботи з неповнолітніми.

Завдяки пробації можна максимально зменшити ризики повторної злочинності та ув'язнення.

В Україні вже діють 14 центрів ювенальної пробації (Дніпро, Кривий Ріг, Запоріжжя, Мелітополь, Маріуполь, Київ, Житомир, Львів, Рівне, Одеса, Миколаїв, Харків, Кропивницький, Полтава). В центрах надаються послуги комплексної допомоги відповідно до криміногенних потреб неповнолітніх, які перебувають в конфлікті із законом. Тобто виявлення проблемних питань у всіх сферах життя (сім'я, освіта, дозвілля, стосунки з друзями, особисті якості, ставлення до вживання ПАР, готовність до змін у способі життя) та вжиття відповідних заходів у рамках індивідуальної соціально-виховної роботи.

Станом на 1.07.2020 року на обліку уповноважених органів з питань пробації перебувало 755 неповнолітніх.

За видами покарань 726 (96%) неповнолітніх суб'єктів пробації звільнено від відбування покарання у виді позбавлення волі з випробуванням, 19 (3%) засуджено до покарання до громадських робіт, 10 (1%) – до штрафу.

Загальний рівень повторної злочинності неповнолітніх суб'єктів пробації за підсумками I півріччя 2020 року під час перебування на обліку уповноважених органів з питань пробації становить 0,9 % (2018 р. – 1,4 %, 2019 р. – 1,3 %).

На обліку уповноважених органів з питань пробації перебуває 175 неповнолітніх суб'єктів пробації, яким вироком суду встановлений обов'язок виконувати заходи, передбачені пробаційною програмою. Найбільше таких суб'єктів пробації у Донецькій та Кіровоградській (19), Дніпропетровській (16), Одеській (14) областях. З них 32 особи (18%) перебувають на обліку секторів ювенальної пробації.

За результатами реалізації пробаційних програм, визначаються оцінки результатів проходження пробаційних програм, які складаються по закінченню виконання заходів. Оцінки вказують на ступень досягнення мети пробаційних програм, а саме: низький (1-1,3%); середній (17-22,7%); високий (57-76%) – 75 неповнолітніх виконали заходи, що передбачені програмою [3]. Ці показники вказують на ефективність запровадження пробаційних програм та пробації в цілому до неповнолітніх.

Крім того, важливою перевагою пробації відносно неповнолітніх є те, що їх ресоціалізація і виправлення проводиться в громаді, без ізоляції від суспільства, відриву від сім'ї, що дозволяє запобігти травматичного впливу як в умовах перебування в місцях позбавлення волі.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про пробацію» від 05.02.2015 р. № 160-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text>.
2. Лютий В.П. Ресоціалізація неповнолітніх, звільнених від відбування покарання з випробуванням. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. 2008. № 1. С. 197–204. URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Lutyi_1_2008.pdf
3. Огляд результатів діяльності державної установи «Центр пробації» за I півріччя 2020 року. URL: <https://drive.google.com/file/d/1Fnp78Tdk4J1rjPgZD2lhfS1hNrLcZ1nu/view>.

А. В. Бобровська

(ПВНЗ «Донецький університет економіки та права»)

ГУМАНІЗМ ЯК ПРИНЦИП КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Гуманізм (від лат. *Humanus* – людський, людяний) – це один із принципів права в демократичній державі, за яким визнається цінність людини та особистості, її право на свободу, вільний розвиток, і виявлення своїх здібностей, утвердження пріоритету блага людини як критерію оцінки суспільних відносин, що ґрунтується на принципі рівності і справедливості [1, с. 129].

Статтею 3 Конституції України проголошується, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю [2].

Таким чином, принцип гуманізму є одним із основних в принципів побудови взаємовідносин між державними органами та людиною.

У кримінальному законодавстві України перелік та класифікація принципів напряду не закріплено. Проте, вищевказаний принцип головним чином знаходить своє віддзеркалення в статі 5 Кримінального кодексу України, відповідно до якої закон про кримінальну відповідальність, що встановлює злочинність діяння, посилює кримінальну відповідальність або іншим чином погіршує стан особи, не має зворотної дії в часі. На відмінну від закону, що скасовує чи пом'якшує відповідальність [3].

Таким чином, попереджаються випадки звуження прав людини в рамках кримінального переслідування та судового розгляду.

Відповідно до статі 9 Конституції України, чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства [2]. З огляду на це, Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод закріплені гуманістичні принципи (право на життя, свободу і особисту недоторканість та інше) дотримання яких є обов'язком кожної із держав. Натомість недотримання положень Конвенції тягне відповідальність, у тому числі кримінальну [4].

З моменту проголошення Україною незалежності, законодавство увесь час удосконалювалося в бік гуманізації покарань.

Так, показовими у цьому сенсі є зміни до Кримінального кодексу України, внесені Законом України від 15.11.2011 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності», яким було декриміналізовано 16 статей кодексу. Відповідно до пояснювальної записки до законопроекту, його розробники розраховують, що даний закон сприятиме підвищенню стандартів гуманізму щодо врегулювання питань притягнення до кримінальної відповідальності за скоєння правопорушень у сфері економіки та господарської діяльності [5].

Не відстає і судова практика, що пов'язана із застосуванням положень Кримінального кодексу України.

Постанова Пленуму Верховного Суду України № 7 від 24.10.2003 «Про практику призначення судами кримінального покарання» орієнтує суддів під час розгляду кримінальних проваджень та призначенні покарань обов'язково враховувати особу підозрюваного (вік, стан особи, обставини вчинення злочину та інше) для індивідуалізації покарання та недопущення випадків призначення необґрунтовано тяжкого покарання [6].

Вважаємо, що принцип гуманізму є одним із засадничих принципів Кримінального права України, врахування та дотримання якого є обов'язком будь-якого юриста.

Список використаних джерел

1. Словник юридичних термінів і понять: навч. посіб. / за ред. проф. В. Г. Гончарова та З.В. Ромовської. Київ: Юстініан, 2013. 789 с.
2. Конституція України від 28.06.1996р. №254 к/96 ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/>.
3. Кримінальний кодекс України: Прийнятий 05.04.2001 р. № 2341-III / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2001 р. № 25. Ст. 131.

4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Конвенція від 04.11.1950 р. / Рада Європи. *Офіційний вісник України*. 1998 р. № 13. Ст. 270.

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності: Закон України від 15.11.2011 р. № 4025-VI / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2012 р. № 25. Ст. 1041.

6. Про практику призначення судами кримінального покарання: Постанова від 24.10.2003 р. № 7 / Верховний Суд України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.

А. М. Бондаренко

(Університет державної фіскальної служби України)

СЕРВІТУТ: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ, ПРИЗНАЧЕННЯ

З моменту виникнення права приватної власності на землю, власники ділянок, на яких знаходилися водойми, пасовища, природні копалини, стали відділяти право користування цими вигодами від інших власників. Також забороняли проїзд чи прохід через їхні ділянки або стягували плату за це. Через такі заборони, земельні ділянки стали виводитися з господарського обороту і тому виникла потреба знайти спосіб усунути недоліки однієї земельної ділянки за рахунок сусідньої. Цього не можна було досягти в повній мірі за допомогою договорів. між власником земельної Варто було відшукати стабільний спосіб, найкраще речовий. Такий спосіб був знайдений у формі сервітутів [1, с. 319].

Питання сервітуту, є досить актуальним, з точки зору його детального та системного вивчення. Інститут сервітуту бере свої витоки, ще з часів Стародавнього Риму, ставлення до нього було досить двояким та неоднозначним. Сервітут підлягає державній реєстрації в порядку, встановленому для реєстрації прав на нерухоме майно, а також може бути встановлений договором, законом, рішенням суду і навіть заповітом. Саме тому, актуальним буде визначення поняття сервітуту, його ознак, видів прав, а також які можливості він надає.

Окремим аспектам сервітуту та його значення були присвячені праці таких правників-науковців: Є. О. Мічурін, С. І. Шимон, І. А. Спасибо, В. І. Нагнибіда та ін. Слід зауважити, що сервітут, закріплений у Цивільному Кодексі (далі ЦК), за своєю природою відрізняється від того, який міститься у цивільному праві. Сервітут –

це право обмеженого користування чужими речами (майном) з певною метою і в установлених межах. Призначення сервітуту – дозволити суб'єкту сервітутного права користуватися природними властивостями речі, стосовно якої встановлено сервітут. На думку В. І. Нагнибіди, для нормативного використання поняття «сервітут» найбільш правильним є термін «право на чужу річ», а не «обмежене речове право», «суміжне речове право», тощо [2, с. 355].

Встановлення сервітуту обмежує реалізацію права власності на конкретну земельну ділянку. Підставою для цього є домовленість між власниками сусідніх ділянок. Варто враховувати те, що кожен власник земельної ділянки або землекористувач вправі вимагати встановлення сервітуту для обслуговування власної ділянки.

Розглядаючи інститут сервітуту виділяють такі його ознаки:

- сервітут встановлюється як на визначений строк, так і без чіткого визначення строку;
- сервітут є особистим правом. Власник сервітуту не може його позбутись або передати комусь іншому в користування. Також сервітут у разі переходу до інших осіб зберігає свою чинність на майно, щодо якого він встановлений;
- право обмеженого користування чужим майном встановлюється за певну винагороду або без неї;
- сервітут встановлюється в тих випадках, коли особа, яка заінтересована в установленні сервітуту не може задовольнити свої потреби за рахунок власного майна;
- сервітуту встановлюються на сусідню земельну ділянку, на інше майно сусіда, але об'єктом сервітутів може бути й інше майно [3, с. 320].

ЦК визнає існування 2 видів сервітутів – земельних (або предіальних) та особистих (персональних). Підставою для поділу тут є спосіб визначення особи сервітуарія. Якщо сервітут встановлюється щодо визначеного майна в інтересах особи, то він є особистим). Якщо сервітут встановлюється щодо певного майна на користь власника визначеного майна, то він є земельним.

Стаття 403 ЦК наголошує, що сервітут не може бути предметом купівлі-продажу, застави та не може передаватися будь-яким способом іншим особам.

Не менш цікавим питанням є припинення дії сервітуту. Згідно з статтею 406 ЦК сервітут припиняється у разі:

- поєднання в одній особі особи, в інтересах якої встановлений сервітут, і власника майна, обтяженого сервітутом;

- відмови від нього особи, в інтересах якої встановлений сервітут;
- спливу строку, на який було встановлено сервітут;
- смерті особи, на користь якої було встановлено особистий сервітут [4, с.92].

Сервітут може бути також припинений за рішенням суду, якщо того вимагає власник майна за наявності факторів, які несуть в собі суттєве значення. Зокрема, власник земельної ділянки має право вимагати припинення сервітуту, якщо він перешкоджає використанню цієї земельної ділянки за її головним призначенням.

Отже, на підставі всього викладеного можна зробити висновки, що сервітут є одним із досить важливих прав на чужі речі. Його формування та становлення відбулося ще у приватному праві Риму. Це було пов'язано із такими ситуаціями, наприклад, коли власник земельної ділянки не міг повністю реалізувати своє право власності лише за рахунок своєї особистої земельної ділянки. Існують також речові права на чуже майно такі як суперфіцій та емфітевзис. Однак їхнє призначення відрізняється від сервітуту. Сервітут, надає змогу користуватися ділянками інших осіб, для задоволення своїх потреб, а також отримання з них корисних властивостей. Тому досить часто ми недооцінюємо значення сервітуту, а воно є вкрай важливим і відкриває для нас нові можливості.

Список використаних джерел

1. Пушкін В. М., Самойленко Р. Б., Шішка. Цивільне право України: Підручник для вузів системи МВС України: під ред. проф. А.А. Пушкіна, доц. В. М. Самойленко. У 2-х частинах. Частина І. Х.: Ун-т внутр. справ; «Основа», 1996. 440 с.
2. Харитонов Є. О., Старцев О. В. Цивільне право України. Підручник. Київ. Видавництво «Істина». 817 с.
3. Бірюков І.А., Заїка Ю.О. Цивільне право України. Загальна частина. Навчальний посібник К.: КНТ, 2006. 480 с.
4. Цивільний кодекс України. Чинне законодавство України зі змінами та доповненнями станом на 3 вересня 2020 р.: (відповідає офіційному текстові). К.: «Центр учбової літератури», 2020. 301 с.

ДОКАЗИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

На сьогоднішній день інститут доказування є забезпеченням повного, відкритого та неупередженого, слідства. Що має неабияке значення для встановлення фактичних обставин справи, і постановляє за мету на основі цих фактів визначити винного у вчиненні правопорушення і притягнути особу, що вчинила правопорушення до кримінальної відповідальності. Важливим інститут доказування виступає в кримінальному судочинстві, при розгляді справи судом. Адже він є гарантом забезпечення прав і свобод осіб що є учасниками кримінального судочинства.

Метою дослідження є визначення основних особливостей інституту доказування в Україні та порівняння його з інститутом доказування в інших державах, таких як США і Велика Британія. Дана тематика досліджувалася в правовій науці, але через свою специфічність і складність доречно виокремити деякі аспекти які мають особливе значення.

Дослідженнями щодо даної тематики займалися ряд таких науковців: Галаган В. І., Удовенко Ж. В., Тетарчук В. І., Дяків Т. Є., Мельник С. М., Молдован А. В., Кацівець Р. С., Амеліна А. С., Карпенко М. О. та інші.

Засоби доказування – докази – є основою, базисом для встановлення об'єктивної істини в цілому і окремих фактів, обставин кримінального провадження, основою збирання, перевірки, оцінки й застосування їх для розслідування кримінальних правопорушень і протидії злочинності. Доказ – фактичні дані, що є змістом, джерело доказів – форма такого явища, як засіб доказування [1, с. 39].

Кримінально процесуальний кодекс України дає таке поняття доказів, а саме: частина 1, статті 84 визначає що, доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому цим Кодексом порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню [2].

Отож можна зазначити, що основне призначення відповідно до зазначених вище понять «доказів» це встановлення та дослідження фактів кримінального правопорушення. А значить вони мають свої характерні особливості.

Вчені-процесуалісти багато працювали над пошуком і описанням невід'ємних ознак доказів. Наслідком цієї роботи стало визначення наступних ознак: 1) належність; 2) допустимість; 3) достовірність; 4) достатність (стосовно сукупності доказів). Належність доказів – це можливість фактичних даних під час їх використання з'ясувати чи, навпаки, «затемнювати» обставини, що входять до предмету доказування. Достовірність доказів – це можливість застосування фактичних даних в процесі доказування з точки зору знання про джерела, обставини, методи їх утворення і отримання в контексті використання у справі інших матеріалів. Достатність доказів – це можливість суду чи органу кримінального переслідування покласти їхню сукупність або ж один із них в основу процесуального рішення [3, с. 9–30].

Фактичні дані повинні бути виражені у відповідних джерелах або формах. Процесуальна форма існування фактичних даних у кримінальному процесі за класифікаційними видами доказів закріплена у ч. 2 ст. 84 КПК як показання, речові докази, документи та висновки експертів [1, с. 43–44].

До порівняно недавнього часу в науці кримінально-процесуального права США панував погляд, що органи юстиції не ставлять перед собою за мету установити, що ж відбувалося насправді. Суд повинен констатувати, чи довів обвинувач висунуті ним обвинувачення, однак при цьому обов'язок доказування обставин, які виключають або пом'якшують відповідальність, як правило, покладається на обвинуваченого. В останні десятиліття в американських законах часто можна зустрічати приписи, які виходять з того, що у кримінальних справах має бути встановлена істина [4, с. 121].

Найпоширенішим джерелом доказів у США, як і в інших країнах, є показання свідків. Останні поділяються на свідків обвинувачення і свідків захисту. Як і в Англії, суд за власною ініціативою свідків не викликає, а допити бувають трьох видів: основні, перехресні й повторні. Як докази використовуються показання анонімних свідків, у тому числі таємних поліцейських агентів, їм надається так звана гарантія невикриття, суть якої полягає в тому, що свідок обвинувачення - поліцейський таємний агент - на судовому засіданні не викликається, його показання оголошуються в суді без вказівки джерела їх одержання [4, с. 122].

На підставі зробленого дослідження, можна зробити наступні висновки, що докази в кримінальному процесі є невід'ємною частиною для вирішення справи і притягнення винного до відповідальності. Іншим фактором, що визначає їх значимість є те, що при

повному і всебічному їх дослідженні суд покликаний на винесення законного рішення яке не перевищить межі покарання для обвинуваченого, або ж з'ясуються обставини для призначення жорсткішого покарання в залежності від встановлених за допомогою доказів обставин.

Список використаних джерел

1. Благута Р. І., Гуцуляк Ю. В., Дуфенюк О. М. та ін. Докази та доказування у кримінальному провадженні: навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 272 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Відомості Верховної Ради України: кодекс від 13.04.2012, редакція від 11.09.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
3. Бойко О.П., Гаркуша А.Г., Захарко А.В., Литвинов В.В., Рогальська В.В., Сербін М.М., Солдатенко О.А., Федченко В.М., Черняк Н.П. кер. авт. кол. д-р юрид. наук, доц. Кобзар О.Ф. Кримінальний процес : підруч. У 2-х ч. Ч. 1. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ Ліра: ЛТД, 2017. 337 с.
4. Молдован А. В. Кримінальний процес: Україна, ФРН, Франція, Англія, США. 2-ге вид. навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.

В. В. Ботук

*(Прикарпатський факультет
Національної академії внутрішніх справ)*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УКРАЇНІ

Забезпечення належного соціального захисту поліцейських є однією із основних гарантій їх професійної діяльності. Сучасне законодавство про працю та соціальний захист повинно враховувати особливості поліцейської діяльності та проходження служби в поліції.

Соціальний захист поліцейських ґрунтується на положеннях Конституції України. Зокрема, Конституція України визначає наступні основні положення у сфері соціального захисту: право на соціальний захист громадян України, які перебувають на службі в Збройних Силах України та інших військових і правоохоронних формуваннях, а також членів їхніх сімей (стаття 17); право громадян на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової втрати працездатності (стаття 46); право на достатній життєвий

рівень для себе і своєї сім'ї (стаття 48); право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування (стаття 49).

Основним нормативно-правовим актом в системі правового регулювання соціального захисту поліцейських є Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 р., у якому розділ XI присвячено порядку соціального захисту поліцейських. З метою забезпечення виконання повноважень, покладених на поліцію, статтею 62 Закону передбачено гарантії професійної діяльності поліцейського; зокрема, держава гарантує поліцейському право на отримання соціального захисту.

При характеристиці положень розділу XI Закону України «Про Національну поліцію» щодо соціального захисту поліцейських можна виділити наступні основні напрями їх соціального захисту: правове регулювання робочого часу та часу відпочинку; грошове забезпечення поліцейських, медичне обслуговування; житлове забезпечення поліцейських; порядок отримання одноразової грошової допомоги в разі загибелі чи втрати працездатності; пенсійне забезпечення поліцейських, гарантії у сфері отримання освіти дітьми поліцейських [1]. Важливе значення при реалізації поліцейськими окремих напрямів соціального захисту мають підзаконні нормативно-правові акти, зокрема Постанова КМУ «Про затвердження Порядку та умов призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без установа інвалідності працівника міліції» 2015 року, Постанова КМУ «Про затвердження Порядку забезпечення Державною іпотечною установою поліцейських та осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту житлом на умовах фінансового лізингу» 2018 року тощо.

Водночас на практиці спостерігають окремі проблемні аспекти реалізації поліцейськими їх права на соціальний захист. Наприклад, Корольовський районний суд м. Житомира при розгляді цивільної справи про стягнення коштів, вирішував питання щодо правомірності вимог позивача на отримання одноразової грошової допомоги. Судом було встановлено, що позивачеві була встановлена інвалідність, яка пов'язана з проходженням служби в поліції. Однак, листом Державна пенітенціарна служба України повідомила позивача, що оскільки не врегульовано порядок здійснення виплати одноразової грошової допомоги згідно Закону України «Про Національну поліцію». У своєму рішенні Корольовський районний суд м. Житомира підтримав позовні вимоги та зазначив, що питання про одноразову грошову допомогу особам, які отримали інвалідність

внаслідок захворювання, пов'язаного з проходженням ними служби в правоохоронних органах урегульовані, а тому суд зобов'язав відповідача виплатити позивачу одноразову грошову допомогу у зв'язку з встановленням інвалідності під час проходження служби [2].

Крім того для реалізації окремих соціальних гарантій поліцейськими слід дотримуватись вимог щодо переліку документів, які мають правовстановлюючий характер для отримання відповідних виплат. Наприклад, Артемівський міськрайонний суд Донецької області розглядав цивільну справу щодо встановлення факту належності правовстановлюючого документа, зокрема довідки про участь працівника поліції в антитерористичній операції. Судом було встановлено, що у архівній довідці Антитерористичного центру було неправильно визначено прізвище позивача [3]. У зв'язку з цим, суд задовольним заяву про встановлення факту належності правовстановлюючого документа, який у майбутньому може стати правовою підставою для отримання соціального забезпечення особам, що брали участь в антитерористичній операції та операції об'єднаних сил.

Отже, соціальний захист працівників поліції ґрунтується на Конституції України, законах та підзаконних актах. У сфері правового регулювання захисту поліцейський можна виділити наступні основні напрями: правове регулювання робочого часу та часу відпочинку; грошове забезпечення поліцейських, медичне обслуговування; житлове забезпечення поліцейських; порядок отримання одноразової грошової допомоги в разі загибелі чи втрати працездатності; пенсійне забезпечення поліцейських, гарантії у сфері отримання освіти дітьми поліцейських.

Список використаних джерел:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 06.10.2020).
2. Рішення Корольовського районного суду м. Житомира від 10 листопада 2016 р., судова справа № 296/8626/16-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/62735674> (дата звернення: 08.10.2020).
3. Рішення Артемівського міськрайонного суду Донецької області від 20 серпня 2020 р., судова справа № 219/7054/20. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90887155> (дата звернення: 08.10.2020).

ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Право на працю відноситься до одного із основних соціально-економічних прав людини і громадянина є невід'ємним та гарантується Конституцією України, яка встановила «кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працюю, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується». Це право забезпечується обов'язком держави створювати громадянам умови для повного його здійснення, гарантувати рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовувати програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб. Основною метою політики держави визначено забезпечення для кожного, хто готовий працювати та/або шукає роботу можливості її отримати, згідно законодавства України [1].

Стаття 5-1 КЗпП, держава гарантує працевдатним громадянам, які постійно проживають на території України: вільний вибір виду діяльності; безплатне сприяння державними службами зайнятості у підборі підходящої роботи і працевлаштуванні відповідно до покликання, здібностей, професійної підготовки, освіти, з урахуванням суспільних потреб; надання підприємствами, установами, організаціями відповідно до їх попередньо поданих заявок роботи за фахом випускникам державних вищих навчальних, професійних навчально-виховних закладів; безплатне навчання безробітних нових професій, перепідготовку в навчальних закладах або у системі державної служби зайнятості з виплатою стипендії; компенсацію відповідно до законодавства матеріальних витрат у зв'язку з направленням на роботу в іншу місцевість; правовий захист від необгрунтованої відмови у прийнятті на роботу і незаконного звільнення, а також сприяння у збереженні роботи [2].

Також вказано на безплатне сприяння громадянам з боку державної служби зайнятості у підборі підходящої роботи і працевлаштуванні. Гарантію держави ніяк не можна тлумачити як обов'язок роботодавця.

В умовах сьогодення, актуальним постає розгляд проблематики працевлаштування молоді в Україні. Безробіття молоді – це

соціально-економічне явище в умовах якого частина економічно активного населення не може знайти застосування своїй робочій силі. Заходячи на сайт robita.ua, який створений для пошуку роботи, головною вимогою є наявність вищої освіти та досвіду. Проблемою, що найчастіше зустрічається є отримання відмови роботодавця внаслідок відсутності у претендента необхідного досвіду роботи. Молоді люди, з блискучою освітою, свіжими знаннями які в 21 рік приходять з ентузіазмом служити країні, змінювати її, удосконалювати отримують відмову у працевлаштування або ж працюють не за своєю спеціальністю, у зв'язку із низькою оплатою праці. Візьмемо до прикладу молодих спеціалістів, які працюють у національній раді реформ, вони беруть закони та викидають всі корупційні норми.

На жаль, в нас закладені стереотипи в суспільній свідомості, що досвід – найважливіший при прийнятті роботи, але чомусь ми не згадуємо про негативну сторону досвіду. Корупціонерами стають ті, що давно при владі, якби ж наша прикордонна служба працювала чесно, ми не потребували би міжнародного валютного фонду. Це свідчить про серйозну проблему в Україні – корупцію. Відтак, боротьба з корупцією не може бути ні чим іншим, як боротьбою за зміну суспільних відносин, а також вважаю за доцільне змінювати підхід подолання цієї проблеми. Роботодавець може задатись питанням щодо плюсів людини без досвіду, наведемо основні: молодь постійно розвивається, слідує за тенденціями розвитку, молодих спеціалістів можна навчити працювати так, як це вимагає роботодавець, підлаштувати під себе, адже навчити легше, ніж перевчати, вони швидше пристосовуються та готові виконувати свою роботу якісно та професійно.

Важко доцільніше зважати увагу на набір якостей характеру, необхідних для роботи, до прикладу, що включає аналітичні здібності, вміння ставити і досягати намічених цілей, здатність працювати в команді і лідувати, комунікативні навички, вміння брати на себе відповідальність, стресостійкість тощо. Яскравим прикладом може слугувати Олег Карапінка. У 2018-му 22-річного випускника університету обрали сільським головою Галичанівської сільради. Місцеві мешканці кажуть, що задоволені роботою сільського голови. Як зазначає координатор громадянської мережі Опора Тарас Рудь, що бачить тенденцію обрання молодих людей на керівні посади.

23 червня 2020 року було подано на розгляд у Верховну Раду проект Закону України «Про основні засади молодіжної політики» [3]. Ухвалення законопроекту сприятиме використанню в Україні кращого досвіду країн Європейського Союзу у молодіжній сфері, розширить міжнародні молодіжні зв'язки, залучатиме молоді до

процесу ухвалення рішень, позитивно вплине на соціалізацію та інтеграцію молоді у суспільні процеси, вирішення питань професійного самовизначення та зайнятості. Рухаючись в такому напрямку, ми створюємо гідні умови для молоді, підвищуємо мотивацію та показуємо небайдужість для молоді. Адже як зазначалось вище, молодь здатна підіймати конкурентоспроможність країни.

Отже, підводячи підсумки можна зазначити, якщо суспільство буде зацікавлене у вирішенні питання воно і буде вирішене, нехай не зовсім легким шляхом, але головне – позитивний результат для молоді.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996р. №254 к/96 ВР. URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/>.
2. Кодекс законів про працю: Закон 10.12.1971 №322-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.
3. Проект закону «Про основні засади молодіжної політики» URL:http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69244

Н. Ю. Войтенко

(Національна академія внутрішніх справ)

ВІКОВИЙ ЦЕНЗ, ЯК ДОДАТКОВА УМОВА НАБУТТЯ ВИБОРЧОГО ПРАВА НА МІСЦЕВИХ ВИБОРАХ

Аналіз сучасного стану виборчих прав людини на місцевих виборах передбачає ґрунтовне дослідження специфіки кваліфікаційних вимог до суб'єктів виборчого права на місцевих виборах.

Сучасні виборчі системи на місцевих виборах в різних країнах світу мають свої відмінності, що передбачає специфіку внутрішньодержавного виборчого законодавства. Враховуючи різноманітні виборчі системи на місцевих виборах, які існують в різних країнах світу, і застосовуються в межах всієї країни в цілому так і в окремих регіонах, містах, землях однієї країни, національне виборче законодавство закріплює як процедурні норми, які врегульовують питання проведення місцевих виборів, так і кваліфікаційні вимоги, щодо суб'єктів виборчих прав на місцевих виборах.

Кожна країна світу встановлює низку характеристик, яким повинен відповідати суб'єкт виборчого права. Тобто, законодавець

закріплює кваліфікаційні вимоги щодо суб'єктів виборчих прав, тим самим встановлює норми, які унеможливають надання виборчого права будь-якій особі [1, с. 116]. Зазначені кваліфікаційні вимоги окреслюють чітке коло носіїв виборчого права, і стосуються як суб'єктів активного так і пасивного виборчого права, тим самим відокремлюють тих суб'єктів, які позбавлені виборчих прав.

Кваліфікаційні вимоги, щодо суб'єктів виборчого права на місцевих виборах – це виборчі цензи, які закріплені в Конституції, а також у виборчому законодавстві держави, і встановлюють вимоги до суб'єктів виборчого права, яким вони повинні відповідати задля реалізації своїх виборчих прав на місцевих виборах.

Один з таких цензів є віковий ценз, який встановлений у всіх державах світу, і передбачає досягнення законодавчо встановленого віку особою, задля набуття активного або пасивного виборчого права на місцевих виборах.

Досліджуючи виборче законодавство країн світу, ми не віднаходимо єдиного підходу, щодо обґрунтованості встановлення того чи іншого вікового цензу на місцевих виборах. Так наприклад, в більшості країн світу до середини шістдесятих років 20-го століття, був встановлений віковий ценз активного виборчого права на місцевих виборах 21 рік. На той час більшість науковців, а також законодавців обґрунтовувало встановлення такого вікового цензу для набуття активного виборчого права, пов'язуючи його з набуттям повної цивільної правосуб'єктності. В зарубіжній літературі також зустрічаються думки науковців, які стверджують, що набуття активного виборчого права тісно пов'язане з повною цивільною правосуб'єктністю, коли суб'єкт наділяється правом, відповідно до цивільного законодавства країни, укладати угоди, а також від власного імені вступати у спадщину.

Деякі вітчизняні науковці обґрунтовуючи нижню межу вікового цензу задля набуття суб'єктом виборчих прав, стверджують, що особа, яка набуває активного виборчого права, так як активне виборче право передбачає у більшості країн світу менший віковий ценз набуття суб'єктивних виборчих прав, повинна бути сформована як особистість, мати свою політичну позицію, підґрунтям якої є життєвий досвід та наявність певного рівня знань, який надасть змогу суб'єкту виборчого права зробити усвідомлений вибір на користь тієї або іншої політичної сили або конкретного кандидата [2, с. 81].

Сьогодніне виборче законодавство країн Європейського Союзу у переважній більшості, встановлює нижню межу вікового цензу набуття активного виборчого права на місцевих виборах з 18-ти ро-

ків. Разом із тим, є й такі країни, які не знизили мінімальну межу вікового критерію активного виборчого права на місцевих виборах й закріпили в виборчому законодавстві та Основному Законі своєї держави віковий ценз 19 років – Австрія, 21 рік – Кіпр, 25 років – Італія. На противагу активному виборчому праву, яке для більшості країн-членів Європейського Союзу набувається з досягненням особи 18-го віку, віковий ценз пасивного виборчого права на місцевих виборах має дещобільше випадків встановлення різної мінімальної межі вікового цензу в країнах Європи.

Так наприклад, виборче законодавство Литви встановило віковий ценз пасивного виборчого права на місцевих виборах 20 років, Великобританія, Німеччина, Франція – 21 рік, Греція 21 та 23 роки, а чинне законодавство Кіпру встановило вік набуття пасивного виборчого права на місцевих виборах тільки з досягненням особи 25-го віку.

Таким чином, основні тенденції встановлення вікового цензу щодо суб'єктів виборчого права на місцевих виборах в тій чи іншій країні залежить та тісно пов'язаний не тільки з економічним, соціальним та політичним розвитком держави, а й розвитком виборчого законодавства кожної окремої країни.

Список використаних джерел

1. Ставнійчук М. І. До сучасного розуміння принципів виборчого права України. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. Київ, 2001. Вип. 13. С. 111–118.
2. Марцеляк О. В, Марцеляк С. М. Природа й види цензів у виборчому праві. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Сер. Право. Ужгород, 2015. Вип. 33, т. I. С. 79–93.

М. П. Габель

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРИЙНЯТТЯ НА РОБОТУ НЕПОВНОЛІТНЬОГО

У наш час питання працевлаштування є надзвичайно актуальним, оскільки на даний момент спостерігається процес глобалізації, де економіка країн ставила раніше великі ставки на промислові виробництва, робить тепер це надаючи перевагу сфері обслуговування,

а це відповідно виникають нові суспільні відносини, які потребують втручання з боку держави.

Соціально-демографічна група як неповнолітні є найбільш вразливою категорією населення, щодо працевлаштування. Так, у європейських державах молодь уже давно бореться за гідну роботу, також слід зауважити, що у розвинених країнах батьки самі залучають дітей до праці з навчально-виховною метою, що у свою чергу дає нам змогу побачити шлях побудови громадянського суспільства, яке має змогу захищати свої інтереси в демократично-правовій державі.

На сьогоднішній день картина не змінилася. Все більше і більше підлітків в Україні, як і в усьому світі, бажують розпочати свій трудовий шлях. Особливою актуальності це набуває в літній період, коли підлітки у пошуках свого першого заробітку можуть погоджуватися на будь-яку роботу і будь-яку суму винагороди за свою працю. Нерідко від роботи неповнолітніх виграють і роботодавці, економлячи на оплаті праці таких осіб. В даному матеріалі мова піде про особливості працевлаштування неповнолітніх, а також про те, які проблемні питання виникають в трудовому законодавстві при прийомі на роботу такої категорії громадян.

Деякі проблемні питання щодо працевлаштування та роботи неповнолітніх розглядали такі науковці: М. І. Іншин, О. А. Теличко, С. В. Хімченко та багато інших. Однак, на багато запитань так і не знайдено відповідей, чимало проблем залишаються невирішеними.

Чинний КЗпП України встановлює низку заборон щодо залучення до праці осіб, молодших 18-ти років. Так, відповідно до п. п. 1 та 2 ст. 190, забороняється застосування праці осіб молодше 18-ти років на важких роботах і на роботах зі шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах; забороняється також залучати осіб молодше 18-ти років до підіймання, переміщення речей, маса яких перевищує встановлені для них граничні норми, ст. 192 КЗпП України заборонено залучати працівників молодше 18-ти років до нічних, надурочних робіт і робіт у вихідні дні [1].

Однак, зауважимо, що визначення легкої праці відсутнє й у проекті Трудового кодексу України від 27.12.2014 № 1658. Натомість у вказаному проекті зазначено, що перелік видів легких робіт, до виконання яких може бути залучено осіб віком до 15 років, затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері праці та соціальної політики [2]. Детальні ознаки легкої праці закріплені в ст. 3 Директиви Ради ЄС № 94/33/ЄС «Про захист працюючої молоді» [3].

Дослідниця Теличко О. А. наголошує на необхідності доповнення ст. 188 КЗпП України визначенням легкої праці як такої, що не завдає шкоди безпеці, здоров'ю і розвитку неповнолітніх, не перешкоджає їх навчанню та участі у програмах професійного спрямування [4, с. 63].

Однак як ми уже бачимо, сучасний ринок праці переформовується відповідно до вимог та потреб населення, робочі місця скорочуються, а нові місця практично не створюються. Через відсутність знань та досвіду молодим людям стає набагато складніше реалізувати себе та своє право на працю.

Звідси й випливає проблема відсутності гарантій щодо забезпечення працевлаштування молодого покоління. Виникає необхідність закріплення на законодавчому рівні найбільш ефективного механізму, такого, що відповідає сучасності і залучає молодь до праці.

Дуже часто виникають такі ситуації, коли роботодавець надає перевагу досвідченому працівнику зі стажем роботи, а не молодій особі. Це, на превеликий жаль, є великою перешкодою для молоді, адже де можна отримати необхідний стаж. Тому, на нашу думку, державі слід перейняти закордонну практику дослідницьких університетів, де студенти навчаючись мають змогу працювати і отримувати робочий стаж. Так. Молодь стає більш обізнаною у своїй майбутній професії.

Таким чином, у результаті проведеного дослідження можна дійти висновків, що неповнолітня працююча молодь є особливою категорією населення, якій у разі здійснення трудової діяльності надаються додаткові трудові пільги та гарантії, які враховують вік, стан здоров'я неповнолітніх та умови праці на підприємстві. Загалом законодавство України у сфері охорони праці неповнолітніх відповідає стандартам та вимогам, закріпленим у міжнародних документах. Однак за сучасних умов деякі положення національного законодавства потребують удосконалення.

Список використаних джерел

1. Кодекс законів про працю України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.
2. Трудовий кодекс України: проект Закону України від 27.12.2014 р. № 1658. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=5322.
3. Директива Ради Європейського Союзу «Про захист працюючої молоді»: Міжнародний документ від 22.06.1994 № 94/33/ЄС. URL: <http://docs.pravo.ru/document/view/28422960/>.
4. Теличко О. А. Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу у сфері охорони праці молоді. Право і суспільство. 2016. № 1 (ч. 2). С. 59–64.

ВПЛИВ ЖІНОЧОЇ ПРАЦІ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ

В умовах швидкого розвитку інформаційної економіки найважливішим елементом економічного росту є ефективне використання людського капіталу. Трендом останніх десятиліть, як в Україні так і у розвинених країнах, є скорочення економічно активного населення через демографічне старіння. Саме тому, дослідження на тему напрямів стимулювання економічної активності жінок є актуальним.

Нормативно-правове поле України фактично закріплює гендерну рівність, а нормативно правові акти, що регулюють трудові відносини містять низку антидискримінаційних норм. Проте, фактично, Україна належить до країн із значною гендерною асиметрією на ринку праці. Зокрема, щороку Світовий економічний форум досліджує гендерний розрив у 145 країнах світу через розрахунок інтегрального індексу, що включає в себе розрахунок чотирьох індикаторів: економічної участі, рівня освіти, політичного представництва та здоров'я. Україна в цьому рейтингу належить до країн із значним глобальним гендерним розривом та у 2018р. займає 59 позицію із індексом 0,721 (з 1,000). Зокрема, найнижче значення в Україні має індикатор політичного представництва жінок (0,098), що відповідає 105 позиції поміж усіх країн світу [1].

За даними Держстату в Україні економічна активність жінок у офіційному секторі на 20% нижча ніж у чоловіків. Зокрема у 2018 р. 67% жінок працездатного віку були залучені до робочої сили, на відміну від 78% у чоловіків [1]. Основними причинами гендерної асиметрії на ринку праці є недоступність альтернативи догляду за дітьми (29%), власне бажання доглядати за дітьми (28%) та недостатню впевненість у можливості знайти роботу (13%) [4]. Тому збільшення рівня жіночої активності призведе до зменшення гендерної асиметрії на ринку праці та, загалом, буде наслідком зростання продуктивності економіки.

Аналіз досліджень Міжнародного валютного фонду показав, що подолання країнами гендерних прогалин на ринку праці та у підприємстві дав змогу отримати збільшення ВВП на понад 15% [4]. Відповідні розрахунки, які були проведені для України показали, що

вирівнювання жіночої зайнятості з чоловічою стимулюватиме зростання економіки орієнтовно на 7%, а за умови повного залучення жінок у робочу силу країни ріст ВВП становитиме 21%. Регіонально найбільша гендерна асиметрія на ринку праці спостерігається на ринках Волинської, Чернігівської та Львівської областей: 12,6%, 11,3%, 10,5% жінок-домогосподарок відповідно [3]. Саме тому, ці регіони мали б отримати найбільші переваги від залучення жінок до робочої сили.

Основними сценаріями збільшення рівня зайнятості жінок та їх впливу на економічне зростання є: (1) повна зайнятість, коли всі незайняті жінки переходять до робочої сили, зростання ВВП становить 21%; (2) рівність між чоловіками та жінками: рівень зайнятості жінок дорівнює рівню зайнятості чоловіків в Україні, ріст ВВП 7%; (3) «шведський сценарій»: рівень зайнятості жінок є на рівні зайнятості Швеції (70,7%), тоді зростання ВВП перебуватиме у діапазоні 10%-15% [5].

До основних напрямів зростання зайнятості жінок в Україні можна віднести:

1) покращення системи дошкільної освіти: збільшення охоплення закладами дошкільної освіти та оптимізація структури працівників у цих закладах;

2) покращення системи молодшої шкільної освіти та позашкільної освіти;

3) скасування законодавчих обмежень на працю жінок у певних галузях та в певний час;

4) стимулювати росту галузей, які дають можливість працювати дистанційно та/або неповний робочий день;

5) створення механізмів навчання щодо набуття нових навичок жінок з метою повернення їх на ринок праці;

6) боротьба із гендерними стереотипами у суспільстві та дискримінацією з боку роботодавців.

Список використаних джерел

1. The Global Gender Gap Report 2020. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2020.pdf;

2. Labour force in, by sex, place of residence and age group. URL: <https://ukrstat.org> ;

3. Ліквідація правових бар'єрів у сфері жіночої зайнятості. URL: <https://ces.org.ua/gender-paper/> ;

4. Чому українські жінки не працюють і як це впливає на економіку. URL: <https://novakahovka.city/read/people/46577>.

5. Як збільшити зайнятість жінок і чому це важливо для економіки? URL: <https://ces.org.ua/>

ФАКТОРИ ТА УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ АБО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЩОДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Психологічна готовність є комплексним, багаторівневим, різноплановим, системним психічним поняттям. Вона формується поступово, і кожний вищий рівень її прояву є наслідком актуалізації попереднього.

На підставі об'єднання однорідних ознак умовно можна виділити групу факторів, що визначають рівень та ефективність реалізації психологічної готовності. Нам імпонує підхід, запропонований авторами колективної монографії, присвяченої психологічній готовності військовослужбовців Національної гвардії України до службово-бойової діяльності поза межами пункту постійної дислокації [5] – так звана п'ятифакторна модель, що фіксує рівень сформованості психологічної готовності.

Так, зміст першого фактору – інформативність корелює з такими показниками як: дисциплінованість, вираженість в прийнятті рішень, доцільність дій. Узагальнено цю групу факторів ми можемо класифікувати як прийняття на себе безумовних обов'язків, яке веде до ідентифікації себе з наміром виконати дію з її результатом [5, с. 43]. До цієї групи належать мотиваційні якості, які своїми коріннями входять в ціннісно-смыслову сферу особистості. Функціонально цей компонент забезпечує прагнення до діяльності, навіть якщо виконання її суперечить особистим (егоїстичним) потребам (у тому числі й потреба у безпеці) військовослужбовців під час виконання завдань за призначенням.

Хоча почуття обов'язку здатне підтримувати ефективну діяльність в складних (стресових випадках, ситуаціях із високим ступенем ризику, невизначеності) умовах її реалізації, в разі недостатньої сформованості в людини смыслової регуляції життєдіяльності воно перестає бути ефективним мотиватором навіть для виконання завдання в звичайних умовах. Відповідно формування професійної психологічної готовності до діяльності має передбачати розвиток смылової регуляції активності, усвідомлення соціальної ролі війсь-

ковослужбовців, професійної гідності, особистісної відповідальності [5, с. 45].

Другу групу факторів – витривалість, яка визначається здатністю протистояти стресу, що є наслідком складних, не прогнозованих подій. Витривалість є компонентом психологічної готовності і передбачає наявність належним чином сформованих вольових якостей, добре розвинутого інтелекту, що можливе в процесі розвитку та самовдосконалення особистості загалом [4, с. 48].

Третя група - здатність до співробітництва, як фактор опору стресу, що забезпечує можливість залучення (додаткових) ресурсів свого соціального оточення для виконання поставлених завдань та створення ефективного захисного потенціалу шляхом об'єднання антистресових потенціалів членів колективу. Здатність покладатися на товаришів, на їх допомогу створює можливість залучати додаткові ресурси, як для виконання поставлених завдань, так і для подолання негативних станів, які виникають в напружених ситуаціях, що підвищує впевненість в результатах діяльності. [4, с. 160].

Четверта група факторів – професійна компетентність, до якої належать професійні знання, вміння, навички, сформований професійний образ світу та професійний образ – Я. Функціонально цей компонент психологічної готовності дозволяє в будь-якій ситуації вбачати професійно значущі маркери, які дозволяють досить швидко знайти необхідний алгоритм відпрацьованих професійних дій, що є підставою для формування в свідомості фахівця, оперативного плану реалізації поставленого завдання [5, с. 47].

Формування професійної компетентності має передбачати не лише набуття професійних знань, вмінь, навичок, але й певну професіоналізацію образу світу, ідентифікацію з професійною роллю. Це дозволить виробити здатність до оперативного планування, вміння прогнозувати наявні та можливі ризики, цим самим мінімізувати невизначеність ситуації й прийняти свідоме рішення, що забезпечить належне і ефективне виконання завдань за призначенням [1, с. 56].

П'ятий фактор – вольові зусилля, що є особливим станом внутрішнього напруження чи активності, який детермінує мобілізацію внутрішніх ресурсів людини, необхідних для виконання задуманого. Структурно цей компонент психологічної готовності співвідноситься зі станами та якостями, що забезпечують мобілізацію ресурсів, необхідних для виконання задуманої дії. Формування цього компонента психологічної готовності передбачає розвиток суб'єктності, здатності до самомобілізації, вольових якостей, відповідального ставлення до виконання поставлених завдань [5, с. 47–48].

Як бачимо, із наведеного факторного аналізу, компоненти психологічної готовності взаємопов'язані, проникають один в одного. Водночас, психологічна готовність військовослужбовців має свої особливості, які проявляються в специфічній мотивації обов'язком, що забезпечує надійну підтримку активності в напружених, стресових ситуаціях професійної діяльності, в специфічній професійній компетентності та дозволяє ефективно формувати і реалізовувати завдання їх професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Дьяченко М. И. Кандыбович Л. А. Психологические проблемы готовности к деятельности. Минск : Изд-во БГУ, 1978. 175 с.
2. Кобилянська Т. Характеристика готовності до професійної діяльності як педагогічної категорії. *Молодь і ринок*. №11. (166), 2018. С. 164–170.
3. Кокун О. М., Пішко І. О., Лозінська Н. С., Копаниця О. В., Малхазов О. Р. Збірник методик для діагностики психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до діяльності у складі миротворчих підрозділів: методичний посібник. К.: НДЦ ГП ЗСУ, 2011. 281 с.
4. Пономарева Е. Л. Психологические факторы обеспечения личной безопасности сотрудников ОВД. М., 1998. 420 с.
5. Психологічна готовність військовослужбовців Національної гвардії України до службово-бойової діяльності поза межами пункту постійної дислокації [Текст]: монографія. Х.: Національна акад. НГУ, 2016. 335 с.

І. Ю. Гатала

*(Прикарпатський факультет
Національної академії внутрішніх справ)*

ЗЛОЧИННІСТЬ ЯК СУСПІЛЬНА ПРОБЛЕМА

Злочинність – це неодмінний конституент правопорядку, якого неможливо викоринити, оскільки наявність хаосу, зокрема злочинності як його прояву, є доказом існування суспільства. Це явище завжди посідало одне з передових місць серед найбільших проблем, що турбують громадськість. Про проблеми злочинності зазвичай говорять всі, вважаючи, що ці проблеми очевидні. Більшість політиків, які йдуть до влади, передусім обіцяють покінчити з розгулом злочинності. Це пояснюється тим, що вони зачіпають життєво важливі проблеми, які стосуються кожної людини, таким чином підвищують свої рейтинги.

Щоб дослідити причини злочинності слід звернути увагу на такі фактори: соціальні, економічні, суспільно-психологічні,

негативно-правові, організаційно-правові, несприятливі природно-кліматичні умови, фактори самого існування в суспільстві злочинності. Так, корисливі злочини беруть свій початок переважно в про-
явах суспільних суперечностей економічного характеру, а хуліган-
ство обумовлюється суперечностями суспільно-психологічного
характеру.

Сучасні умови існування сприяють розповсюдженню злочин-
ності. Негідні умови життя, низький соціальний рівень проживання,
недієвість органів державної влади, економічна та політична неста-
більність підштовхують людей до скоєння злочину. Бажання людей
отримати швидкий та легкий прибуток, що не потребує особливих
зусиль, тим самим покращити рівень життя за короткі терміни, спо-
нукає людей на вчинення протиправних діянь.

Сукупність чинників, які негативно впливають на рівень жит-
тя, впливають на зростання девіантної поведінки в суспільстві. Де-
віантна поведінка – поведінка, що відхиляється від прийнятих у сусп-
ільстві ціннісно-нормативних стандартів. Науковці виокремлюють
кілька факторів виникнення такої форми поведінки особи, а саме:

1) біологічні фактори ризику: генетичний ризик, гормональ-
ні фактори, нейрохімічні чинники, нейрофізіологічна реактивність;

2) соціальні стресові фактори: сімейні фактори, вплив малої
референтної групи, особливо з асоціальними формами поведінки,
економічні негаразди, проблема зайнятості тощо [2, с. 25].

Ще одним з важливих чинників, що впливає на рівень злочин-
ності, є людська правосвідомість як сукупність поглядів, ідей, які ві-
дображають ставлення окремих людей, соціальних груп до права,
законності, правосуддя, їхнє уявлення про те, що є правомірним чи
неправомірним [1, с. 220]. Особливу увагу слід звернути на правову
психіку, яка виникає в результаті людської діяльності, зазвичай у со-
ціальній групі, та правову ідеологію, яка охоплює правові ідеї, прин-
ципи, теорії. Важливим є розуміння правових цілей, які поділяють
свідомість на правомірну і протиправну поведінку, їх мотивація.

Основними шляхами подолання вказаних проблем є забезпе-
чення гідних умов життя, покращення рівня життя людини, підви-
щена увага до психічного здоров'я людини, а також підвищення осо-
бистої службової і громадянської відповідальності людей.

Список використаних джерел

1. Доденко І. Девіантологічна теорія злочинності у сучасній криміно-
логічній науці. *Злочинність як суспільна проблема та шляхи її вирішення в
Україні*. Харків. 2016. С. 165.
2. Юридичні терміни: тлумачний словник. Київ : Либідь, 2004. 320 с.

ПРОФІЛАКТИКА ВЧИНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ НЕПОВНОЛІТНИМИ

Ефективність діяльності ОВС у сфері профілактики правопорушень серед неповнолітніх значною мірою залежить від форм та методів, які використовуються для здійснення цієї діяльності. Форми діяльності ОВС з профілактики правопорушень – це сукупність однорідних за своєю правовою природою та характером груп дій, які провадяться з метою виявлення та усунення причин та умов вчинення неповнолітніми правопорушень, а також здійснення корекції поведінки неповнолітніх, що складають «групу ризику». Вибір конкретної форми діяльності або їх сполучення залежить від багатьох факторів: видів профілактики (загальна або індивідуальна), обставин (об'єктивних та суб'єктивних), які обумовлюють вчинення неповнолітніми правопорушень; об'єктів та суб'єктів профілактики тощо. Форми діяльності ОВС у сфері профілактики правопорушень серед неповнолітніх можна розподілити на організаційні, тобто ті, що не спричиняють правових наслідків, і правові, які спричиняють юридичні наслідки [1, с. 223; 2, с. 11].

Методи профілактики правопорушень становлять собою сукупність способів і прийомів, за допомогою яких реалізуються цілі, завдання і функції профілактики. У кожному конкретному випадку метод має відповідати особливостям діяльності суб'єкта профілактики (цілям, завданням) та об'єкта профілактики. Як правило, на практиці використовується відповідна комбінація методів, яка забезпечує комплексність впливу [1, с. 227].

Одним з важливих методів загальної профілактики є метод правового виховання, правової пропаганди та агітації, правової освіти неповнолітніх. Норми права застерігають неповнолітніх від небажаної поведінки, формують і розвивають у них правосвідомість, підвищують рівень правової культури, стимулюють їх до правомірної поведінки. Цей метод повинен здійснюватись ОВС у тісній співпраці з навчальними закладами шляхом проведення спеціально організованої правовиховної роботи серед неповнолітніх. Вона повинна навчити неповнолітніх адекватно сприймати процеси, що відбуваються у суспільстві, надавати їм правильну оцінку, правильно розуміти закони і вміло орієнтуватись у різних життєвих ситуаціях тощо [3].

Метод переконання – це комплекс виховних, роз’яснювальних заходів, які здійснюються з метою зміни антигромадської спрямованості неповнолітнього й закріплення у нього позитивної соціальної орієнтації. Основною формою реалізації методу переконання є індивідуальні й колективні бесіди, обговорення поведінки особи, встановлення за нею шефства, стимулювання участі у соціально-корисній діяльності тощо [4, с. 68]. Бесіди, залежно від цілей, можуть бути: ознайомлювальні, попереджувальні, виховні. Ознайомлювальні бесіди – це відповідальний захід, від змісту якого багато в чому залежить результат подальшої виховної роботи. Психологічна атмосфера такої бесіди, її тон повинні відображати загальну лінію індивідуальної роботи – сполучення доброзичливості та зацікавленості в долі неповнолітнього з вимогливістю до нього та його поведінки. Для того щоб ця бесіда була ефективною і предметною, необхідно зібрати якомога більше інформації про особу неповнолітнього, його оточення, сім’ю, поведінку за місцем навчання, проживання і т. ін. [5].

Серед заходів адміністративного примусу, що застосовуються до неповнолітніх, особливою профілактичною спрямованістю відзначається постановка на облік неповнолітніх, що потребують індивідуально профілактичного впливу і офіційне застереження про неприпустимість протиправної поведінки. Офіційне застереження може виноситися особам, які досягли 14-річного віку. Офіційне застереження неповнолітніх здійснюється в присутності батьків або осіб, які їх замінюють [6, с. 94]. Також офіційне застереження може бути застосоване до батьків або осіб, що їх замінюють, які ухиляються від виконання обов’язків по вихованню своїх дітей і своєю антигромадською поведінкою сприяють вчиненню неповнолітніми правопорушень [7, с. 25].

Список використаних джерел

1. Про створення кримінальної міліції у справах дітей: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.07.1995 р. № 502 (втратила чинність). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/502-95-p>.
2. Управління кримінальної міліції у справах дітей. URL: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/547075>.
3. Рекомендація N Rec (2003) 20 Комітета міністрів Союзу Європи державам-членам «О новых подходах к преступности среди несовершеннолетних и о значении правосудия делам несовершеннолетних» от 24.09.2003. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_865.
4. Graham J., Bowling B. Young people and Crime. *Home Office Research Study*. № 145. London. 1995.

5. Поволоцька С. Г. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх: з досвіду Великобританії. *Проблеми злочинності в Україні: роль правоохоронних органів та громадськості у їх запобіганні*: Матеріали круглого столу. Харків: НУВС, 2003. 90 с.

6. Хаметдинова Г. Ф. Адміністративно-правовий статус інспектора подразделения по делам несовершеннолетних. *Правопорядок: история, теория, практика*. 2015. № 2 (5). С. 155–161.

7. Проект Концепції першочергових заходів реформування системи Міністерства внутрішніх справ от 10.11.2014. URL: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/1221414>.

С. С. Гергало

(Університет державної фіскальної служби України)

ДО ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ФОРМИ ОБРАННЯ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ НЕПОВНОЛІТНІМ

На сьогоднішній день одним із головних напрямків діяльності правоохоронних органів є забезпечення принципу законності. Дотримання правопорядку під час кримінального провадження серед іншого може здійснюватися шляхом застосування запобіжних заходів. Протягом декількох століть існує проблема застосування запобіжних заходів щодо неповнолітніх. Наразі ця проблема є не достатньо врегульована на законодавчому рівні.

Особи, які не досягли повноліття, потребують особливого ставлення з боку суспільства, оскільки їх вік не дозволяє усвідомлювати характер вчинюваних ними дій, а також наслідки, які можуть трапитися.

Питання, пов'язані із застосуванням запобіжних заходів щодо неповнолітніх, були предметом дослідження таких науковців як: К. Т. Балтабаєв, В. М. Биков, М. Й. Вільгушинський, Л. В. Гаврилюк, Н. І. Капінус, Ю. Г. Овчинников, В. П. Пилипенко, Н. Ю. Шаталов, О. Ю. Татаров, В. І. Фаринник тощо [1, с. 321–323].

Глава 18 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) передбачає можливість застосування до неповнолітніх, які вчинили кримінальне правопорушення, як загальних, так і спеціальних запобіжних заходів. Загальними запобіжними заходами, відповідно до положень ст. 176 КПК України, є: особис-

те зобов'язання, особиста порука, застава, домашній арешт, тримання під вартою. До загальних запобіжних заходів законодавець також відносить тимчасовий запобіжний захід – затримання особи. Спеціальним запобіжним заходом, застосування якого можливе виключно до неповнолітніх підозрюваних, обвинувачених, є передання неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого під нагляд батьків, опікунів, піклувальників або адміністрації дитячої установи (ст. 493 КПК України) [2].

У КПК України зазначено, що окрім учасників кримінального провадження, які мають право ініціювати обрання запобіжних заходів та приймати рішення про їх застосування, таким правом наділена сторона захисту, тобто вона має можливість вносити клопотання про обрання запобіжного заходу, що, з одного боку, забезпечує реалізацію принципу змагальності у кримінальному провадженні. Але, з іншого боку, проблема у тому, що не передбачається можливість оскарження ухвал слідчого судді щодо особливих видів запобіжних заходів, які можуть бути застосовані щодо неповнолітніх. Крім того, затримання та тримання під вартою можуть застосовуватися лише у разі, якщо неповнолітній підозрюється або обвинувачується у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину, за умови, що застосування іншого запобіжного заходу не забезпечить запобігання справам переховуватися від органів досудового розслідування [2].

На нашу думку, проблема застосування запобіжного заходу щодо неповнолітнього полягає у тому, що під час обрання міри запобіжного заходу судами не завжди вивчається особа неповнолітнього. Органам досудового розслідування необхідно наводити більш ґрунтовні і переконливі аргументи щодо підстав для обрання запобіжних заходів неповнолітнім, а судам об'єктивно оцінювати ці аргументи.

Також особливу увагу потрібно звернути саме на те, що при передачі неповнолітнього під нагляд адміністрації дитячої установи, в якій він виховується, закон не передбачає двосторонньої згоди на застосування цього запобіжного заходу. На нашу думку згода повинна бути двосторонньою, не тільки адміністрації дитячої установи, в якій виховується неповнолітній, а й самого неповнолітнього. І ми вважаємо що це є порушення прав неповнолітніх. Крім того при застосуванні до неповнолітніх примусових заходів виховного характеру у виді передання під нагляд батьків чи осіб, які їх замінюють, слідчими та процесуальними керівниками не завжди вивчається здатність цих осіб позитивно впливати на перевиховання підлітків. Поділяємо думку тих вчених, які вважають, що наслідком цих дій є випадки передання дітей під нагляд особам, які не здатні забезпечити

контроль за їх поведінкою, належні умови утримання і виховання, попередити вчинення ними повторних кримінальних правопорушень через неналежний нагляд [3, с. 207-211].

Отже, на підставі викладеного, можна зробити висновок, що чинне законодавство України має прогалини, в частині процесуальної форми обрання запобіжного заходу для неповнолітніх. На нашу думку, більш чітко необхідно врегулювати порядок обрання запобіжних заходів неповнолітнім, забезпечивши при цьому право дотримання прав неповнолітніх.

Список використаних джерел

1. Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів. *Сумський державний університет навчально-науковий інститут права ліга студентів асоціації правників України*. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 21–22 травня 2020 року). 2020. С. 136. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream>
2. Кримінально процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення 23.09.2020).
3. Щербаківа Г. Особливості застосування запобіжних заходів у кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. № 4. URL: <http://www.chasopysnaru.gov.ua/chasopys/ua/pdf/12-2016/sherbakova.pdf>. С. 207–211.

С. С. Глинянчук

(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ПРАЦІВНИКАМИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Специфікою змісту професійної поліцейської освіти закордоном є наявність таких загальних складових, як боротьба з організованою злочинністю, тероризмом, наркобізнесом, психологічна, фізична і вогнева підготовка, а також навчання міжособистісному спілкуванню та іноземним мовам [1, с. 60].

З огляду на активну співпрацю правоохоронних органів України з поліцейськими силами іноземних держав доцільним, на нашу думку, є аналіз їхнього досвіду у процесі навчання їхніх працівників іноземній мові. У нашому дослідженні представлено огляд іншомов-

ної підготовки працівників правоохоронних органів в Індії та Франції. Кількість наукових праць з обраної нами тематики є обмеженою, тому такий вибір країн для дослідження зумовлений наявністю статей та інших публікацій українських науковців, зокрема, Нитенко О. В., Берестецької Н. В., Михайлової О. Г., у яких реалізація іншомовної підготовки працівників правоохоронних органів розглядається на прикладі зазначених країн.

У більшості закладів, які здійснюють підготовку поліцейських в регіоні ОБСЄ облаштовано лабораторії або центри з вивчення іноземних мов (Вища школа поліції в Німеччині, Поліцейська академія в Чорногорії); запроваджено комплексний підхід до вивчення мов (для прикладу, англійську мову включено до програми професійної підготовки); надано можливість безкоштовного проходження курсу англійської мови для викладачів закладів вищої освіти, які здійснюють підготовку фахівців для органів та підрозділів поліції [2, с. 18].

Головною установою, що займається іншомовною підготовкою фахівців у Національній жандармерії Франції є Національний центр мовної та міжнародної підготовки жандармерії (le centre national de formation aux langues et à l'International de la gendarmerie – CNFLIG), розташований у школі жандармерії міста Рокфор (департамент Шарант Марітім). Цей центр спрямований на втілення національного плану мовної політики жандармерії, а також на підготовку кадрів для участі у міжнародних операціях.

Мовна підготовка має два типи:

- дистанційна для науття базових мовних знань та підготовки до різноманітних сертифікатів та конкурсів;

- очна для переходу на іншу службу, підготовки до служби у польовстві, підготовки операторів оперативного інформаційного центру жандармерії, навчання особового складу оперативних підрозділів (до якого входять деякі сумісні стажування, у яких беруть участь представники Національної поліції).

Оцінювання проводиться шляхом складання письмових та усних іспитів на військовий сертифікат з іноземної мови (за міжнародними стандартами STANAG), а також складання різноманітних тестів та проходження конкурсів (на посади офіцерів та сержантського складу). Секція виконує також переклади для підрозділів (судові розгляди, історичні довідки для музею жандармерії, презентаційні відео кліпи для жандармерії або різного роду документи).

Щодо міжнародних курсів французької мови у Рошфорі (CIFR, то вони приймають близько сотні стажерів кожного року), які приїжджають, щоб покращити свої знання французької мови як іноземної.

Переважно на цих курсах стажуються викладачі французької мови закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання різних країн або ж самі поліцейські, які мають пройти підготовку у навчальних закладах Франції [3, с. 165-166].

В Індії при Міністерстві оборони діє Інститут іноземних мов, який був заснований ще у 1948 році. Так, в інституті, окрім службовців Збройних Сил Індії, також навчаються представники напіввійськових та правоохоронних відомств (Прикордонна служба, поліція тощо). Випускники, які показали найвищий рівень підготовки, направляються на службу до міністерства закордонних справ, Секретаріату Кабінету міністрів, Головного управління поліції.

Курси для здобуття кваліфікаційного сертифікату з іноземної мови передбачає один рік навчання в Інститут іноземних мов. Для вступу абітурієнту необхідно знати англійську мову на академічному рівні, а також успішно здати вступні іспити. Після успішного проходження короткотривалого мовного курсу слухачі отримують кваліфікаційний сертифікат чи диплом про середню спеціальну освіту. Курси для здобуття кваліфікаційного сертифікату з іноземної мови передбачає один рік навчання в інституті. Для вступу абітурієнту необхідно знати англійську мову на академічному рівні, а також успішно здати вступні іспити. Останнім часом популяризуються програми освітнього обміну між Індією та її сусідами та країнами-партнерами з метою якісної мовної підготовки [4, с. 52].

Таким чином, досвід вивчення іноземної мови працівниками правоохоронних органів в зарубіжних університетах може бути успішно використаний на українських теренах, що сприятиме підвищенню якості мовної підготовки вітчизняних поліцейських.

Список використаних джерел:

1. Бугайчук К. Л., Гончаренко І. Б., Михайлова Ю. О., Святокум І. О., Федосова О. В., Швць Д. В. Закордонний досвід підготовки кадрів для сил сектору безпеки та можливості його використання в Україні: науково-методичні рекомендації. Харків, Харківський національний університет внутрішніх справ. 2016. 120 с.

2. Деканоїдзе Х., Хелашвілі М. Системи освіти та підготовки поліції в регіоні ОБСЄ. Київ, 2018. 164 с.

3. Михайлова О. Г. Досвід іншомовної підготовки фахівців у національній жандармерії Франції. 2016. С. 164-166. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/5676>.

4. Берестецька Н.В. Мовна підготовка офіцерів у республіці Індія. 2016. С. 51-53. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/5638>.

М. Ю. Голодович,

Д. О. Приймак

(Університет державної фіскальної служби України)

БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА

Боротьбу з економічною злочинністю в Україні, за рівнем важливості, можна поставити в один ряд із викорінюванням корупції. Підтвердженням цього є підвищення суспільного попиту на структурні та ідейні перетворення у діяльності податкової міліції.

Нажаль, на практиці непоодинокі випадки, коли саме дії податкової міліції носять неправомірний характер. Крім того, наявність цілої низки інших проблем, активізувала доцільність створення нового правоохоронного органу – Бюро економічної безпеки [1, с. 166]. Основною функцією цього органу повинно бути саме виявлення недобросовісних платників податків і вплив на них з метою виведення діяльності у правове поле.

Поділяємо думку про те, що питання розподілу повноважень між фіскальними та контролюючими органами у сфері боротьби з порушеннями податкового законодавства повинно розглядатися комплексно, з урахуванням досвіду розвинених держав світу.

Волощук Р. Є. у своїх публікаціях обґрунтовано зазначає, що існуюча в Україні система державного фінансового контролю не забезпечує належного рівня фінансово-бюджетної дисципліни ні загалом у державі, ні на регіональному та місцевому рівнях. Переважна більшість контрольно-перевірочних процедур має фіскальний характер і практично здійснюється у вигляді перевірок і ревізій. Ці методи не дають змоги запобігти існуванню негативних явищ чи усунути причини їх виникнення, а лише констатують фінансові правопорушення [2, с. 168].

Слід зазначити, що ідея реформування силового блоку Державної податкової служби не є новою. Сушко Д. С. справедливо відмічає, що створення Бюро економічної безпеки в Україні, без довіри до влади та державних установ, не буде мати жодної перспективи та може призвести лише до додаткового витрачання коштів платників податків на реструктуризацію та збільшення витрат на «супроводження» підприємницької діяльності [3, с. 15].

Розробниками законопроекту про Бюро економічної безпеки за зразок був обраний досвід Італії, де вже більше двох століть

діють органи фінансової гвардії (поліції) – Guardia di Finanza [1, с. 168]. Цей орган безпосередньо підпорядковується Міністерству економіки та фінансів. Фахівці Guardia di Finanza мають повноваження податкової поліції щодо виявлення, попередження і припинення валютних, фінансових та податкових правопорушень. Фінансова гвардія входить до складу італійських збройних сил, доповнюючи їх як військовий підрозділ.

Зазначені вище ознаки італійської моделі мають також правоохоронні системи Греції, Туреччини та Ісландії. Так, у Туреччині та Ісландії окремі правоохоронні повноваження мають митні служби, а у Греції – ще і податкова служба.

У США діяльність правоохоронних органів максимально наближена до фінансової сфери. Так, Міністерство фінансів США (Department of the Treasury), поряд із класичними для фінансових відомств завданнями, наділене функціями щодо боротьби з фінансовими правопорушеннями та фінансуванням тероризму. У структурі Мінфіну США створені Служба внутрішніх доходів (Internal Revenue Service (IRS)) з мережею підрозділів, що займаються виявленням та розслідуванням фінансових правопорушень (IRS Criminal Investigation (CI)) і Служба по боротьбі з тероризмом і фінансової розвідки (The Fertilizer Institute (TFI)) [4, с. 191].

Податкові та митні служби, у частині правоохоронних повноважень, в Ірландії, Нідерландах, Португалії функціонують у рамках однієї адміністративної структури, а інші кримінальні правопорушення, вчинені у сфері економіки, відносяться до компетенції поліції. У Німеччині та Швейцарії податкові та митні служби наділені власними правоохоронними повноваженнями, які не перетинаються з функціями поліції, яка здійснює фінансову розвідку [1, с. 169]. Необхідно зазначити, що у розвинених країнах набула потужного розвитку така послуга, як «фінансові розслідування». Вона надається у багатьох консалтингових та аудиторських компаніях.

Отже, можна дійти висновку, що процес реформування податкової міліції в Україні є складним. Доводиться долати спротив низки чиновників і відомств, у яких забирають їхні повноваження. На нашу думку, без глибокого аналізу проблем чинної системи, реформаторські зусилля не дадуть очікуваного результату та не змінять ставлення суспільства, зокрема бізнесу, до фінансової поліції. Результатом роботи нової служби має стати системна протидія всьому спектру економічних правопорушень та зменшення тиску на бізнес. Врахування європейського досвіду протидії економічним та фінансовим правопорушенням дозволить максимально наблизити Україну до європейських стандартів.

Список використаних джерел

1. Ніпіаліді О. Перспективи створення служби фінансових розслідувань: українські реалії та зарубіжний досвід. Актуальні проблеми правознавства, 2017. Випуск 3 (11). С. 165–170.
2. Волощук Р. Є. Служба фінансових розслідувань в Україні: необхідність створення та організаційні моделі функціонування. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2015. № 1. С. 168–172.
3. Сушко Д. Інструмент тиснення. *Інвестгазета*. 2014. № 10. С. 15–16.
4. Лепський С. І. Зарубіжний досвід використання фінансових розслідувань у правоохоронній діяльності. *Кримінально-процесуальне право та криміналістика*. 2016. № 2. С. 189–195.

Н. О. Горченко

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

РОЛЬ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО У ВРЕГУЛЮВАННІ СІМЕЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Термін «сім'я» вивчають найрізноманітніші науки, і кожна дає своє тлумачення, наприклад в соціології, в юриспруденції, чи психології. Сімейний конфлікт носить вид міжособистісного конфлікту, в основному який носить негативний характер, це явище, що призводить до сімейної дезадаптації. У науковій літературі, присвяченій психології сім'ї, запропоновані різні їх класифікації. Найчастіше їх поділяють на конструктивні і деструктивні. Критеріями конструктивності служать знаходження вирішення конфліктної ситуації і відсутність у подружжя почуття незадоволеності; про деструктивний характер конфлікту вказують невдоволення сторін, відчуття у подружжя, як емоційна напруга, і неминучість нових сварок і суперечок.

Попередження і вирішення конфліктів у сім'ї слід розглядати як основні види діяльності щодо управління такими конфліктами. Часто при подоланні сімейних конфліктів користуються послугами посередника. Попередження сімейних конфліктів залежить від всіх членів сім'ї, перш за все, від подружжя. При цьому слід мати на увазі, що деякі дрібні сімейні сварки можуть мати позитивну спрямованість, допомагаючи прийти до згоди зі спірних питань і запобігти більш глибокому конфлікту. Але у більшості випадків сімейних конфліктів допускати не слід. Основні шляхи попередження

сімейних конфліктів залежать від потенційних суб'єктів конфліктної взаємодії (подружжя, батьків, дітей, родичів тощо). З кожного конкретного випадку можна знайти корисні поради в рекомендованій літературі [2].

Назвемо лише найзагальніші шляхи попередження сімейних конфліктів відповідно до соціальних закономірностей розвитку сім'ї. такими шляхами є:

- формування психолого-педагогічної культури, знань з основ сімейних відносин (в першу чергу це стосується подружжя);
- виховання дітей з урахуванням їх індивідуально-психологічних і вікових особливостей, а також емоційних станів;
- організація сім'ї на засадах рівноправності, формування сімейних традицій, розвиток взаємодопомоги, взаємної відповідальності, довір'я і пошани;
- формування культури спілкування.

Вирішення сімейних конфліктів може бути забезпечене досягненням згоди із спірних питань. Це найсприятливіший варіант подолання будь-яких сімейних конфліктів. Але є і не конструктивні форми подолання таких конфліктів. Прикладом цього може бути припинення контактів з дітьми чи іншими членами сім'ї, позбавлення батьківських прав і т. п. Такі наслідки важким тягарем лягають на батьків або дітей, викликають у них важкі емоційно-психологічні переживання. Особливою формою подолання подружніх конфліктів є розлучення. Багато чим розлучення приносить звільнення від проблем, що нагромадилися. Але часто воно задовольняє інтереси тільки однієї із сторін і викликає важкі нервово-психічні переживання в іншій. Останнім часом конфлікти в родині стали одним з найбільш поширених явищ в світі, що в багатьох випадках призводять до домашнього насильства. Сімейне насильство, домашнє насильство, побутове – це насильство чи інший аб'юз однієї людини (людей) над іншою (іншими) у рамці побутових відносин, таких як шлюб чи співжиття. Тут потрібно визначити усі ефективні методи його подолання і наголосити на новій службі «Поліна» у правоохоронних органах.

«Поліна» – це поліцейська група реагування на виклики громадян, що стосуються домашнього насильства. В Україні запустили групи реагування на випадки домашнього насильства, ми вважаємо, що домашнє насильство – проблема суспільна, а не сімейна, тому боротися ми повинні разом і на законодавчому рівні. Одночасно із запровадженням підрозділів, які будуть займатися протидією домашньому насильству, на меті у правоохоронних органах спільно з іноземними партнерами є запровадження загальнонаціональної бази даних із

системою синіх, жовтих і червоних карток – відповідно до рівня насильства в сім'ї. І наявність у досє агресора таких карток для жінки, яка перевищила самооборону, повинна значно пом'якшувати її вину при розгляді справи [3].

Узагальнюючи вищевикладене, можна зробити висновок, що виникнення сімейних конфліктів пов'язане із прагненням людей задовольняти ті або інші потреби або створити умови для їхнього задоволення без врахування інтересів іншої сторони конфлікту або члена сім'ї. Справжні причини конфлікту складно виявити через різні психологічні моменти. По-перше, у будь-якому конфлікті раціональний початок, як правило, прихований за емоціями. По-друге, справжні причини конфлікту можуть бути надійно приховані та психологічно захищені в підсвідомості й проявлятися на поверхні тільки у вигляді прийнятних для Я-концепції мотивів. По-третє, причини конфліктів можуть бути невліковими через так званий закон кругової каузальності (причинності) сімейних стосунків, який проявляється й у подружніх конфліктах. Отже, для успішного розв'язання конфлікту необхідно:

– бажання обох сторін його вирішити. Але якщо таке бажання буде виявлено хоча б однією із сторін, то й це дасть більше можливостей іншій стороні для зустрічного кроку;

– зробити перший крок на шляху до розв'язання конфлікту. Це завжди досить складно: кождий вважає, що поступитися повинен інший. Тому готовність до розв'язання конфлікту, виявлена однією із сторін, може зіграти вирішальну роль у розв'язанні конфлікту в цілому. Основними шляхами попередження конфліктів є побудова сімейних стосунків на засадах рівноправності, взаємної відповідальності, довіри і пошани. Аналіз науково-психологічної літератури з досліджуваної проблеми засвідчив, що проблеми причин виникнення, незважаючи на їх актуальність і важливе практичне значення, поки що вивчені недостатньо. Тому, перспективами подальшого дослідження є пошук ефективних методів вирішення сімейних конфліктів, спрямованих на поліпшення сімейного клімату, стосунків.

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству Закон України із змінами, внесеними згідно із Законом № 2671-VIII від 17.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>.
2. Гнатюк С. С., Пряхіна Н. О., Йосифович Д. І та інші з заг.ред. М. П. Гетьманчука. Конфліктологія. Навч. посібн. Львів : ЛьвДУВС, 2015. 213 с.
3. Гришина Н. В. Психология конфликта. СПб. : Питер, 2009. 544 с.

ПРОБЛЕМАТИКА ПРИМИРЕННЯ ВИННОГО З ПОТЕРПІЛИМ

Все більше набуває популярність така форма звільнення особи від кримінальної відповідальності як примирення винного з потерпілим. Дане діяння передбачає альтернативу покарання у виді домовленості сторін, що надає швидку форму завершення досудового розслідування.

Шляхом удосконалення кримінального процесуального законодавства України, що регламентує процедуру укладення угоди про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим, може бути вирішена низка теоретичних і практичних проблем, які систематично виникають після запровадження цього інституту до національного законодавства. Здійснення кримінального провадження на підставі угод як особливого порядку кримінального провадження має на меті, насамперед, розв'язання наявного кримінально-правового конфлікту між його учасниками, спрощення та скорочення загальної процедури кримінального провадження, забезпечення процесуальної економії, зменшення навантаження на суди, надання самостійності сторонам угоди щодо вирішення питання про призначення узгодженого ними покарання або призначення покарання та звільнення від його відбування з випробуванням [2].

Відповідно до ст. 46 КК України особа, яка вперше вчинила кримінальний проступок або необережний нетяжкий злочин, крім корупційних кримінальних правопорушень, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона примирилася з потерпілим та відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду [1].

Норми визначені в КК України та КПК України певною мірою підвищують активність підозрюваних (обвинувачених) щодо усунення негативних наслідків злочину, відновленню прав потерпілих та надання їм можливості відновити свої порушені права більш повно. В свою чергу підозрюваний (обвинувачений) отримує можливість не бути засудженим та уникнути негативних наслідків притягнення до кримінальної відповідальності [3].

Не зважаючи на внесені зміни до КК України та КПК України, все одно існує проблема у певній реалізації цих норм. Наприклад, якщо потерпілий вимагає повного відшкодування збитків: відшко-

дування матеріальної шкоди, заподіяної внаслідок пошкодження майна, матеріальної шкоди заподіяної здоров'ю, та моральної шкоди заподіяної внаслідок пошкодження здоров'я то для звільнення винного від кримінальної відповідальності той повинен відшкодувати збитки, як того вимагає потерпілий.

Як поступати в іншому випадку, якщо потерпілий не проти примирення з винним, під час розгляду кримінального провадження про обвинувачення за ч. 1 ст. 286 КК України потерпілий подає заяву, в якій зазначає, що матеріальні збитки йому відшкодовані і він не проти примирення з обвинуваченим. Чи повинен суд перевіряти повноту відшкодування збитків? Чи може достатньо позиції потерпілого?

Я вважаю, що позиція потерпілого повинна бути визначальною в цьому питанні, а вже якщо після закриття кримінального провадження виникне спір про відшкодування збитків, заподіяних правопорушенням, він повинен вирішуватись в порядку цивільного судочинства.

Доречно було б дозволити самому потерпілому і винному визначати умови і порядок відшкодування збитків, та встановити нормативні запобіжники, які б змусили винного в повному обсязі відшкодувати заподіяні збитки визначені угодою про примирення, а потерпілого змусили діяти відповідно до домовленості та не вимагати зайвого.

В якому вигляді слід формалізувати угоду про примирення винного з потерпілим, наслідком якої є звільнення від кримінальної відповідальності на підставі ст. 46 КК України національне законодавство не передбачає. Однак існує ст. 471 КПК України, яка визначає зміст угоди про примирення, що інших правовідносин між потерпілим і винним, які тягнуть за собою винесення обвинувального вироку суду. На мій погляд в даному випадку можливо застосувати аналогію закону і готувати подібну угоду про примирення, в якій слід зазначити сторони, формулювання підозри чи обвинувачення та його правова кваліфікація із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність, істотні для відповідного кримінального провадження обставини, розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням та інформацію про її повне відшкодування [3].

Мандриченко Ж.В. вважає, що мотиви, якими керується потерпілий, погоджуючись на примирення (жалість, релігійні переконання, сподівання на дружбу, бажання поліпшити своє майнове становище) для застосування відповідної норми, значення не матимуть.

При цьому не є важливим також, хто саме виступив ініціатором примирення (винний, потерпілий, їхні знайомі, працівники правоохоронних органів) [4].

Отже, важливим є існування такої форми звільнення від кримінальної відповідальності як примирення винного з потерпілим, оскільки даний вид «розвантажує» правоохоронну систему починаючи з стадії досудового розслідування.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

2. Давиденко С. В., Боковикова Є. О. Угода про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим: проблеми вдосконалення правового регулювання. URL: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1253356> (дата звернення: 04.10.2020).

3. Примирення винного з потерпілим: проблеми практики. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/94931-primirennya-vinnogo-z-poterplim-napdstav-st-46-kk-ukrani> (дата звернення: 29.09.2020).

4. Мандриченко Ж. В. Деякі аспекти нормативного удосконалення звільнення від кримінальної відповідальності за примиренням з потерпілим. *Актуальні проблеми держави і права*. 2004. Вип. 22. С. 921-925. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2004_22_174.

**А. А. Грєян,
М. М. Павліна**

(Університет державної фіскальної служби України)

КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Економіка є основою для існування та стабільного розвитку сучасної держави. Відповідно, формування ефективної системи економічних відносин, стійкої до негативних зовнішніх впливів та водночас інтегрованої до міжнародного економічного простору, є одним із найважливіших завдань національної політики держави.

Забезпечення економічної безпеки одним з основних напрямів державної політики України. У ній справедливо зазначено, що економічна безпека може бути досягнута лише у поєднанні розвитку

внутрішньо- й зовнішньоекономічних відносин і системної протидії організованій економічній злочинності й «тінізації» економіки.

Звідси слід звернути увагу на питання щодо параметрів професійної діяльності працівника поліції, які розкриваються через призму об'єктивних та суб'єктивних чинників [1].

Ефективність функціонування напряму залежить не лише від того, які завдання будуть поставлені перед відповідними підрозділами, але й того, за допомогою яких критеріїв відбуватиметься оцінювання якості роботи. Інакше кажучи, система оцінювання ефективності має бути гнучкою, і мати можливість змінюватися [2]. Це потрібно для того, щоб уникнути випадків, коли орієнтація на досягнення встановлених показників ефективності з часом може почати шкодити діяльності правоохоронних органів, підмінюючи мету її діяльності метою досягнення цілей ефективності будь-якими засобами й методами.

Боротьба зі злочинністю та охорона правопорядку є одним із тих найбільш видимих результатів діяльності механізму держави, з яким зустрічається пересічний громадянин. У цьому відношенні найбільш очевидним, хоча й відносно неефективним є збільшення кількості правоохоронних органів. З іншого боку, ресурси суспільства обмежені, і не завжди громадяни згодні із зростанням витрат на правоохоронну діяльність за рахунок якихось інших суспільно-значимих сфер – освіти, медицини тощо. Саме тому, вимірювання ефективності правоохоронної діяльності повинно дозволяти оцінити не лише зовнішні параметри, але й її інтенсивність.

Головним результатом роботи, на думку деяких дослідників [3], має бути впевненість більшості населення в тому, що персонал правоохоронних органів:

- 1) кваліфіковано здійснює правоохоронну діяльність щодо попередження злочинності, розкриття вчинених кримінальних правопорушень та охорони громадського порядку;
- 2) чесно виконує свої обов'язки та дотримується законів;
- 3) допомагає пересічним громадянам ставиться до всіх людей з повагою.

Що стосується суб'єктивного підходу до оцінки ефективності, то ефективність оцінюватиметься за результатами певного періоду. Органи влади, у цьому випадку, формують систему оцінки експертами та контролюють об'єктивність такої оцінки.

Як один із таких прикладів, можна навести діяльність Британської Коронної інспекції поліцейських сил, яка проводить перевірки діяльності поліцейських підрозділів, за результатами яких готує

тематичні та періодичні (щорічні) звіти щодо оцінки діяльності поліцейських підрозділів з рекомендаціями. Ці звіти і рекомендації доступні громадськості. Одним із інструментів такої оцінки є «PEEL оцінювання» (police effectiveness, efficiency, legitimacy – поліцейська ефективність, продуктивність, легітимність).

Для порівняння і можливого запозичення можна навести досвід оцінки ефективності діяльності правоохоронних органів США [3, с. 139]. Так, зокрема, у США стандарти оцінки визначаються показниками дев'яти основних напрямів правоохоронної діяльності:

- основні завдання підрозділу, взаємодія з іншими правоохоронними органами;
- організація діяльності підрозділу, управління й адміністрування;
- структура особового складу;
- організація безпосередньої роботи з кадрами;
- оперативна діяльність;
- супровід і підтримка;
- діяльність із забезпечення безпеки дорожнього руху;
- діяльність з утримання арештованих та їх конвоювання;
- допоміжні і технічні служби [4, с. 140].

Отже, можна дійти висновку, що на даний час потрібне теоретико-правове переосмислення та практичне впровадження комплексного підходу до оцінювання ефективності діяльності органів і підрозділів поліції України. Окрім того, негативні тенденції економічної злочинності в Україні значно посилюються завдяки впливу низки економічних, соціальних і політичних детермінант, безпосередньо пов'язаних із наявністю збройного конфлікту на сході України. Убачається, що встановлені тенденції економічної злочинності мають бути враховані під час розробки комплексної стратегії протидії цьому виду злочинності як важливого інструменту забезпечення економічної безпеки держави та поліпшення добробуту її громадян.

Список використаних джерел

1. Мартиненко О. Є. Стратегія розвитку органів внутрішніх справ. URL: http://zib.com.ua/ua/print/101834-strategiya_rozvitku_organiv_vnutrishnih_sprav_tekst_proektu.html. (дата звернення: 24.09.2020).
2. Осика І. М. Критерії оцінки ефективності діяльності правоохоронних органів: досвід США і Великобританії. Національна громадська платформа «Реформуємо МВС: прозорість та відповідальність». URL: <http://police-reform.org/articles/index> (дата звернення: 24.09.2020).

3. Охріменко І. Оцінка ефективності діяльності органів і підрозділів Національної поліції України: погляд на проблему. Підприємництво, господарство і право. 2016. № 11. С. 139–144. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgir_2016_11_29 (дата звернення: 24.09.2020).

Н. Ю. Грищук

*(Черкаський інститут пожежної безпеки
імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України)*

СВІТОГЛЯДНІ ЦІННОСТІ В КООРДИНАТАХ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОГО СВІТУ

Процеси, що супроводжують розвиток сучасного українського суспільства в координатах так званого постмодерністського світобачення є сукупністю, на перший погляд, мало сумісних концепцій і напрямів: капіталізм та соціалізм, консерватизм та лібералізм, модернізація та традиціоналізм, прогрес і регрес.

Багатозначність виокремлених понять накладає характерний відбиток не лише на зміст політичного, а й у широкому розумінні гуманітарного дискурсу, що, у свою чергу, приховує одне з актуальних питань – формування світоглядно-ціннісних орієнтацій і настанов.

Світоглядно-ціннісні орієнтації – найзагальніша ціннісна спрямованість пізнавальної та духовно-практичної діяльності людини. Зокрема – це орієнтація у ставленні особистості до людини як суб'єкта соціальних відносин, до цінностей життя, до релігійних цінностей, до загальнолюдських цінностей [1, с. 100].

Нині очевидним є те, що українське суспільство вибудовується на основі взаємовідносин, що мають неоднорідні і навіть протилежні світоглядно-ціннісні уявлення, орієнтації, що ґрунтуються на різних життєвих і політико-ідеологічних досвідах. З огляду на це, мова піде скоріше про формування світоглядної культури як орієнтуючого духовно-ідеологічного базису.

Відомим сьогодні є твердження про те, що кожна людина повинна мати можливість вибору, гарантовану законом. Тож з'являється суспільна потреба зосередити зусилля щодо формування світоглядної культури не на пропагандистських, агітаційних і рекламних акціях, а на створенні таких умов соціалізації молодих громадян, які б забезпечували достатній розвиток їх світоглядної свідомості.

Зважаючи на це, певна спрямованість світоглядного розвитку суб'єктів суспільних відносин, під якою ми розуміємо світоглядно-

ціннісну орієнтацію, має стати метою формуючих впливів, зокрема з боку громадських інститутів.

У сучасному демократичному суспільстві протилежні світоглядні позиції суб'єктів суспільних відносин – не лише норма, а й дієвий елемент динамічної соціальної організації. Проте означений підхід не спирається на цілковите заперечення необхідності впливу певних громадських структур, які мають на меті змістовне спрямування світоглядного розвитку. Особливо важливим такий вплив бачиться в епоху постмодерну, коли в етичних установках стверджується релятивізм, що в науковій думці пов'язують значною мірою зі «зникненням суб'єкта», дераціоналізацією, множинністю ключових причин зв'язків, плюралізму тощо [3, с. 44–46].

Сучасні реалії свідчать, що світогляд має піддається всебічному маніпулюванню з використанням засобів масової комунікації та пропаганди.

Зокрема, вища освіта, що репрезентує вагомий гуманітарний пласт, де формуються світоглядно-ціннісні орієнтації молодшої людини, поступово перетворюється на специфічну форму самоорганізації, де суб'єкт освіти не потребує сторонньої допомоги для побудови світоглядної позиції, що певною мірою поєднувалася би з комплексом отримуваних професійних знань. Ускладнення процесів, пов'язаних із диференціацією наук і спеціальностей, розширення потоку інформації не допускає можливості конструювати цілісну концепцію особистості [4, с. 10–11], яку можна було би створити за використання відомих методів соціального виховання, застосовуваних у попередніх моделях вищої освіти.

Формування ціннісних орієнтацій особистості відбувається під впливом різних умов. Умови можуть складатися незалежно від суб'єкта, діяти опосередковано, неорганізовано, мати некерований характер. У цьому випадку зародження ціннісних орієнтацій можна розглядати як процес їхнього становлення. З появою спеціально організованого впливу на становлення ціннісних орієнтацій і цілеспрямоване створення спеціальних умов (професійна освіта), такий процес набуває характеру формування ціннісних орієнтацій. Виділяють зовнішні (середовище, соціум, культура, в яких зафіксовані цінності) та внутрішні (потреби, інтереси, властивості особистості) умови формування ціннісних орієнтацій. Вплив зовнішніх умов обумовлено визнанням соціальної природи людини, її психіки. Здійснювати присвоєння соціально ціннісного змісту людині дозволяють особливості її внутрішнього світу. Внутрішні умови освоєння ціннісного змісту навколишнього світу формуються у людини протягом її життя та розвитку.

Таким чином, дослідження системи ціннісних орієнтацій у молоді в координатах постмодерністського світу може слугувати інструментом для виявлення змін, які відбуваються відповідно до перспектив одержання фахової освіти та професійної підготовки під впливом соціально-економічних реалій сьогодення.

Отже, сучасна професійна освіта повинна спрямовувати свою діяльність на здатність допомогти майбутньому фахівцю в опануванні саме тих ціннісних орієнтацій, які б сприяли його професійному вдосконаленню та подальшій самореалізації в соціумі. Адже, здобуваючи певні професійні навички, молодь водночас засвоює і багатогранність національної культури, збагачується новими знаннями, переосмислює набуті раніше цінності, і прагне до вдосконалення та сприйняття нових, пов'язаних із майбутньою професією цінностей, котрі ще не сформували стійку ієрархію, але вже істотно зумовлюють характер подальших життєвих планів.

Список використаних джерел

1. Вакулєнко В. М. Роль гендерного аспекту у формуванні ціннісних орієнтацій на ідеях народної педагогіки майбутніх педагогів URL: <http://archive.nbuv.gov.ua>.
2. Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. Т. XII. Част. 4. К. : Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН України, 2010. 492 с.
3. Садова Т. Аксиологічний підхід у системі педагогічної методології. Дошкільна освіта. 2010. № 1 (27). С. 63–69.
4. Тушева В. В. Цінності у структурі професійної культури майбутнього вчителя. *Збірник наукових праць*. 2010. № 1. Бердянськ : БДПУ. С. 151–157.
5. Ядов В. А. Саморегуляція и прогнозирование социального поведения личности. Л. : Наука, 1979. 142 с.

М. М. Данильчик

(Університет державної фіскальної служби України)

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ В УКРАЇНІ

Одним із основних завдань кримінальної процесуальної науки, нормотворчості та юридичної практики на сучасному етапі є належне забезпечення правового захисту особи – учасника кримінального провадження, посилення гарантій прав і свобод кожного

громадянина, який залучається до кримінальної процесуальної діяльності. Важливого значення у цьому зв'язку набуває законне і обґрунтоване застосування заходів забезпечення кримінального провадження. З одного боку, застосування таких заходів забезпечення кримінального провадження сприяє розкриттю кримінального правопорушення, забезпечує невідворотність відповідальності осіб, які його вчинили, а з іншого – пов'язане із обмеженням конституційних прав і свобод людини і громадянина. Саме остання обставина викликає потребу у створенні надійних гарантій законного і обґрунтованого застосування запобіжних заходів, що у значній мірі залежить від чіткого законодавчого закріплення підстав, умов і порядку їх застосування.

Місце, значення запобіжних заходів у кримінальному судочинстві, негативні наслідки їх незаконного і необґрунтованого застосування на практиці зумовили те, що протягом усієї історії кримінальної процесуальної науки до цієї проблеми звертались багато вчених-правознавців. У теорії кримінального процесу існують різні думки щодо тлумачень цілого ряду положень інституту запобіжних заходів, і насамперед тих, які стосуються підстав їх застосування. Останні визначаються з різних, а подекуди і протилежних позицій. Це частково пояснює той факт, що підстави застосування запобіжних заходів по-різному сприймаються і реалізуються практичними працівниками, що тягне за собою зниження ефективності їх застосування та порушення прав особи [1, с. 217–218].

Загальною підставою для застосування більшості заходів кримінального процесуального примусу є невиконання або неналежне виконання обов'язків суб'єктами кримінального процесу, тобто вчинення кримінального процесуального порушення. Проте не завжди обов'язковим є наявність невиконання або неналежного виконання обов'язків для застосування заходів кримінального процесуального примусу. Конкретні фактичні дані, які є підставами застосування, можуть вказувати не лише на можливість вчинення порушення, але й на необхідність його запобігання для забезпечення нормального розслідування кримінального провадження [2, с. 203–204].

При вирішенні питання про обрання запобіжного заходу, крім наявності ризиків, слідчий суддя, суд на підставі наданих сторонами кримінального провадження матеріалів зобов'язаний оцінити в сукупності всі обставини, у тому числі:

- 1) вагомість наявних доказів про вчинення підозрюваним, обвинуваченим кримінального правопорушення;
- 2) тяжкість покарання, що загрожує відповідній особі у разі визнання підозрюваного, обвинуваченого винуватим у криміналь-

ному правопорушенні, у вчиненні якого він підозрюється, обвинувачується;

3) вік та стан здоров'я підозрюваного, обвинуваченого;

4) міцність соціальних зв'язків підозрюваного, обвинуваченого в місці його постійного проживання, в тому числі наявність в нього родини й утриманців;

5) наявність у підозрюваного, обвинуваченого постійного місця роботи, навчання;

6) репутацію підозрюваного, обвинуваченого;

7) майновий стан підозрюваного, обвинуваченого;

8) наявність судимостей у підозрюваного, обвинуваченого;

9) дотримання підозрюваним, обвинуваченим умов застосування умов запобіжних заходів, якщо вони застосовувались до нього раніше;

10) наявність повідомлення собі про підозру у вчиненні іншого кримінального правопорушення;

11) розмір майнової шкоди, у завданні якої підозрюється, обвинувачується особа, або розмір доходу, в отриманні якого внаслідок вчинення кримінального правопорушення підозрюється, обвинувачується особа, а також вагомість наявних доказів, якими обґрунтовуються відповідні обставини [3].

Закон зобов'язує слідчого суддю і суд підходити до вирішення питання про обрання запобіжного заходу не механічно, а оціночно щодо кожної окремої підстави, керуючись при цьому засадою презумпції невинуватості і правилами, які з неї випливають, в тому числі правилом про тлумачення усіх сумнівів у доведеності обставин, на яких ґрунтуються обвинувачення та ризики, на користь обвинуваченого.

Запобіжні заходи повинні застосовуватись відповідно до засади верховенства права. Засада верховенства права є однією з провідних складових загальної системи засад будь-якої сучасної демократичної, правової держави. Вона втілює в собі ціннісний сплав таких ідей як справедливість, рівність, свобода та гуманізм. Ця засада є базовою, адже вона визначає умови та спосіб побудови і діяльності правової системи взагалі, а також її окремих складових – галузей права, у тому числі й кримінального процесуального права [4, с. 163–164].

З метою вивіреного рішення про застосування певного виду запобіжного заходу повинні бути враховані усі обставини, зазначені вище. Дані обставини можуть оцінюватись як окремо, так і в сукупності. Це пов'язано з тим, що деякі обставини мають вирішальне значення; проте, при сукупній їх оцінці вони призводять до рішення

про застосування певного виду, бажаного у конкретній правовій ситуації, запобіжного заходу.

Список використаних джерел

1. Олашин М. М. До питання застосування запобіжних заходів за КПК України. *Львівська комерційна академія*. 2015. № 6. С. 217–218.
2. Яцик Т. П., Болехівська С. Л. Проблеми та напрями вдосконалення застосування заходів забезпечення кримінального провадження в Україні. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2017. № 4. С. 203–204.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2013, № 9–10, № 11–12, № 13. С. 88–89.
4. Голуб І. Г. Проблемні питання застосування запобіжних заходів щодо жінок у кримінальному процесі України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2014. № 10. С. 163–164.

С. В. Дем'яненко

*(ЗВО Міністерства фінансів України
«Державний податковий університет»)*

ЗАХИСТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Актуальність дослідження обумовлена тим, що розвиток сфери права інтелектуальної власності стало пріоритетним напрямком розбудови Української держави. Підписання угоди про асоціацію України з Європейським Союзом дало значний поштовх для формування українського законодавства, значну увагу було приділено саме праву інтелектуальної власності. Положення глави 9 «Інтелектуальна власність» розділу 4 Угоди про асоціацію займають майже 1/5 від загального обсягу основного тексту Угоди.

Аналіз останніх публікацій говорить про те, що проблема забезпечення належної охорони прав інтелектуальної власності досліджується багатьма вченими. Необхідно виділити праці таких вчених як Е. А. Суханов, О. О. Штефан, О. В. Кадетов, П. П. Крайнев, О. А. Підпригора, В. П. Шатров та ін. Особливої уваги заслуговує дисертаційне дослідження П. Макаренка «Бібліотека як складова інформаційної інфраструктури системи інтелектуальної власності України» (2016). Однак відкритими, залишаються такі проблеми як правова охорона об'єктів авторського права та суміжних прав, захист від не-

добросовісної реєстрації продукції, патентні обмеження щодо певних речовин (ефіри, суміші, поліморфні матеріали і т.д), низький рівень правового інформування населення тощо. На сайті Єврокомісії оприлюднена річна доповідь щодо захисту та забезпечення прав інтелектуальної власності у третіх країнах, у якій міститься інформація про те, що Україна потрапила до списку країн, які порушують права інтелектуальної власності та завдають цим шкоду економічним інтересам Євросоюзу. В Україні, як зазначається, продовжують існувати проблеми щодо законодавчого захисту ІП, щодо механізмів реєстрації торговельних марок, а також щодо транзиту контрафактної та піратської продукції на ринки Євросоюзу [1].

Основу законодавства про інтелектуальну власність становить Конституція України. Ст.54 гарантує громадянам свободу літературної, художньої та технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, які виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності [2].

Розвиток сфери інтелектуальної власності в Україні регулюється нормами Митного, Адміністративного Цивільного, Кримінального кодексів України, спеціальними законами та підзаконними нормативними актами. Характерним джерелом права для Європейських країн є судовий прецедент, що є властивим і для нашої держави. Законодавство у галузі інтелектуальної власності знаходиться у безперервній динаміці, тому вважаємо за потрібне створити такі механізми правового захисту, які нададуть змогу зменшити кількість правопорушень у цій сфері та надійно захистити права виробників та споживачів.

Захист права – це використання передбачених законом можливостей (інструментів) для поновлення свого порушеного, визнання невизнаного, чи присудження оспорюваного права. «Право на захист особа здійснює на свій розсуд» (стаття 20 Цивільного кодексу) [3].

Форми захисту прав інтелектуальної власності поділяється на юрисдикційну і неюрисдикційну.

Юрисдикційна форма захисту прав передбачає діяльність уповноважених державою органів щодо захисту порушених прав на об'єкти інтелектуальної власності або прав, що оспоруються. Суть її полягає у зверненні особи, права і законні інтереси якої порушено неправомірними діями, за захистом до державних або інших компетентних органів, які уповноважені вжити необхідних заходів для відновлення порушеного права і припинення правопорушення.

Юрисдикційна форма захисту прав поділяється на загальну і спеціальну форму здійснення передбачених законом засобів захисту.

Загальна форма – захист прав на об'єкти інтелектуальної власності у судовому порядку, а спеціальна форма – адміністративний порядок захисту цих прав.

Найефективнішою юрисдикційною формою захисту права інтелектуальної власності є судовий захист, що здійснюються судами загальної юрисдикції у порядку цивільного чи кримінального провадження, адміністративними та господарськими судами [4, с. 65].

Неюрисдикційною формою захисту прав є дії юридичних і фізичних осіб щодо захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності, які здійснюються ними самостійно, без звернення за допомогою до державних або інших компетентних органів. Переважною формою неюрисдикційного захисту є самозахист.

Згідно, ч.1, ст.19 ЦК України, самозахистом є застосування особою засобів протидії, які не заборонені законом та не суперечать моральним засадам суспільства.

Цивільний кодекс України передбачає захист цивільних прав у судовому порядку.

Суд у випадках та в порядку, встановлених законом, може постановити рішення, зокрема, про:

1) застосування негайних заходів щодо запобігання порушенню права інтелектуальної власності та збереження відповідних доказів;

2) зупинення пропуску через митний кордон України товарів, імпорт чи експорт яких здійснюється з порушенням права інтелектуальної власності;

3) вилучення з цивільного обороту товарів, виготовлених або введених у цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності та знищення таких товарів;

4) вилучення з цивільного обороту матеріалів та знарядь, які використовувалися переважно для виготовлення товарів з порушенням права інтелектуальної власності або вилучення та знищення таких матеріалів та знарядь;

5) застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності. Розмір стягнення визначається відповідно до закону з урахуванням вини особи та інших обставин, що мають істотне значення;

6) опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення права інтелектуальної власності та зміст судового рішення щодо такого порушення.

Від того, як буде захищене цивільно-правовими, адміністративними і кримінально-правовими засобами авторське право в Україні, певною мірою можна говорити про дотримання в нашій країні конституційних прав громадян у сфері інтелектуальної власності та їх правовий захист, а також виконання міжнародних зобов'язань України перед світовою спільнотою [5, с. 26].

Отже, можна зробити висновок, що інститут права інтелектуальної власності, не зможе повноцінно функціонувати без належного механізму правового захисту. Важливим напрямком діяльності держави повинно стати формування якісної системи законодавчо визначених гарантій, які будуть ефективно забезпечувати захист прав в сфері інтелектуальної власності.

Список використаних джерел

1. Україну внесли до списку країн-порушників інтелектуальної власності. URL: <https://www.ukrinform.ua/gubric-economy/2852491-ukrainu-vnesli-do-spisku-krajinporusnikiv-intelektualnoi-vlasnosti.html> (дата звернення: 05.10.2020).
2. Конституція України: Закон України від 28.08.1996 р. : станом на 01 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 05.10.2020).
3. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 05.10.2020).
4. Кравченко О. Захист авторського права і суміжних прав. *Вісник прокуратури*. 2002. № 6. С. 62–67.
5. Канівець А. О. Проблеми авторського права в Україні. *Молодіжний науковий вісник Української академії банківської справи НБУ*. 2014. № 1. С. 24–27.

**В. О. Денисовець,
Х. Т. Долинюк**

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ОСОБЛИВОСТІ СУБ'ЄКТНОГО СКЛАДУ СПАДКОВИХ ПРАВОВІДНОСИН

Оскільки спадкові правовідносини моделюються як різновид цивільних правовідносин, то на них, відповідно, поширюються структури та змістовні особливості цих відносин [1, с. 99].

Саме тому спадкове правовідношення повинно відповідати загальноприйнятим уявленням та містити елементи, що притаманні усім правовідносинам. Такими елементами визнаються учасники, характер їх правового статусу, права і обов'язки, їх зв'язок та реальна поведінка учасників у співвідношенні з правами і обов'язками. У літературі наголошується на притаманності зазначених елементів структурі усіх правовідносин [2, с. 211-212].

Серед праць вчених-цивілістів, які досліджували ключові аспекти елементів спадкових правовідносин, варто виділити наукові дослідження

В. В. Васильченко, Ю. О. Заїки, Н.С. Кирилової, І. Б. Рябцевої, І. В. Спасибо-Фатєєвої, Є. І. Фурси, С. Я. Фурси, Р. Б. Шишки.

Є.Фурса до загальних критеріїв для визначення елементів спадкових правовідносин відносить: спадщину як об'єкт, на досягнення якого спрямовані дії спадкоємців; волевиявлення спадкодавця як критерій взаємовідносин між суб'єктами спадкових правовідносин; волевиявлення спадкодавця як критерій визначення суб'єктів спадкових правовідносин; волевиявлення спадкодавця як критерій визначення суб'єктів спадкових правовідносин [3, с. 140].

Заїка Ю. у структурі спадкових правовідносин як різновиду цивільних виділяє: учасники або суб'єкти спадкових правовідносин, тобто особи які беруть участь у відносинах, що регулюються нормами спадкового права; об'єкти спадкових правовідносин, тобто ті матеріальні і нематеріальні блага, на які спрямовано фактично відносини або з приводу чого ці відносини виникають; юридичні факти, тобто ті фактичні життєві обставини, які зумовлюють виникнення, зміну чи припинення спадкових правовідносин [4, с. 17].

Щодо класифікації учасників спадкових правовідносин та розуміння самого поняття учасник спадкових правовідносин, то у юридичній літературі знаходимо найрізноманітніші підходи.

Найчастіше до суб'єктів спадкових правовідношень науковці відносять заповідача (спадкодавця), та спадкоємця [5, с.16].

Спадкодавець – це фізична особа, права та обов'язки якої після смерті переходять до інших осіб. Основною правовою відмінністю спадкодавця від інших осіб є те, що, називаючи особу спадкодавцем, ми одночасно констатуємо смерть людини та наявність після її смерті спадщини.

Оскільки згідно з нормою статті 1222 Цивільного кодексу України спадкування здійснюється за заповітом і за законом, то можна виділити два види суб'єктів спадкування: 1) спадкодавці за законом; 2) спадкодавці за заповітом.

При спадкуванні за законом немає значення дієздатність спадкодавця. Під час спадкування за заповітом заповідач повинен бути дієздатним у повному обсязі. Особи частково дієздатні (стаття 31 Цивільного кодексу України), а також обмежено дієздатні (стаття 36 Цивільного кодексу України) заповідальної дієздатності не мають. Не має юридичної сили заповіт, вчинений недієздатною особою в період значного нетривалого покращення здоров'я (ремісії).

Заповідач має право на випадок своєї смерті шляхом вчинення заповіту розпоряджатися своєю власністю – спадщиною до складу якої законом віднесені усі права та обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини і не припинилися внаслідок його смерті. Заповідач вправі призначити своїми спадкоємцями одну або кілька фізичних осіб, незалежно від наявності у нього з цими особами сімейних, родинних відносин, а також інших учасників цивільних відносин; заповідач має право на визначення обсягу спадщини, що має спадкуватися за заповітом, на заповідальний відказ, на покладення на спадкоємця інших обов'язків, а також право на скасування заповіту тощо.

Цікавим з точки зору наукового дослідження є твердження про те, що спадкодавець не є суб'єктом спадкових правовідносин, оскільки такі виникають тільки після смерті останнього (або оголошення його померлим) і він сам безпосередньо не бере в них участі.

Однак, вважаємо за необхідне підкреслити, що розглядаючи спадщину лише у контексті отримання такої спадкоємцями або набуття державою, нівелюються інтереси спадкодавця, які також потребують охорони і захисту. Державою спадкодавцю дано право залишити заповіт, посвідчити договір довічного утримання, пропонується надати право укладати спадковий договір, посвідчити договір дарування на майбутнє. Тому, навіть якщо не визначати спадкодавця суб'єктом спадкових правовідносин, оскільки він фактично не бере участі в них, то слід брати до уваги його інтереси, які мають враховуватися у спадкових правовідносинах. Зокрема, С. Фурса пропонує у спадковому праві визначити представництво інтересів спадкодавця як у нотаріальному, так і цивільному процесах [3, с. 150].

До того ж вказане твердження не можна застосовувати до спадкодавця-завповідача, який бере участь у спадкових правовідносинах шляхом складання заповіту.

Традиційно суб'єктний склад спадкових правовідносин пов'язується із спадкоємцями, правовому становищу яких найбільше приділено уваги в нормах Цивільного кодексу України, та, які серед переліку учасників спадкових правовідносин, відносяться до суб'єктів спадкового правовідношення.

Правовий статус спадкоємців є й найбільш дослідженим у сучасній цивілістичній доктрині.

Так, І. Спасибо-Фатєєва вказує, що спадкоємці в широкому сенсі – суб'єкти правонаступництва в порядку спадкування, до яких переходить або може переходити спадкове майно померлого як за заповітом, так і за законом. Для придбання спадщини спадкоємець повинен його прийняти, після чого він стає таким у повному розумінні [6, с. 76].

Відповідно до статті 1222 Цивільного кодексу України спадкоємцями за заповітом і за законом можуть бути фізичні особи, які є живими на час відкриття спадщини, а також особи, які були зачаті за життя спадкодавця і народжені живими після відкриття спадщини. Спадкоємцями за заповітом можуть бути юридичні особи та інші учасники цивільних відносин (стаття 2 Цивільного кодексу – держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади, іноземні держави та інші суб'єкти публічного права.).

При цьому, якщо спадкодавцем може бути лише одна особа (за винятком, якщо має місце заповіт подружжя), то спадкоємцями можуть бути декілька осіб. Якщо до спадкодавця-заповідача закон висуває певні вимоги щодо дієздатності, то до спадкоємців таких вимог не існує. Законодавець не обмежує право заповідача щодо розпорядження його майном на користь будь-якої особи.

Отже новий Цивільний кодекс України втілює ідею якнайбільшого охоплення числа спадкоємців, в основі якої лежить принцип непорушності права приватної власності. Безумовною перевагою Кодексу називають розширення кола спадкоємців за законом з двох до п'яти черг. При цьому суб'єктний склад першої та другої черг спадкоємців за законом, порівняно з попередньою редакцією Кодексу, залишено без змін.

Список використаних джерел

1. Кравчик М. Б. Спадкові правовідносини як механізм здійснення спадкових прав. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. 2018. Вип. 33. С. 102–106.

2. Никитюк П. С. Проблемы советского наследственного права: автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора юридических наук : специальность 12.00.03. М., 1975. 56 с.

3. Спадкове право: Нотаріат. Адвокатура. Суд: наук.-практ. посіб. С. Я. Фурса, Є. І. Фурса, О. М. Клименко, С. Я. Рабовська, Л. О. Кармаза та ін.; за заг. ред. С. Я. Фурси. К.: Видавець Фурса С. Я.: КНТ, 2007. 1216 с.

4. Актуальні проблеми спадкового права: навч. посіб. за заг. ред. проф. Ю. О. Заїки, ст. наук. спів. О. О. Лов'яка. К.: КНТ, ЦУЛ, 2014. 336 с.

5. Халфина Р. О. Общее учение о правоотношении. М.: Юрид. лит., 1974. 348 с.

6. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 12: Спадкове право / за ред. проф. І. В. Спасиво-Фатєєвої. Серія «Коментарі та аналітика». Х.: ФО-П Колісник А. А., 2009. 544 с.

М. В. Дзюба

*(Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького)*

КОЛІЗІЇ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Нормативно-правові акти становлять найважливішу групу компонентів системи українського законодавства. Вони приймалися в різні роки та регламентують різноманітні питання суспільного та державного життя.

Колізії між правовими актами є одним із видів правових (юридичних) колізій. Саме слово «колізія» походить від латинського «collisio», що в перекладі означає «зіткнення».

Колізії в праві можуть виникати не лише між нормами закону. Не виключені й колізії між підзаконними нормативно-правовими актами, між різними індивідуальними правовими актами щодо застосування одного і того ж нормативного положення, і, нарешті, між різними суб'єктами, які, спираючись на норми права чи власне їх розуміння, намагаються реалізувати свої суб'єктивні права та інтереси. У цих випадках колізія може набувати вигляду юридичного конфлікту і розв'язується спеціально визначеними для цього правом засобами, частіш за все в судовому порядку.

Зважаючи на сказане, юридичну колізію можна визначити як суперечність, яка виникає у сфері реалізації права між різними його нормами, з приводу розуміння та застосування певної правової норми або щодо наявності та обсягу суб'єктивних прав і обов'язків та порядку їх реалізації [3, с. 327].

Однак колізії не є характерною особливістю саме українського законодавства. Вони існують у законодавстві будь-якої країни, оскільки складність структури та змісту сучасного законодавства не дає можливості повністю виключити їх появу.

У сучасному праві існує декілька загальних правил розв'язання колізій, які застосовуються й у випадках виникнення колізій між положеннями національних законів.

Першим з цих правил є правило застосування нормативно-правового акту більш високої юридичної сили. Це правило повністю вирішує колізію за умови, що ця колізія виникла між нормами законів різної юридичної сили, наприклад, між «конституційним» («органічним») і звичайним законом, або ж між законом і кодексом у тих країнах, де за кодексами визнається більш висока юридична сила.

Основним правилом розв'язання колізій між законодавчими положеннями, які є рівними за своєю юридичною силою, є правило застосування пізніше прийнятого закону (наступний закон «витісняє» попередній).

В Україні «пізнішим» вважається закон, пізніше прийнятий парламентом. Дата набрання законом чинності у даному разі не має значення, однак не слід забувати, що в Україні датою прийняття закону вважається дата того голосування парламенту щодо тексту відповідного закону, після якого цей закон був підписаний, оприлюднений і набрав чинності відповідно до вимог статті 94 Конституції України.

Завдання зменшення колізійності законодавства зазвичай вирішується трьома способами: шляхом попередження (запобігання), подолання та усунення колізій [3, с. 330].

Способи зменшення колізійності законодавства – це конкретні прийоми, засоби і процедури їх попередження, подолання та усунення.

Попередження колізій у законодавстві – це заходи, що дозволяють запобігати їх появі ще на стадії підготовки, прийняття і введення в дію нормативних актів до набуття ними чинності. Таке розуміння цілком вписується в традиційне визначення терміна «попередити», тобто заздалегідь вжитими заходами перешкодити чому-небудь здійснитися, настати, запобігти.

Подолання колізій у законодавстві є заходи, що дозволяють перебороти колізію в конкретному випадку в процесі правозастосування. Основними способами подолання є видання колізійних норм, тлумачення закону і застосування положень права. Вони утворюють колізійний механізм, що повинен включати всі перелічені вище способи і давати можливість у конкретному випадку зменшити шкідливий вплив прорахунків і недбалості законодавця.

Отже, підводячи підсумок важливо зауважити, що Україна сьогодні має масив неузгоджених між собою нормативно-правових

актів різної юридичної сили. Не всі закони та інші нормативно-правові акти є правовими за своїм змістом. Найважливішим предметним критерієм правового закону є невід'ємні, невідчужувані права людини. Вони є безпосередньо діючим правом і можуть застосовуватися всупереч закону, якщо він ігнорує чи безпідставно обмежує права людини. Зменшення колізійності Українського законодавства досягається шляхом попередження (запобігання), подолання та усунення колізій.

Список використаних джерел

1. Теорія держави і права: навчальний посібник / Волинка К. К.: МАУП, 2003. 238 с.
2. Віхров О. П. Теорія держави і права : курс лекцій : навч. посіб. / О. П. Віхров, І. О. Віхрова. Чернігів: Десна Поліграф, 2015. 303 с.
3. Загальна теорія держави і права: підручник / редкол. Цвік М. В., Петришин О. В., Авраменко Л. В. та ін.. Харків: Право, 2010. 584 с.
4. Кельман М. С., Мурашин О. Г. Загальна теорія держави і права: підручник. К.: Кондор, 2006. 475 с.

В. І. Дзюма

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ІНСТИТУТ СВОБОДИ ПЕРЕСУВАННЯ ТЕРИТОРІЄЮ УКРАЇНИ

Право на свободу пересування є одним з основних прав людини, правовому регулюванню якого приділяється багато уваги як у національних нормативно-правових актах, так і в міжнародному законодавстві. В Україні право на свободу пересування гарантується та закріплюється в Конституції України, ЗУ «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні», ЗУ «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» та деяких інших законодавчих актах.

Відповідно до статті 33 Конституції України кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом [1]. Вільне та безперешкодне пересування означає відсутність будь-яких фізичних та психологічних перешкод.

Фізичними перешкодами можуть бути недопущення особи на певну територію, необґрунтоване її затримання тощо, а психологічними – здійснення нагляду, вимагання пояснень, перевірка маршрутів пересування тощо.

Сутність інституту свободи пересування полягає в закріпленій в нормативно-правових актах можливості фізичної особи вільно пересуватись у межах міста, всієї території держави, можливості виїзду за її межі та повернення в будь-який час [2, с. 32]. Дослідник Динько О. Ф. пропонує розуміти свободу пересування у вузькому та широкому значеннях. У вузькому значенні це є конституційно-правова категорія, яка полягає у самостійному виборі фізичною особою варіанту здійснення будь-якого переміщення. Свобода пересування, в широкому понятті, крім переміщень, охоплює вільний вибір місця проживання в межах держави, право вільно залишати територію держави, в тому числі свого громадянства або держави постійно [3, с. 6].

В статті 3 Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» від 11.12.2003 р. надано визначення поняття «свобода пересування», під яким розуміється «право громадянина України, а також іноземця та особи без громадянства, які на законних підставах перебувають в Україні, вільно та безперешкодно за своїм бажанням переміщатися по території України у будь-якому напрямку, у будь-який спосіб, у будь-який час, за винятком обмежень, які встановлюються законом» [4].

У цивільному законодавстві право фізичної особи на свободу пересування закріплено у статті 313 ЦКУ, зокрема: фізична особа, яка досягла чотирнадцяти років, має право на вільне самостійне пересування по території України і на вибір місця перебування. Фізична особа, яка не досягла чотирнадцяти років, має право пересуватися по території України лише за згодою батьків (усиновлювачів), опікунів та в їхньому супроводі або в супроводі осіб, які уповноважені ними [5].

Можна стверджувати, що до елементів права на свободу пересування належать такі: право вільно пересуватись в межах однієї держави; право на вибір місця перебування; право на вибір місця проживання, право на вільний виїзд за межі України, право на вільний в'їзд на територію України.

У статті 12 ЗУ Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання визначено певні обмеження свободи пересування, зокрема свободу пересування відповідно до закону може бути обмежено: у прикордонній смузі; на територіях військових об'єктів; у зонах, які згідно із законом належать до зон з обмеженим доступом;

на приватних земельних ділянках; на територіях, щодо яких введено воєнний або надзвичайний стан; на окремих територіях і в населених пунктах, де у разі небезпеки поширення інфекційних захворювань і отруєнь людей введені особливі умови і режим проживання населення та господарської діяльності; на тимчасово окупованих територіях [4].

Також свобода пересування обмежується щодо: осіб, до яких відповідно до процесуального законодавства застосовано запобіжні заходи, пов'язані з обмеженням або позбавленням волі; осіб, які за вироком суду відбувають покарання у вигляді позбавлення або обмеження волі; осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, яким заборонено виїжджати за межі України без погодження з уповноваженим органом з питань пробації і так далі, відповідно до закону [4]. Свобода пересування обмежується також на автомобільних дорогах, вулицях, залізничних переїздах чи інших місцях, призначених для пересування людей та перевезення вантажів за допомогою транспортних засобів. Право на свободу пересування може бути обмежено в місцях проведення масових спортивних і культурно-видовищних заходів.

Також у міжнародних актах визначено право вільного пересування і обмеження щодо цього. Так, за п.3 ст.12 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права на здійснення права на вільне пересування не можуть бути встановлені жодні обмеження, крім тих, які передбачені законом, які необхідні для охорони державної безпеки, громадського порядку, здоров'я чи моральності населення або прав та свобод інших і є сумісними з іншими правами, визначеними в цьому Пакті [5].

Щодо суб'єкта права на свободу пересування зазначимо, що в Конституції України, як і в міжнародно-правових актах, воно закріплюється за кожним, тобто за громадянином України, іноземцем та особою без громадянства. Є основний критерій щодо суб'єкта, який стосується права на свободу пересування. Так, у статті 313 Цивільного кодексу України право на вільне самостійне пересування на території України має лише фізична особа, яка досягла 14 років. Таке положення правильне, але воно включає в себе заборону осіб до 14 років відвідувати школу, місця відпочинку самостійно без зазначених осіб. Вочевидь було б доцільно закріпити подібне обмеження для пересування таких неповнолітніх поза межами населеного пункту, в якому вони проживають [6]. Громадянам України для реалізації права на свободу пересування у своїй країні не потрібно виконувати ніяких додаткових умов та вимог, а іноземці можуть реалізувати

це право тільки при виконанні визначених законом умов щодо законності їх перебування на території країни. Є три законні підстави перебування іноземців на території України: дозвіл на постійне проживання; дозвіл на тимчасове проживання; віза.

Можемо зробити висновок, що право на свободу пересування – це гарантоване конституцією та міжнародними нормативно-правовими актами право громадянина, іноземця та особи без громадянства, які на законних підставах перебувають на території країни, вільно та безперешкодно на власний розсуд та без необхідності отримання яких-небудь особливих дозволів пересуватися по території країни у будь-якому напрямку, будь-яким способом, у будь-який час, а також залишати територію країни, за винятком обмежень, які встановлюються виключно законом. Належна реалізація права громадян на вільне пересування є основною гарантією свободи особистості, необхідною умовою її всебічного розвитку. Таке право закріплено в міжнародних і національних нормативно-правових актах. Обмеження права на свободу пересування в Україні міститься у цілому ряді різних нормативно-правових актів, а ЗУ «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні», як спеціальний закон, що регулює відносини, пов'язані зі свободою пересування та вільним вибором місця проживання в Україні, не містить виключного переліку таких обмежень.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР Дата оновлення: 01.01.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/> (дата звернення 10.10.2020).
2. Михайлишин І. В. Зміст права громадян на вільне пересування та вибір місця проживання: *Право і безпека*. 2012. № 3 (45). С. 32-36
3. Динько О. Ф. Зміст гарантії забезпечення реалізації свободи пересування людини і громадянина в Україні: автореф. дис ... канд. юрид. наук. Київ. 2003. С. 18.
4. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні: Закон України від 11.12.2003 р. № 1382-IV Дата оновлення: 25.12.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1382-15#Text> (дата звернення: 10.10.2020).
5. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 19.10.1973 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 10.10.2020).
6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV Дата оновлення: 16.08.2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 10.10.2020).

В. І. Дзюма,

С. І. Шипіш

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ОСОБЛИВОСТІ ЗВЕРНЕННЯ СТЯГНЕННЯ НА ЗАРОБІТНУ ПЛАТУ, ПЕНСІЮ, СТИПЕНДІЮ ТА ІНШІ ДОХОДИ БОРЖНИКА

Важливу роль у виконанні судових рішень відіграє інститут виконавчого провадження, що передбачає примусове виконання рішень і проводиться на підставах, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією України та нормативно-правовими актами. Одним із основних способів забезпечення примусового виконання рішень є звернення стягнення на доходи боржника.

Звернення стягнення на грошові кошти – це захід примусового виконання рішень, під яким розуміють комплекс послідовно вчинюваних процесуальних дій виконавців, які вчиняються з метою забезпечення реального виконання рішення, шляхом застосування примусових заходів до боржника, який ухиляється від виконання рішення [1, ст. 430].

У статті 14 Податкового кодексу зазначено, що доходи – це загальна сума доходу платника податку від усіх видів діяльності, отриманого протягом звітного періоду в грошовій, матеріальній або нематеріальній формах як на території України так і за її межами [2]. Стаття 68 ЗУ «Про виконавче провадження» вказує на умови звернення стягнення [3]. Зокрема, такими умовами є: 1) відсутності в боржника коштів на рахунках у банках чи інших фінансових установах; 2) відсутності чи недостатності майна боржника для покриття в повному обсязі належних до стягнення сум; 3) у разі виконання рішень про стягнення періодичних платежів; 4) у разі виконання рішень про стягнення на суму, що не перевищує п'яти мінімальних розмірів заробітної плати; 5) за письмовою заявою стягувача.

Про звернення стягнення на заробітну плату, пенсію, стипендію та інші доходи боржника виконавець виносить постанову, яка надсилається для виконання підприємству, установі, організації, фізичній особі-підприємцю за місцем отримання боржником відповідних доходів [4].

Постанова підписується виконавцем, скріплюється печаткою та повинна містити певні дані, зокрема: повне найменування та місцезнаходження підприємства, установи, організації; прізвище, ім'я

по батьковій фізичної особи чи фізичної особи-підприємця, до якої направляється постанова, та її місце проживання; порядок стягнення суми боргу; розмір відрахувань та інше. Контроль за правильним і своєчасним відрахуванням із заробітної плати та інших доходів боржника здійснюється виконавцем за власною ініціативою, в тому числі за заявою стягувача шляхом перевірки правильності відрахувань, про що складається відповідний акт.

У статті 69 ЗУ «Про виконавче провадження» зазначено, що підприємства, установи, організації, фізичні особи, фізичні особи-підприємці здійснюють відрахування із доходів боржника і перераховують кошти на відповідний рахунок органу державної виконавчої служби, рахунок приватного виконавця у строк, встановлений для здійснення зазначених виплат боржнику, а в разі якщо такий строк не встановлено, – до десятого числа місяця, наступного за місяцем, за який здійснюється стягнення. Такі підприємства, установи, організації, фізичні особи, фізичні особи – підприємці щомісяця надсилають виконавцю звіт про здійснені відрахування та виплати. Самостійно змінювати порядок стягнення суми боргу та розмір відрахування адміністрації підприємств, установ, організацій не мають права [3]. У разі припинення перерахування коштів стягувачу підприємства, установи, організації, фізичні особи, фізичні особи – підприємці не пізніше як у триденний строк повідомляють виконавцю про причину припинення виплат та зазначають нове місце роботи, проживання чи навчання боржника, якщо воно відоме.

Після надходження до виконавця письмового повідомлення за підписом відповідальної посадової особи, скріпленим печаткою, чи платіжних документів про перерахування коштів виконавець не пізніше наступного робочого дня заносить інформацію про стягнення коштів до виконавчого документа шляхом проставлення відмітки, в якій зазначаються розмір стягнутої суми, суми заборгованості, а при стягненні періодичних платежів – дата, до якої проведено стягнення, та повне найменування і місцезнаходження юридичної особи, яка здійснювала відрахування [4].

Визначаючи розмір відрахувань, потрібно звернутись до статті 70 ЗУ, яка передбачає, що у разі стягнення аліментів, відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю особи, у зв'язку із втратою годувальника, майнової та/або моральної шкоди, завданої кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням, – 50 відсотків; за іншими видами стягнень – 20 відсотків. З пенсії може бути відраховано не більш як 50 відсотків її розміру на утримання членів сім'ї і так далі

[1, с. 439]. Також є випадки коли стягнення не може бути звернено на деякі види виплат і сум. Наприклад, на допомогу у зв'язку з вагітністю та пологами, на допомогу на поховання, із сум неоподаткованою розміру матеріальної допомоги і так далі [1, с. 440].

Враховуючи наведене вище, можна зробити висновок про те, що одним із способів примусового виконання рішень є звернення стягнення на заробітну плату, стипендію, пенсію та інші доходи громадян.

Список використаних джерел

1. Юркевич Ю. М., Верба-Сидор О. Б., Грабар Н. М. Виконавче провадження: навчальний посібник (у схемах і таблицях). Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 600 с.

2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. Дата оновлення: 13.08.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 10.10.2020).

3. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016. № 1404-VIII. Дата оновлення: 25.09.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19/conv#n643> (дата звернення: 10.10.2020).

4. Коментар до ЗУ «Про виконавче провадження»: інформаційний ресурс «Виконавче провадження». URL: <https://ukrogis.com/komentar-zakonu-ukraini-pro-vikonavche-provadhennya> (дата звернення: 10.10.2020).

М. С. Дмитрук

(Університет державної фіскальної служби України)

СУЧАСНИЙ СТАН РЕФОРМУВАННЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ ТА ПЕРСПЕКТИВА ЇХ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ З УРАХУВАННЯМ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

Для ефективного функціонування України як економічно стабільної, незалежної, самостійної держави, функціонування в ній громадянського суспільства необхідне існування надійної системи забезпечення національної безпеки. Забезпеченням існування такої системи займаються правоохоронні органи. Оскільки діяльність правоохоронних органів спрямована на забезпечення правопорядку та захист законності від протиправних посягань на охоронювані законами права та інтереси громадян та країни в цілому,

тому безпека її та громадян напряму залежить від ефективності діяльності цих органів. Таким чином дослідження питання зовнішнього оцінювання ефективності діяльності правоохоронних органів як суб'єктів забезпечення фінансово-економічної безпеки в Україні, вивчення зарубіжного досвіду, визначення напрямів удосконалення українського законодавства щодо зовнішнього оцінювання ефективності діяльності правоохоронних органів на основі зарубіжного досвіду і становлять актуальність дослідження.

Дана тема досліджувалась такими науковцями, як: А. Круглова, К. Бугайчук, І. Святокум, В. Чумак, І. Охріменко, О. Рєзнік, О. Бандурки, І. Христинич, А. Комзюк та інші.

Варто зауважити, що останніми роками система правоохоронних органів в Україні зазнає змін, покликаних гарантувати безпеку кожній особі. Кінцева мета реформи – правоохоронні органи сучасного зразка, які орієнтуються на надання послуг населенню та дотримання прав людини. На жаль, зміни, які відбуваються, часто не тільки не наближають до зазначеної мети, а й навіть мають потенційні загрози [1, с. 92].

Зокрема, внаслідок відсутності стратегічного бачення реформи зміни в Національній поліції характеризуються не системністю, а сам процес часто орієнтований не на потреби суспільства, а на інтереси самого Міністерства та поліцейських. У 2015 році ухвалено новий Закон «Про Національну поліцію», який містить багато прогресивних положень з урегулювання порядку застосування поліцейських заходів, захисту прав людини, прозорості процедури призначення поліцейських. Нарешті відбулося розмежування повноважень: очільник поліції здійснює адміністративні функції, а політичне керівництво виконує міністр. Водночас не всі нові позитивні новації належно втілені на практиці. Окрім того, рівень злочинності стабільно високий, а єдині детективні підрозділи і спрощена процедура розслідування для дрібних кримінальних правопорушень досі не створені [4, с. 105]. Органи досудового розслідування залишаються перевантаженими та неефективними. Реформування органів прокуратури почалося після Революції Гідності, хоча було одним із зобов'язань перед Радою Європи та вимогою Конституції України. Прокуратура тривалий час зберігала централізовану мілітаризовану структуру з внутрішнім вертикальним підпорядкуванням прокурорів керівництву, сформовану ще за радянських часів. Новий Закон «Про прокуратуру», ухвалений у 2014 році, та конституційна реформа щодо правосуддя 2016 року остаточно позбавили прокуратуру повноважень із загального нагляду. У 2017 році запрацювали орга-

ни прокурорського самоврядування (конференція та Рада прокурорів), а також Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів. Того ж року прокуратуру позбавлено повноважень з досудового розслідування. Водночас низка ініціатив не була реалізована до кінця, а оцінка результативності реформи не проведена. Усупереч положенням Конституції та Кримінального процесуального кодексу слідчі підрозділи прокуратури продовжують розслідувати злочини, а сама прокуратура зазнає сильного політичного впливу. Також вона досі не позбавлена функції нагляду за місцями несвободи [5, с. 227]. Важливою реформою у сфері органів правопорядку є запуск Державного бюро розслідувань (ДБР). ДБР – орган досудового розслідування, уповноважений розслідувати злочини (окрім підслідних НАБУ), вчинені топ-політиками, народними депутатами, держслужбовцями вищого рівня, суддями, прокурорами, поліцейськими та іншими службовцями органів правопорядку [3, с.86].

Однак чинне законодавче регулювання неповністю сприяє успішному функціонуванню цього органу. Проблемним залишається питання гармонізації та наближення кримінального й кримінального процесуального законодавства до європейських стандартів. З часу ухвалення КПК в 2012 році Кодекс піддається хаотичним і несистемним змінам. Зміни до КПК і КК України суттєво впливають на ефективність боротьби зі злочинністю, що стала справжнім викликом для органів правопорядку [2, с. 36].

Зокрема, від запровадження інституту кримінальних проступків залежить ефективність діяльності органів кримінальної юстиції в цілому, включаючи навантаження на слідчі та оперативні підрозділи, дієвість кримінального закону та дотримання принципу невідворотності покарання. З грудня 2016 року поза законом залишається діяльність податкової міліції. Органи правопорядку при розслідуванні фінансових злочинів повинні перейти до аналітичних методик [4, с. 159].

Проаналізувавши дані реформації правоохоронних органів варто надати певні рекомендації, щодо їх покращення, котрі активно використовуються європейськими колегами. Досвід країн Європейського Союзу свідчить про своєрідні національні історичні традиції, економічні, політичні, державноправові особливості, специфічні тенденції розвитку правоохоронних органів, виходячи з їх форми державного устрою та ін. Наприклад, Федеральні правоохоронні відомства Німеччини складають з: Федерального відомства з охорони конституції (політична поліція й контррозвідка), Військової поліції бундесверу, Федерального відомства у кримінальних справах

(кримінальна поліція), Служби митного розшуку Міністерства фінансів, Федеральної прикордонної охорони, залізничної і повітряної поліцію Міністерства транспорту тощо. Кожне відомство має власні поліцейські формування на чолі з Міністром внутрішніх справ, які фінансує уряд. Також для дослідження організації управління та визначення спеціалізації (лінії роботи) окремих правоохоронних служб у країнах континентальної правової сім'ї іноді вживають категорію «організаційно-функціональна побудова» органів поліції [1, с. 220].

Організаційна складова побудови поліції представлена ієрархічно структурованою системою поліцейських органів і підрозділів від вищого до нижчого рівнів, що визначає порядок підпорядкування та управління підрозділам в конкретній країні континентальної правової сім'ї відповідно засадам воєнізованої субординації [1, с. 245].

Вивчення досвіду правоохоронної діяльності країн Європейського Союзу має важливе значення для вітчизняної науки, успішного реформування правоохоронної системи України. Існуюча система правоохоронних органів створювалася ще за радянських часів і частково трансформувалася за останні десятки років, залишаючись іноді недосконалою за структурою і функціональним призначенням. Уніфікація стандартів правоохоронної діяльності сприятиме підвищенню її ефективності та співпраці правоохоронних органів між собою, тому це позитивно вплине на усю правоохоронну систему України.

Список використаних джерел

1. Мельник М. І., Хавронюк М. І. Суд та інші правоохоронні органи. Правоохоронна діяльність: закони і коментарі: навч. посіб. К.: Атіка, 2001. 512 с.
2. Копейчиков В. В. Правознавство: [підруч.]. URL: <http://www.ebk.net.ua/Book/BookPravothnavstvo/Zmist.htm>. (дата звернення 25.09.2020).
3. Опришко І. В., Сидорчук Л.А. Система правоохоронних органів України: [навч.-метод. посіб.] К. : КНЕУ, 2003. 203 с.
4. Бандурка О. М., Джафарова О. В. Міліція і населення: Теорія і досвід партнерства : монографія. Х., 2004. 199 с.
5. С. Захарова, В. Я. Карабань, В. С. Ковальський. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України: підруч. за ред. В. Т. Маляренко. К. : Юрінком Інтер, 2004. 376 с.

К. О. Драновська

*(Сумська філія Харківського національного
університету внутрішніх справ)*

ПОДАТКОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ: ОСНОВНІ ЗАГРОЗИ ТА СУЧАСНИЙ РІВЕНЬ В УКРАЇНІ

Податки є головним джерелом наповнення бюджету країни і основою надання послуг, пов'язаних із соціальним захистом і забезпеченням, освітою та охороною здоров'я, правоохоронною діяльністю, створенням нових робочих місць і підтримкою зайнятості населення. Податкова система є невід'ємним елементом ринкової економіки, основною метою реформування якої є: зростання дохідної частини бюджету із оптимальним рівнем податкового навантаження, спрощення процедури адміністрування податків, зростання ділової активності усіх суб'єктів господарювання та встановлення довіри між державою та платниками податків. Головною та обов'язковою умовою досягнення вищезазначених цілей є налагоджена система податкової безпеки, яка має забезпечити умови для взаємодії інтересів домогосподарств, підприємницької ланки та держави на принципах взаємної відповідальності.

Податкова безпека є основою економічної безпеки, оскільки без протидії податковим ризикам і загрозам, які впливають на фінансовий стан суб'єктів, неможливе досягнення фінансової стабільності, а отже неможливий і поступовий, якісний розвиток національної економіки.

Дослідженню питань податкової безпеки присвячені праці таких вчених як Ю. Бережна, Ю. Іванов, В. Іщенко, В. Коробов, Г. Лісовий, Д. Олвей, Н. Романович, Д. Тихонов, А. Цвілій-Букланова, І. Цимбалюк, А. Чубенко.

Податкова безпека – це частина фінансової безпеки держави, яка визначається наявністю сформованої податкової системи, оптимальним рівнем оподаткування, що забезпечує достатнє наповнення за рахунок податкових надходжень дохідної частини бюджету для виконання державою своїх функцій, а також забезпечує розвиток реального сектору економіки та соціальний захист населення.

Податкова безпека містить у собі такі рівні: національна податкова безпека (макрорівень), регіональна податкова безпека (мезорівень), податкова безпека платників податків (мікрорівень) [1, с. 146].

Основним джерелом загроз податкової безпеки є податкові ризики, тобто ймовірність виникнення негативних наслідків для податкової системи через недосконалість її функціонування та вплив зовнішніх та внутрішніх чинників.

Основними загрозами податкової безпеки є: висока частка тінізації економіки; низький рівень фінансової грамотності на податкової культурі населення; корумпованість у сфері бюджетної системи; недосконалість та нестабільність податкового законодавства; неефективність використання податкового потенціалу; нерівномірність та необґрунтованість розподілу податкового навантаження на різних суб'єктів господарської діяльності; відтік вітчизняного капіталу в іноземні економіки; неефективна діяльність податкових органів; нераціональність здійснення видатків за рахунок податкових надходжень; недосконала система податкового планування [2].

Основними ризиками податкової безпеки є: недоотримання податкових надходжень бюджетами усіх рівнів і зростання дефіциту; зростання фіскальних злочинів і зловживань; недоотримання доходів через надання необґрунтованих податкових пільг; недоліки при складанні та поданні податкової звітності та у плануванні діяльності суб'єкта господарювання; можливість посилення податкового тиску; понесення відповідальності за порушення податкового законодавства (застосування санкцій та штрафів) [2].

В Україні масштаби «сірої» економіки є досить значними. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України оцінює її розмір у 34% від валового внутрішнього продукту. Експерти Інституту соціально-економічної трансформації виявили найбільші схеми з ухилення від сплати податків в Україні, унаслідок яких за результатами дослідження бюджет України щороку недоотримує 100 млрд. грн. [3, с. 292].

Тінізація економічних відносин в Україні має значний деструктивний вплив на економіку України. Наприклад, неформальна зайнятість та тінізація заробітної плати є ризиком стабілізації державного бюджету та досягнення цілей реформування системи пенсійного страхування. Існуючий масштаб тінізації ринку праці та наявність налагодження механізмів легкого виведення в «тінь» заробітної плати негативно позначаються на розмірах страхових внесків до Пенсійного фонду, а також обсягах надходження до бюджету податку з доходів фізичних осіб та податку на додану вартість. За таких умов навіть незначні коливання економічної кон'юнктури можуть приводити до збільшення масштабів «виведення» заробітної плати в «тінь», що матиме дестабілізуючий вплив на систему державних

фінансів та солідарну пенсійну систему. Крім того, тінізація заробітних плат загрожує стримуванням нагромадження коштів накопичувальної системи та розвитку її інвестиційного потенціалу [4, с. 19].

Список використаних джерел

1. Фролов С. М. Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів: навчальний посібник. Суми: ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ», 2015. 332 с.
2. Романович Н. В. Сутність поняття податкова безпека. Науковий блог Національного університету «Острозька академія». 2019. URL: <https://naub.oa.edu.ua/2019/>.
3. Парфентій Л. А. Ухилення від сплати податків в Україні: причини та методи боротьби. *Бізнес Інформ*. 2018. № 3. С. 290–295.
4. Чубенко А. Г. Національна податкова безпека та перспективи використання досвіду Податкової служби (IRS) Сполучених Штатів Америки для боротьби з тінвовою економікою в Україні. *Публічне право*. 2017. № 1. С. 18–25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pp_2017_1_4.

Д. В. Єзерський

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

СУТНІСТЬ БЕЗПЕКИ ОСОБИ ТА ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

Безпека є невід'ємною характеристикою й умовою життя та діяльності особи, суспільства та держави. Згідно з теорією мотивації (за А. Маслоу), яка обумовлює ієрархію потреб людини, безпека, поряд з фізіологічними потребами (в їжі, одязі тощо), є однією із головних потреб.

Безпека – це стан стійкого існування (розвитку) об'єкта, при якому вірогідність небажаної зміни яких-небудь параметрів (характеристик) його життєдіяльності (функціонування) невелика, а також існує висока імовірність розвитку, вдосконалення об'єкта та довілля, це такі умови, в яких перебуває складна система, коли дія зовнішніх факторів і внутрішніх чинників не призводить до процесів, що вважаються негативними по відношенню до даної складної системи у відповідності до наявних, на даному етапі, потреб, знань та уявлень. Поняття «безпека» є багатозначним. Сучасні інформаційні джерела надають велику кількість його тлумачень залежно від її різновидів.

Безпека людини – такий стан людини, коли дія зовнішніх та внутрішніх факторів не призводить до смерті, погіршення функціонування та розвитку організму, свідомості, психіки та людини в цілому і не перешкоджає досягненню певних бажаних, для людини, цілей.

Беручи до уваги глобальні трансформації та нестабільність українського суспільства безпека посідає особливе місце в структурі суспільних цінностей, саме через безпеку реалізуються всі інші людські можливості: на життя, на свободу, на самореалізацію. Наявність певних небезпечних та шкідливих для здоров'я людини факторів у навколишньому середовищі є явищем постійним, хоч інтенсивність таких факторів і може суттєво коливатися залежно від безлічі факторів.

Джерела небезпеки оточують людину всюди: під час праці та відпочинку, на виробництві і в побуті, у приміщеннях і під час пересування з використанням транспортних засобів.

Під впливом глобальних тенденцій демократизації та гуманізації суспільних відносин як в країнах Європейського Союзу, так і інших країнах світу в Україні також відбуваються якісно нові зміни в розбудові та розвитку держави, її політиці, соціальній, економічній та інших сферах, відповідно, і в правотворчості та правозастосуванні. Ці та інші реформи супроводжуються посиленням громадської активності, спрямованої на висловлення поглядів і ставлення населення до тих чи інших проблем та актуалізацію їх вирішення, вимог щодо забезпечення їх прав, свобод та інтересів, задоволення нагальних потреб, тощо, яка, у свою чергу, найчастіше виявляється у масових заходах різного ґенезису.

Конституцією України гарантоване право громадян на здійснення виключно мирних масових заходів у законодавчо визначеному порядку, проте, нерідко різні збори, демонстрації, мітинги, страйки, вуличні походи, що вже стали звичайною практикою волевиявлення населення, відбуваються із порушенням законодавчо встановлених вимог (які наразі характеризуються безсистемністю, неповнотою і колегійністю норм права), проявами злочинності, виступами екстремістів, тощо, що є загрозою не лише особистій безпеці, публічній безпеці та порядку, але й в деяких випадках і національній безпеці держави загалом.

У зв'язку з цим, у сучасних умовах підвищених соціально-економічних, політичних та інших ризиків підтримання публічної безпеки і порядку, що є передусім завданням діяльності Національної поліції України, набуває ще вагомішого значення в суспільстві.

Визначення громадської безпеки зафіксовано у вузькопрофільному Законі України «Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів» [1] як «стан захищеності життєво важливих інтересів суспільства, сконцентрованих у його матеріальних і духовних цінностях, від джерел небезпеки природного або штучного характеру під час підготовки та проведення футбольних матчів, за якого забезпечується запобігання загрозам заподіяння шкоди такими джерелами небезпеки».

Сучасне українське законодавство надає дещо розширене трактування терміну: «громадська безпека і порядок – захищеність життєво важливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина, забезпечення яких є пріоритетним завданням діяльності сил безпеки, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та громадськості, які здійснюють узгоджені заходи щодо реалізації і захисту національних інтересів від впливу загроз», що зазначено в Законі України «Про національну безпеку України» [1].

Поняття публічної безпеки і порядку не так давно з'явилося у вітчизняному законодавстві, із прийняттям Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 р. № 580-VIII [2], проте, сутність, процедури, особливості, принципи, об'єкт, суб'єкти та інші важливі аспекти забезпечення публічної безпеки і порядку не визначені ані в даному законі, ані в інших нормативно-правових актах. Спеціального закону, який регламентував би порядок проведення масових заходів в Україні, також й досі не прийнято. Незважаючи на це, в українському законодавстві сформувалися певні правові засади забезпечення публічної (громадської) безпеки і порядку, які потребують удосконалення в ході здійснюваних реформ [3]. Варто зазначити, що відповідно до ст. 34 Конституції України кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір [4]. Проте, здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах, зокрема, громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам. У ст. 39 Конституції проголошено, що громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування. Відповідно, обмеження щодо реалізації цього права може встановлюватися судом відповідно до закону в інтересах громадського порядку –

з метою запобігання заворушенням чи злочинам, тощо. Більш того, згідно із ст. 44 ті, хто працюють, мають право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів. Порядок здійснення права на страйк встановлюється законом з урахуванням необхідності забезпечення національної безпеки, охорони здоров'я, прав і свобод інших людей.

Отже, поняття громадська безпека і безпека особи тісно пов'язані між собою. І забезпечення громадської безпеки базується на досягненні безпеки особи.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про національну безпеку України». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31. Ст. 241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.

2. Закон України «Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів» Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 9. Ст. 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3673-17#Text>.

3. Закон України «Про Національну поліцію. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 40–41. Ст. 379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.

4. Конституція України Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30. Ст. 141). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/#Text>.

А. В. Ємець

(ПВНЗ «Донецький університет економіки та права»)

ЕКОЛОГІЯ ЯК ЧАСТИНА ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Наприкінці XX – на початку XXI сторіччя наша планета опинилася у стані глибокої екологічної кризи. Відбулося порушення природної збалансованості біосферних процесів.

На думку переважної більшості науковців, таких, як В. В. Шевцова, Н. А. Малиш, В. Симоненко, В. К. Матвійчук, Ю. О. Чугаєнко, О. І. Савенков та інші, в той момент, коли людина виникла на Землі як окремий вид з притаманними тільки йому якостями, які дозволяють проголосити його найвищим досягненням еволюції, було покладено початок екологічної катастрофи.

В Україні екологічна політика формувалась у процесі становлення держави з років незалежності під дією різних факторів та поступово зайняла належне місце в управлінні суспільними процеса-

ми на національному та регіональному рівнях. На даному етапі розвитку у державі є необхідність у чіткій послідовній реалізації державної політики у сфері забезпечення екологічної безпеки з метою переходу до екологічно орієнтованої моделі ринкової економіки.

Конституція України заклала основні принципи діяльності держави, спрямовані на розвиток екологічних стратегій, за якими будуть здійснені перетворення України на державу європейського рівня екології та вирішення низки актуальних проблем. Попередження негативного та врахування майбутнього впливу на довкілля на етапі планування, планів та програм розвитку є законодавчо обов'язковим в Україні.

У статті 66 Конституції України зазначається: «Кожен зобов'язаний не заподіювати шкоду природі, культурній спадщині, відшкодовувати завдані ним збитки» [1, с. 18].

Забезпечення екологічної безпеки, підтримання екологічної рівноваги, усунення загроз та ризиків, подолання катастрофічних наслідків та збереження генофонду є одними з основних обов'язків та функцій держави. Важливим сегментом сучасної екологічної політики держави є нормативно-правові важелі її реалізації, яким є Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» [2].

Цей закон закріплює за собою особливу функцію державної політики у сфері екології, виділення коштів із бюджету на низку заходів, спрямованих на поліпшення стану екології на території держави. Екологічна політика матиме широкий спектр дії, дивлячись на існуючі проблеми та стан довкілля. Її мета, згідно із законом – «досягнення доброго стану довкілля шляхом запровадження еко-системного підходу до всіх напрямів соціально-економічного розвитку України з метою забезпечення конституційного права кожного громадянина України на чисте та безпечне довкілля, впровадження збалансованого природокористування і збереження та відновлення природних екосистем» [2].

Цілком можна погодитись із з судженням відомого українсько-науковця Н.А. Малиш, що складовими елементами екологічної політики в демократичному суспільстві необхідно вважати належну та ефективну систему державного управління у сфері охорони, невиснажливого використання та відтворення природних ресурсів; належний державний та громадський нагляд за дотриманням чинного природоохоронного законодавства та міжнародних природоохоронних зобов'язань країни; належну інформаційну політику щодо навколишнього природного середовища; належний рівень екологічної експертизи екологічно небезпечних проектів; належну систему

прийняття державних рішень з питань, що стосуються довкілля, яка б передбачала обов'язкове залучення громадськості; належну систему відповідальності влади, конкретних посадових осіб та громадян за порушення принципів збалансованого розвитку, норм та положень природоохоронного законодавства; належну освітню та просвітницьку діяльність [3, с. 4, 7].

Таким чином, екологічна політика повинна займати провідне місце у державі, вона тісно пов'язана з економічною, соціальною, культурною та іншими сферами життєдіяльності суспільства, та обумовлює економічне та соціальне благополуччя країни у майбутньому, тому що визначає здоров'я населення, ступінь збереження чи виснаження природних ресурсів як складових національного багатства. Але найголовнішим є ставлення людини до природи. Саме від людей, кожного з нас, залежить якість навколишнього середовища. Кожен з нас повинен зрозуміти, що без лісів, річок, морів, чистого повітря не може бути ні сьогодні, ні майбутнього. Про це ми повинні пам'ятати завжди.

Список використаних джерел

1. Конституція України Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30. Ст. 141). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/#Text>.

2. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28 лютого 2019 р. № 2697-VIII / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2019. № 16. Ст. 70.

3. Малиш Н. А. Екологічна політика: конфліктність, стратегія, тактика. *Вісник Національної академії управління при Президенті України*. 2009. Вип. 1. С. 1–7.

А. О. Єременко

(Університет державної фіскальної служби України)

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ГАРАНТІЙ ПРАВ І ІНТЕРЕСІВ ЗАСУДЖЕНОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ УКРАЇНИ

Україна як правова держава визнає права людини, її життя, здоров'я, честь, гідність, недоторканість і безпеку найвищою соціальною цінністю. Отже, забезпечення захисту цих соціальних цінностей є основною метою юридичної науки та практики. Слід відмі-

титу, що Україна займає лідируючі позиції в світі за кількістю звернень до Європейського суду з прав людини через грубі порушення прав та свобод, в тому числі засуджених у кримінальному провадженні України.

Тому протягом років в кримінальне процесуальне законодавство України вносились чимало змін і доповнень, спрямованих на підвищення рівня захисту прав та законних інтересів його учасників. Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України) суттєво змінив регулювання кримінальних процесуальних правовідносин, в тому числі і таких, які стосуються засудженого. Отже, дослідження проблемних питань гарантії захисту прав, свобод та інтересів засудженого у кримінальному процесуальному законодавстві є досить актуальним.

Відповідно до ч. 2 статті 43 КПК України засудженим у кримінальному провадженні є обвинувачений, обвинувальний вирок суду щодо якого набрав законної сили [1].

Марчук А. І. визначає процесуальний статус засудженого як закріплену кримінальним процесуальним законодавством сукупність прав засудженого, яка разом з іншими елементами надає йому можливість здійснювати діяльність у сфері кримінального процесу, пов'язану із реалізацією його інтересів у кримінальному провадженні, в якому його визнано винним та засуджено [4].

Зазначимо, що з прийняттям у 2012 році КПК України відбулося законодавче віднесення засудженого до однієї із сторін кримінального провадження, а саме: до сторони з боку захисту (п. 19 ч. 1 ст. 3), тому що деякі норми цього Кодексу сформульовані таким чином, що в них йдеться саме про сторін.

Тобто відповідно до ч. 2 статті 22 КПК України, сторони кримінального провадження мають рівні права на збирання та подання до суду речей, документів, інших доказів, клопотань, скарг, а також на реалізацію інших процесуальних прав, передбачених КПК України [1].

Позитивним є той факт, що захист державою прав, свобод та інтересів засудженого регламентовано ч. 1 ст. 20 КПК України («підозрюваний, обвинувачений, виправданий, засуджений має право на захист») [1].

Право особи на захист безперечно діє на усіх стадіях кримінального провадження, тобто і на тих стадіях, де особа зі статусом обвинуваченого (підсудного) вже набула статусу засудженого.

Зауважимо, що КПК України (ст. 42) визначений перелік прав підозрюваного, обвинуваченого. Отже, можна побачити,

що засуджений набуває свого статусу лише після перебування спочатку у ролі підозрюваного, а надалі – обвинуваченого, які володіють відповідним комплексом процесуальних прав та обов'язків.

Аналізуючи ст. 42 КПК України, можна зробити висновок, що, фактично, значна частина прав із зазначеного переліку не може бути реалізована саме засудженим у зв'язку з їх реалізацією на попередніх стадіях, коли він перебував ще в статусі підозрюваного чи обвинуваченого (проте в силу багатогранності суспільних відносин є певна ймовірність їх реалізації, наприклад, щодо оскарження чи проведення процесуальних дій).

Крім того, згідно ч. 8 ст. 42 КПК України, підозрюваному, обвинуваченому вручається пам'ятка про його процесуальні права та обов'язки одночасно з їх повідомленням особою, яка здійснює таке повідомлення [1].

Разом з тим, у наведеній нормі нічого не сказано щодо вручення пам'ятки засудженому. Тому, беручи до уваги норму ч. 5 наведеної вище статті, що підозрюваний, обвинувачений мають також інші процесуальні права, передбачені КПК України, у її системному зв'язку із нормою ч. 3 ст. 43 КПК України (що засуджений має права обвинуваченого, передбачені ст. 42), можна зробити висновок, що засуджений на окремих стадіях кримінального провадження має й інші права, про які не йдеться у ст. 42 КПК України [1].

Тому доцільно було б надавати йому відповідну пам'ятку про його права та обов'язки на зазначених вище стадіях.

Неоднозначним є наступне питання: чи має право засуджений заявляти клопотання про забезпечення безпеки щодо себе, членів своєї сім'ї, близьких родичів, майна, житла тощо, яке передбачене п. 12 ч. 3 ст. 42 КПК України як право підозрюваного, обвинуваченого.

У ст. 2 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», засуджений не зазначений у списку осіб, які мають таке право, згадуючи лише підозрюваного, обвинуваченого, захисників і законних представників [2].

Проте необхідно звернути увагу, що усі суб'єкти (учасники) кримінального процесу характеризуються тим, що вони поряд з іншими ознаками мають право на забезпечення особистої безпеки. Тому доцільно, щоб вказане право повинно поширювати свою дію також і на засудженого.

Як зазначає В. В. Городовенко, момент завершення перебування особи у процесуальному статусі засудженого можна пов'язати з прийняттям таких судових рішень, як: остаточне судові рішення у кримінальному провадженні щодо обвинувачення; остаточне судове

ве рішення у порядку виконання вироку. Наприклад, такими рішеннями можуть бути: ухвалення рішення про скасування вироку та закриття провадження по справі; відмова в задоволенні заяви Верховним Судом; залишення заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами без задоволення; внаслідок прийняття закону про амністію, акту про помилування та інше. Отже, кінцевий момент перебування особи у статусі засудженого виступає у наявності раніше згаданих рішень [3].

Таким чином, приходячи до висновку, що правові механізми, які забезпечують права засуджених, відіграють важливу роль у структурі їх правового статусу. Крім того, право на захист та правову допомогу засудженим законодавчо визначено, порушення даного припису є досить частим та стабільним явищем. Вкрай важливим є напрацювання тенденції до зменшення випадків порушення такого права, що регулюється конституційними нормами та кримінальним законодавством. Таке недодержання норм порушують честь та гідність особи, право на свободу, справедливе судочинство, правову допомогу та захист, адже одним із головних завдань кримінального провадження є застосування належної правової процедури, що повинно проявлятися у беззаперечному дотриманні всіх законодавчих норм. Належне забезпечення прав засуджених потребує чіткої правової регламентації, яка може бути забезпечена за рахунок нормативної бази.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4651-17>.
2. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23 груд. 1993 р. № 3782-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12#Text>.
3. Городовенко В. В. Правові наслідки тлумачення терміна «засуджений» для правильності призначення покарань на підставі ч. 4 ст. 70 або ч. 1 ст. 71 Кримінального кодексу України. Часопис цивільного і кримінального судочинства. К. : Ін Юре, 2015. С. 75–88.
4. Марчук А. І. Кримінологічні засади класифікації засуджених до позбавлення волі: автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / 12.00.08. О.: Національний університет «Одеська юридична академія», 2015. 22 с.

ВІДКРИТІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ПРИНЦИП ВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ВОДНОГО КАДАСТРУ

До принципів регулювання суспільних відносин з використання кадастрової інформації слід віднести принципи відкритості інформації, обов'язковості її використання, достовірності і повноти даних, документованості.

Принцип достовірності й повноти даних державного водного кадастру (далі – ДВК) означає, що він має бути об'єктивним, тобто всі його показники повинні бути достовірними й повністю відповідати дійсності. Цей принцип досягається на основі встановлення чіткого переліку документів й матеріалів, що можуть являтися джерелами отримання інформації про водний ресурс, порядку розгляду та відібрання кадастрових відомостей тощо. Законодавством певною мірою визначено перелік джерел отримання інформації стосовно державного водного кадастру. Зокрема для створення й ведення ДВК може використовуватися інформація, одержана шляхом проведення постійних гідрометричних, гідрохімічних спостережень за кількісними і якісними характеристиками поверхневих вод (п.6 Порядку ведення ДВК) [1].

Як зазначив Бринчук М. М., для дотримання цього принципу слід виходити із змісту поняття «достовірна інформація» [2, с. 152].

У зв'язку з відсутністю законодавчого визначення цього поняття, доречно звернутися до його наукового тлумачення. Так, погоджуючись із Боровицькою А. Г., під достовірною інформацією слід розуміти таку, що відображає дійсний стан водного об'єкта, його кількісні і якісні показники, щодо суб'єктів водокористування і ін. кадастрової інформації, що не викликає сумнівів, являється правильною, точною та такою, що відповідає вимогам законодавства [3, с. 103].

Актуальність принципу відкритості кадастрової інформації, у т.ч. ДВК, розкрито у Концепції створення загальнодержавної автоматизованої системи «Відкрите довкілля». Метою створення цієї системи являється управління екологічною інформацією як для забезпечення дотримання екологічних прав громадян так й для забезпечення надання вільного доступу до екологічної інформації із застосуванням телекомунікаційних технологій та глобальних інформаційних мереж, Окреслені напрями, за якими ця мета має бути досяг-

нута: впровадження механізму електронного урядування, та інформатизації органів державної влади та органів місцевого самоврядування у галузі екології; публікація й візуалізація відкритих даних й ін.геопросторової екологічної інформації (важливо, що в форматах, які доступні й зручні для користувачів) [4].

Очікуваними результатами Концепції створення загальнодержавної автоматизованої системи «Відкрите довкілля», зокрема є модернізація роботи органів державної влади та органів місцевого самоврядування в галузі екології; формування загальнодержавної інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури органів державної влади та органів місцевого самоврядування у цій галузі; забезпечення дотримання екологічних прав громадян у частині вільного доступу до екологічної інформації; оприлюднення державних реєстрів відкритих даних у екологічній галузі, забезпечення їхньої інтеграції в систему електронної взаємодії відповідних державних електронних інформаційних ресурсів та ін.

На необхідність Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів України спільно з центральними органами виконавчої влади, діяльність яких ним спрямовується і координується, вжиття заходів по впровадженню в експлуатацію спеціалізованого порталу цифрових природоохоронних і природно-ресурсних послуг і державних екологічних реєстрів загальнодержавної автоматизованої системи «Відкрите довкілля» вказано у Рекомендаціях парламентських слухань на тему «Пріоритети екологічної політики Верховної Ради України на наступні п'ять років» [5].

Розвиток телекомунікаційних технологій, глобальних інформаційних мереж, вдосконалення управління у галузі охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення й охорони вод відповідно до європейських стандартів і вимог шляхом впровадження механізму електронного урядування, та інформатизації діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, автоматизації технологій отримання, обробки, представлення візуалізації даних зумовлює побудову оновленої системи принципів ведення ДВК. Ефективності реалізації цих принципів сприятиме їхнє закріплення в єдиному нормативно-правовому акті, яким повинен би стати Закон «Про кадастри природних ресурсів».

Список використаних джерел

1. Порядок ведення державного водного кадастру: постанова Кабінету Міністрів України від 8 квітня 1996 р. № 413. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/413-96-п>

2. Бринчук М.М. Принципи екологічного права: монографія. М. : Юрлітінформ, 2013. 212 с.

3. Боровицька А.Г. Державний водний кадастр: принципи ведення. *Jurnalul juridic national: teorie si practica*. 2020. № 3. С.99-104.

4. Концепція створення загальнодержавної автоматизованої системи «Відкрите довкілля», схв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 листопада 2018 р. №825-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/82-2018-p>

5. Пріоритети екологічної політики Верховної Ради України на наступні п'ять років, схвалені Постановою Верховної Ради України від 14 січня 2020 р. № 457-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2397-2020>

І. С. Забозлаєв

(Національна академія Служби безпеки України)

УДОСКОНАЛЕННЯ ПОРЯДКУ ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПОСАДОВИМИ ОСОБАМИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Однією з актуальних проблем інформаційного права є недосконалість правової регламентації порядку надання інформації на письмові запити посадових осіб правоохоронних органів. Так, в законах України «Про Службу безпеки України», «Про Національне антикорупційне бюро України», «Про Національну поліцію» закріплено право відповідних органів отримувати інформацію від фізичних і юридичних осіб, але в законодавстві визначено різний порядок отримання такої інформації. Отже, слід погодитись з думкою науковців, що причиною недосконалості правового регулювання питань надання інформації посадовим особам правоохоронних органів є те, що положення багатьох нормативно-правових актів щодо отримання інформації майже не змінювались з часу прийняття законів про відповідні органи, незважаючи навіть на прийняття Конституції України, Закону України «Про інформацію», а також багатьох інших норм, що регламентують питання інформаційного права, діяльності органів державної влади [1, с. 225; 2, с. 44].

Розглянувши нормативно-правове забезпечення процедури отримання інформації правоохоронними органами, зауважимо, що наразі існують різні порядки отримання інформації. Так, відповідно до ст. 25 Закону України «Про Службу безпеки України»

Службі безпеки України, її органам і співробітникам для виконання покладених на них обов'язків надається право: одержувати на письмовий запит керівника відповідного органу Служби безпеки України від міністерств, державних комітетів, інших відомств, підприємств, установ, організацій, військових частин, громадян та їх об'єднань дані і відомості, необхідні для забезпечення державної безпеки України, а також користуватись з цією метою службовою документацією і звітністю.

У частині 1 статті 33 Закону України «Про Національну поліцію» зазначено, що поліцейський може опитати особу, якщо існує достатньо підстав вважати, що вона володіє інформацією, необхідною для виконання поліцейських повноважень.

Відповідно до статті 6 Положення «Про Державну фіскальну службу України», Державна фіскальна служба для виконання покладених на неї завдань має право: отримувати безоплатно від державних органів та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та їх посадових осіб, а також від громадян та їх об'єднань інформацію, документи і матеріали, необхідні для виконання покладених на неї завдань, а також фінансову і статистичну звітність у порядку та на підставах, визначених законом.

Отже, деякі нормативні акти передбачають право «одержувати на письмовий запит данні і відомості», «опитати особу, якщо існує достатньо підстав вважати, що вона володіє інформацією», а от положення «Про Державну фіскальну службу» закріплює право «отримувати безоплатно документи і матеріали». Також хотілося б підкреслити, що зазвичай в законах порядок отримання інформації передбачається як право органу, але в законах України «Про Державне бюро розслідувань» і «Про національне антикорупційне бюро України» також закріплено обов'язок суб'єкта надати відповідь на запит, до того ж ще й зазначено строк, протягом якого має бути надана відповідь. Так, наприклад, у статті 17 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» закріплено право Національного бюро витребувати за рішенням керівника структурного підрозділу Національного бюро та одержувати в установленому законом порядку у вказаному в запиті вигляді та формі від інших правоохоронних та державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій інформацію, необхідну для виконання обов'язків Національного бюро, а також відповідний обов'язок. Так, суб'єкти, яким адресовано зазначений запит, зобов'язані невідкладно, але не більше ніж протягом трьох робочих

днів, надати відповідну інформацію. Таким чином, передбачено порядок в якому НАБУ має право на отримання інформації від певного суб'єкта, який, в свою чергу, зобов'язаний надати відповідь в термін, передбачений законом. А в разі, якщо буде порушено встановлені законом строки, не надано інформацію або надано недостовірну інформацію то суб'єкта буде притягнуто до відповідальності.

Підсумовуючи вищезазначене, можна дійти висновку, що чинні норми, які регулюють порядок отримання інформації посадовими особами правоохоронних органів, є недосконалими. Слід виокремити закони України, наприклад, Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України», що якісно відрізняються від інших, оскільки у них поєднано право органу і обов'язок суб'єкта надати відповідну інформацію. Безумовно, для якісної роботи правоохоронних органів необхідна уніфікована процедура отримання інформації. Вважаємо, що для поліпшення порядку отримання інформації правоохоронними органами, слід внести правки до відповідних нормативно-правових актів щодо уніфікації зазначеного порядку, визначивши як право органу на отримання інформації, так і обов'язок певного суб'єкта надавати таку інформацію.

Список використаних джерел

1. Благодарний А. М. Удосконалення інформаційного забезпечення оперативно-службової діяльності правоохоронних органів. *Освіта і наука в сфері національної безпеки: проблеми та пріоритети розвитку*: збірник наукових праць за матеріалами II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Острого, 08 черв. 2018 року). Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія». 2018. С. 223–227.

2. Брижко В. М. Про узгодженість понять у сфері інформаційного права. *Правова інформатика*. 2009. № 1. С. 39–45.

М. Р. Заболотна

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ЩЕ НЕНАРОДЖЕНОЇ ДИТИНИ

Розвиток медицини у сфері репродуктології дає можливість багатьом безплідним парам відчутися радість материнства та батьківства. У зв'язку з цим, зокрема, Шишка Р. Б. вводить у науковий обіг

термін «фантомна правоздатність» – право неіснуючого суб'єкта бути носієм певних правомочностей за передбачених законом умов [1, с. 6].

Інтереси зачатой, але ще не народженої дитини охороняються у випадках, встановлених законом, зокрема ст. 1222 Цивільного кодексу України визнає спадкоємцями за заповітом і законом дітей, зачатих за життя спадкоємця і народжених живими після відкриття спадщини, ст. 1200 Цивільного кодексу України надає право дитині померлого (потерпілого), яка народилася після смерті останнього, на відшкодування шкоди, спричиненої смертю потерпілого [2]. Цивільний кодекс України захищає майбутні інтереси ембріона. За теорією інтересу Р. фон Геринга, суб'єктом права можуть бути тільки дійсні особи, живі люди, тобто «такі, що можуть мати інтерес», тоді виходить, що після смерті всі права особи припиняються, право на заповіт та й усе спадкове право втрачає свою сутність. Виявляється, що суб'єктами права можуть бути люди, не лише дійсно існуючі, але й такі, що мають народитися і що припинили своє фізичне існування.

Пропонуємо ввести поняття «ще ненароджена дитина» – це людський індивідуум, починаючи з 14-го дня від моменту зачаття до моменту народження. Охопивши цей період, під правовий захист та охорону буде підпадати не лише ембріон, як часто згадується у науковій літературі, а весь внутрішньоутробний розвиток дитини.

Чому саме з 14 днів, а не з моменту зачаття? Опираючись на результати медико-біологічних досліджень в медицині і біології було введено термін «преембріон», період розвитку ембріону від моменту зачаття до 14-ти днів [3, с. 164]. Саме в цей період може відбутися поділ і утворення близнюків.

Погоджуємось з думкою Любич Л. Д., що цивільно-правовий статус ще ненародженої дитини повинен включати наступні елементи:

1) цивільну правоздатність з 14 днів від моменту зачаття;
2) особисті немайнові та майнові права, зокрема О. В. Огірко виділяє такі права:

- право бути зачатим в сім'ї;
- право на ідентичність, тобто бути реально визнаним в суспільстві;
- право на життя. Фундаментальне право, яке виникає з моменту зачаття і є основою для інших прав;
- право на пренатальну опіку, з метою визначення можливої хвороби та її пізніше лікування;
- право на свободу. Ембріон не може бути предметом експериментів чи продуктом штучного запліднення;

– право на юридичний догляд. Необхідність визнання за ембріоном статусу суб'єкта права з метою надання йому прав;

– право на тілесну непорушність [4, с. 65].

3) цивільну недієздатність і потребу в особливому піклуванні з боку матері та батька;

4) охорону чинним законодавством прав та інтересів ще ненародженої дитини [5, с. 270].

Щодо розмежування прав матері та ще ненародженої дитини необхідно дотриматись тієї «тонкої» межі, яка буде захищати і водночас не обмежувати ці права. Це питання розглянемо у наступних дослідженнях.

На нашу думку, будь-яке інше право можна тлумачити з правової точки зору, але право на життя містить у собі стільки таємниць неосяжних для людського розуміння та сприйняття, що потребує належної уваги та особливого ставлення. До чого приводить репродуктивна медицина: вибір статі дитини, клонування, маніпуляцій з репродуктивними клітинами, редукції ембріонів, «створення» людей у лабораторних умовах. Все це нові правовідносини, які виникли і будуть виникати надалі. Відносини, щодо яких важко дійти згоди.

Розвиток людини є динамічним, безперервним процесом, який продовжується від народження, але починається в момент зачаття, і триває аж до смерті. На кожному етапі внутрішньоутробного розвитку людина є унікальною живою істотою, якій притаманні характерні особливості, що виявляються в неї після народження, але закладаються саме до її народження. Народження є лише фактом появи в суспільстві, який не може означати початок життя, оскільки на світ появляється вже сформована особа, яка може самостійно функціонувати незалежно від організму матері є автономною особою, яка не потребує зовнішнього втручання для підтримання власної життєвої структури. Початком біологічного життя є момент зачаття, соціальне життя розпочинається з моменту народження.

Список використаних джерел

1. Шишка Р. Б. Охорона прав суб'єктів інтелектуальної власності у цивільному праві України: авторефер. дис. ... на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук: спец. 12.00.03. Х., 40 с.

2. Ротань В. Г. Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України / В. Г. Ротань та ін. 2-е вид., перероб. і допов. Х. : Видавничий будинок «ФАКТОР», 2010. URL : <http://uristinfo.net/2010-12-27-04-58-59/132-vgotanta-in-komentar-do-tsku/3446-rozdil-ii-osobi-pidrozdil-1-fizichna-osoba-glava-4-zagalni-polozhennja-pro-fizichnu-osobu.html> дата звернення: 25.09.2020).

3. Кашинцева О. Ю. Правова охорона антропологічної цілісності людини крізь призму особистих немайнових прав. Часопис Київського університету права. 2011. № 1. С. 164-168.

4. Огірко О. В. Права людського ембріону : матеріали VI Нац. конгресу з біоетики з міжнародною участю (Київ, 20–23 верес. 2010 р.,). К., 2010. 236 с.

5. Любич Л. Д. Правовий статус ненародженої дитини у правовідносинах щодо реалізації репродуктивних прав людини. Адміністративне право і процес. 2015. № 2 (12). С. 262–273.

В. І. Загубипалець

(Університет державної фіскальної служби України)

ГЕНЕЗА РОЗВИТКУ ТЕОРІЇ ПРО ЗМІСТ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ

У всі часи розвитку людства існувала інформація, яку люди намагалися захистити. Особисті (сімейні), лікарські, комерційні, банківські секрети – це далеко, не весь перелік видів конфіденційної інформації. Звернення до цієї теми не випадкове, актуальність її визначається збільшенням ролі інформації на сучасному етапі соціально-економічного розвитку суспільства, визнання її значення, як матеріальної, так і не матеріальної цінності для окремих осіб, суспільства і держави вцілому. Інформаційні ресурси стали цінним товаром на ринку, в тому числі і на міжнародному, спів розмірні по економічним показникам з фінансовими і природними ресурсами.

Варто відмітити, що успіх економічної діяльності невід'ємно пов'язаним з інститутом комерційної і банківської таємниці. Адже, саме на суспільні економічні відносини, засновані на принципі добросовісної конкуренції суб'єктів економічної діяльності, і відбуваються посягання, що призводить до порушення принципів економічної діяльності, яке виражається в незаконному проникненні в секрети суб'єктів цієї діяльності і, як наслідок, у спричиненні шкоди їх, охоронюваних законом, інтересам.

Розглянемо історичні етапи становлення комерційної таємниці. З давніх-давен винороби, ювеліри, ковалі, каменярі та інші професіонали не афішували секрети власного виробництва, успішні купці приховували інформацію про своїх постійних постачальників, очікувані угоди, нестандартні засоби впливу на контрагентів. У цеховій

системі середньовіччя деякі секрети цеху охоронялись не лише від сторонніх осіб, але й від учнів і підмайстрів та ін.

Вперше охорона комерційної таємниці була передбачена в Законі СРСР «Про підприємства в СРСР» (№ 1529-І від 4 червня 1990 р.) [1], де визначався термін «комерційна таємниця підприємства» та загальні риси її правового режиму та ін. Під комерційною таємницею підприємства розумілись «пов'язані з виробництвом, технологічною інформацією, управлінням, фінансами та іншою діяльністю підприємства відомості, що не є державною таємницею».

Прийнятий 27 березня 1991 р. Закон України «Про підприємства в Україні» у ст. 30 «Комерційна таємниця» визначив, що під комерційною таємницею підприємства маються на увазі відомості, пов'язані з виробництвом, технологічною інформацією, управлінням фінансами та іншою діяльністю підприємства, що не є державною таємницею, розголошення (передача, витік) яких може завдати шкоди його інтересам. Тут під інформацією законодавець має на увазі інформацію, яка має комерційну цінність [2, с. 40].

Вперше в Україні визначення поняття «комерційної таємниці» було сформульовано в Законі України «Про підприємства в Україні» № 887-ХІІ від 27.03.1991 (втратив чинність з 01.01.2004 на підставі Кодексу № 436-IV від 16.01.2003). Згідно зі ст. 30 цього Закону, під комерційною таємницею підприємства малися на увазі відомості, пов'язані з виробництвом, технологічною інформацією, управлінням, фінансами та іншою діяльністю підприємства, що не є державною таємницею, розголошення (передача, витік) яких могло завдати шкоди його інтересам. Це визначення комерційної таємниці не встановлювало вимоги щодо не загальновідомості інформації, яка її складає та ін. Значний вплив на формування правового механізму регулювання комерційної таємниці справив Закон України «Про інформацію» [2, с. 45].

Відповідно до ст. 20 Закону України «Про інформацію», за порядком доступу інформація поділяється на відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом. Будь-яка інформація є відкритою, крім тієї, що віднесена законом до інформації з обмеженим доступом [3]. Ст. 21 вказаного закону розкриває поняття «Інформація з обмеженим доступом». А саме, інформацією з обмеженим доступом є конфіденційна, таємна та службова інформація. У свою чергу, конфіденційною є інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень. Конфіденційна інформація може по-

ширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також в інших випадках, визначених законом [3].

Що стосується конкретизації норм у сфері правового регулювання комерційної таємниці в Україні, зауважимо, що вони отримали подальший розвиток у таких кодифікованих законах, як Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, Кримінальний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення.

Дослідивши комерційну таємницю як окремий вид таємної інформації в Україні, встановлено, що вирішенням проблем, пов'язаних із комерційною таємницею суб'єктів господарювання має стати прийняття Закону України «Про комерційну таємницю», а також приведення українського законодавства у відповідність із законодавством розвинутих країн світу з ринковою економікою. Як свідчить судова практика, притягнути до матеріальної відповідальності колишніх працівників за розголошення комерційної таємниці майже неможливо через труднощі в отриманні доказів її розголошення, а також визначення розміру збитків. Таким чином, найбільш ефективними методами захисту комерційної таємниці будуть профілактичні заходи, якими передбачатиметься грамотний підхід до укладення трудових договорів та ведення кадрової політики, а також встановлення надійної системи технічного захисту інформації, що становить комерційну таємницю.

Список використаних джерел

1. Кравченко О. М. Ways of adaptation of Ukraine to international standards of legal protection of trade secret. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2018. № 5. С. 75–79.
2. Кравченко О. М. Адміністративно-правові засади охорони комерційної таємниці в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2019. 253 с.
3. Про інформацію: Закон України 02.10.1992 № 2657-XII. Верховна Рада України. від URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> .

ДО ПИТАННЯ ЗВЕРНЕННЯ СТЯГНЕННЯ НА ЗАРОБІТНУ ПЛАТУ, ПЕНСІЮ, СТИПЕНДІЮ ТА ІНШІ ДОХОДИ БОРЖНИКА

Питання правого регулювання діяльності виконавчої служби України, співвідношення прав стягувача та боржника, проблема статусу державного виконавця не втрачають своєї актуальності. У зв'язку з прийняттям нової редакції Закону України «Про виконавче провадження» особливої уваги заслуговує питання звернення стягнень на заробітну плату та інші види доходів боржника.

Сьогодні ЗУ «Про виконавче провадження» допускає звернення стягнення на заробітні плати, пенсії, стипендії осіб, які навчаються у вищих та інших навчальних закладах, а також на суми, одержувані боржником на відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, а також втратою годувальника за відсутності у боржника коштів на рахунках у фінансових установах, відсутності чи недостатності майна боржника для повного покриття належних до стягнення сум, а також при виконанні рішень про стягнення періодичних платежів та стягнень на суму, що не перевищує двох мінімальних розмірів заробітної плати [1].

Виконавчі документи направляються за місцем роботи боржника, отримання ним пенсії, стипендії чи інших доходів для проведення стягнення відрахування проводить адміністрація підприємств, установ і організацій на підставі надісланих їм державним виконавцем виконавчих документів. Якщо боржник працює за сумісництвом на кількох підприємствах, відрахування проводяться із заробітку за кожним місцем роботи на підставі окремо винесених виконавцем постанов [2].

Якщо боржник змінить місце роботи або місце проживання чи навчання, то підприємства, установи, організації, які отримали виконавчий документ, повертають його не пізніше як у триденний строк державному виконавцеві з відміткою про нове місце роботи, проживання чи навчання боржника, якщо воно відоме, а також повідомляють про проведені ними стягнення періодичних платежів за виконавчими документами.

Звернення стягнення на пенсії провадиться відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування». Якщо боржник отримує декілька видів доходів, то дубліка-

ти виконавчих документів направляються із розпорядженнями державного виконавця до бухгалтерій підприємств, установ, організацій для звернення стягнення на заробітну плату боржника [3].

Обмеження розміру відрахувань із заробітної плати встановлюється законодавством про працю. Так, в ст. 26 Закону України «Про оплату праці» зазначається, що із заробітної плати боржника може бути утримано за виконавчими документами до повного погашення заборгованості: у разі стягнення аліментів, відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, а також втратою годувальника, та збитків, заподіяних злочином, – п'ятдесят відсотків заробітної плати боржника; за всіма іншими видами стягнень, якщо інше не передбачено законом, – двадцять відсотків [4].

Загальний розмір усіх відрахувань при кожній виплаті заробітної плати не може перевищувати п'ятдесят відсотків заробітної плати, яка належить до виплати працівникові, в тому числі при відрахуванні за кількома виконавчими документами. Це обмеження не поширюється на відрахування із заробітної плати при відбуванні виправних робіт і при стягненні аліментів на неповнолітніх дітей, у цих випадках розмір відрахувань із заробітної плати не може перевищувати сімдесяти відсотків [1].

Таким чином, в розбудову нашої правової держави закладено пріоритетний конституційний обов'язок громадян, такий як гарантування та забезпечення прав та свобод людини.

На нашу думку, це правове явище є ефективним механізмом для виконання відповідних судових рішень, своєчасного розгляду та завершення проваджень у різних галузях права. Важливим є момент встановлення обмеження розміру відрахувань, що забезпечує громадянам захист соціальних та економічних інтересів, попри здійснення порушення прав інших осіб.

Список використаних джерел

1. Про виконавче провадження: Закон України № 1404-VIII від 02 червня 2016р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text> (дата звернення 10.10.2020 р.).

2. Про затвердження Інструкції з організації примусового виконання рішень: Наказ Міністерства юстиції України № 512/5 від 02 квітня 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0489-12#Text> (дата звернення 10.10.2020 р.).

3. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України № 1058-IV від 09 липня 2003 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text> (дата звернення 10.10.2020р.).

4. Про оплату праці: Закон України № 108/95-ВР від 24 березня 1995 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1#Text> (дата звернення 10.10.2020 р.).

ЗАГАЛЬНА ДЕКЛАРАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ОДИН ІЗ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ СТАНДАРТІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДУ

Процес становлення міжнародно-правових стандартів з питань судової влади та незалежності суду як засади організації судової влади зокрема безпосередньо пов'язаний з утвердженням і розвитком загальносвітових стандартів прав та свобод людини і громадянина. Першим світовим міжнародно-правовим актом визнання людської гідності, свободи, рівних і невід'ємних прав людини стала Загальна декларація прав людини (Декларація), прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р. У Преамбулі Декларації акцентовано, що в її положеннях визначено пріоритети для всіх держав-членів ООН і народів, які перебувають під їх юрисдикцією, сприяти утвердженню державності та врегулюванню суспільного порядку з огляду на основні права й свободи людини і громадянина. Проголошені у тексті Декларації права та свободи можна умовно поділити на чотири групи: 1) природні права і свободи індивіда (статті 3–11); 2) права і свободи індивіда в громадянському і політичному суспільстві (статті 12–17); 3) духовні, культурні та релігійні свободи (статті 18–21); 4) соціальні, економічні та культурні права (статті 22–27) [1].

Серед основних прав, проголошених у Декларації, визначено і право на судовий захист, гармонізоване з іншими правами та свободами. Так, згідно зі ст. 8 Декларації кожна людина в разі порушення основних прав, наданих їй конституцією або законом, має право на ефективне поновлення у правах компетентними національними судами.

Крім того, право людини на життя, свободу та особисту недоторканність, заборона рабства, тортур, рівність усіх перед законом та інші права і свободи, визначені у Декларації, корелюються з положеннями, що ніхто не може зазнавати: а) безпідставного арешту, затримання, вигнання; б) безпідставного втручання в його особисте життя, таємницю його кореспонденції (статті 9, 12). Тобто встановлено заборону втручання інших членів суспільства і держави в особисте життя людини, порушення недоторканності житла, обмеження волі людини. Втім, за виняткових обставин таке обмеження прав і свобод допускається.

Зокрема, у ст. 10 Декларації наголошено, що: «кожна людина, для визначення її прав та обов'язків, а також для встановлення обґрунтованості пред'явленого їй кримінального обвинувачення, на основі повної рівності має право на те, щоб її справа була розглянута прилюдно і з додержанням усіх вимог справедливості, незалежним і безстороннім судом». Крім того, ст. 11 передбачено, що людина, обвинувачена в злочині, не вважається винною, доки її вину не буде встановлено у законному порядку шляхом прилюдного судового розгляду.

Таким чином, відповідно до положень Декларації національні суди, з однієї сторони, виступають суб'єктом захисту прав людини, виконуючи функцію поновлення у правах, а з іншої – гарантом прав людини, який не лише захищає права, а й наділений функцією обґрунтовано надавати дозвіл на їх обмеження, якщо діяння людини становлять небезпеку для інших членів суспільства або загрожують інтересам держави, що свідчить про важливу роль суду в питаннях захисту прав і свобод людини, утвердженні правопорядку в державі та справедливості у суспільстві.

Тобто виходячи з об'єктивної сторони змісту проголошених прав і свобод людини, найкращою формою їх захисту як об'єктивної істини життєдіяльності людини в суспільстві визнано суд – інституцію, яка на підставі сукупності знань про право, об'єктивно оцінюючи обставини його реалізації, зможе встановити істинний його зміст, незалежно від впливу інших суб'єктів та обставин.

Підсумовуючи викладене, варто зазначити, що визнання цивілізованими державами світу проголошених у Декларації прав і свобод та їх гармонізація з правом на судовий захист свідчать про трансформацію суду як інституту рішення конфліктів в інститут захисту прав людини і громадянина, якому притаманні ознаки незалежності, безсторонності, публічності та компетентності.

Таким чином, право людини на незалежний суд виникає на підставі об'єктивного існування природних прав людини та з появою державної форми організації суспільства трансформується в громадянське, політичне право на судовий захист.

Зважаючи на те, що Декларацію було ухвалено після Другої світової війни, а її роль полягала в «першоглобальному» утвердженні прав і свобод, притаманних кожній людині, її норми набули обов'язкового характеру для виконання з прийняттям Міжнародного пакту про громадянські і політичні права та Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права та двох факультативних протоколів до нього [2; 3].

Список використаних джерел

1. Загальна декларація прав людини: ООН; Декларація, Міжнародний документ від 10.12.1948. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015
2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: ООН; Пакт, Міжнародний документ від 16.12.1966. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
3. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права ООН; Пакт, Міжнародний документ від 16.12.1966. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_042.

Ю. І. Ільків

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ AGILE-МЕНЕДЖМЕНТУ ІННОВАЦІЙНО-АКТИВНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Сучасне бізнес-середовище зазнало впродовж останніх двох десятиліть суттєвих змін, що супроводжується потребою удосконалення процесу управління. Особливістю інноваційно-активних підприємств, що вони працюють на отримання прибутку через власну інноваційну діяльність. З метою досягнення максимального ефекту від інноваційної діяльності виникає необхідність впливу на роботу інноваторів. Тобто, актуалізуються питання мотивації, організації праці, створення комфортного для них середовища, створення умов для розвитку командоорієнтованого підходу до роботи, розвитку комунікацій всередині колективу, формування можливості для взаємодії між окремими працівниками, створення можливості для саморозвитку тощо.

Однією із новітніх філософій менеджменту є гнучкий менеджмент (*Agile*). Дослідимо його виникнення. Якщо притримуватися позиції голландського дослідника Юргена Апельло [1], то менеджмент пройшов три хвили свого розвитку. На першому етапі (Менеджмент 1.0) домінантне місце відводилося ієрархії. Основна ідея полягала в тому, що організацію вибудовують і керують нею зверху вниз і владні повноваження є у небагатьох. У верхівки ієрархії є найбільше влади і найбільші доходи. У тих, хто внизу, значно менше грошей (доходів), менше відповідальності та відсутня мотивація добре працювати.

На другому етапі (Менеджмент 2.0) спостерігалася данина перехідним захопленням. На основі визнання недосконалості Менеджменту 1.0 були розроблені до нього надбудови (система збалансованих показників, шести сигм, теорії обмежень і тотального управління якістю). Основною й надалі залишається ієрархія.

Третій етап (Менеджмент 3.0 – *Agile*-менеджмент), який виник у 1990-х роках, основу менеджменту переносить з побудови організаційної структури на управління людьми та їхніми взаємовідносинами. *Agile* – це комплекс принципів та ідей, що дозволяють скерувати ресурси підприємства на максимально швидке створення необхідного для клієнта продукту. *Agile* – е методологія, яка виникла у ІТ-сфері через високий рівень невизначеності ІТ-проектів на початкових стадіях і складності прогнозування параметрів продукту на їх кінцевих стадіях з постійним внесенням коректив до цих параметрів у процесі реалізації проекту замовниками.

На рис. 1 наведено модель Менеджменту 3.0

Рис. 1. Модель Менеджменту 3.0

Джерело: адаптовано автором на основі [1]

Аналізуючи досвід провідних світових компаній (Honda, Xerox та інші), визначено, що своїм успіхом у інноваційній діяльності вони завдячують командно-орієнтованому підходу. Його особливості

полягає в тому, що не відбувається класична «естафета» передачі продукту на окремий етап іншому функціональному фахівцю, а використовуються командний підхід, який полягає у постійному задіянні кожного учасника проекту у процесі розробки продукту.

З позиції *Agile*-менеджменту організація позиціонується як живий організм, а не машина. Ієрархія змінюється на самоорганізацію. Лідерські ролі перестають бути властивими лише керівництву та менеджерам, а можуть виконуватися іншими самоорганізованими людьми, які не обіймають менеджерських посад. Управлінська ієрархія – базова необхідність, основна частина роботи здійснюється всередині соціально-свідомої структури, яка складається із рівних: лідерів та послідовників. Комунікації здійснюються через мережі, а повноваження – через ієрархію. Системи контролю ефективні тільки у випадку повторюваних операцій, які не потребують особливих роздумів. Але вони не працюють у ситуаціях коли потрібний творчий підхід при здійсненні інноваційної діяльності, розробці нових продуктів. Обумовлюються переваги емерджентності систем, відповідно до яких кожна людина, як елемент системи, володіє унікальними знаннями і лише використання їх у групі зробить її сильнішою, а ці знання – корисними. Обмін знаннями відбувається у процесі обговорення ідей та проектів; у процесі отримання командою нових фактів і використання їх для впровадження інновацій.

У бізнес-діяльності основним стає принцип: замість того, щоб пояснювати як працює весь бізнес, пропонуються рекомендації як вирішити ту чи іншу ситуацію окремо. Тобто, це управлінська філософія, яка пропонує способи отримання корисних рекомендацій щодо оптимізації процесів і дозволяє досягати цілей, постійно фокусуючись на мінливих обмеженнях.

Список використаних джерел

1. Апелло Ю. *Agile*-менеджмент: Лідерство и управление командами; пер. с англ. М.: Альпина Пабlishер, 2018. 512 с.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИВАТНОГО ВИКОНАВЦЯ

В Україні ідея запровадження інституту приватних судових виконавців пропагувалася досить довгий період часу. Це питання стало предметом багатьох наукових дискусій, зокрема це праці Є. Мальцевої, Л. Сайко, О. Писарева, І. Рудник, Ю. Петренка, Н. Шнир, І. Ткача та інших представників наукового співтовариства [1, с. 3].

Прихильники ідеї запровадження в Україні інституту приватних судових виконавців на підтвердження своєї позиції акцентують увагу на позитивному досвіді зарубіжних країн, на можливості підвищення рівня виконання судових рішень в Україні без значних бюджетних витрат, а також на зниженні рівня корупції у цій сфері, оскільки за забезпечення належного виконання судових рішень приватні виконавці офіційно, на законних підставах можуть отримувати цілком пристойну плату [2].

Зважаючи на досвід країн, де успішно функціонує інститут приватних судових виконавців в Україні впровадження такого пов'язується із прийняттям 2 червня 2016 року Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» № 1403-VIII та нової редакції Закону України «Про виконавче провадження» від 22 липня 2016 року № 1404-VIII в яких і було передбачено встановлення інституту приватного виконавця [3]. У зазначених нормативно-правових актах була запроваджена змішана система виконавчого провадження – у виконавчу систему України введено нову особу, яка може здійснювати примусове виконання судових рішень та рішень інших органів, – приватного виконавця [4, с. 21].

Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» від 02.06.2016 № 1403-VIII визначає основи організації та діяльності з примусового виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб) приватними виконавцями, їхні завдання та правовий статус. Так, приватним виконавцем визнається громадянин України, уповноважений державою здійснювати діяльність з примусового виконання рішень у порядку, встановленому законом. Він є суб'єктом незалежної професійної діяльності. Також, цим законом визначається

порядок регулювання державними органами діяльності приватного виконавця.

У ст. 17 та ст. 34 згаданого вище нормативно правового акта встановлено, що таким органом є Міністерство юстиції України, яке здійснює контроль шляхом проведення планових і позапланових перевірок. Про ще один орган згадується у ст. 35 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» від 02.06.2016 № 1403-VIII, де йдеться про те, що Рада приватних виконавців України має право за зверненням учасника виконавчого провадження або за власною ініціативою здійснити перевірку діяльності приватного виконавця на предмет дотримання ним:

- 1) статуту Асоціації приватних виконавців України;
- 2) Кодексу професійної етики приватного виконавця;
- 3) рішень Ради приватних виконавців України та з'їзду приватних виконавців України, пов'язаних із діяльністю приватних виконавців.

За вчинення виконавчих дій, покладених на приватного виконавця законодавством передбачено винагороду, а на протипагу їй і реакція держави на правопорушення [5]. Позаяк органи та особи, що здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів, виступають суб'єктами владних повноважень та органами публічної влади, то невиконання ними своїх обов'язків або порушення прав інших осіб під час використання своїми правами є підставою для притягнення їх до відповідальності [4, с. 22].

Законодавством передбачається цивільно-правова, адміністративна чи кримінальна відповідальність у порядку та обсягах, встановлених законом, а також дисциплінарна відповідальність [5].

Аналізуючи передумови виникнення та законодавчо закріплений статус приватного виконавця можна зробити висновок, що закон відносить приватних виконавців до категорії осіб, що провадять незалежну професійну діяльність, проте цей статус є дещо умовним, оскільки такі виконавці також є підконтрольними Міністерству юстиції України.

Список використаних джерел

1. Солонар А. В., Васильєва В. В. До питання запровадження інституту приватних виконавців в Україні. С. 1-13. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bits/treamdownload/123456789/44373/1/Solonar_Vasylijeva_Privat_System.PDF.

2. Ткач І. Приватні судові виконавці в Україні: примарні ілюзії чи реальні перспективи. URL: http://dvsu.at.ua/publ/zakonodavstva/privatni_sudovi_vikonavci_v_ukrajini_primarni_iljuziji_chi_realni_perspektivi/3-1-0-1.

3. Пашковська Т. Інститут приватного виконання рішень: а як у них?
URL: <https://radako.com.ua/news/institut-privatnogo-vikonannya-rishen-yak-u-nih>

4. Гришко О.М. Адміністративно-правовий статус органів та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів : дис. ... канд. юр. наук: 12.00.07. Київ, 2018. 270 с. URL: https://dndi.mvs.gov.ua/files/pdf/dissertation_Grishko_O_M.pdf.

5. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: Закон України від 2 червня 2016 р. № 1403-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1403-19#Text> (дата звернення: 09.10.2020).

Х. А. Калинчук

*(Прикарпатський факультет
Національної академії внутрішніх справ)*

АРЕШТ МАЙНА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ. ТРЕТЯ ОСОБА, ЩОДО МАЙНА ЯКОЇ ВИРІШУЄТЬСЯ ПИТАННЯ ПРО АРЕШТ МАЙНА

У кримінальному процесі примус завжди поширюється на свободу громадян, можливість вибору їх місця проживання, вибір обстановки спілкування. Певні аспекти примусу спрямовані на обмеження майнових прав або вплив на сферу майнових відносин громадян та юридичних осіб. Майнове примусове виконання здійснюється через застосування конкретних примусових заходів [1, с. 386], тобто встановлених законом обмежень майнових прав.

Одним із завдань кримінального судочинства є захист прав і законних інтересів осіб від кримінальних правопорушень. Захист прав і законних інтересів потерпілих забезпечується шляхом кримінального переслідування осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, встановлення розмірів шкоди, заподіяної кримінальним правопорушенням і, звичайно, вжиття заходів щодо забезпечення її відшкодування тощо.

Накладення арешту на майно є фактично єдиним заходом, здатним забезпечити виконання вимог за заявленим цивільним позовом у межах певного кримінального провадження. Накладення арешту на майно – це захід процесуального примусу, що полягає в адресованій власнику майна забороні розпоряджатися і в деяких

випадках користуватися ним, а також у фактичному вилученні майна та передачі його на зберігання [2, с. 8]. Арештоване майно не може бути продане, подароване, обмінене, знищене, здане або закладене. Ціль накладення арешту на майно – встановлення перешкод його можливого відчуження або приховування [3, с. 31].

Питання законодавчого забезпечення арешту майна в кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування є досить обговорюваним. У вказаній сфері постійно виникають нові проблеми. Наприклад, Законом України від 18 лютого 2016 року «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо виконання рекомендацій, які містяться у шостій доповіді Європейської комісії про стан виконання Україною Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України, стосовно вдосконалення процедури арешту майна та інституту спеціальної конфіскації» КПК України доповнено ст. 642 «Третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт». У ч. 4 ст. 170 КПК України зазначено, що в випадку, передбаченому п. 2 ч. 2 цієї статті, арешт накладається на майно третьої особи за наявності достатніх підстав вважати, що воно підлягатиме спеціальній конфіскації у випадках, передбачених КК України. Арешт накладається на майно третьої особи, якщо вона набула його безоплатно або за вищу (нижчу) ринкову вартість і знала (мала знати), що таке майно відповідає будь-якій з ознак, зазначених у п. 1–4 ч. 1 ст. 962 КПК України [4]. Аналіз ч. 1–4 ст. 170 КПК України дає змогу дійти висновку, що арешт на майно третьої особи може бути накладений у двох випадках: з метою збереження речових доказів; забезпечення спеціальної конфіскації.

Отож фактичними підставами арешту майна вищезазначених осіб у кримінальному провадженні можуть бути достатні підстави вважати, що: речі, документи, гроші є знаряддям учинення кримінального правопорушення, зберегли на собі його сліди або містять інші відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження тощо; майно підлягатиме спеціальній конфіскації у випадках, передбачених КК України, зокрема гроші, цінності та інше майно, що одержані внаслідок учинення злочину та (або) які є доходами від такого майна, призначалися (використовувалися) для схилення особи до вчинення злочину, фінансування та (або) матеріального забезпечення злочину або винагороди за його вчинення; були предметом злочину, крім тих, що повертаються власнику (законному володільцю), а в разі, коли його не встановлено, – переходять у власність держави;

були підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення злочину, крім тих, що повертаються власнику (законному володільцю), який не знав і не міг знати про їх незаконне використання (абз. 1 ч. 4 ст. 170 КПК Україна) [4].

У ч. 1 ст. 64 КПК України вказано, що третьою особою, щодо майна якої вирішується питання про арешт, може бути будь-яка фізична або юридична особи [4]. Не зважаючи на те, що в ч. 3 ст. 64 КПК України визначено, що третя особа, відносно майна якої вирішується питання про арешт, має права та обов'язки, передбачені КПК України для підозрюваного, обвинуваченого, то в аспекті, що стосуються арешту майна, фактично ці особи є досить вразливими учасниками кримінального процесу, що і зумовлює порушення їх прав.

Отже, наразі арешт майна є одним із найбільш поширених заходів обмеження майнових прав осіб у кримінальному процесі на стадії досудового дослідження. Наукові дослідження повинні шукати шляхи вирішення проблем правового регулювання в цьому аспекті, зокрема це стосується забезпечення прав третіх осіб, щодо майна яких вирішується питання про арешт.

Список використаних джерел

1. Зелькіна Т. Є. Сутність та актуальні питання арешту майна в кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. Київ, 2018. № 2 (16). С. 385
2. Синенко С. А. Обеспечение прав и законных интересов потерпевшего в уголовном судопроизводстве: дис. д-ра юрид. наук. М., 2014. 230 с.
3. Ионов В. А. Наложение ареста на имущество при производстве предварительного расследования по уголовным делам об экономических преступлениях: монографія. М., 2012. 192 с.
4. Кримінальний-процесуальний кодекс: *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 19.09.2020).

ІНСТИТУТ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ: УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

З появою і становленням цивільного судочинства започаткувалася гостранєобхідність у широкому використанні різноманітних засобів доказування, серед котрих одну з найважливіших ролей відіграє судова експертиза, яка покликана своїми спеціальними методами, прийомами та засобами сприяти встановленню обставин, що мають значення для справи.

Відповідно до ст. 1 Закону «Про судову експертизу» судова експертиза – це дослідження експертом на основі спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини справи, що перебуває у провадженні органів досудового розслідування чи суду [1].

Експертиза – це дослідження, проведене експертами за допомогою спеціальних знань та технічних засобів, наданих судом матеріальних об'єктів, а також явищ, процесів, що містять інформацію про обставини, які мають значення для правильного вирішення справи. Таке дослідження проводиться на підставі ухвали суду у порядку та з дотриманням передбачених ЦПК України правил.

В різні роки окремим проблемам проведення судових експертиз й участі спеціалістів, щоправда, переважно до мети й завдань кримінального процесу, приділяли увагу відомі вчені С. М. Абрамов, А. І. Вінберг, В. Г. Гончаренко, І. В. Гора, А. В. Дулов, Н. І. Клименко, В. К. Лисиченко, М. Я. Сегай, М. С. Строгович, Р. Д. Рахунов, О. Р. Шляхов та інші, що знайшло відображення й у відповідних нормах кримінального, цивільного та адміністративного процесуального законодавства.

На думку М.С. Строговича під експертизою варто розуміти дослідження експертом обставин і питань, що вимагають спеціальних знань, а під висновком експерта – висновок, зроблений ним на підставі проведеного дослідження [2, с. 433].

Специфіка експертизи як правового явища полягає у самому процесі отримання підсумкового документа, що відбиває результати дослідження – висновку експерта, в особливостях правового ста-

тусу учасників судочинства, і, перш за все – його центральної фігури – експерта, в складності оцінки висновку експерта як доказу.

ЦПК розглядає висновок експерта як один із засобів доказування, а судову експертизу – як спосіб для з'ясування обставин, що мають значення для справи, за допомогою спеціальних знань у сфері іншій, ніж право, без яких встановити відповідні обставини неможливо (ч. 1 ст. 103 ЦПК України [3]).

Враховуючи вищенаведене, можна визначити ознаки судової експертизи:

- застосування спеціальних знань у формі дослідження (отримання нових даних, які до цього не були відомі суду) до певних об'єктів та предметів (спеціальними знаннями є професійні знання, що застосовуються експертами та не є загальновідомими);

- здійснення експертизи особливим суб'єктом – експертом за дорученням суду;

- дотримання процесуальної форми;
- отримання нових фактів та оформлення результатів у вигляді висновків експерта [4, с. 198].

З урахуванням особливостей судової експертизи можна запропонувати шляхи удосконалення інституту судової експертизи:

- 1) необхідно виробити однаковий підхід до проблем використання спеціальних знань й, зокрема, судової експертизи, при удосконаленні процесуального законодавства в різноманітних видах судочинства;

- 2) перелік вимог, яким повинен відповідати висновок експерта, повинен включати наукову обґрунтованість, аргументованість, переконливість, послідовність, ясність, конкретність, простоту викладення змісту дослідження та тих висновків, які зробив експерт; грамотність і культуру оформлення;

- 3) у ЦПК України відсутня стаття, яка визначала б підстави та порядок допиту експерта. Елементи допиту експерта в цивільному судочинстві розкрито у ст. 239 ЦПК України «Дослідження висновку експерта». Пропонуємо в ЦПК України виокремити окрему статтю «Порядок допиту експерта» у редакції «Суд може допитати експерта, викликавши для дачі роз'яснення висновку або його доповнення. Експерту можуть бути поставлені запитання. Першою експерту питання ставить особа, за заявою якої призначена експертиза, та її представник, а потім інші особи, які беруть участь у справі. Якщо експертизу призначено за клопотанням обох сторін, першим експерту ставить питання позивач і його представник. Суд має право з'ясувати суть відповіді експерта на питання учасників справи,

а також ставити питання експерту після закінчення його допиту учасниками справи».

Зазначені висновки можна не тільки практично використати в нормотворчій діяльності та врахувати для удосконалення чинного ЦПК України, а й застосовувати на практиці під час розгляду і вирішенні цивільних справ, та в подальших наукових розробках.

Список використаних джерел

1. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>.

2. Строгович М. С. Курс советского уголовного процесса. М. : Наука, 1968. Т. 1: Основные положения науки советского уголовного процесса. 468 с.

3. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>.

4. Цивільний процес України: підручник / за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2016. 768 с.

Ю. І. Каплан

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО ЯК ОДНА ІЗ ОСНОВНИХ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Поняття домашнього насильства включає в себе декілька аспектів, такі як контроль, примусову та загрозливу поведінку, насильство або жорстоке поводження, що охоплює психологічні, фізичні, сексуальні, економічні та емоційні форми.

В освітніх закладах світу проводяться навчання щодо природи насильства проти жінок. Однак, у деяких випадках неточність статистики, прихований характер проблеми (особливо під час конфліктних ситуацій) зумовлює часткову втрату або знищення інформації, що у свою чергу призводить до ускладнення стратегічного процесу реалізації надання послуг особам, які постраждали внаслідок застосування насильства. Під ефективним стратегічним процесом реалізації надання послуг розуміється застосування заходів, які забезпечують встановлення інформації про конкретний тип насильства та конкретний контекст його вчинення [1, с. 38–39].

Якісне законодавство щодо протидії та запобіганню домашнього насильства, яке на сьогодні досить ефективно реалізується

на практиці в Україні, є одним із найбільш дієвих механізмів у будь-якій державі світу. Це пов'язано із тим, що забезпечення та введення в дію норм чинного законодавства у даній сфері дозволяє усунути «в зародку» більшість тих причин, які обумовлюють виникнення насильства в родині.

Досить позитивним етапом у боротьбі з домашнім насильством стало створення особливої групи реагування щодо випадків домашнього насильства – «ПОЛІНА». За інформацією, яка надана групою оперативного реагування, після введення карантину на території України, звернення, які надійшли стосовно насильства втричі збільшилися. Причиною збільшення кількості випадків домашнього насильства є той факт, що нині багато сімей живуть у досить складних умовах. Різке погіршення матеріального стану, часті суперечки, які виникають на ґрунті постійного перебування разом, в умовах самоізоляції, є одними з причин збільшення кількості неблагонадійних сімей. Їх об'єднує психологічна напруженість, що спричиняє кризові ситуації, драми й трагедії як батьків, так і дітей. Причиною сімейного неблагополуччя зазвичай стають конфлікти міжособистісного, соціально-побутового, психофізичного й фізіологічного характеру [2, с. 163–165].

Протидія насильству в сім'ї передбачає комплекс заходів впливу на дану проблему, що здійснюється суб'єктами, на яких покладається обов'язок виявлення причин домашнього насильства, а також запобігання, профілактика, ліквідація наслідків домашнього насильства та захист жертв. Усі ці заходи регулюються і здійснюються на основі норм адміністративного права. Суб'єкти, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, залучають до співпраці з організації та здійснення таких заходів і надання дієвої допомоги постраждалим особам громадські об'єднання, іноземні неурядові організації та інших заінтересованих осіб, а також забезпечують висвітлення таких заходів і діяльності в засобах масової інформації з дотриманням правового режиму інформації з обмеженим доступом.

У свою чергу, державна політика у сфері запобігання та протидії домашньому насильству спрямована на забезпечення комплексного інтегрованого підходу до подолання домашнього насильства, надання всебічної допомоги постраждалим особам [3, с. 64–65].

Відтак, на сьогоднішній день, за умови посилення державного захисту від домашнього насильства, запровадження у тому числі і кримінальної відповідальності за домашнє насильство стало можливо більш ефективно захищати і запобігати новим інцидентам

домашнього насильства, враховуючи можливість застосування до винної особи адміністративного, кримінального покарання та обмежувальних заходів [4, с. 55].

Щодо публічних іноземних організацій, що забезпечують надання всебічної допомоги постраждалим особам та утверджують насильницький характер приватних стосунків, варто приділити увагу Міжнародній організації єврейських жінок «ПРОЕКТ КЕШЕР» (кешер з іврити «зв'язок»), що створена у 1989 р. у США як Міжнародна єврейська організація, а з 1994 р. розширилася і на країни Співробітництва Незалежних Держав (СНД), у тому числі на Україну.

Базуючись на загальнолюдських духовних цінностях, ПРОЕКТ КЕШЕР працює для розвитку єврейських общин, для покращення соціального та економічного стану жінок, для створення миру без насильства. Організація пов'язує жінок США, Австралії, Ізраїля, Німеччини, України, Білорусі, Молдови та інших країн для взаємодопомоги та підтримки один одного на шляху до єврейського відродження, економічної та духовної незалежності. ПРОЕКТ в Україні сьогодні – це 60 жіночих груп у 47 містах (у Запорізькій області – 2 групи в м. Запоріжжя, 1 – в м. Мелітополь, 1 – в м. Бердянськ), що об'єднує більше 1100 жінок і проводить сотні соціально активних заходів.

Серед програм діяльності значне місце посідає програма протистояння побутовому насильству. Починаючи з 1999 р., такі жіночі групи беруть участь у Міжнародній акції «16 днів проти насильства», що проводиться під егідою ООН у всьому світі з 25 листопада по 10 грудня: 25 листопада – Міжнародний день боротьби з насильством по відношенню до жінок (згідно з Резолюції Генеральної Асамблеї ООН 1991 р.); 10 грудня – Міжнародний день захисту прав людини (дата прийняття у 1948 р. Всесвітньої декларації прав людини). Щорічно в акції беруть участь більше сотні жіночих і молодіжних груп ПРОЕКТУ з України, Білорусі, Молдови, Грузії, Ізраїлю та інших країн.

З 2005 р., коли ПРОЕКТ отримав акредитацію в комісії по правах жінок при ООН, ця акція стала не окремо взятою подією, а однією з ключових ступенів двомісячного осіннього марафону «Жінки змінюють світ». У 2010 р. стартував проект «Україна без насильства: жінки вирішують проблеми разом». Проект включає наступні етапи та заходи: проведення моніторингу проблеми в містах-учасниках; підготовка активістів і волонтерів для роботи з громадськістю; проведення тренінгів і міні-семінарів для учнів середніх шкіл, професійно-технічних училищ, коледжів, інститутів і університетів з розповсюдженням інформаційних брошур, буклетів; зустрічей з викладача-

ми та вихователями навчальних закладів; тематичні зустрічі в общинах; проведення круглих столів і конференцій для висвітлення та обговорення проблеми; залучення місцевої влади та поліції; організація широкої інформаційної компанії із залученням засобів масової інформації [4, с. 38–39].

Отже, правове регулювання діяльності органів місцевого самоврядування, правоохоронних органів та громадських організацій щодо запобігання насильству в сім'ї є дуже важливим з огляду на можливість удосконалення механізму такого запобігання, уточнення і закріплення завдань і прав окремих суб'єктів у даній сфері [5, с. 301]. В свою чергу існують створені, або задіяні органи державної виконавчої влади, а також публічні іноземні організації, що забезпечують надання всебічної допомоги постраждалим особам та утверджують ненасильницький характер приватних стосунків [3, с. 66].

Список використаних джерел

1. Journal of Critical Reviews. Mechanisms of improving social protection of women: risk indicators and statistics (in the context of gender-based violence). Vol 7, Issue 4, 2020. URL: <http://www.jcreview.com/fulltext/197-1584428605.pdf?1601578364>.
2. Баранова Ц. С. Вплив введення карантинних заходів на механізми боротьби з домашнім насильством в Україні. International forum: problems and scientific solutions. 2020. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/2293-96-3841-1-10-20200429.pdf>.
3. Сахнюк В. В., Жмаченко Ю. Ю. Характеристика інституту адміністративної відповідальності за вчинення домашнього насильства та аналіз його ключових проблем. «Young Scientist» December, 2019. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2019/12.1/15.pdf>.
4. Організаційно-правові засади запобігання домашньому насильству: реалії та перспективи: матеріали круглого столу, 31 травня 2019 р. за ред. О. П. Рябчинської. Запоріжжя: КПУ, 2019. С.174.
5. Кузнецов М. Г. Кримінологічні засади запобігання насильству в сім'ї. *Кримінально-процесуальне право та криміналістика*. 2019. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2019/4_2019/46.pdf.

ПІДСТАВИ ВИНИКНЕННЯ ПРАВА ДЕРЖАВНОЇ ВЛАСНОСТІ

Кожна держава прагне врегулювати відносини власності з найбільшою користю для всіх і кожного. Феномен власності полягає в тому, що вона впливає на всі сфери суспільного та особистого життя людини. Власність – основа виробництва. Без власності не буває влади. Без власності людина не може бути вільною. Без неї людина не може реалізувати своє природне право на життя. Саме через це одним із перших законів був саме Закон України «Про власність», що містив низку прогресивних положень, які в подальшому знайшли своє закріплення в Цивільному кодексі України.

З моменту виходу в світ більшості вказаних та інших наукових праць, присвячених праву власності, не лише пройшло чимало часу, а й змінилася політична та соціально-економічна ситуація. Крім того, науковий інтерес сучасних дослідників права власності був зосереджений головним чином на з'ясуванні особливостей окремих форм (видів) права власності.

Питання власності було невід'ємною частиною формування політики держави та визначення становища індивіда у суспільстві. На сучасному етапі розвитку держави йде мова про становлення та забезпечення існування саме громадянського суспільства, як необхідної умови розвитку правової держави. Основу ж громадянського суспільства складає саме власність.

Низка дослідників визначала й говорила про невід'ємне право людини на власність. Тобто характеризувала його і як природне невідчужуване право кожного, яке забезпечує його існування у суспільстві.

Проте, на сучасному етапі обговорюються такі позиції стосовно невід'ємності даного права: по-перше, невід'ємною природною власністю людини може вважатися не вся власність, яка належить їй на правах приватної власності, а тільки та, яка забезпечує «нормальні» для даного суспільства і для даного часу потреби; по-друге, такої власності людина не може бути позбавлена ніколи і ніким, у тому числі і державою на основі закону, лише у інтересах цієї людини чи інших членів суспільства, за рішенням суду чи суб'єкта владних повноважень, вона може бути тимчасово позбавлена

права користуватися та розпоряджатися нею; по-третє, держава зобов'язана створити умови для набуття людиною цієї власності, забезпечити її постійну охорону, та у випадку втрати створити умови для поновлення [1, с. 38].

Власність виступає матеріальною основою будь-якого суспільства. Індивід, реалізуючи себе, прагне отримати у власність результати своєї діяльності, те, що він зміг досягнути. Коли у нього відсутнє розуміння «власного», то відсутнє не тільки прагнення до ефективною діяльності, але й незалежність його як особистості у суспільстві. Крім того, ця незалежність повинна закріплюватися та захищатися законом.

Державна власність, як окрема форма власності, відіграє на сьогодні важливу роль в економіці України. Як соціальна цінність державна власність являє собою всенародне надбання, що використовується або повинне використовуватися державою для досягнення загальних цілей і задач, виконання функцій держави.

Одним із найважливіших питань інституту права власності є підстави та способи набуття права державної власності. По-перше, інститут права приватної власності є важливою правовою формою, яка є головною і надійною основою забезпечення різноманітних матеріальних і духовних потреб громадян [2, с. 16].

Державна власність виникає різними способами за юридичними підставами, значення яких є неоднаковим. Так, вирішальною у створенні державної соціалістичної власності була націоналізація засобів виробництва.

Націоналізація – це примусове безоплатне вилучення засобів виробництва, що перебувають у приватній власності, з наступною передачею їх у державну або іншу власність.

Також право державної власності виникає внаслідок застосування ревізиції та конфіскації, стягнення штрафів за правопорушення.

Ревізиція допускається лише за надзвичайних обставин (стихійне лихо, аварії та ін.) з метою забезпечення суспільної безпеки. Практика знає випадки, коли право власності припиняється в результаті прийняття відповідного акта органами державного управління, зокрема в разі вилучення худоби при епізоотіях. Отже, ревізиція передбачає досудове позбавлення власника майна. Порядок та умови вилучення майна шляхом ревізиції мають визначатися спеціальним законом.

Відповідно статті 354 Цивільного кодексу України, конфіскація майна може провадитися лише за рішенням суду. Це положення

є надзвичайно важливим, адже воно унеможлиблює проведення судової конфіскації майна і ґрунтується на нормах Конституції України, яка прямо встановлює, що «конфіскація майна може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом», ст. 41 Конституції України. Конфіскація – це примусове безоплатне вилучення майна у власника і звернення його у власність держави [3].

Однією з підстав виникнення права державної власності є визнання майна безхазяйним. Так, відповідно до ст. 335 Цивільного кодексу України майно, яке не має власника або власник якого невідомий, надходить у власність держави.

З додержанням правил ст. 337 Цивільного кодексу України у власність держави може перейти знахідка. Цивільний кодекс України встановлює нові правила щодо знахідки та порядку виникнення права власності щодо неї. Під знахідкою слід розуміти річ, яку власник або інший володар загубив, а інша особа – знайшла. При знахідці випадковість має місце як на стороні того, хто втратив, так і на стороні того, хто знайшов річ. Оскільки знахідка не є безхазяйною річчю, вона по можливості повинна бути повернена власнику або іншій особі, що загубила її. Для цього той, хто знайшов, повинен вчинити необхідні дії, передбачені в частині першій статті 337 Цивільного кодексу України [4, с. 56].

Згідно ст. 343 Цивільного кодексу України Скарбом є навмисно закопані у землі чи приховані іншим способом гроші, валютні цінності, інші цінні речі, власник яких невідомий або за законом втратив на них право власності. Скарбом можуть бути не будь-яке сховане майно, а тільки гроші або інші цінні речі, тобто майно, що складає особливу цінність. На відміну від знахідки, при якій річ з володіння власника або іншої правомочної особи вибуває поза їх волею, скарбом можна вважати лише навмисно приховані цінності. Не можуть вважатися скарбом навмисно приховані цінності, власник яких відомий і не втратив на них право [5, с. 245].

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок про те, що право державної власності, виступаючи одним з різновидів права власності, має низку особливостей, характерних, притаманних лише йому, рис. До них слід віднести особливості суб'єкту, об'єктів, змісту права власності, мети та функцій. Особливими також є деякі підстави набуття і припинення права державної власності. Праву державної власності притаманна соціальна функція, специфіка правового режиму об'єктів права державної власності. Метою права державної власності насамперед є досягнення загального блага. В змісті

права державної власності превалюють обов'язки, до того ж активного характеру.

Список використаних джерел

1. Галуцько В. В. Генезис розуміння права приватної власності. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2008. № 2. 336 с.
2. Цимбалюк М. Формування правосвідомості громадян у процесі реформування інституту власності. *Право України*. 2003. № 9. С. 57-61.
3. Харитоновна О.І. До питання про характеристику державної власності. *Актуальні проблеми держави і права*. URL: [http:// www.apdp.in.ua/v33/49.pdf](http://www.apdp.in.ua/v33/49.pdf).
4. Ушакова Ю.А. Поняття, зміст та форми права власності: Автореферат дис. канд. юрид. наук. Київ, 2011. 20 с.
5. Цивільне право України : підручник. 2-ге вид., перероб.і доп. У 2 частинах / за ред. проф. Р. Б. Шишки (кер.авт.кол.), Ч. I. Загальна. Київ : Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.

А.-Н. Р. Кісіль

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Пандемія COVID-19 створила різнопланові загрози для розвитку національної економіки та негативно впливає на соціальний та психологічний стан кожного громадянина. Панічні настрої серед частини українських громадян, а також бізнесу та інвесторів є головним ризиком для української економіки. 61% респондентів, оцінюючи ризики від епідемії говорять, що бояться більше економічних наслідків цієї кризи.

Попри суттєве відновлення української економіки за останні роки, західні інвестори та аналітики вважають її однією з найбільш уразливих серед економік, що розвиваються. В період пандемії актуальними залишаються такі ризики, як:

- негативний вплив судових рішень на макрофінансову стабільність;
- ескалація військового конфлікту на сході країни;
- збільшення мінливості світових цін на продукти харчування, з огляду на глобальні зміни клімату і ризик посилення заходів,

спрямованих на підтримку та захист власних товаровиробників від іноземної конкуренції на внутрішньому та зовнішньому ринках;

- зменшення попиту на ринках сировини. Для України цей фактор є болючим тому, що її економіка і бюджет значною мірою залежить від експортної виручки.

- боргове навантаження та залежність від зовнішнього фінансування.

На кожному з етапів карантину можна очікувати падіння споживання, інвестицій, експорту й, можливо, бюджетних витрат, тобто традиційних складових сукупного попиту. Реальний ВВП України зменшився на 1,3% у першому кварталі і на 11,4% – у другому кварталі 2020-го відносно попереднього року. Серед основних секторів економіки найбільших втрат від кризи зазнали транспорт, пошта та кур'єрська діяльність, виробництво сільськогосподарської продукції, машинобудування, виробництво взуття, поліграфічна діяльність. Основними чинниками падіння ВВП України у II кварталі стало скорочення внутрішнього попиту, інвестицій та зовнішньої торгівлі. Перекази мігрантів, також, традиційно вагомий чинник української економіки і платіжного балансу країни. У 2019, за даними НБУ, мігранти переказали додому понад 12 млрд доларів. Це майже 8% ВВП країни. У першій половині року перекази суттєво скоротилися, але з пом'якшенням карантину почали дещо відновлюватися. Очікується, що цього року Україна недорахується до 2 млрд доларів та євро від трудових мігрантів.

В Україні, як і в більшості країн, через пандемію коронавірусу з початку березня 2020 року значно зросла кількість безробітних. Постраждали не лише підприємства, які вимушені були зупинити роботу чи скоротили кількість робочих місць. Сотні заробітчан повернулися із закордонних заробітків у рідні міста та стали на облік у центри зайнятості. За час карантину кількість безробітних зросла на 89 тис., або майже на 32% [1]. Рівень безробіття в 2020 році склав 9,6%, замість 8,1% прогнозованих раніше.

Кабінет Міністрів України затвердив макроекономічний прогноз на поточний рік, згідно з яким очікується падіння економіки на 4,8%, прискорення інфляції до 8,7% і середньорічний курс гривні на рівні 29,5 грн/дол. [2]. Починаючи з 2021 року, уряд закладає середньорічне зростання ВВП на 4,6%. Мінімальна зарплата на 2021 рік складатиме у середньому 6250 грн, у 2022 р. – 6700 грн, у 2023 – 7200 грн. Проте Європейський банк реконструкції та розвитку не такий оптимістичний в прогнозах. У Світовому банку очікують падіння ВВП України у 2020 році на рівні 5,5% та відновлення на 1,5% у 2021 і 3,1% у 2022 рр.

Оскільки, темпи інфікування COVID-19 в Україні наростають, фінансові умови є нестійкими, а простір для маневрів, через високий рівень державного боргу, обмежений, важливим є якнайшвидше впровадження заходів державної політики, направлених на підвищення інвестицій та збереження макроекономічної стабільності, стимулювання економічного зростання та припинення військового конфлікту на сході України.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України: URL: www.ukrstat.gov.ua/.
2. Наслідки коронавірусу: експерти прогнозують падіння економіки України та сусідніх країн. URL: www.unian.ua/economics/finance/10936919-naslidki-koronavirusu-eksperti-prognozuyut-padinnya-ekonomiki-ukrajini-ta-susidnih-krajin.html.

М. І. Кобилицька

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ДО ПИТАННЯ ПРО ВЗАЄМОДІЮ МІСЦЕВИХ ДЕРЖАВНИХ АДМІНІСТРАЦІЙ ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Необхідною умовою стабільного розвитку суспільства та ефективного функціонування держави є забезпечення балансу загальнодержавних інтересів з інтересами населення регіонів і територіальних громад. Конституція України закріпила дві системи влади на місцях: місцеві державні адміністрації, які є місцевими органами виконавчої влади, та місцеве самоврядування, як публічну владу територіальних громад [1, с. 234]. Вони покликані здійснювати відповідні управлінські функції в межах повноважень, визначених Конституцією і законами України.

Одним із ключових напрямів удосконалення їх взаємодії є розмежування компетенції органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади. Закріплення за органом відповідної компетенції означає заборону не тільки виходити за її межі, але й для інших органів втручатися у цю сферу. Це правило актуальне не лише стосовно органів місцевого самоврядування, а й органів виконавчої влади [2, с. 26].

Не можна визнати виправданою практику, коли компетенція є однаковою як для органів виконавчої влади, так і для органів місцевого самоврядування сіл, селищ та міст, які відрізняються за чисельністю населення, за економічним та іншими факторами, через що значна кількість їх повноважень залишається незатребуваною [3, с. 35].

Говорячи про розподіл повноважень суб'єктів місцевого самоврядування, слід відмітити, що набір функцій, які реалізуються місцевим самоврядуванням, та їх зміст, залежить від кількох обставин.

По-перше, в значній мірі вони визначаються територіальним рівнем місцевого самоврядування.

По-друге, певний відбиток на функції, що реалізуються місцевим самоврядуванням, накладає стан економіки: не маючи джерел формування місцевих бюджетів, місцеві органи не в змозі реалізувати в повній мірі свої функції [4, с. 19].

Проблема взаємодії управлінських структур на місцях також потребує належного законодавчого регулювання. Співробітництво і взаємодія місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування повинні базуватися на партнерських і рівноправних засадах. Координаційна функція і повноваження місцевих органів виконавчої влади щодо органів місцевого самоврядування штучно породжують зайві протиріччя між ними [5, с. 33].

С. Серьогіна з метою вирішення колізійних ситуацій пропонує в законах України «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про місцеві державні адміністрації» передбачити положення, що всі законодавчі колізії компетенцій між місцевим самоврядуванням та місцевими державними адміністраціями слід тлумачити на користь місцевого самоврядування [6, с. 24].

Розбудова правової держави значною мірою залежить від наявності в державі упорядкованої, чітко працюючої системи органів публічної влади, особливо на місцевому рівні. Чинне законодавство в багатьох випадках ще успадковує стару організацію і зміст керування економікою, а отже, і прив'язану до них систему органів державного управління. Але розвиток та вдосконалення конституційно-правового механізму взаємодії органів державної влади в Україні потребує приведення системи і змісту законодавства у відповідність із новими умовами і принципами [6, с. 22].

Вирішення вище зазначених питань забезпечить належне співіснування двох систем управління – місцевих державних адміністрацій як низової ланки системи державної виконавчої влади та місцевого самоврядування [7, с. 13].

Таким чином, сучасний стан державотворення в Україні вимагає якісного перетворення системи владних відносин як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях. Ще законодавчо невизначені і не розмежовані функції та сфери відання органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування різних рівнів. Законодавчо не врегульованою залишається сфера делегованих повноважень органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування. Система влади на цей час здається громіздкою й неефективною, що є однією з основних причин суттєвої диспропорції соціально-економічного розвитку регіонів України. Недосконалість чинного законодавства з цих питань породжує численні конфлікти між різними рівнями влади як по горизонталі, так і по вертикалі, вносить додаткову напругу у відносини між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування і вимагає невідкладного рішення, що буде предметом подальших досліджень [7, с. 19].

Враховуючи вищезазначене можна дійти висновку, що шляхи вдосконалення механізму взаємодії органів публічної влади є удосконалення чинного законодавства, розмежування та уточнення функцій даних органів та врегулювання сфери делегування повноважень органами державної влади. Якщо систематично проводити роботу над вирішенням цих проблем, то колізій, які виникають на даний момент можна уникнути.

Список використаних джерел

1. Андресюк Б. П. Місцеве самоврядування в сучасній Україні: проблеми і перспективи / Б. П. Андресюк; НАН України, Ін-т нац. відносин і політол. К. : Інформаційно-видавничий центр, 1997. 222 с.
2. Батанов О. В. Територіальна громада – основа місцевого самоврядування в Україні / О. В. Батанов ; заг. ред. В. Ф. Погорілко ; Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України. К. : [б.в.], 2001. 260 с.
3. Гончарук Н. Взаємодія органів державної влади та органів місцевого самоврядування: правові та функціональні аспекти. *Теорія та практика державного управління*. 2011. Вип. 1. С. 321–329.
4. Макаров Г. В. Взаємодія органів державної влади та місцевого самоврядування межах нової системи територіальної організації влади в Україні / Г. В. Макаров, О. М. Держалюк, Ю. Б. Каплан; Національний інститут стратегічних досліджень. К. : [б. в.], 2011. 54 с.
5. Мальцев В. А. Довідковий посібник з курсу «Конституційне (державне) право зарубіжних країн»: Навчальний посібник для студентів-заочників. Воронеж: Видавництво Воронежського державного університету. 328 с.
6. Сушинський О. І. Місцеві державні адміністрації: статус у контексті публічної влади / О. І. Сушинський ; Львівський регіональний ін-т держ.

управління Української Академії держ. управління при Президентові України. Л. : Видавництво ЛРІДУ УАДУ, 2002. 52 с.

7. Живодьор К. Взаємодія місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування в Україні: проблеми та шляхи вирішення. URL: <http://naub.oa.edu.ua/2012/vzaemodiya-mistsevyh-derzhavnyh-administratsijta-orhaniv-mistsevoho-samovryaduvannya-vukrajini-problemy-ta-shlyahy-jih-vyrishennya/>.

В. В. Ковальчук

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ПРЕВЕНТИВНА КОМУНІКАЦІЯ У РОБОТІ ПОЛІЦІЇ ДІАЛОГУ

Зміни в сучасному українському соціумі, його економічній і політичній сферах закономірно впливають на процес формування нових взаємовідносин між державою, її інституціями та громадянським суспільством. Постійна взаємодія влади і суспільства – необхідна умова політичної стабільності та процвітання кожної держави, зокрема й України, оскільки проблеми її розвитку неможливо вирішити без підтримки суспільства; успішними будуть лише спільні зусилля. Це стосується й такого державного інституту, як правоохоронні органи і поліція.

Психологічна підготовка працівників поліції спрямована, перш за все, на підвищення психологічної підготовленості як особливої властивості особистості, яка водночас є й складовою частиною професійної майстерності.

Актуальність проблематики ефективної комунікації типова не лише для Національної поліції України, а й для поліцейських систем різних країн світу, де, як свідчить зарубіжний досвід, значна увага приділяється формуванню професійної майстерності службовців поліції, наявності у них професійних знань, певних соціальних умінь, серед яких найбільш значущими є уміння спілкуватися, вирішувати конфліктні ситуації тощо. Досвід роботи з персоналом поліції в низці цивілізованих країн переконує в наявності ефективних нормативних та психологічних механізмів опрацювання навичок ефективної комунікації, цілком прийнятних в Національній поліції України.

Нормативним законодавчим підґрунтям функціонування поліції та її взаємовідносин зі суспільством став Закон України «Про Національну поліцію» [1]. Створюючи новий орган державної вла-

ди, законодавець особливо зауважив на питання співпраці поліції з населенням. Відтак, згідно з основними принципами діяльності Національної поліції здійснюється на засадах партнерства в співпраці з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями і спрямована на задоволення їхніх потреб. З метою визначення причин та/або умов учинення правопорушень планування службової діяльності органів і підрозділів поліції здійснюється з урахуванням специфіки регіону та проблем територіальних громад [1].

Під час оцінки рівня поліцейського обслуговування ключовим елементом визначається опитування населення, яке стосується задоволеності роботою поліції. Виконання службових завдань працівниками поліції в більшості випадків пов'язане з людським фактором, тобто з потребами, прагненнями, бажаннями, відчуттями, індивідуальними особливостями громадян – усім, що перебуває у сфері взаємовідносин «людина-людина» [2].

Поліція комунікації або поліція діалогу – такі підрозділи активно працюють в Україні з осені 2017 року. Їхнє завдання: «зупинити агресивних громадян не силою, а словом», пояснюють у Національній поліції. Працюють представники поліції комунікації і на масових заходах. Поліція діалогу – це скандинавська модель. Вперше така поліція запрацювала в Данії у 1993 році. Потім була Швеція, коли у Гетеборзі проходив саміт ЄС у 2001 році та відбувались масові заворушення. Поліція діалогу виявилася дуже ефективною.

Завданням є налагодження діалогу із організаторами та учасниками акцій під час масових заходів: акцій протестів, футбольних матчів, маршів, релігійних заходів. Основна мета – налагодження взаємодії та довіри. В тому числі роз'яснення чинного законодавства України: що можна робити, що неможна, а у випадку порушень, які можливі санкції, тобто це роз'яснення громадянам їхніх прав, обов'язків і можливих наслідків.

Перемовини з організаторами акцій, зняття напруження між людьми, роль активного слухача та в деяких випадках навіть досвідченого психолога – все це є складовими служби антиконфліктних груп. Учасникам заходу допомагають висловити свої думки. Попередньо з ними проговорюються ризики, тобто можна пригадати, як проходили попередні подібні події, які були загрози. При обговоренні маршруту, завжди пропонується додаткові варіанти. У випадку, коли є загроза – працівники мають вивести запасним маршрутом цю багатотисячну колону, щоб мінімізувати сутички. Обговорюється дуже широке коло питань: побудова колон, хто лідери цих колон, чи будуть волонтери. Це називається – «модель ризиків та загроз».

Поліція Діалогу не може заборонити, але може рекомендувати і радити.

Орієнтованість нової поліції України на гуманістичне і толерантне ставлення до громадян при вирішенні професійних завдань передбачає залучення новітніх комунікативних технологій в реалізації професійного спілкування, якому притаманний не лише правоохоронний, але й виховний, суспільно-резонансний аспект. Такий підхід здатен сформувати у поліцейських навички ефективної ненасильницької комунікації, що, безумовно, вплине на формування належного рівня довіри населення до поліції та допоможе створити відповідний їй позитивний імідж.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
2. Волошина О.В. Зарубіжний досвід ефективної комунікації в діяльності поліцейських. Юридична психологія. 2018. № 2 (23). С. 123-135. URL: <https://orcid.org/0000-0003-4166-2847>.
3. Сині жилети: як і для кого працює поліція діалогу в Україні? URL: <https://helsinki.org.ua/articles/syni-zhylety-iak-i-dlia-koho-pratsiuie-politsiia-dialohu-v-ukraini/>

**В. В. Козловська,
І. О. Швець**

(Університет державної фіскальної служби України)

ФІНАНСОВІ РОЗСЛІДУВАННЯ: ЕЛЕМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Економічні злочини необхідно розглядати як протиправну дію, яка вчиняється у сфері економіки із зловживанням влади, що посягає на порядок здійснення економічного управління і має на меті одержання економічної вигоди, виходячи з цього фінансове розслідування варто розглядати як засіб виявлення і попередження різноманітних зловживань.

На думку Н. А. Піменова під фінансовими розслідуваннями як процесуальною діяльністю слід розуміти збір, закріплення, всебічний розгляд, вивчення істотних умов, що мають значення для спра-

ви, обставин вчиненого порушення, пов'язаного з посяганням на відносини щодо формування, розподілу, перерозподілу та використання фондів грошових коштів (фінансових ресурсів) суб'єктів економічних відносин [1, с. 27].

Е. А. Кондратьєва вважає, що під фінансовими розслідуваннями як процесуальною діяльністю необхідно розуміти збір, всебічний розгляд, вивчення істотних обставин вчиненого порушення в сфері грошових відносин, що виникають в процесі розподілу і перерозподілу вартості валового суспільного продукту і частини національного багатства в зв'язку з формуванням, розподілом і використанням фондів грошових коштів [2].

Основним завданням фінансового розслідування являється саме виявлення, вивчення та фіксація ознак загроз економічній безпеці, а також безпосередньо встановлення причино-наслідкового зв'язку серед факторів й причинами, що їх зумовили. Так як тільки після того, як за результатами цього розслідування буде встановлено загрози й ризики, їх причини, з'явиться можливість прийняти адекватне управлінське рішення щодо боротьби з економічною злочинністю та забезпечення економічної безпеки [2, с. 47].

На сьогодні фінансові розслідування можуть здійснювати як уповноважені представники органів державної влади, так і приватні організації (зокрема консалтингові та аутсорсингові компанії).

Безпосередніми завданнями державних органів, які займаються фінансовими розслідуваннями, являється: забезпечення економічної безпеки держави; профілактика, виявлення й попередження злочинів та адміністративних правопорушень, учинених в економічній сфері, у тому числі корупційних правопорушень, легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, тощо [3, с. 49].

На даний момент забезпечення національної безпеки у фінансово-економічній сфері не є можливим без належного рівня організації та координації діяльності усіх суб'єктів, які на сьогодні формують систему боротьби з економічними злочинами.

Досвід зарубіжних країн дає розуміти те, що деякі країни розробили операційні моделі, які найбільш ефективним чином використовують систему взаємодії у сфері боротьби з економічними злочинами, які дають змогу правоохоронним органам виконувати роботу з реалізацією взаємних інтересів. Наприклад, спільні слідчі команди дозволяють відомствам, що мають загальні інтереси, здійснювати спільну роботу над фінансовими розслідуваннями. Ці стратегії використовують Австралія, Австрія, Канада, Данія, Фінляндія, Індія,

Японія, Люксембург, Німеччина, Португалія, Південна Африка, Словенія, Туреччина і США [4, с. 23].

Відрядження та спільне розташування персоналу: ефективний спосіб передання знань і навичок при одночасній нагоді для співробітників встановити контакти зі своїми колегами з інших відомств. Ці стратегії використовують Австралія, Бельгія, Канада, Фінляндія, Франція, Ірландія, Італія, Японія, Корея, Нідерланди, Норвегія, Іспанія, Великобританія і США [4, с. 24].

Доречно зазначити, що науково-методичне забезпечення діяльності з організації та проведення фінансових розслідувань за кордоном має достатньо високий рівень розвитку та зорієнтоване на вирішення практичних завдань, про що можливо переконатися при вивченні конкретних документів, записів та інформації.

Зразком є також досвід Італії, де вже більше двох століть діють органи фінансової поліції – Guardia di Finanza (фінансова гвардія), які безпосередньо підпорядковуються Міністерству економіки та фінансів Італії. Крім виконання функцій судової поліції і забезпечення громадської безпеки, спільних з іншими поліцейськими формуваннями, вона володіє особливими повноваженнями податкової поліції, в її компетенцію входить попередження і припинення валютних, фінансових та податкових злочинів [4, с. 26].

Але слід зазначити, створення нової служби фінансових розслідувань в Україні без довіри до влади та державних контрольно-перевірочних установ немає жодної перспективи, яка зможе тільки призвести до додаткового витрачання коштів платників податків. Не потрібним є створення структури фінансових розслідувань без чіткого розуміння самої системи економічної безпеки держави, визначення взаємозв'язків між її елементами й того нового рівня якості, який повинен утворитися у разі функціонування трансформованої системи боротьби з економічними злочинами в Україні.

Отже, можна дійти висновку, що з урахуванням досвіду провідних європейських країн, варто зазначити, що з метою ефективнішої боротьби з економічними правопорушеннями та корупцією, формування надійної системи забезпечення економічної безпеки держави важливим є створення в Україні сталого органу фінансових розслідувань. Що в свою чергу неминуче зіткнеться з низкою ризиків ефективного функціонування на початкових етапів своєї діяльності і без довіри до влади і державних установ не матиме жодних перспектив і призведе лише до додаткового витрачання бюджетних коштів.

Список використаних джерел

1. Піменов Н. А. Фінансові розслідування: основні підходи. *Вісник Фінансової академії*. 2003. № 1 (25). С. 25–32.
2. Клімчак М. Всесвітнє дослідження економічних злочинів та шахрайства. Результати опитування українських організацій. URL: <https://www.pwc.com/ua/uk/survey/2018/pwc-gecs-2018-ukr.pdf>.
3. Чернявський С. С., Користін О. Є., Некрасов В. А. Фінансові розслідування у сфері протидії легалізації злочинних доходів в Україні. Київ. Нац. акад. внутр. справ, 2017. 164 с.
4. Долбнева Д. В. Шляхи трансформації системи боротьби з економічними злочинами в Україні з урахуванням досвіду країн європейського союзу. *Scientific Journal «ScienceRise»* № 2–3 (55–56). 2019. С. 21–28.

А. Є. Колесник

(Національна академія внутрішніх справ)

СЕКРЕТНИЙ ЗАПОВІТ

Одним із визначених цивільним законодавством України видів заповітів, є секретний заповіт. У більшості країн Європи (Німеччини, Іспанії, Італії, Португалії тощо) практика посвідчення такого виду заповіту як «секретний» (таємний або закритий) існує вже довгий час. В Україні посвідчення секретного заповіту стало можливим лише з прийняттям нового Цивільного кодексу, який набрав чинності з 1 січня 2004 року. Головна мета створення інституту секретного заповіту в Цивільному кодексі України полягає в тому, щоб максимально захистити таємницю заповіту [1].

Варто зазначити, що секретний заповіт за процедурою складення, оформлення та нотаріального посвідчення суттєво відрізняється від загальноприйнятих заповітів, які були раніше і які й зараз складаються у переважній більшості [2].

Оскільки статтею 1249 ЦК України прямо не передбачено форму такого заповіту, то вважається що він підпорядковується загальним нормам про форму та зміст заповітів, які передбачені цим кодексом, та на нього поширюються правила щодо форми заповіту (ст. 1247 ЦК України). Посвідчити такий заповіт має право лише нотаріус.

Проаналізуємо більш детально процедуру посвідчення і оголошення секретного заповіту, що має певні особливості і відмінності від загального порядку вчинення нотаріальних дій, пов'язаних

з посвідченням інших видів заповітів. Насамперед, указані особливості такої процедури впливають із природи секретного заповіту, який посвідчується нотаріусом без ознайомлення з його змістом (ч. 1 ст. 1249 ЦК України).

Відповідно до загальних приписів ч. 2 ст. 1234 ЦК України та змісту ст. 1249 ЦК України, вбачається, що секретний заповіт може бути подано нотаріусу особою, що його склала, у заклеєному конверті лише особисто. На конверті має бути підпис заповідача. Якщо підпис на конверті проставлений заповідачем не в присутності нотаріуса, заповідач повинен особисто підтвердити, що підпис на конверті зроблений ним. Нотаріус ставить на конверті, у якому міститься секретний заповіт, посвідчувальний напис, скріплює його печаткою і в присутності заповідача поміщає його в інший конверт та опечатує (ч. 2 ст. 1249 ЦК України).

Секретний заповіт приймається нотаріусом на зберігання без складання опису, але на прохання заповідача може видати відповідне свідоцтво [3, с. 80–81].

Після смерті заповідача, одержавши інформацію про відкриття спадщини, нотаріус призначає день оголошення змісту заповіту. Про день оголошення заповіту він повідомляє членів сім'ї та родичів спадкодавця, якщо їхнє місце проживання йому відоме, або робить про це повідомлення в друкованих засобах масової інформації [4, с. 367].

Якщо заінтересована особа, належним чином повідомлена про день оголошення секретного заповіту, на оголошення не з'явиться, нотаріус оголошує зміст секретного заповіту тим особам, які з'явилися. У разі з'явлення заінтересованої особи після оголошення заповіту нотаріус ознайомлює її з протоколом оголошення секретного заповіту, про що робить відповідну відмітку, яка підписується також цією особою. Про оголошення секретного заповіту складається протокол, в якому записується весь зміст заповіту (ст. 1250 ЦК України). Протокол підписується нотаріусом та свідками [5, с. 442].

Таким чином, метою секретного заповіту є максимальне збереження конфіденційної інформації та таємниці волевиявлення громадянина щодо розпорядження своїм майном на випадок його смерті. Це безумовно позитивний фактор для обрання саме такого виду заповіту. Але, водночас, існує вірогідність того, що зміст секретного заповіту, складеного самостійно громадянином, не обізнаним в законодавстві, може принципово суперечити законодавству, мати розбіжності, суперечливості у трактуванні його змісту, що призведе до можливих ускладнень при реалізації цього заповіту при відкритті спадщини [6].

На наш погляд, секретний заповіт є новим, прогресивним видом заповіту, законодавче закріплення якого обумовлено необхідністю максимального забезпечення волевиявлення спадкодавця щодо таємниці такого заповіту та актуалізується існуванням історично сформованих та детально регламентованих відповідних процедур у законодавстві країн Європейського Союзу. Водночас, існування колізій і прогалин щодо правового регулювання інституту секретного заповіту, яке, в першу чергу, обумовлене відсутністю аналогів в історії вітчизняного цивільного законодавства, а також недосконалістю правової регламентації процедури вчинення нотаріальних дій, пов'язаних зі складанням, посвідченням і оголошенням таких заповітів у ЦК України, може сприяти неоднозначному правозастосуванню зазначених норм.

Список використаних джерел

1. Секретний заповіт. Процедура складання та оголошення. URL: <https://profmeter.com.ua/content/articles/186/1026/>.
2. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. 5-те вид., перероб. і допов. / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. К. : Юрінком Інтер, 2013. Т. II. 1120 с
3. Шишка Р. Б., Сопілко І. М., Козирева В. П. Спадкове право в Україні: навч. посібник / за заг. ред. проф. Р. Б. Шишки. К. : Видавництво Ліра-К, 2016. 216 с.
4. Мазур О. С. Цивільне право України: навч. посібник. К. : Центр навчальної літератури, 2006. 384 с.
5. Цивільне право України: навч. посібник / кол. авторів; за ред. Г. Б. Яновицької, В. О. Кучера. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. 468 с.
6. Особливості посвідчення секретного заповіту. URL: <https://golos.kyivcity.gov.ua/news/11027.html>

С. С. Колковець

(Університет державної фіскальної служби України)

ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В УКРАЇНІ

У травні цього року, Національне агентство з питань запобігання корупції, презентувала результати опитування українців щодо сприйняття українцями основних проблем в державі.

Для населення корупція є другою за значущістю суспільною проблемою після військових дій у Донецькій і Луганській областях. 69% громадян вказали корупцію серед дуже серйозних проблем України [1].

Корупція – це використання особою, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [2]. Таке визначення дає нам законодавець.

Корупція, спотворює суспільні відносини, порушує нормальний порядок речей у суспільстві, починаючи із порушення службового обов'язку і тягне за собою порушення інших суспільних відносин. Вона є одним із основних чинників роздвоєння суспільства [2].

Проблему корупції в країнах і її вплив на суспільство і як явище в цілому, вивчали: Савченко А., Кузнецов В., Грудзур О., Кузнецова Л., Гус О., Койдель О.

Корупція в сучасній Україні дійсно досить поширена на рівнях державної і місцевої влади, що є вкрай небезпечно. Негативна сила корупції проявляється у падінні авторитету країни, органів державної влади, падінні моральних цінностей у суспільстві, у проникненні кримінальної складової у державно-управлінські та суспільні відносини. Корупція підриває економічні основи держави, блокує надходження іноземних інвестицій призводить до «тінізації» економіки.

Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), Державне бюро розслідувань (ДБР), Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП), Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), та інші органи, на які покладена місія боротьби з корупцією. Майже щодня повідомляють про випадки хабаря.

31 січня 2020 року, відповідно Наказу МВС України № 84 було затверджено нову «Антикорупційну програму» на 2020–2022 роки. Метою Антикорупційної програми МВС є:

1) удосконалення системи запобігання і протидії корупції в апараті МВС, територіальних органах, закладах, установах і на підприємствах, що належать до сфери управління МВС;

2) забезпечення координації системи запобігання і протидії корупції в Національній гвардії України, Національній поліції, Державній прикордонній службі України, Державній службі України з надзвичайних ситуацій, Державній міграційній службі України;

3) подальше впровадження механізмів прозорості, добросовісності, зниження корупційних ризиків у системі МВС та підвищення рівня довіри громадян до діяльності правоохоронних органів [3].

Цим Наказом визначено шляхи подолання корупції. Зокрема:

1) забезпечення системного підходу до запобігання і протидії корупції;

2) реалізація антикорупційної політики в кадровому менеджменті, формування негативного ставлення до корупції, навчання та заходи з поширення інформації щодо програм антикорупційного спрямування; 3) здійснення заходів щодо дотримання вимог фінансового контролю, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів [3];

4) запобігання корупції у сфері публічних закупівель, посилення ефективності управління фінансовими та матеріальними ресурсами, розвиток та підтримка системи внутрішнього аудиту[3];

5) співпраця з громадськістю та міжнародними організаціями щодо здійснення антикорупційних заходів [3].

Особисто я, також вважаю що корупція є однією з головних проблем сучасної України. Бо сама не один раз стикалася з цим. Саме тому хочу запропонувати свої методи подолання корупції в нашій країні. Наприклад:

1) розширити перелік корупційних діянь;

2) розглянути питання щодо запровадження положень, які б зобов'язували органи, що ведуть боротьбу з корупцією, проводити перевірки за всіма повідомленнями громадян про факти корупційних діянь;

3) удосконалення процесу надання адміністративних послуг;

4) збільшити кримінальну відповідальність за здійснення корумпованих злочинів.

5) законодавчо встановити етичні регулятори поведінки державних службовців, контролю за їх дотриманням та можливості притягнення до відповідальності за порушення цих правил.

6) визначити порядок повної і своєчасної реєстрації повідомлень про корупційні діяння та пов'язані з ними правопорушення;

7) запровадити порядок та механізм належної оцінки оперативної інформації щодо корупційних діянь, згідно з якими керівники відповідних правоохоронних органів або їхніх підрозділів мають виняткові повноваження та несуть персональну відповідальність за прийняття рішення.

Таким чином серед першочергових обов'язків нашого покоління є зміна способу мислення всіх громадян, також грає важливу роль.

Тільки тоді коли ми з вами свідомо почнемо повідомляти про порушення, і самі припинимо давати хабарі. Ми зможемо подолати цю всеукраїнську проблему. Важливо вже зараз формувати світоглядну позицію молоді через призму моралі, психології, права та економіки.

Список використаних джерел

1. Презентація результатів дослідження «Корупція в Україні 2020: розуміння, сприйняття, поширеність. URL: <https://euaci.eu/ua/news>. (дата звернення 28.09.2020).
2. Гвоздецький В. Д. Оновлення адміністративно-правового механізму запобігання і протидії корупції в Україні підтверджено Революцією Гідності. Міліція України. 2014. № 11–12. С. 20–29.
3. Про запобігання корупції : Закон України від 02.09.2020 № 852-ІХ. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2014. № 49. С. 2056. (дата звернення 28.09.2020).
4. Антикорупційна програма: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 31.01.2020 № 84. URL: <https://mvs.gov.ua/ua>. (дата звернення 28.09.2020).

В. О. Коновальчук

*(Харківський національний університет
внутрішніх справ)*

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ПУБЛІЧНО-СЕРВІСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Сучасні розвинені країни європейського простору йдуть шляхом реалізації ідеї формування так званої сервісної держави, яка передбачає модернізацію всього публічного управління, здійснюваного як державними органами і структурами, так і місцевим самоврядуванням. Наділяючись практичною значущістю, «нова модель адміністрації як служби гарантованого сервісу» чи концепція «активуючої держави» передбачає зміну підходу до управління в публічному секторі, трансформацію засад відносин між публічними органами і громадянами. Основним завданням держави у такому випадку стає служіння людині, а домінуючим напрямом діяльності публічних підприємств та установ – надання якісних послуг громадянам. Сервісно-орієнтований напрям у публічному управлінні, перш за все, передбачає впровадження прийомів і технологій управління, спрямованих на підвищення якості публічних послуг.

В європейському правовому просторі публічно-сервісна концепція передбачає, що основним призначенням держави і основною вимогою до ефективної держави має бути зручність користування послугами, що надає держава своїм громадянам. Адже неефективність державних послуг майже в усьому світі є наслідком неефективності держави як форми організації суспільного життя [1, с. 55].

Одним із пріоритетних напрямів модернізації державно-владного апарату в Україні залишається вдосконалення діяльності МВС України як цивільного органу європейського зразка разом із системою інших центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується цим відомством. Відповідно, враховуючи всі ті фактори, які зумовили невідворотні зміни в ідеології роботи всіх без виключення правоохоронних органів та структур, важливого значення на цей час набуває дослідження сучасного стану публічно-сервісної діяльності МВС України.

На даний час до ключових завдань МВС України віднесено:

1) створення безпечного середовища життєдіяльності людей, забезпечене орієнтованою на потреби населення діяльністю органів системи МВС, їх швидким і компетентним реагуванням на надзвичайні ситуації і події, що загрожують особистій чи публічній безпеці, їх превенцією та активною участю громадян; зміцнення громадської безпеки і правопорядку в державі, завдяки реалізації превентивних програм і підвищенню спроможностей органів системи МВС у протидії злочинності; мінімізування порушення прав людини і основних свобод у діяльності органів системи МВС, забезпечення швидкого доступу людей до дієвих механізмів відновлення порушених прав [2].

У Положенні про МВС України від 28 жовтня 2015 року № 878 до основних завдань названого відомства, серед інших, також зараховано забезпечення формування державної політики у сфері охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку, а також надання поліцейських послуг [3]. Що характерно, у структурі МВС України з 2015 року почав функціонувати Головний сервісний центр МВС [4], а також територіальні сервісні центри МВС як структурні підрозділи територіального органу МВС – регіонального сервісного центру МВС [5].

Яскравим сучасним взірцем забезпечення зручного та доступного надання адміністративних послуг, формування довіри громадянина до правоохоронної системи слугує діяльність системи сервісних центрів МВС України, яка включає Головний сервісний центр,

регіональні сервісні центри областей, Автономної Республіки Крим та міст Києва і Севастополя, а також територіальні сервісні центри МВС, які на правах відділів входять до складу відповідних регіональних сервісних центрів.

Серед основних функцій та послуг сервісних центрів МВС – видача та обмін посвідчень водія, реєстрація та перереєстрація транспортних засобів, видача та зберігання номерних знаків, а також оформлення дозволу на перевезення небезпечних вантажів. На базі сервісного центру можна скласти іспит для отримання права керування транспортними засобами.

Таким чином, публічно-сервісну діяльність МВС України можна розглядати, як: а) окрему функцію сервісної держави, зміст якої полягає у зміні ідеології, форм та методів в роботі правоохоронних органів; б) як одну із зовнішньо-орієнтованих функцій діяльності спеціально створеної державної інституції поряд із такими функціями, як: регулятивної, контрольно-наглядової та правоохоронної; в) основу для реалізації уповноваженим суб'єктом завдань та функцій держави щодо забезпечення прав і свобод людини, а також захист інтересів суспільства і держави, підтримання публічного порядку та безпеки, протидії злочинності; г) якісне та доступне надання конкретним приватним особам адміністративних послуг у вигляді дозвільно-ліцензійних, реєстраційних та інших подібних дій у правоохоронній сфері.

Список використаних джерел

1. Коршун Т. С. Переосмислення функцій держави в умовах сучасної європейської цивілізації. *Філософія. Культура. Життя*. 2015. Вип. 42. С. 47–59.
2. Офіційний сайт Міністерства внутрішніх справ України. URL: mvs.gov.ua/ua/pages/4584_goals.htm/.
3. Положення про Міністерство внутрішніх справ України: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 878. (у редакції наказу Міністерства внутрішніх справ України від 26 листопада 2018 року № 955). URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/248608057>.
4. Положення про Головний сервісний центр МВС: наказ МВС України від 07.11.2015 № 1393 (у редакції наказу Міністерства внутрішніх справ України від 26 листопада 2018 року № 955). URL: <http://hsc.gov.ua/wp-content/uploads/2019/02/Polozhennya-GSTS.pdf>.
5. Положення про територіальний сервісний центр МВС: наказ МВС України від 29 грудня 2015 року № 1646. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0156-16>.

ЖІНКИ ТА ВИБОРЧЕ ПРАВО: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД КРАЇН ЄВРОПИ

Проблема дотримання гендерної рівності є багатоаспектною. Тривалий час однією з її складових була боротьба за надання виборчого права жінкам нарівні з чоловіками. На сьогодні, у абсолютній більшості європейських країн жінки мають однакові з чоловіками виборчі права, але цьому передувало кілька століть напруженої боротьби, дослідження основних етапів якої, є актуальним науковим завданням, яке може зацікавити не лише юристів, але й істориків, філософів, політологів, психологів та інших науковців, які займаються вивченням проблем пов'язаних з гендерною рівністю. Отже, враховуючи історико-правовий досвід європейських країн, спробуємо відстежити деякі закономірності та особливості набуття жінками своїх прав.

Витоки боротьби жінок за право волевиявлення можна знайти ще у XVIII ст. Слід зауважити, що на той час у суспільстві домінували патріархальні відносини, які й визначали соціальні функції чоловіків та жінок, а відповідно до них, їх права та обов'язки. Так, право голосу напряму залежало від рівня прибутків, а, враховуючи той факт, що жінки, у матеріальному плані, не були самостійними, перебуваючи у повній залежності від батька або чоловіка, не дивно, що вони були позбавлені виборчого права.

Вперше на законодавчому рівні право на волевиявлення жінок було зафіксовано у Швеції під час така званої «Ери свободи», яка настала у 1718 р., після смерті добре відомого в Україні короля Карла XII. Тоді жінки, які самостійно могли сплачувати податки, отримали право обирати членів парламенту. Втім, після приходу до влади у 1772 р. короля Густава III, який був прибічником консервативних поглядів, повноваження монарха були суттєво розширені, конституція змінена і з неї зникли положення про можливість жінок брати участь у виборах [2, с. 9].

Звертаючись до історичного досвіду Великої Британії, не можна оминати увагою події 1822 р. Саме тоді набув чинності «Закон про внесення поправок до народного представництва в Англії та Уельсі». В даному акті, крім майнового цензу, вперше було чітко прописано обмеження, які передбачали дискримінацію за статевою ознакою.

Зокрема, у законі наголошувалося, що право голосу можуть мати виключно особи чоловічої статі. Таке явне виключення жіноцтва з політичного життя країни не могло не викликати обурення з боку його найбільш активних представниць, що робило появу вимог стосовно отримання жінками виборчого права лише справою часу.

Так, невдовзі після появи згаданого законодавчого акту заможна англійка зі Стенмору, графство Йорк на ім'я Мері Сміт висловила протест, спрямувавши до парламенту петицію, у якій наголошувала, що: «...вона є платником податків і тому не розуміє, чому їй не було надане право участі у виборі Представника; вона також стверджує, що жінки підлягають рівному з чоловіками покаранню за порушення законодавства, у тому числі, і смертній карі, а, отже, жінки повинні мати право участі у творенні законодавства... Вона не бачить підстав для виключення жінок зі сфери соціальних справ, враховуючи той факт, що для них відкрито перспективу престолонаслідування... Кожна незаміжня жінка, яка проходить необхідний майновий ценз, повинна мати право обирати членів парламенту...» [1, с. 95]. Петицію М. Сміт не задовільнили, проте, це стало важливим поштовхом до зародження ідей правової боротьби за досягнення гендерної рівності, оскільки, до того часу жінки не намагалися відстоювати своє право вибору з використанням юридичних засобів.

Цікаво, що першими право обирати і бути обраними отримали жінки Фінляндії, яка на той момент перебувала у складі Російської імперії. Це сталося у 1906 р., а вже наступного року, під час виборів до парламенту Фінляндського князівства, депутатські мандати отримали 19 жінок (з 200 місць) [3, с. 144]. Отже, саме Фінляндію можна вважати першою європейською країною, де право жінок на волевиявлення було на практиці застосовано у повному обсязі. Втім, законодавче закріплення права жінок на участь у виборах до місцевих органів влади відбулося вже у 1917 р., коли Фінляндія стала незалежною країною.

Слідом за Фінляндією виборчі права жінок були закріплені у законодавстві таких країн як Норвегія (1913 р.), Данія (1915 р.), Росія (1917 р. – Тимчасовим урядом), Німеччина та Польща (1918 р.), Нідерланди та УНР (1919 р.), Велика Британія (1926 р.), Франція (1944 р.) [2, с. 10].

Отже, проведений аналіз, дозволяє зробити висновок, що до початку ХХ ст. виборчі права жінок мали суто формальний характер, до того ж, існувала ціла низка додаткових обмежень, зокрема: майновий ценз, становище у родині тощо. Лише протягом перших десятиліть минулого століття активність жінок на ниві боротьби за

отримання виборчого права почала приносити практичні результати. Як наслідок, воно отримало юридичне закріплення у законодавстві переважної більшості європейських країн, проте ситуація з виборчим правом для жінок на інших континентах, особливо у ряді арабських країн, залишалася невтішною навіть на початку XXI ст.

Список використаних джерел

1. Залеток Н. Проблема надання виборчого права британським жінкам у ході парламентських реформ (1832–1834). *Український історичний збірник*. 2013. Вип. 16. С. 94–101.
2. Гожа Б. Виборчі права жінок: становлення та історичний розвиток. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/B8_p010-012.pdf.
3. Гришко В., Лівчук С. Історичні передумови формування гендерної нерівності у суспільстві. *Підприємство, господарство і право: науково-практичний юридичний журнал*. 2019. № 2. С. 141–145.

**Р. С. Костенко,
А. О. Буц**

(Університет державної фіскальної служби України)

МЕДІАЦІЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Протягом останніх років досить уваги приділяється розвитку альтернативних способів врегулювання конфліктів. До таких, зокрема, належить і медіація. Для прикладу, якщо порівняти процедуру застосування нормативне закріплення інституту медіації в провідних країнах Європейського Союзу та США то можна з упевненістю запевнити, що медіація в нашій державі перебуває на початковій стадії свого становлення. Саме це зумовлює необхідність формування правових норм, спрямованих на визначення правового статусу, прав та обов'язків медіатора, закріплення поведінки останнього під час здійснення процедури примирення, а також регулювання процедури проведення медіації. Оскільки, в загальному, необхідність запровадження інституту медіації в українську систему права не викликає сумнівів, то в свою чергу щодо питання реформування кримінальної політики ведуться гострі дискусії.

Окремі питання застосування медіації та питання удосконалення кримінального процесуального законодавства, ролі медіації в кримінальному процесі, а також закріплення процесуального статусу медіатора досліджували багато вчених: Ю.В. Баулін, І. А. Войтюк, Х. Д. Алікперов, В. І. Галаган, В. Г. Гончаренко, В. Т. Нор, М. В. Руденко, В. Я. Тацій, та зарубіжні: Д. Фолджер, М. Філлі та багато інших.

Поняття «медіація» не є новим для українського законодавства, однак на сьогодні, перед законодавцем існує ряд суттєвих невирішених питань процесуального та організаційного характеру застосування процедури медіації в кримінальному процесуальному праві України. Застосування досвіду провідних зарубіжних країн, в яких процедура медіації діє впродовж значного часу, займає важливе теоретичне та практичне значення для нашої держави. Загальновідомим є той факт, що інститут медіації є позасудовим способом врегулювання кримінально-правових спорів. В його основу покладено посередництво у примиренні сторін. Цілком зрозуміло, що не всі положення, які досить ефективно працюють на практиці, а саме застосування інституту медіації в зарубіжних країнах, можуть в повній мірі розкритися та використовуватися в Україні. Оскільки, в ефективності і результаті застосування даного поняття вагому роль відіграє економічне, політичне, соціально-культурне становище держави. Суттєвими ознаками інституту медіації є те, що, по-перше, медіація є способом врегулювання спорів; по-друге, у ній бере участь третя незалежна сторона; по-третє, необхідна добровільна згода сторін; по-четверте, суть медіації зводиться до пошуку компромісного рішення.

Медіація активно застосовується в багатьох зарубіжних країнах для вирішення кримінально-правових конфліктів. Як показує практика, карально-репресивний підхід щодо протидії вчиненню злочинів не є достатньо ефективним, тому необхідно впроваджувати механізми альтернативних процедур врегулювання конфліктів. І якщо спершу медіація в зарубіжних країнах розглядалася як спосіб вирішення кримінально-правових конфліктів на основі експериментальних програм, то впродовж останніх років виявляється тенденція до інституалізації і нормативного закріплення медіації в кримінальному процесі [1, с. 18].

Актуальним й на сьогодні залишаються пропозиції науковців ухвалити закон «Про медіацію», увести до кола суб'єктів кримінальної процесуальної діяльності медіатора, визначити його права та обов'язки, розробити організаційні та матеріально-технічні заходи щодо забезпечення діяльності медіаторів [2, с. 140].

Головною проблемою законодавчого оформлення медіації в Україні є інформаційний вакуум, який існує навколо даного способу альтернативного вирішення конфліктів. Оскільки навіть попри наявність великої кількості публікацій на сьогоднішній день, більшість з джерел, які стосуються даної проблематики мають загальний інформативний характер без необхідної конкретики, через це юридична громадськість має не досить чітке уявлення про зміст та сутність медіації, її процедуру та інструментарій, а найголовніше – про методику застосування медіативних технологій на практиці.

Якщо брати до уваги нормативно-правову базу, яка виступає основою впровадження інституту медіації в Україні, то на сьогодні на розгляді ВР України перебуває проект Закону України «Про медіацію» № 3504 від 19.05.2020 року.

Розглядаючи поняття медіації крізь призму зарубіжного досвіду, звернемося до досвіду США та Великої Британії, які одні із перших впровадили в своє законодавство даний інститут.

Так, однією з перших країн, де була запроваджена медіація, стали США. Саме тут ще на початку 70-х років ХХ століття з'явилися програми примирення винного і потерпілого, що є однією з найбільш розповсюджених форм відновного правосуддя. На даний момент в США діють сотні програм медіації під різними назвами. Варто зазначити, що у перші роки на медіацію в США спрямовували матеріали по злочинах невеликої тяжкості, вчинені неповнолітніми злочинцями, однак останнім часом все сильніше виявляє себе інша тенденція: на медіацію направляють матеріали про більш тяжкі злочини, при цьому вищевказані норми поширюються як на неповнолітніх, так і на дорослих злочинців [3].

Стосовно Великої Британії, то англійська модель правосуддя ґрунтується на наявності вибору лише серед двох традиційних варіантів реакції держави на вчинений злочин, беручи до уваги його небезпечність щодо суспільства. Перший варіант базується на офіційному переслідуванні особи згідно кримінального закону, наслідок з якого – покарання, як юридичний наслідок вчинення злочину. Другий варіант – відмова від кримінального переслідування особи, тобто відсутність реакції з боку держави.

Це перша країна в Європі, яка почала застосовувати програми відновного правосуддя, у тому числі й медіацію [4, с.107]. Її концепція була запозичена в кінці 70-х – початку 80-х років, коли була отримана інформація про медіаційні проекти в США, Канаді, Австралії. Приблизно в цей період норвезький кримінолог Н. Крісті опублікував програмну статтю, яка відіграла важливу роль в становленні та розповсюдженні процедури медіації.

Спираючись на досвід зарубіжних країн, саме із впровадження медіації в кримінальний процес, можна зробити деякі висновки про її переваги в Україні. Насамперед, медіація сприятиме гуманізації правової системи, а також прискорить процес вирішення кримінальних проваджень, що також є не менш важливим. Також це допоможе зняти соціальну напругу, яка виникає між потерпілим і підозрюваним (обвинуваченим), підвищить рівень довіри та статус до судових органів влади; сприятиме забезпеченню прав та законних інтересів потерпілого та правопорушника, оскільки у потерпілого буде можливість отримати реальну компенсацію завданої йому шкоди.

Що ж стосується правового закріплення, то у Законі «Про медіацію» необхідно чітко визначити сферу застосування медіації. Адже застосування медіації в кримінальних провадженнях щодо всіх категорій злочинів не узгоджується із загальними завданнями відповідного законодавства, зокрема із завданням запобігання злочинам шляхом покарання за їх вчинення, і може призвести до звільнення осіб, які скоїли злочини, від кримінальної відповідальності в обхід установленого Кримінальним кодексом України порядку, внаслідок чого буде порушено права громадян України [5].

Також на законодавчому рівні слід чітко окреслити межі і встановити вимоги до осіб, які можуть виступати медіаторами в Україні; закріпити підстави, стосовно яких особи не матимуть права займати посаду медіатора в нашій державі. Стосовно освітніх вимог, яким повинен відповідати медіатор – науковці не можуть прийти до спільної думки, а лише висувають свої можливі вимоги.

На підставі викладеного, можна зробити висновки, що медіація у зарубіжному кримінальному процесі зарекомендувала себе за роки застосування як позитивний альтернативний засіб вирішення кримінально-правових спорів. Без сумнівів можна сказати, що українське законодавство також містить передумови для впровадження такого поняття як «медіація» у кримінально-процесуальне законодавство, це, зокрема, інститут примирення сторін. Але, на жаль, на законодавчому рівні даний процес введення медіації ще потребує належного підґрунтя. Для прикладу, все ще постає питання ухвалення ЗУ «Про медіацію», а також Кодексу етики медіатора, яке потребує найшвидшого вирішення.

Список використаних джерел

1. Арутюнян А. А. Медіація в уголовном процессе : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук. Москва, 2012. 24 с.
2. Туманянц А. Р. Запровадження інституту медіації в кримінальне судочинство України. *Проблеми законності*. 2009. Вип. 101. С. 139–146.

3. Василенко А. С. Медиация в уголовном процессе США. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/mediatsiya-vugolovnom-protsesse-ssha>.

3. Землянська В. В. Запровадження медіації у кримінальне судочинство України. *Прокуратура. Людина. Держава*. 2004. № 6. С. 107–111.

4. Висновок Верховного Суду України на проект Закону України «Про медіацію» № 2480 від 27 березня 2015 року. URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(print\)/04474D047AB37BA5C2257E3D002636E3](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(print)/04474D047AB37BA5C2257E3D002636E3).

С. В. Котенко

(Національна академія внутрішніх справ)

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БУКМЕКЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ ТА ЗНАЧЕННЯ ДОГОВОРУ ПАРІ ДЛЯ ЇЇ ЗДІЙСНЕННЯ

Тема азартної діяльності в Україні завжди була актуальною, з моменту проголошення незалежності і по сьогоднішній день, а у зв'язку з останніми подіями, а саме набранням чинності закону України «Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор» це питання потребує детальніших досліджень.

Лотереї, гральні автомати, букмекерські пункту та інші види азартної діяльності посіли значне місце в повсякденній діяльності громадян. Держава дозволяла азартну діяльність, потім боролася з нею, це в свою чергу дало поштовх до розвитку «тіньового бізнесу», але з прийняттям вищезгаданого закону ця діяльність повинна бути врегульована і легалізована.

Ми можемо спостерігати кардинальну спробу органів державної влади розробити відповідну модель організації діяльності грального бізнесу в Україні, тому що за умов жорсткого регулювання простіше контролювати, ніж потім боротися з нелегальними її проявами [3, с. 384].

Найбільш популярним видом азартної діяльності в останні роки є букмекерська діяльність, а інструментом для її здійснення є договір парі.

Букмекерська діяльність відноситься до ігорного бізнесу, а тому для неї необхідно законодавче регулювання, якого в Україні, до прийняття ЗУ «Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор» (далі – Закону)

не було, внаслідок цього вона стала «тіньовим бізнесом», а це в свою чергу позбавляло учасників цієї діяльності можливості захисту своїх прав у випадку їх порушення. Ця діяльність спостерігалася у мережі Інтернет, а також під видом державних або «миттєвих лотерей» і ми це самі могли неодноразово спостерігати.

Варто відзначити, що існували розбіжності щодо визначеного поняття «букмекерської контори», однак варто акцентувати увагу на думці М.Брагінського, який відзначив що, «діяльність тоталізаторів здійснюється у двох формах: одна з них – безпосередньо тоталізатор, який являє собою ігровий заклад, у якому укладаються взаємні парі між всіма учасниками на результат події, який заздалегідь не визначений, а інша – букмекерська контора, тобто також ігровий заклад, у якому укладається парі між всіма учасниками з однієї сторони й ігровим закладом – з іншої, на результат подій, результат яких також в цьому випадку заздалегідь не визначений. Отже, розходження між тоталізатором і букмекерською конторою залежить насамперед від функцій, які здійснює організатор при проведенні взаємного парі»

Офіційне закріплення поняття «букмекерського пункту» (контори) відбулося в Законі, а саме в п.5,ч.1, ст.1 вказується, що «букмекерський пункт – окреме приміщення або частина приміщення, розташоване за однією адресою, в якому приймаються ставки та/або виплачуються виграші у парі (букмекерське парі та парі тоталізатора)», крім цього п.4, ч.1, ст. 1 Закону закріплює визначення «букмекерське парі» – парі, укладене між гравцем (гравцями) та організатором букмекерської діяльності, тобто договором визнається угода двох або декількох осіб про встановлення, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків. В цій ситуації особами виступають букмекерський пункт (букмекер) і учасник парі в букмекерському пункту (клієнт пункту) [2].

Відповідно до ст. 11 ЦК України, договір – є підставою виникнення цивільних прав та обов'язків, а тому виконує особливе завдання, яке полягає у регулюванні суспільних відносин у межах закону та визначенні меж поведінки його учасників [1].

Можна стверджувати, що за своєю юридичною природою договір парі є ризиковим правочином, визначальним чи єдиним мотивом якого є досягнення цілі шляхом ризику, а його кінцевий результат залежить від невідомої випадкової події.

Основа парі – це ризик, який беруть на себе сторони, які укладають між собою договір. Оскільки договори, які пов'язані з ризиком є алеаторними, у них є певна специфіка, а саме: відповідно від

настання або ненастання обставини, що була передбачена – виграє одна сторона і відповідно інша сторона – програє.

Тому можна відзначити, що договір парі в букмекерському пункті – це договір про виграш, який є алеаторним (заснований на ризику) й укладений між клієнтом і букмекерським пунктом, в якому результат виграшу залежить від події, про яку нічого не відомо (наступить вона чи ні) і по якому програвши сторона повинна виконати взятє на себе зобов'язання, а саме сплатити грошову суму, розмір якого визначається на підставі правил прийому ставок, лінії, коефіцієнтів, результату події й інших норм і обставин, що враховуються букмекерським пунктом.

Парі укладається у формі прийому ставок від клієнтів на умовах, які встановлюються букмекерським пунктом, тільки на події, де виключена можливість впливу сторін, оскільки відповідно до Закону «Організаторам букмекерської діяльності забороняється: приймати ставки (проводити парі) на віртуальні події та/або віртуальні ігри та приймати ставки (проводити парі) на події, результат яких визначається за допомогою генератора випадкових чисел чи іншого обладнання, програмне забезпечення якого може створювати послідовність не пов'язаних між собою чисел».

За договором парі в букмекерській конторі одна сторона – букмекер пропонує ряд подій, які відбудуться в майбутньому, на результат яких дозволено зробити прогноз, виходячи з коефіцієнтів лінії ставок, пропонованих букмекером, а інша – сперечальник, робить ставку, погоджуючись із коефіцієнтами на зазначені події й передаючи певну суму коштів конторі.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 16.08.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/conv#n42>.
2. Закон України «Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор» від 14.07.2020 № 768-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/768-20/conv#n661>
3. Дюба Г. М. Соціально-економічні та правові передумови формування і розвитку ринку азартних ігор в Україні. *Держава і право*. 2010. № 48. С. 383–389.

ЛІС ЯК ОБ'ЄКТ ВИКОРИСТАННЯ ТА ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ

З усіх рослинних ресурсів планети найважливіше значення у житті природи та людини мають ліси. Вони найбільше потерпіли від господарської діяльності і стали найпершим об'єктом охорони [1, с. 288].

У світі існує понад 200 визначень поняття «ліс», які містяться у нормативно-правових актах різних країн. Таке різноманіття підходів до визначення лісу свідчить, що єдиних критеріїв у цьому питанні немає. Очевидно, що в тому чи іншому випадку визначення лісу формувалися відповідно до поглядів на проблему використання й охорони лісів, що склалися у певній місцевості (країні) і пристосовувалися для потреб практики у даній сфері [2, с. 6].

Ліс – це тип природних комплексів, у якому поєднуються переважно деревна та чагарникова рослинність з відповідними ґрунтами, трав'яною рослинністю, тваринним світом, мікроорганізмами та іншими природними компонентами, що взаємопов'язані у своєму розвитку, впливають один на одного і на навколишнє природне середовище [3, ст. 1].

Законодавством закріплено дві форми права лісокористування: постійне та тимчасове.

У постійне користування ліси на землях державної власності для ведення лісового господарства без встановлення строку надаються спеціалізованим державним лісогосподарським підприємствам, іншим державним підприємствам, установам та організаціям, у яких створено спеціалізовані лісогосподарські підрозділи [3, ст. 16, ст. 17].

У постійне користування ліси на землях комунальної власності для ведення лісового господарства без встановлення строку надаються спеціалізованим комунальним лісогосподарським підприємствам, іншим комунальним підприємствам, установам та організаціям, у яких створені спеціалізовані лісогосподарські підрозділи.

Ліси надаються в постійне користування на підставі рішення органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування, прийнятого в межах їх повноважень за погодженням з органами виконавчої влади з питань лісового господарства та з питань охо-

рони навколишнього природного середовища Автономної Республіки Крим, територіальними органами центральних органів виконавчої влади з питань лісового господарства та з питань охорони навколишнього природного середовища [1, с. 292-293].

Об'єктом тимчасового користування можуть бути всі ліси, що перебувають у державній, комунальній або приватній власності [3, ст. 18].

Тимчасове користування лісами може бути: довгостроковим – терміном від одного до п'ятдесяти років і короткостроковим – терміном до одного року. Довгострокове тимчасове користування лісами – засноване на договорі строкове платне використання лісових ділянок, які виділяються для потреб мисливського господарства, культурно-оздоровчих, рекреаційних, спортивних, туристичних і освітньо-виховних цілей, проведення науково-дослідних робіт.

Короткострокове тимчасове користування лісами для заготівлі другорядних лісових матеріалів, побічних лісових користувань та інших потреб, передбачених Лісовим кодексом України, здійснюється без вилучення земельних ділянок у власника лісів, постійного лісокористувача на підставі спеціального дозволу, що видається власником лісів, постійним лісокористувачем підприємствам, установам, організаціям, громадянам України, іноземцям та особам без громадянства, іноземним юридичним особам [1, с. 293-294].

Для забезпечення підвищення продуктивності лісів, поліпшення їх корисних властивостей, задоволення потреб суспільства в лісових ресурсах велике значення має охорона та захист лісів [4, с. 262].

Організація охорони і захисту лісів передбачає здійснення комплексу заходів, спрямованих на їх збереження від пожеж, незаконних рубок, пошкодження, ослаблення та іншого шкідливого впливу, захист від шкідників і хвороб [3, ст. 86].

Власники лісів і постійні лісокористувачі зобов'язані розробляти та проводити в установленій строк комплекс протипожежних та інших заходів, спрямованих на збереження, охорону та захист лісів. Перелік протипожежних та інших заходів, вимоги щодо складання планів цих заходів визначаються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері лісового господарства, органами місцевого самоврядування відповідно до їх повноважень. Захист лісів від шкідників і хвороб забезпечується шляхом систематичного спостереження за станом лісів, своєчасного виявлення осередків шкідників і хвороб лісу, здійснення профілактики виникнення таких осередків, їх локалізації і ліквідації [4, с. 264].

Охорона і захист лісів може здійснюватись із застосуванням авіації. Зона авіаційної охорони і захисту лісів визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері лісового господарства з урахуванням заходів власників лісів і постійних лісокористувачів. Забезпечення охорони і захисту лісів покладається на центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового господарства, та органи місцевого самоврядування, власників лісів і постійних лісокористувачів.

Список використаних джерел

1. Рябець К. А. Екологічне право України: Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2009. 438 с.
2. Шершун С.М. Еколого-правове регулювання лісокористування в Україні: Автореф. дис...к.ю.н.: 12.00.06. К., 2005. С. 6.
3. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 р. в ред. Закону від 8 лютого 2006 р. № 3404-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 7. Ст. 89. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3404-15>.
4. Гетьман А. П. Екологічне право. підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. Х.: Право, 2013. 432 с.

А. В. Кулик

*(Черкаський інститут пожежної безпеки
імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України)*

КОНЦЕПТ СУСПІЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: СУЧАСНИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС

Суспільна безпека – одна з найважливіших умов існування та розвитку громадянського суспільства як сукупності відносин між людьми, що складаються у процесі їх спільної діяльності, не позбавлених проявів різноманітних і гострих суперечностей, які зачіпають більшість сфер суспільного життя.

Безпека суспільства (societal security – «соціальний», «суспільний», «соціологічний») – це загальний термін визначення зусиль, спрямованих на подолання сучасних загроз безпеці суспільства; поняття «безпека суспільства» сформулювалося в результаті усвідомлення феноменів ідентичності (передусім етнічно-культурної і релігійної ідентичності) та згуртованості суспільства як джерел нестабільності. Отже, «безпека суспільства стосується загалом збереження та підтвердження ідентичності суспільства та згуртованості його

членів, зважаючи на описові елементи суспільства, яке аналізується». До загроз суспільству (соціетальних загроз) належить «культурна чистка» та «етнічна чистка» [2, с. 4–8].

Науковці розробили схему загроз ідентичності та згуртованості суспільства:

Ідентичність: Права меншин. Екстремізм або націоналізм. Культурна ідентичність. Релігійна ідентичність. Історичне минуле. Мова.

Згуртованість: Демографічні зміни. Сепаратизм. Регіоналізм. Анархія. Бідність. Міграція. Сім'я.

Серед принципів, на яких ґрунтується політика національної безпеки, що спрямована на захист життєво важливих національних інтересів (відповідно до Стратегії національної безпеки України) – залучення громадянського суспільства до процесу вироблення та реалізації політики національної безпеки. Головним суб'єктом забезпечення суспільної безпеки, національної безпеки загалом є держава. Посилює суспільно значущі безпекові функції держави перехідний, кризовий стан українського суспільства як «суспільства ризику» з притаманними йому ризиками, що загрожують суспільному добробуту.

Слово «добробут» є ключовим у визначенні на Заході змісту поняття «public security» (у перекладі з англ. – «суспільна безпека», «державна безпека», «публічна безпека»; на побутовому рівні означає підтримку порядку), під яким розуміють здійснення захисту інститутів громадянського суспільства, що передбачає протидію загрозам добробуту громадян, суспільству загалом. Серед них: організована злочинність, екстремізм і тероризм, загрози економічного походження тощо.

Держава, безумовно, є головним суб'єктом гарантування безпечного суспільного розвитку через здійснення цілеспрямованої політики, направленої на забезпечення стабільності та динамічного розвитку усього суспільства. Отже, діалектика категорії безпеки відображає взаємозв'язок і взаємозалежність між двома визначальними функціями суспільного буття – розвитком і безпекою.

Варто підкреслити, що суспільна безпека органічно пов'язана з особистою безпекою громадян, яка становить комплекс суспільних інтересів, спрямованих на захист конституційних прав і свобод людини і громадянина. При цьому головний суспільний інтерес полягає у дотриманні безпеки кожної особистості, забезпеченні добробуту, стабільності інститутів, що гарантують демократію, безпеку та стійкий розвиток суспільства, що, своєю чергою, уможливило

підвищення керованості суспільними процесами та їхнє цілеспрямоване регулювання.

Складність з'ясування змісту концепту суспільної безпеки обумовлена двома основними причинами: 1) різними дослідницькими підходами до оперування терміном «національна безпека» під час розроблення та здійснення політики держави у різних сферах життєдіяльності суспільства, а також до ідентифікації усіх наявних підсистем (елементів, складових) системи національної безпеки як соціальної системи; 2) відсутністю чіткого визначення наукою поняття «соціум» та його співвідношення з суспільством, що спричиняє ототожнення соціальної безпеки (безпеки соціуму, тобто суспільства, яке розглядається з позицій загальних форм людської взаємодії) з суспільною безпекою (безпекою суспільства, тобто безпекою соціальної системи або ж певної соціальної моделі громадського життя).

Результати порівняльного аналізу різних концептуальних підходів до з'ясування змісту концепту суспільної безпеки дають також змогу відзначити її двоїсту природу, наявність умовно-соціальної (захист природних прав і свобод людини і громадянина, передусім права на життя і добробут), умовно-політичної (забезпечення демократії і народного суверенітету, протидія політиці насилля над суспільством з боку політичної влади та її узурпації) та, можливо, інших складових (елементів), обумовлених впливом реальних та потенційних загроз національній безпеці внутрішньо- та зовнішньополітичного, економічного, соціального, гуманітарного, екологічного та іншого характеру і походження. Здоровий глузд підказує, що найефективнішим шляхом забезпечення безпеки людини і громадянина, суспільства і держави є своєчасне виявлення й усунення небезпек і перешкод об'єктивно детермінованого суспільного розвитку та недопущення їхнього переростання в реальні загрози безпеці суспільства, національній безпеці загалом.

Список використаних джерел

1. Новицький Г. В. Теоретико-правові основи забезпечення національної безпеки України: монографія. К.: Інтертехнологія, 2008. 357 с.
2. Общая теория национальной безопасности: Учебник / под общ. ред. А. А. Прохожева. М.: Изд-во РАГС, 2005. 294 с.
3. Шипілова Л. М. Порівняльний аналіз ключових понять і категорій основ національної безпеки України: Автореф. дис... канд. політ. наук: 21.01.01 / РНБОУ, Ін-т проблем національної безпеки. К., 2007. 24 с.
4. Ліпкан В. А. Національна безпека України: нормативно-правові аспекти забезпечення. К.: «Тест», 2003. 275 с.

ЩОДО ПИТАННЯ КОДИФІКАЦІЇ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Питання кодифікація фізкультурно-спортивного законодавства в останні роки постійно підіймається в наукових колах. Це зумовлюється тим, що воно характеризується дуже широким колом суспільних відносин, які формуються і розвиваються в сфері фізичної культури та спорту [1, с. 210]. Тому, цілком закономірно, що є необхідність в удосконаленні законодавства у галузі фізичної культури та спорту.

Перш за все, необхідно відмітити, що фізкультурно-спортивне законодавство визначається як міжгалузевий нормативно-правовий комплекс норм права, що спрямовані на регулювання відповідного кола суспільних відносин, що виникають та розвиваються в процесі організації і здійснення фізкультурно-спортивної діяльності, а також стосовно реалізації в даній галузі політики органами державного управління України [2, с. 10]. Тобто, це надзвичайно велика та комплексна за обсягом частина законодавства, що включає відповідно положення адміністративного, конституційного, цивільного, господарського, трудового, податкового, міжнародного права, які стосуються управління в сфері фізичної культури і спорту [3, с. 132].

Слід відмітити, що відносини в сфері фізкультури та спорту є широкими та мають чітко визначену комплексну спрямованість, а саме: фізична культура і спорт в цілому; державне управління фізичною культурою та спортом; професійний, студентський, дитячо-юнацький спорт; функціонування громадських фізкультурно-спортивних об'єднань; правовий статус учасників фізкультурно-спортивних відносин; організація і проведення спортивних змагань; відповідальність за порушення законодавства у галузі фізичної культури і спорту; трудові, соціальні та податкові відносини тощо [4, с. 560].

Отже, правове регулювання відносин управління в сфері фізичної культури та спорту формується, попри свою відносну самостійність фрагментарно та здійснюється як спеціальними законодавчими актами у сфері фізичної культури і спорту (Закон України «Про фізичну культуру і спорт»), так й іншими законами за допомогою норм низки галузей права (ЦК України, ПК України, Закон України «Про громадські об'єднання» тощо).

Враховуючи такий широкий спектр відносин в досліджуваній галузі абсолютно логічним вбачається доцільність у розробці єдиного кодифікованого акта, який би об'єднав норми права в сфері фізичної культури та спорту. Тому, вже пропонується прийняти Спортивний кодекс або Фізкультурно-спортивний кодекс, в якому уніфікувати всі відносини, які складаються в сфері спортивного права та врегулювати їх в єдиному кодифікованому нормативному акті. Дана пропозиція дійсно актуальна і підтверджується позитивним досвідом зарубіжних країн. Зокрема, нині у Франції дуже успішно діє Спортивний кодекс та за час його дії не було прийнято жодних нових правил в даній галузі, а тільки об'єднувались вже існуючі нормативні акти в цій сфері, а нормативні акти, які не були включені до Спортивного кодексу Франції, втратили чинність [5, с. 583].

Проте, існує й інша позиція, згідно з якою прийняття Спортивного кодексу України є недоречним, оскільки вбачається сумнівним підхід стосовно кодифікації всього, що тільки можливо [6, с. 49]. Серед аргументів недоцільності ухвалення кодифікованого акта в сфері фізичної культури і спорту наводяться тези про те, що ухвалення такого акта призведе до дублювання ЦК України, ГК України, КЗпП України, ПК України тощо із спеціальними актами в сфері фізичної культури і спорту, і в результаті виникне загроза появи багатьох суперечностей в законодавстві, і як наслідок буде необхідність в межах одного кодексу гармонізувати між собою як норми приватно-правового, так і норми публічно-правового характеру, що регулюють які мають різногалузеву природу, але повинні регулювати фізкультурно-спортивні відносини [7, с. 14].

Таким чином, сьогодні існує дві абсолютно протилежні позиції щодо доцільності кодифікації фізкультурно-спортивного законодавства. Кожен з підходів має як свої позитивні, так і негативні аспекти. Проте, в будь-якому випадку для належного управління в сфері фізичної культури і спорту удосконалення законодавства у сфері фізичної культури і спорту виступає ключовим напрямом державної політики в даній галузі. На нашу думку, на сьогодні найбільш доречним вбачається удосконалення законодавства в досліджуваній сфері в межах нині чинних нормативних актів, і тільки у випадку усунення недоліків правового регулювання теоретично можливим вбачається кодифікація фізкультурно-спортивного законодавства.

Список використаних джерел

1. Курс адміністративного права України: підручник. за заг. ред. В. В. Коваленка. Київ: НАВС, 2012. 808 с.

2. Рибчич І. Є. Правові аспекти державного управління сферою фізичної культури і спорту в Україні. *Державне будівництво*. 2015. № 1. С. 1–10.
3. Завальнюк О. Юридичні засади регулювання сучасної спортивної діяльності. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18: Економіка і право*. 2014. Вип. 26. С. 134–142.
4. Чередник Р. В. Спорт як сфера правового регулювання: загально-теоретичний аспект. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 60. С. 556–562.
5. Чередник Р. В. Спортивний кодекс Франції та законодавство України у сфері спорту: порівняльно-правовий аналіз. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. Вип. 63. С. 582–588.
6. Наставний І. Нормативно-правове регулювання відносин у сфері професійного спорту в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 6. С. 46–51.
7. Кузнєцова Н. Основні методологічні засади сучасного цивільного права України. *Право України*. 2009. № 8. С. 12–14.

А. С. Кушнір

*(Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького)*

СИНДРОМ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ

Дослідники синдром професійного вигорання розглядають як виснаження емоційних, розумових й енергетичних ресурсів людини. Синдром розвивається на тлі сильного хронічного стресу під час роботи. Він виявляється у повній втраті інтересу до професійної діяльності й відчуттям безглуздості подальшого розвитку, відсутністю сил і бажання займатися діяльністю, яка нещодавно була по-справжньому цікавою [1].

Взагалі явище професійного вигорання може виникати незалежно від статі, віку та виду діяльності, але саме умови професійної діяльності суттєво впливають на вірогідність виникнення професійного вигорання. Хворобою називати цей процес не варто, адже він може виникати й у психічно здорових людей. Фахівці стверджують, що є перелік професій, які особливо гостро впливають на психічне та фізичне здоров'я людини. Як приклад, професії, які передбачають діяльність у екстремальних умовах, як-то: лікарі, військові, пожежники тощо. Також до професій, які зумовлюють синдром професійного вигорання є діяльність, яка передбачає постійну роботу

з різними верствами нашого суспільства, як-то: викладачі, продавці-консультанти тощо. Саме постійне напруження та необхідність підлаштовуватись під обставини.

Серед причин, які зумовлюють синдром професійного вигорання:

- відсутність можливості розвантаження у неробочий час (мова йде про невміння поставити чітку межу, робочий/особистий час);
- рутинність діяльності, якою займається людина (простий та нудний робочий процес);
- внутрішні суперечності особистості (можливе розходження у цінностях людини та її сфери діяльності);
- відчуття безглуздості своєї діяльності (людина не відчуває своєї значимості й необхідності, важливості своєї діяльності, не бачат своєї кінцевої мети).

Серед шляхів подолання синдрому професійного вигорання є вчасна й ефективна профілактична робота, оскільки професійне вигорання це реакція людини на хронічну втому.

- Пам'ятати, що робота це не все життя, а тільки його частина. Емоційне вигорання з'являється, бо люди забувають про власні потреби. Не варто забувати про себе, свої інтереси, хобі, тобто не забувати про «хочу». Можна намалювати схему справ, розділивши їх на «треба» й «хочу». Коли в колонці «треба» багато всього, а в «хочу» – мало, то це сприятиме емоційному професійному вигоранню.

- Баланс необхідно тримати постійно. Пробувати отримати задоволення від роботи. Так треба шукати позитив у будь-якій ситуації. Прагнення професійно розвиватися і самовдосконалюватися (обмін професійною інформацією за межами власного колективу через спілкування на курсах підвищення кваліфікації, конференції, симпозіумах, конгресах).

- Зміна установки по відношенню до життя, до його сенсу й цілей. Тому сприйняття ситуації вигорання як можливості переглянути і переоцінити своє життя, зробити його більш продуктивним для себе. Співробітник не повинен знаходитися довгий час одинці зі своєю професійною або особистою проблемою, у нього завжди повинна бути можливість звернутися за порадою та підтримкою.

- Підтримка гарної фізичної форми (збалансоване харчування, обмежене вживання алкоголю, відмова від тютюну, корекція маси тіла).

- Ще однією з причин емоційного вигорання є нездатність людини побудувати свій тайм-менеджмент. Тому робота над самоорганізацією та планування є важливою компонентою подолання синдрому професійного вигорання.

ПІДСТАВИ НЕДОТРИМАННЯ РОЗУМНИХ СТРОКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ: АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Одним із механізмів, який має важливе значення у реалізації захисту прав, свобод та інтересів людини і громадянина, а також виконання завдань кримінального провадження є забезпечення права на справедливий суд. Розумність строків є правовою реалізацією загальної засади кримінального провадження, спрямованої на захист сторін від затягування кримінального процесу. Саме забезпечення права на справедливий суд в країні зумовлює впровадження в судову практику загальноновизнаних принципів та норм міжнародного права, міжнародних стандартів Ради Європи і Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Окрім іншого, на даний момент Україна дотримується європейського напрямку розвитку держави, тому аналіз судової практики Європейського суду з прав людини в контексті підстав недотримання розумних строків кримінального провадження є актуальним питанням на сьогодні.

Відповідно до статті 28 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) розумними вважаються строки, що є об'єктивно необхідними для виконання процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень. Розумні строки не можуть перевищувати передбачені КПК України строки виконання окремих процесуальних дій або прийняття окремих процесуальних рішень [3].

Частиною 3 зазначеної вище статті визначено критерії для визначення розумних строків кримінального провадження, а саме: складність кримінального провадження, яка визначається з урахуванням кількості підозрюваних, обвинувачених та кримінальних правопорушень, щодо яких здійснюється провадження, обсягу та специфіки процесуальних дій, необхідних для здійснення досудового розслідування; поведінка учасників кримінального провадження; спосіб здійснення слідчим, прокурором і судом своїх повноважень [3].

Отже, можна побачити, що законодавець акцентує увагу на тому, що відносно осіб, які тримаються під вартою та осіб, які є неповнолітніми кримінальні провадження повинні бути здійснені невідкладно, а в суді – розглянуті першочергово.

Бутенко С. Ю. доцільно зауважує, що стаття 28 КПК України засаду розумності строків визначає так би мовити контурно, у найбільш загальних рисах, а тому для з'ясування деталей необхідно звертатися до інтерпретаційних актів національних судових установ та рішень ЄСПЛ. Зокрема, зауважує вчений, аналіз статті 28 КПК України не дає можливості відповісти на запитання, що слід вважати початком відліку і закінченням строку при визначенні його розумності, та чи слід при цьому враховувати час, затрачений на перегляд судових рішень [1].

Відповідно виникає питання стосовно строку, який слід вважати розумним та як його визначити. Необхідно констатувати, що такої відповіді не існує. Адже строки кожного кримінального провадження залежать від конкретних обставин, а також від характеру провадження, кількості інстанцій, поведінки сторін та органів влади.

Проте потрібно звернути увагу на те, що стаття 28 КПК України не містить вказівки про початок саме з якого необхідно відраховувати перебіг розумного строку кримінального провадження.

З іншого боку, стаття 219 КПК України закріплює строк, протягом якого має бути почато та закінчено досудове розслідування: «строк досудового розслідування обчислюється з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань до дня звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності або до дня ухвалення рішення про закриття кримінального провадження» [3].

Окрім іншого, Вищий спеціалізований суд з розгляду цивільних і кримінальних справ в абз. 3 п. 1 постанови «Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення» від 17.10.2014 р. № 11, дійшов висновку, що у кримінальному провадженні враховується як період досудового розслідування, так і період судового розгляду і апеляційного провадження. При цьому перебіг строків у кримінальному провадженні починається з часу, коли особі повідомлено про підозру, або з моменту затримання особи за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, а закінчується у момент, коли вирок набрав законної сили або кримінальне провадження закрито в цілому чи щодо конкретної особи [4].

Водночас, жодна стаття КПК України не визначає строк, протягом якого особі має бути повідомлено про підозру в кримінальному

провадженні з моменту внесення відомостей в Єдиний реєстр досудових розслідувань.

Тобто, з норм КПК України та правового висновку Вищого спеціалізованого суду України вбачається, що перебіг строків в кримінальному провадженні чітко закріплений КПК України та починається з часу, коли особі повідомлено про підозру.

Для визначення «розумного строку» судового розгляду справи ЄСПЛ оцінює такі обставини: загальна тривалість розгляду справи в суді; складність справи; наслідки для сторони-заявника недодержання розумного строку розгляду справи у суді; особиста поведінка обвинуваченого; оперативність роботи судового органу [1].

Однак, враховуючи судову практику ЄСПЛ, можна стверджувати, що велика кількість скарг надходить саме з приводу недотримання розумних строків під час кримінального провадження. Зокрема, важливим є те, що ЄСПЛ вирішує, чи є строк розумним, у кожному конкретному випадку з урахуванням усіх обставин справи. Тобто в одній справі Суд може вирішити, що 3 роки – це занадто довго, а в іншій – визнати 15-річний строк розгляду цілком обґрунтованим.

Як зазначає І. Г. Івасюк, ЄСПЛ в своїх рішеннях визначив певні «правила» здійснення судочинства з урахуванням принципу розумності строків. До таких правил можна віднести проведення судового розгляду упродовж розумного строку, не здійснюючи його за рахунок процесуальних прав однієї зі сторін (пп. б, п. 3 ст. 6 ЄКПЛ).

Автор наголошує, що оцінюючи час, що був наданий обвинуваченому для підготовки захисту, необхідно враховувати предмет і стадію судового розгляду, а також складність провадження. Крім того, доцільно враховувати робочий розклад, також виправдано вимагати від захисника внести певні зміни в робочий графік з урахуванням особливої терміновості конкретного провадження пп. б, п. 3 ст. 6 ЄКПЛ [2].

Причини, які спричинили порушення «розумних строків», вітчизняні науковці поділяють на дві групи: затримки, пов'язані з поведінкою учасників кримінального провадження та складність справи. Наприклад, до першої групи належать неявка в судове засідання, часта зміна позовних вимог, з'явлення клопотань, оскарження рішень, тощо. Друга група – необхідність проведення фінансових підрахунків, допит великої кількості свідків тощо [1].

Отже, з викладеного вище можна зробити висновок, що розумний строк – період часу, який об'єктивно необхідний для виконання визначених законом процесуальних дій та прийняття рішень у кримінальному провадженні. Проведення процесуальних дій

та прийняття рішень не можуть перевищувати строки, передбачені КПК України. Крім того, поняття «розумний строк» є досить складним, якому ЄСПЛ не надає чітких меж. Тому у кожній конкретній справі ЄСПЛ застосовує індивідуальний підхід до наявності порушення, використовуючи при цьому власні позиції щодо визначення проміжків тривалості судочинства, наявності кримінального обвинувачення. Отже, Україна як держава, що розвивається в напрямі впровадження та забезпечення дотримання європейських стандартів, повинна враховувати надані ЄСПЛ зауваження й уживати всіх необхідних заходів для забезпечення процесуальних прав громадян під час кримінального провадження.

Список використаних джерел

1. Бутенко С. Ю. Кримінально-процесуальні строки в контексті практики Європейського суду з прав людини. *Форум права*. 2015. № 4. С. 49–54.
2. Івасюк І. Г. «Розумність строків» у кримінальному провадженні України у світлі рішень Європейського суду з прав людини. *Право та державне управління*. 2017. № 3. С. 72–76.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4651-17>.
4. Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення : Постанова Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17 жовт. 2014 р. № 11. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0011740-14>.

**І. Р. Левицька,
Ю. С. Горейда**

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В КАНАДІ

З огляду на дослідження в наукових працях загального кола питань, пов'язаних із здійсненням публічного управління в Канаді, актуальним є виокремлення особливостей здійснення публічного управління в Канаді у поєднанні з висвітленням проблемних аспектів функціонування органів місцевого самоврядування.

В основу здійснення публічного управління Канади, поряд з географічними, історичними, геополітичними, культурними особ-

ливостями, покладені такі внутрішні чинники країни: – федеративний устрій країни; – особливості адміністративно-територіального устрою країни; – особливості системи місцевого самоврядування; – багато національність країни.

Адміністративно-територіальний устрій Канади, який побудований з урахуванням особливостей федеративного устрою країни, безпосереднім чином впливає на організацію здійснення публічного управління на всіх рівнях системи публічного управління.

Інститут державного управління Канади (заснований у 1947 році) спрямовує свою діяльність на сприяння передовому досвіду в галузі державної служби, досягнення досконалості в публічному адмініструванні завдяки використанню інноваційних методів. Провінції відповідно до Конституції мають вищу владу на своїй території в межах своєї компетенції. Такі території мають законодавчі збори, органи управління у вигляді місцевих урядів, що залишаються у підпорядкуванні Генерал-Губернатора Канади та уряду Канади в особі комісара, який призначається Палатою общин [1, с. 103].

Система публічного управління Канади ефективно налагоджена, має високі ціннісні орієнтири. У сучасних умовах Канада продовжує розвиток системи публічного управління та інститутів громадянського суспільства з метою досягнення досконалості в публічному управлінні, враховуючи при цьому: потужну систему політичної та державно-управлінської освіти; систему науково-практичних заходів (метою таких заходів є об'єднання інтелектуальної та практичної сторін досвіду).

Характерною особливістю організації місцевого самоврядування в Канаді є унікальність її здійснення залежно від адміністративно-територіального устрою країни з урахуванням в законодавстві особливостей певної місцевості. Відповідно до Конституції Канади діяльність органів місцевого самоврядування регулюється законодавством провінцій. Органи місцевого самоврядування підпорядковані провінційним органам влади, які встановлюють і змінюють межі територіальних одиниць, розробляють основи політики, в рамках якої діють муніципалітети [2, с. 169].

Слід зазначити, що система місцевого самоврядування Канади побудована на основі специфіки адміністративно-територіального устрою країни і визначається адміністративно-територіальним поділом кожної провінції. Кожна адміністративно-територіальна одиниця має свій орган самоврядування – раду. У Канаді найнижчий рівень адміністративно-територіального поділу (муніципальний), представлений близько 3 700 муніципальними утвореннями, серед

яких: муніципалітети, міста, селища, кантони, округи. Слід зазначити, що назви муніципальних одиниць у різних провінціях та на різних територіях Канади можуть бути різними. Слід звернути увагу на те, що муніципальний уряд на рівні округу представляють голова (керівник) та рада (голова та радники); на рівні великих та малих міст – мер і рада. Рада на чолі з керівником є представницьким органом влади. Члени ради можуть бути представниками окремих політичних партій, однак під час проведення виборів їх не представляють. Законодавчий орган провінції наділяє повноваженнями місцеві уряди, які своєю чергою можуть ухвалювати закони на місцевому рівні, дія яких поширюється на ввірену їм територію [3, с. 113].

Слід зазначити, що місцеве самоврядування представлене також великою кількістю автономних закладів, що контролюють різні сфери суспільного життя (правопорядок, охорону навколишнього середовища тощо). Місцеві традиції, особливості соціально-економічного розвитку провінцій безпосередньо впливають на розробку і прийняття нормативно-правових актів, що регулюють різні питання місцевого значення. Провінційні органи влади встановлюють та змінюють межі муніципальних одиниць, розробляють основи політики, у межах якої діють муніципальні і міські регіони. Провінції разом із федеральною владою виплачують субсидії та дотації більшості муніципалітетів [4, с. 79].

Канада є прикладом унікального досвіду побудови системи публічного управління в сучасних умовах розвитку держави. Загалом у Канаді функціонує ефективна система здійснення публічного управління. Водночас наявні актуальні проблемні питання, пов'язані з реалізацією повноважень окремими органами публічного управління, які потребують врегулювання з урахуванням внутрішніх чинників країни.

Список використаних джерел

1. Павленко В. И. Регулирование сферы недропользования в практических странах (США, Канаде, Норвегии). *Арктика: экология и экономика*. Москва, 2013. № 3. С. 503–505.
2. Козюра І. В. Вплив лідерства на реформування адміністративно-територіального устрою: уроки для України. *Держава та регіони*. Запоріжжя, 2016. № 3. С. 168–174.
3. Світові моделі державного управління: досвід для України / за заг. ред. Ю. Ковбасюка та ін. Київ : НАДУ, 2012. 612 с.
4. Шаповалов Б. Местное самоуправление в Канаде. Глава местной администрации. Москва, 2005. С. 79.

Я. М. Легка

*(Національна академія сухопутних військ
імені Петра Сагайдачного)*

ПРОБЛЕМА ДВОМОВНОСТІ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ

Протягом кількох останніх років, і з початком подій Євромайдану та війни на Сході України, набула актуальності проблема, пов'язана з українсько-російським білінгвізмом, адже масова двомовність може привезти до небезпечних процесів асиміляції як мовної, так і національної. Як свідчить наше історичне минуле, чужа мова несе зі собою і певні проблеми, зокрема чужу героїку, чужу історію, чужі цінності.

Проблема державної двомовності, що становить загрозу національній безпеці, і є предметом активного обговорення в наукових працях В. Іванишина, В. Лизанчука, Л. Масенко, О. Пономаріва, Я. Радевич-Винницького, Ю. Шевчука та ін. Сьогодні українська мова як найперша ознака українськості, національної ідеї має виступати важливим чинником національної безпеки України, консолідації нашого суспільства, згуртування етнічних українців у єдину україномовну націю в єдиному мовному просторі.

Із давніх часів мова відігравала провідну роль як чинник державотворення. Сьогодні нашу країну поділено на українськомовний Захід та російськомовний Схід і Південь. Такий поділ, а відтак і розбіжності виникли через низку факторів, зокрема: приєднання західноукраїнських земель до УРСР, де видавалися газети, журнали, «Літературно-наукові вісники», створювалися наукові осередки, які формували національно-свідому еліту України; формувалися російськомовні міста та україномовні села; економічно-промисловий розвиток Донбасу спричинив масове заселення регіону з Різних куточків Союзу; найгірше українізація проходила в Донецькій та Одеській губерніях. Отже, як бачимо, це і стало причиною поділу України та виникнення такого поняття як білінгвізм.

Дослідники по-різному трактують це поняття. У. Вайнарайх, який вперше сформулював визначення білінгвізму, розглядав його як суто індивідуальне й потрактовував як практику поперемінного користування мовами. На думку відомого мовознавця Л. Масенко, яка займається питаннями пов'язаності мови й політики, індивідуальний білінгвізм збагачує людину, проте коли він набуває

поширення, то несе загрозу руйнації її духовної своєрідності. Також вона вважає, що колоніальна залежність породжує білінгвізм.

Професор Колумбійського університету, викладач української мови Юрій Шевчук зазначає: «Двомовність для України – це поцілунок смерті» [6]. Також він говорить, що русифікація відбувається з нами зараз, і найбільшим інструментом для цього є телебачення. За даними аналітичного огляду «Становище української мови в Україні в 2019 році» українська мова на телебаченні зменшилася з 64% до 40%, проте російська зросла з 7% до 27%, решту часу займають двомовні російсько-українські програми. Щодо радіо, то тут ми бачимо кращу картину – 56% пісень, які лунають в ефірі, є україномовними, 90% ефіру ведеться українською мовою.

У Стратегії національної безпеки України серед важливих загроз національній безпеці України визначено агресивні дії Росії, що здійснюються з метою знищення держави України й захоплення її території, зокрема приниження української мови й культури, фальшування української історії, формування російськими засобами масової комунікації альтернативної до дійсності, викривленої інформаційної картини світу [3].

Директор Центру євроатлантичної інтеграції та демократії Данієл Барта зазначає, що основним інструментом «м'якої сили» для поширення впливу в Україні є російська мова, а також пояснив різницю між російськими методами ведення гібридної війни в Україні та в інших країнах Східної Європи [2].

Росія не лише в Україні хоче захопити владу у свої руки, ще в 1992 році ЗС РФ втрутилися у збройний конфлікт між Придністров'ям і Молдовою прикриваючись тим, що хоче захистити російськомовне населення. Крім того, Росія намагається впливати на мовну ситуацію у тих незалежних державах, які утворилися з колишніх радянських, таких, як: Білорусь, Грузія, Казахстан, Південна Осетія, Абхазія.

Між державною безпекою та мовою, якою розмовляє населення, є чітка зрозуміла кореляція. Для агресора, такого як Російська Федерація, чудовим приводом вважати російськомовне населення своїми співвітчизниками. Тому, як ми бачимо на власному досвіді, території, де рівень патріотизму є меншим, а прихильність до агресора – більшою, легше захопити й утримати.

Ірландський письменник Томас Девіс каже: «Нація повинна боронити свою мову більше, ніж свою територію, – се певніша межа й міцніша границя, ніж фортеця або річка. Утратити рідну мову й перейняти чужу – се найгірший знак підданства, се кайдани на душу. Утратити національну мову – се смерть, се значить, що ярмо вже

в'їлося глибоко» [1]. Сьогодні вся без виключення Ірландія англо-мовна. Колись панівною мовою в Ірландії була ірландська, але сьогодні вона є мертвою. Причиною зникнення мови є проголошення двомовності в країні. Навіть здобуття Ірландією незалежності 100 років тому не зупинило цей процес. Можливо, Москва має такий сценарій і для України.

З огляду на все вищевикладене, можемо зробити висновок, що серед чинників державної безпеки значне місце посідає мовний. Тому є велике значення, якою мовою розмовляти, щоб не послабити національну безпеку й не втратити своєї державності.

Список використаних джерел

1. Богдан С. Справа ірландської мови. Френсіса Фегі й українська соціолінгвістика початку ХХ століття. Луцьк, 2018. URL: <https://www.l-ukrainka.name/uk/Transl/IrishLang.html>.
2. Савчук Т. «Російська мова – інструмент номер один» для поширення впливу Кремля в Україні – Даниел Барта. Київ, 2017. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28886288.html>.
3. Стратегія національної безпеки України: затверджено Указом Президента України від 26 травня 2015 року №287/2015. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Ukazy/396.html>.
4. Українська мова здає позиції на телебаченні. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2814441-ukrainska-mova-zdae-pozicii-na-telebacenni.html>.
5. Чеховська М., Шалапаченко. Мова як чинник національної безпеки. Київ, 2018. URL: http://law.stateandregions.zp.ua/archive/3_2018/9.pdf.
6. Шевчук Ю. Двомовність для України – це поцілунок смерті. Київ, 2017. URL: <https://hromadske.ua/posts/yurii-shevchuk-pro-movnu-situaciju-v-ukraini>.

О. А. Лементарчук

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Така форма контролю будь-яких органів державної влади, в тому числі і правоохоронних органів, основним завдання яких є забезпечення та охорона прав і свобод людини і громадянина, як громадський контроль на сьогодні є визначальним серед інших його проявів.

Варто зазначити, що положення основного законодавчого акту, який регулює саме діяльність органів Національної поліції в Україні говорять про те, що Національна поліція України - це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [2].

Одним із найважливіших завдань становлення Національної поліції України є покращення стосунків поліції з населенням, забезпечення їх партнерського характеру, оскільки ефективність роботи правоохоронного органу значною мірою залежить від активної позиції самих громадян [1, с. 132]. На сучасному етапі розвитку України одним із найактуальніших питань є залучення громадськості до процесу здійснення контролю і, як результат цього, ефективності та прозорості діяльності поліції.

Відповідно, можна визначити, що громадський контроль за діяльністю поліції – це визначена законом діяльність представників громадськості спрямована на перевірку за законністю виконання завдань, підрозділами Національної поліції щодо забезпечення безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини. Цей контроль є надзвичайно ефективним механізмом запобігання розвитку корупції у правоохоронних органах та в органах державної влади в цілому.

В Законі України «Про Національну поліцію», виокремлено розділ «Громадський контроль поліції», в якому зазначено наступні форми громадського контролю: 1) звіт про поліцейську діяльність; 2) прийняття резолюції недовіри керівникам органів поліції; 3) взаємодія між керівниками територіальних органів поліції та представниками органів місцевого самоврядування; 4) спільні проекти з громадськістю; 5) залучення громадськості до розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських [2].

Основними проблемами громадського контролю щодо діяльності поліції є: 1) недостатній рівень довіри населення до роботи правоохоронців; 2) не високий рівень відкритості та взаємодії з громадськістю; 3) відсутність у Національній поліції відомчих нормативно-правових актів, що визначають чіткі вимоги до запитів для отримання інформації для ЗМІ у найкоротший строк; 4) відсутність реалізації стратегії формування позитивного іміджу українських поліцейських; 5) не вмотивованість громадськості щодо взаємодії з правоохоронними органами.

Для того щоб вирішити зазначені проблеми потрібно вжити ряд наступних заходів: відкритість поліцейських підрозділів; доступність для суспільства основної статистики поліції; запроваджен-

ня посад для спеціальних посадовців, які відповідатимуть за зв'язок із громадськістю; доступність інформації, що стосується планування роботи поліції в цілому; вмотивувати суспільство щодо взаємодії з поліцією за допомогою телевізійного або радіомовлення; підвищення рівня залучення населення в процес забезпечення безпеки та громадського порядку; вивчення громадської думки населення; залучення громадськості до інших ініціатив для більш ефективної роботи правоохоронної системи [3, с. 140].

На нашу думку, саме за допомогою вище перелічених заходів громадський контроль може досягати максимальної ефективності в усіх його проявах. Отже, можна підсумувати, що сьогодні, зв'язок правоохоронних органів, зокрема органів Національної поліції з громадськістю є надзвичайно важливим, хоча і не повністю ефективним, однак з процедурою розвитку правоохоронних органів буде розвиватись і ефективність такого громадського контролю.

Список використаних джерел

1. Денисюк С. Ф. Громадський контроль за діяльністю органів Національної поліції України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Вип. 3. Т. 1. С. 131–134.
2. Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 р. UBR: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
3. Поклад О. В. Поняття та зміст громадського контролю за діяльністю поліції в Україні. *Вісник Запорізького національного університету*. 2016. № 2. С. 139–144.

Т. А. Литовченко

*(Харківський національний університет
внутрішніх справ)*

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ МЕНШИНИ У МІЖВОЄННІЙ ЧЕХО-СЛОВАЧЧИНІ

Проблема національних меншин завжди вважалася однією з найбільш складних і, водночас, актуальних, як у середині країни, так і у міждержавних відносинах. Центральна-Східна Європа не є виключенням. Після завершення Першої світової війни політична мапа у цьому регіоні істотно змінилась. З'явилися нові держави, серед них була і Чехо-Словаччина, у якій, крім чехів та словаків опинилося

й чимало представників інших національностей, зокрема й українців, які компактно проживали на Закарпатті. Яким же чином було врегульовано конституційно-правове становище української меншини?

Правовий статус українського Закарпаття у складі Чехо-Словаччини протягом 1918–1919 рр. ще не набув усталеного конституційного характеру. Міжнародно-правовою основою входу цього регіону до складу Чехо-Словацької Республіки став Сен-Жерменський мирний договір з Австрією, укладений у жовтні 1919 р. під час проведення Паризької мирної конференції. Державно-правовий статус Закарпаття визначався статтями 10–13 означеного документу. Відповідно до їхнього змісту Підкарпатська Русь визнавалася автономною адміністративно-територіальною одиницею у складі федеративної Чехо-Словацької держави [1]. Остання взяла на себе зобов'язання у межах кордонів, визначених міжнародною спільнотою, забезпечити відповідну автономію та гарантувати їй найширші права на самоврядування, які б не суперечили цілісності метрополії.

Крім того, передбачалося створення представницького органу влади Підкарпатської Русі – Сейму, якому надавалося право ухвалювати закони та інші нормативно-правові акти, що регулювали питання освіти, культури, мови, релігії, а також низку інших проблем місцевого рівня. Зокрема, гарантувалося право українців на участь у вільних виборах до законодавчих органів влади на основі дотримання пропорційності українського представництва. Сен-Жерменський договір мав стати відправною точкою для початку роботи у напрямку розробки законодавчої бази щодо статусу українського Закарпаття у складі Чехо-Словацької Республіки.

У контексті досліджуваної теми, привертає також увагу Конституційна Хартія Чехо-Словацької Республіки, ухвалена тимчасовими національними зборами 29 лютого 1920 р., яка набрала чинності 6 березня 1920 р. Фактично, цей документ став першою конституцією новоствореної держави. У п'ятому розділі Конституції «Права і свободи та обов'язки громадян» закріплювалася рівність усіх перед законом незалежно від статі, професійної діяльності, мови, національності, віросповідання [2, с. 6].

Особливий інтерес становить шостий розділ Конституції, в якому йшлося про захист прав національних меншин. Усі громадяни країни наділялися рівними громадянськими і політичними правами незалежно від національності, мови чи віросповідання (ст. 128). Гарантувалося створення механізму вільного розвитку в державі мов

національних меншин. У ст. 128, зокрема, зазначалося: «Громадяни Чехословацької Республіки можуть вільно обирати будь-яку мову для приватного спілкування, ведення підприємницької діяльності, здійснення релігійних обрядів, використовувати у пресі та будь-яких публікаціях чи народних зборах» (ч. 3, ст. 128) [2, с. 7].

У містах та регіонах компактного проживання національних меншин їм гарантувалося отримання відповідної освіти рідною мовою, за умови обов'язкового вивчення чехословацької (ст. 131). Остання 134 стаття Конституції забороняла діяльність спрямовану на примусове роздержавлення, що вважалося проявом злочинної поведінки, таким чином, це мало стати запобіжником від будь-яких проявів сепаратизму з боку національних меншин [2, с. 8].

Однак Конституція 1920 р. обмежила Положення про автономію, апелюючи до потреби збереження єдності в державі: все місцеве закарпатське законодавство мало бути схвалено президентом. Кандидатуру губернатора краю теж мав висувати голова держави. В результаті, конституційне положення про автономію не було втілено у життя, законодавчий орган ніколи не скликався, а найвища крайова влада зосереджувалася у тимчасового адміністратора, який делегувався чехословацьким урядом. Було уніфіковано й адміністративний устрій українських земель у складі Чехо-Словаччини. Нереалізоване конституційне положення про автономію протягом усього міжвоєнного часу було каменем спотикання у відносинах між українцями Закарпаття і пражьким урядом [3]. Не можна не відзначити й домінування чехів на управлінських та освітянських посадах у краї. Такий підхід у повній мірі відповідав концепції «чехословакізму», що отримала поширення у країні у міжвоєнний час, проте виявився дискримінаційним у ставленні до національних меншин та їх інтересів.

Врешті-решт, саме тертя на національному ґрунті стали, якщо не причиною, то приводом для зовнішнього втручання у внутрішні справи Чехо-Словаччини, що, у свою чергу, завершилося фактичним поділом країни внаслідок Мюнхенської угоди 1938 р. Українці Закарпаття спробували використати ситуацію на свою користь, проголосивши у березні 1939 р. незалежність Карпатської України, але агресія з боку Угорщини не дозволила відбутися цьому державному утворенню.

Список використаних джерел

1. Вегеш М. Державно-правовий статус Закарпаття. Просвітницько-пізнавальний портал агенції досліджень регіонального соціуму «Карпатія» URL: <http://www.zakarpattia.com/?p=817>.

2. Мацелюх І. Правовий статус українського Закарпаття за Конституційною хартією Чехословацької Республіки 29 лютого 1920 року. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2014. № 5. С. 5–8.

3. Серапионова Е. Национальные меньшинства в межвоенной Чехословакии. *История: научно-образовательный журнал*. 2016. Вып. 5 (49). URL: <http://history.jes.su/s207987840001563-8-1>

В. Ю. Лісовська

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ

Однією із фундаментальних складових будь-якої демократичної та правової держави є ефективна судова влада, а суд, зокрема, виступає основним гарантом верховенства права. Специфіка судового захисту полягає у тому, що його ефективність є набагато вищою порівняно з іншими, позасудовими засобами, оскільки захист у позасудовому порядку фактично є проханням або пропозицією добровільно чи в порядку адміністративного контролю усунути порушення й ліквідувати його негативні наслідки і ґрунтується на презумпції належної та добросовісної поведінки правопорушника. Тоді як судовий розгляд є єдиним остаточним законним засобом вирішення правового конфлікту [1].

На переконання авторів, судові рішення – це правозастосовний акт, постановлений іменем України, оформлений у вигляді процесуального документа, яким владно підтверджується наявність чи відсутність спірних правовідносин, в результаті якого воно перетворюється на безспірне на підставі встановлених у судовому засіданні фактичних обставин справи [2, с. 194].

Положення ч. 1 ст. 55 Конституції України закріплює одну з найважливіших гарантій здійснення як конституційних, так і інших прав та свобод людини і громадянина – можливість захистити в суді права, порушені рішеннями, діями чи бездіяльністю владарюючих суб'єктів – органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб [3].

Питання виконання судового рішення безпосередньо пов'язано з його обов'язковістю. Так, Конституція України у ст. 129¹ закріпила, що судові рішення проголошуються іменем України й обов'язкові до виконання на всій території України [3].

Відповідно до ст. 19 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [4], яка говорить про те що, кожен громадянин України може звернутися до Європейського суду з прав людини за захистом його прав і отримати відповідну компенсацію, адже одним із зобов'язань України є, зокрема, неухильне дотримання виконання законних судових рішень як способу реалізації правоохоронної діяльності, виконання Україною рішень органів міжнародного правосуддя на порушення міжнародних зобов'язань, тощо, за невиконання чи недобросовісне виконання судових рішень законодавець установив адміністративну відповідальність за «невжиття заходів щодо окремої ухвали суду» (ст. 185-6 КУпАП) [5]. Остання настає за залишення посадовою особою без розгляду окремої ухвали суду або невжиття заходів до усунення зазначених в ній порушень закону, а так само несвоєчасна відповідь на окрему ухвалу суду.

Обов'язок виконати судові рішення в адміністративній справі ґрунтується на принципі обов'язковості судових рішень, який проявляється через низку ознак: 1) судові рішення ухвалюються іменем України, що наділяє їх авторитетом; 2) обов'язковими стають судові рішення після набрання ними законної сили, за виключенням рішень, що виконуються негайно; 3) судові рішення, які набрали законної сили, є обов'язковими для учасників, їхніх правонаступників, а також всіх органів, підприємств, установ та організацій, посадових чи службових осіб, інших фізичних осіб і підлягають виконанню на всій території України, а у випадках, встановлених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, або за принципом взаємності – за її межами; 4) судові рішення є обов'язковими і для інших судових органів.

Отже, постанови та ухвали суду в адміністративних справах, що набрали законної сили, є обов'язковими до виконання на всій території України, а їх невиконання тягне за собою відповідальність, встановлену законом. Таким чином, це доктринальне положення визначає зміст обов'язковості судових рішень як одного з основних положень адміністративного процесу і закріплює її значення як принципу адміністративного судочинства, адже виконання судового рішення є кінцевою метою судового захисту.

Список використаних джерел

1. Лужанський А. В. Конституційна природа права на доступ до правосуддя в Україні. *Вісник Верховного Суду України*. 2010. № 10. С. 45–48. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vvsu_2010_10_10.pdf.

2. Комаров В. В., Бигун В. А., Баранкова В. В. Проблемы науки гражданского процессуального права : за ред. В. В. Комарова. Харків : Право, 2002. 440 с.

3. Конституція України: Закон від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

5. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 року № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.

Д. Р. Лотоцька

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

УПРАВЛІННЯ СИЛАМИ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ МАСОВИХ ЗАХОДІВ ВІДПОВІДНО ДО СКАНДИНАВСЬКОЇ МОДЕЛІ ОХОРОНИ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ ТА БЕЗПЕКИ

Відповідно до статті 39 Конституції України «Громадяни мають право збиратися мирно, без зброї й проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування. Обмеження щодо реалізації цього права може встановлюватися судом відповідно до закону і лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку – з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей» [1].

На сьогоднішній день забезпечення публічної безпеки та порядку під час проведення заходів із масовою участю громадян стосується дуже широкого спектру таких заходів, зокрема: зборів, мітингів, походів, демонстрацій, пікетів, публічних релігійних заходів, публічних загально-державних святкових та пам'ятних заходів, заходів за участі осіб, щодо яких здійснюється державна охорона, масових спортивних або інших культурно-видовищних заходів тощо.

Ускладнює виконання завдань поліції під час масових заходів відсутність належного правового регулювання відносин з організації та проведення таких заходів.

У свою чергу відсутність належної оцінки ризиків впливає на якість планування відповідних дій поліції і, як наслідок, зумовлює іноді непропорційне залучення сил поліції до проведення масових заходів. Низький рівень мобільності поліцейських сил також призводить до їх надмірного залучення.

Відсутність чіткого алгоритму забезпечення публічної безпеки та порядку у зв'язку з проведенням масових заходів унеможливує прийняття керівниками різних рівнів (операційного та тактичного) обґрунтованих та ефективних рішень у конкретній ситуації.

23.08.2018 року затверджено Наказ МВС № 706 «Про затвердження Концепції запровадження в діяльності органів та підрозділів Національної поліції України скандинавської моделі забезпечення публічної безпеки та порядку під час проведення масових заходів».

Важливу роль у реалізації права на мирні зібрання відіграють працівники Національної поліції України, оскільки дотримання прав та свобод людини і громадянина є важливим принципом і повинен лежати в основі повсякденної діяльності поліцейських. Поліція під час виконання своїх завдань, несе відповідальність за вжиття розумних і належних заходів, які дозволяють людям реалізовувати свої права, і вона не повинна неправомірно втручатися в процес здійснення прав і завжди повинна діяти неупереджено.

Важливою складовою виконання поліцейськими своїх професійних обов'язків під час забезпечення охорони публічного порядку та безпеки в ході проведення масових заходів є правильна управлінська діяльність.

Під управлінням слід розуміти вплив на організацію та методи, які використовує керівництво для того, щоб досягти поставлених цілей. Управління означає розвиток здатності та вміння в організації відповідати на ситуації, з якими їй доводиться стикатися. В літературі з управління описується певна кількість управлінських принципів, які необхідно зрозуміти, прийняти та опанувати усім та тим, хто приймає керівні рішення, видає інструкції, розпорядження, накази тощо та вказує, в який спосіб можна досягти поставлених цілей, зокрема:

- повинна існувати відповідність між тою ситуацією, що виникла, та системою управління, що вибудовується на той момент;
- необхідно скласти правильну картину відображення та бачення ситуації, а також повинен існувати добре функціонуючий зворотній зв'язок щодо розвитку подій;
- необхідно мати достатню кількість інформації про те, що може відбутися або відбутися, для того, щоб мати змогу вжити необхідних та належних заходів;

- необхідно роз'яснити ролі – функції, проінструктувати про ступені відповідальності та обсяги повноважень, перевірити/підготувати наявні ресурси на кожному з рівнів, а також пояснити в який спосіб ці рівні повинні взаємодіяти один з одним;

- необхідно вміти та мати змогу оперувати різними часовими масштабами та керувати перебігом подій;

- прийняття рішень повинно здійснюватися на підставі доступної інформації (наявних фактів та ресурсів), а також виходячи з оцінки різних альтернатив та варіантів;

- холистичне мислення (вміння мислити масштабно, щоб бачити проблему цілісно в контексті її оточення і пов'язувати багато дрібних деталей) керівництва, вміння взаємодіяти шляхом комунікації та організовуватися в систематичний спосіб має велике значення для того, яким чином завдання будуть розуміти співробітники [2, с. 183–184].

Процес управління повинен бути динамічним. Коли картина стану або ситуації змінюється, керівництву необхідно вивчити та визначити правову позицію, цілі та заново розробити ідею (замисел) операції із застосуванням сил поліції («поліцейське втручання») для того, щоб підлаштувати проведення операції під ці зміни стану або ситуації.

Управління силами поліції під час проведення масових заходів відповідно до скандинавської моделі охорони публічного порядку та безпеки під час проведення масових заходів відповідно до скандинавської моделі охорони публічного порядку та безпеки були запозичені із концепції Скандинавських країни щодо проведення поліцейської операції мобільними підрозділами.

Для того, щоб вищевказані дії отримали бажану та очікувану від них поліцією ефективність, вирішальними у даному випадку є те, щоб ті люди, на яких спрямовані дії поліцейської операції або стосовно яких здійснюється поліцією певні заходи, сприймали їх як законними та справедливими. Імовірність або можливість того, що все буде саме так, підвищується у разі, якщо підхід поліції до застосування цих методів повністю відповідає принципам зменшення та подолання конфліктів.

У проведенні операції із застосуванням сил поліції приймають участь декілька рівнів управління:

- нормативне керівництво – начальник поліцейського управління;

- стратегічне управління – головний керівник поліції (той, що здійснює загальне командування);

- оперативне управління (управління операцією із застосуванням сил поліції) – командувач поліцейською операцією;
- тактичне управління – командир відділення (відділку) або групи;

Завдання для управління командуванням полягає у тому, щоб:

- створити передумови для співпраці між співробітниками, що здійснюють різні функції, а також підрозділами та структурними одиницями, які входять до організації, що виконує поліцейську операцію;

- керувати ресурсами таким чином, щоб тримати підрозділи та структурні одиниці напоготові та у стані спокою, підготованими бути задіяними та втрутитися, коли цього вимагатиме ситуація;

- переконатися, що обрана ними стратегія є здійсненою (може бути здійснена), а також що особовий склад, що приймає участь в операції із застосуванням сил поліції, наскільки то можливо захищено від отримання ушкоджень з огляду на серйозність/складність цієї операції, а також наявність спеціальних та допоміжних засобів (амуніції, персонального обладнання та транспортних засобів);

- використовувати прості та легкозрозумілі мовні вирази та обороти, щоб таким чином ті, хто отримують завдання, могли легко його зрозуміти та виконати в належний спосіб;

- проводити поточний контроль того, що операція сил поліції може проводитися у відповідності із тим, що зазначено у прийнятому рішенні шляхом здійснення моніторингу та контролю безпосередньо по всьому ланцюгу управління [3, с. 42].

Таким чином, згідно скандинавської моделі охорони публічного порядку та безпеки під час проведення масових заходів, можна використовувати різноманітні управлінські рішення для максимального розвитку здатності та вміння в організації відповідати на ситуації, з якими їй доводиться стикатися.

Процес управління повинен бути динамічним. Коли картина стану або ситуації змінюється, керівництву необхідно вивчити та визначити правову позицію, цілі та заново розробити ідею (замисел) операції із застосуванням сил поліції («поліцейське втручання») для того, щоб підлаштувати проведення операції під ці зміни стану або ситуації.

Список використаних джерел

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Туз Н. Д., Московчук М. О. Управління силами поліції під час проведення масових заходів відповідно до скандинавської моделі охорони публічного порядку та безпеки. *Право і суспільство*. 2019. № 2. С. 180–186.

3. Забезпечення публічного порядку та безпеки під час мирних зібрань громадян (скандинавська модель): навч. посібник / Ю. Р. Йосипів, Н. Д. Туз, В. М. Синенький, М. Д. Курляк. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 96 с.

І. В. Лукашук

*(Прикарпатський факультет
Національної академії внутрішніх справ)*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ ПРИМУСУ У СПОЛУЧЕНИХ ШТАТАХ АМЕРИКИ

Загальна кримінологічна характеристика злочинності в Україні стимулює владу до реформування основних підходів боротьби з нею. Одним з способів підвищення ефективності роботи правоохоронної системи є аналіз закордонного досвіду. Зокрема, проблема технічної оснащеності та ефективного використання сучасних технічних засобів впливає на успішне вирішення поставлених перед органами Національної поліції завдань. Оперативність та якість реалізації покладених на правоохоронців повноважень можливі лише за умови широкого та активного використання досягнень науково-технічного прогресу. Але застосування заходів примусу завжди привертає увагу людей і науковців зокрема, адже є одним з найсерйозніших втручань поліції у життя громадян, що найчастіше передбачає порушення права на свободу та особисту недоторканість, шляхом застосування спецзасобів.

Підвищена увага до цієї проблеми обумовлюється також і можливістю помилок, свавілля, нехтування правами громадян з боку суб'єктів, які застосовують такий різновид примусу. Важливим у цьому контексті є знання правових засад застосування спеціальних засобів, прийнятих на озброєння у НП України, їх технічних характеристик та властивостей [1]. В свою чергу в США задля забезпечення бойових підрозділів спеціальними засобами не смертельної дії (далі – СЗНД), за ініціативи Конгресу США, Міністерством оборони у 1996 р. згідно Директиви № 3000.3 розпочато Програму нелетальної зброї (Non-Lethal Weapons Program) [2], дія якої розповсюджується на армійські та поліцейські підрозділи.

Згідно встановлених стандартів Міноборони США: 1) СЗНД мають створюватися з метою зменшення вартості робіт із відновлення після воєнного конфлікту; 2) наявність СЗНД не може обмежувати невід'ємне право та обов'язок командира використовувати всі необхідні доступні засоби та використовувати всі відповідні дії щодо самозахисту; 3) ані наявність СЗНД, ані потенційний ефект від його застосування не є обов'язковим критерієм їх застосування чи для перевищення допустимого стандарту у застосуванні силового впливу, дозволеного відповідними законами; 4) СЗНД не мають необхідною вимогою нульовий рівень летальних наслідків чи травматизму від їх застосування; 5) СЗНД можуть використовуватися у комплексі з вогнепальною зброєю для поліпшення ефективності та результативності останніх у військових операціях [3].

Загальнодержавним є федеральне законодавство США, згідно якого під час арешту, підтримання порядку чи захисту життя працівники правоохоронних органів мають право застосовувати різноманітні заходи примусу «розумно» та «необхідно». Вони можуть застосовувати лише мінімально необхідну силу; винятково як крайній захід мають право застосовувати вогнепальну зброю. Оцінюючи ступінь сили, необхідної для застосування відповідним правоохоронним підрозділом у конкретному випадку (ситуації), пропонується використовувати такі заходи: 1) переконання словами (verbal persuasion); 2) неозброєні заходи оборони (unarmed defense techniques), або прийоми рукопашного бою/заходи фізичного впливу; 3) хімічні аерозолі подразливої дії (chemical aerosol irritant projectors); 4) поліцейський кийок (MP club); 5) службові собаки; 6) вогнепальна зброя [4].

Уряд США загалом має системний підхід у формуванні правового поля за цим напрямком, що підтверджується наявністю значної кількості відповідних меморандумів, на підставі яких приймаються розпорядження, розробляються відомчі інструкції щодо застосування конкретного виду озброєння. Водночас, у цих документах відсутні чіткі приписи щодо підстав і порядку застосування СЗНД, зокрема перед застосуванням вогнепальної зброї, чи обов'язкового використання взагалі засобів силового впливу [5]. Підводячи підсумок вище наведених фактів можна прийти до висновку, що поліція США має право негайно застосувати вогнепальну зброю з урахуванням рівня загрози, типу цілі та ситуації, що склалася.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015. Non-Lethal Weapons Program URL: https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjJwNm7jIbqAhWuy6YKHUZfAIYQFjADegQIARAB&url=https%3A%2F%2Fndiastorage.blob.core.usgovcloudapi.net%2Fndia%2F2016%2Farmament%2FLaw_JNLWDPdirectedenergy.pdf&usg=AOvVaw2z5JZkmFtwKGnzGJVkvkug

2. Erik L. Nutley. Non-Lethal Weapons: Setting Our Phasers on Stun? Potential Strategic Blessings and Curses of Non-Lethal Weapons on the Battlefield / Erik L. Nutley // Occasional Paper No. 34 (August, 2003) : Center for Strategy and Technology. – Air University. Maxwell Air Force Base, Alabama, 2003 URL:https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjivIqijIbqAhU64KYKHSiJD38QFjAAegQIBBAB&url=https%3A%2F%2Fwww.hsdl.org%2F%3Fview%26did%3D16896&usg=AOvVaw01wRRNxj_dS3T-VIPGNYGR

3. Code of Federal Regulations / Title 32 / Subtitle A / Chapter V / Subchapter I / PART 632 / § 632.3 URL:<https://ecfr.federalregister.gov/>

4. Санакоєв Д. Б. Досвід нормативно-правового регулювання застосування спеціальних засобів у США в контексті реформування національної поліції України. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2017. № 1. С. 70-76.

Я. О. Лук'янович

*(Прикарпатський факультет
Національної академії внутрішніх справ)*

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ЯК ОДНА ІЗ ЗАСАДНИЧИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Сучасне суспільство має нагальну потребу у висококваліфікованих юридичних кадрах, зокрема у правоохоронній сфері, які б володіли необхідними юридичними знаннями і були вихованими у душі високих правових ідеалів та загальнолюдських правових цінностей. Формування правової держави потребує модернізації процесу підготовки правоохоронних кадрів, підвищення рівня їх підготовки з урахуванням розвитку правової системи, розширення міжнародного правового співробітництва та меж правового простору, включення норм і принципів міжнародного права до національної правової системи.

На нашу думку, однією з умов реформування правоохоронних органів України і підрозділів внутрішніх справ є підвищення професіоналізму та компетентності в роботі як окремо взятого працівника, так і поліції в цілому при вирішенні питань щодо забезпечення гарантованих Конституцією України прав і свобод громадян.

Динаміка розвитку суспільних відносин, формування демократичних держав з потужним і діючим громадським суспільством створюють необхідність дослідження питань оптимізації і удосконалення діяльності всіх елементів системи забезпечення безпеки держави від існуючих загроз в новітніх історичних умовах. Це завдання неможливо вирішити без усвідомлення та врахування у власній практичній діяльності зарубіжного досвіду організації і функціонування національних поліцейських систем провідних держав.

У процесі становлення правової держави та громадянського суспільства правовиховна та освітня діяльність держави підпорядковується цілям формування якісно нового рівня правосвідомості та правової культури на основі прищеплення працівникам поліції загальнолюдських правових ідеалів і цінностей, широкого залучення до цього процесу державних і недержавних інститутів, їх вільної участі в обговоренні освітніх та інших програм і концепцій.

На нашу думку, одне з найбільш значущих питань, потреба вирішення якого постійно виникає перед керівництвом органів і підрозділів внутрішніх справ України – це добір персоналу. Разом із заходами щодо професійного навчання, забезпечення стимулювання, створення умов розвитку професійного досвіду, добір повинен забезпечити їхнє ефективне функціонування. Добір на службу й оцінка професійних якостей кандидатів проводиться у кілька етапів, які включають аналіз рівня освіченості, логічного мислення, стану здоров'я, фізичної підготовки, професійних навичок й індивідуальних якостей кандидата.

У науковій літературі широко використовується поняття «професійна придатність», під якою розуміють необхідні і достатні ознаки професійної придатності [1, с. 1114].

Не менш важливим напрямом підвищення ефективності кадрового забезпечення та професійної підготовки в діяльності поліцейських є міжнародне співробітництво з навчальними закладами іноземних держав, що сприяє зростанню фахового потенціалу науково-педагогічних працівників, розвитку навчально-методичного та матеріально-технічного забезпечення навчально-виховного процесу, підвищенню авторитету вищих навчальних закладів МВС як в Україні, так і за її межами. Одним з важливих

аспектів високого рівня поліцейської освіти в зарубіжних країнах є її висока технічна оснащеність, прикладний характер навчального процесу, що сприяє підготовці фахівців з конкретних напрямів правоохоронної практики, адаптованих до реальних умов [2, с. 133].

На наш погляд, система професійної підготовки поліцейських потребує постійного удосконалення з огляду на науково-технічний прогрес, глобалізацію та діджиталізацію суспільства. Оскільки в Україні громадянське суспільство перебуває на стадії активного формування, то однією з загальних вимог цього процесу є ефективна робота системи правопорядку.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
2. Ануфрієв М. Вищий заклад освіти МВС України: науково-практичний посібник. Харків: Ун-т внутр. справ, 1999. 369 с.
3. Основні напрями реформування органів внутрішніх справ України в контексті досвіду зарубіжних країн та європейських стандартів діяльності поліції: аналітичний огляд. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2015. 168 с.

С. В. Луцак

*(Прикарпатський факультет
Національної академії внутрішніх справ)*

РІШЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ДЖЕРЕЛО ПРАВА В УКРАЇНІ

Правовою підставою поширення юрисдикції Європейського суду з прав людини на Україну став Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року, норми якого надають можливість розглядати рішення Європейського Суду з прав людини в якості джерела національного права. Судова практика рухається у напрямку використання правил, сформульованих у рішеннях Європейського суду з прав людини, у якості обов'язкових правил поведінки у типових ситуаціях. В Україні загальні суди при розгляді справ приймають до уваги та застосовують рішення Європейського Суду з прав людини, оскільки ці рішення були визнані законодавцем, як джерелом права у статті 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» [1].

Так, на підставі цього положення суди повинні застосовувати при розгляді справ Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод та практику Суду як джерело права.

Передумови визнання практики Європейського суду з прав людини як джерела права створено як на законодавчому рівні, шляхом ратифікації Конвенції, так і на науковому, шляхом формування особливого прецедентного права Європейського суду з прав людини. Можна з упевненістю констатувати, що рішення Європейського суду з прав людини офіційно не вважаються прецедентами, але є єдиним джерелом динамічного тлумачення Конвенції. Неоднорідність поглядів на правову природу рішень Європейського Суду спричинила твердження, що так зване право Суду являє собою дещо середнє між прецедентним правом у його традиційному розумінні та стало сформованою на континенті традицією щодо судової практики як визначеної, однакової, послідовної, усталеної позиції судів з тих чи інших питань правозастосовчої діяльності. Як зазначає Т. Дудаш, рішення Європейського суду з прав людини можна розглядати як новий вид джерела права, який «випадає» зі стандартної класифікації джерел права, до якої впродовж століть звикли правники, – прецедент (англійський стандарт) і кодифікована норма (континентальна правова система) [4, с. 174–175].

Слід звернути увагу, що Україною визнається дія статті 46 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод на всій своїй території, яка стосується виконання остаточних рішень Європейського суду з прав людини в будь-якій справі, в якій вона є стороною. Розділ 2 Конвенції «Європейський суд з прав людини» став надзвичайно важливим для національного законодавства, оскільки наділив Європейський суд з прав людини правом правотворчості, а отже рішення Суду отримали статус джерела права. Стаття 32 Конвенції гласить, що юрисдикція Європейського суду з прав людини поширюється на весь каталог питань, які пов'язані із тлумаченням та застосуванням Конвенції та протоколів до неї. Ці питання відповідно до статті 33, 34, 46 та 47 визначають, що держави, які ратифікували Конвенцію повинні виконувати рішення Європейського суду з прав людини у будь-яких справах у яких вони є сторонами [2]. Застосуванням Конвенції передбачає застосування не лише її норм, а й усього комплексного правового механізму без спеціальної згоди на це Верховної Ради України [3, с. 16].

Поділяючи в цілому точку зору останніх, можна стверджувати, що положення Конвенції про захист прав людини і основних свобод безсумнівно є джерелом права, проте усталена судова практика

Європейського суду з прав людини та прецеденти, що створюється Судом при застосуванні її положень, хоча і мають певні властивості регулятора суспільних відносин, однак не є джерелом права у його доктринальному розумінні.

Підсумовуючи наведені аргументи, можна дійти висновку, що відповідно до положень Конвенції про захист прав і основоположних свобод, яку Верховна Рада України ратифікувала, прийнявши відповідний закон, а також відповідно до Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», практика Європейського суду з прав людини є джерелом для національного права. Підтвердженням цього є остаточні рішення у цивільних, кримінальних, адміністративних та господарських провадженнях у яких наявні звернення національних судів не тільки до положень Конвенції, а й практики Європейського суду з прав людини.

Список використаних джерел

1. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 року № 3477-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15> (дата звернення 07.10.2020).

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Конвенція від 04.11.1950 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення 07.10.2020).

3. Шевчук С. В. Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод: практика застосування та принципи тлумачення у контексті сучасного українського праворозуміння. *Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі*. 1999. № 2. С.16.

4. Дудаш Т. Юридична природа рішень Європейського суду з прав людини (загальнотеоретичний аспект). *Право України*. 2010. № 2. С. 173–179.

В. А. Луценко

(Національна академія внутрішніх справ)

ДОГОВІР ПОЗИКИ

Договір позики врегульований законом, де чітко зазначається його визначення: «За договором позики одна сторона (позикодавець) передає у власність другій стороні (позичальникові) грошові кошти або інші речі, визначені родовими ознаками, а позичальник зобов'язується повернути позикодавцеві таку ж суму грошових

коштів (суму позики) або таку ж кількість речей того ж роду та такої ж якості» частина 1 стаття 1046 Цивільного кодексу України [1, с. 67].

Для договору позики законодавчо не передбачено нотаріального посвідчення, тому він є досить зрозумілим та загальнодоступним способом для суб'єктів цивільного права налагодження відносин та оформлення їх.

Суб'єктами цього договору є позикодавець, тобто той, хто надає предмет договору, і позичальник – хто отримує предмет. Сторонами можуть бути юридичні або фізичні особи. Даний договір може укладатися у письмовій формі, передбачений статтею 1047 Цивільного кодексу України. Укладення даного договору підтверджується розпискою або іншим документом, що зазначає передання позичальнику конкретної суми грошей або певної кількості речей [2, с. 68].

Договір позики є:

1. Реальний – починає діяти з моменту передання предмета договору, таким чином позикодавець не бере на себе зобов'язання передати, а безпосередньо здійснює передачу предмету договору. Тобто, укладення та здійснення права позикодавцем збігаються в часі та в місці.

2. Односторонній – у позикодавця є лише права, а у позичальника лише обов'язки.

3. Безвідплатним або відплатним – позичальник сплачує відсотки від суми позики позикодавцю, якщо інше не встановлено законом або договором.

Ще можна зазначити, що даний договір є строковим або безстроковим. Строковий – являє собою конкретний термін повернення позики, отриманої позичальником, а безстроковий не визначає термін виконання зобов'язання або визначається з моменту вимоги позикодавця, у такому разі позика має бути повернена протягом тридцяти днів, якщо позикодавець вимагає цього.

У договорі позики предметами є взаємозамінні речі, які можуть бути взяті або надані в позику, позичені, взяті або надані в борг та повернені або отримані назад в інших речах, визначених родовими ознаками. Основною ознакою є те, що речі повинні бути споживними. Їх можна замінити при поверненні речей такого ж роду чи якості. Тобто повертаються не ті самі речі, які були позичені, а інші, подібні.

Договір позики – є обопільна домовленість сторін, тому він містить окремі права та обов'язки суб'єктів, умови договору.

Позичальником може бути достроково повернено позику, надану за договором безвідсоткової позики; оспорити договір якщо

гроші чи речі не були отримані або у випадках отримання їх в меншій кількості, ніж передбачено цим договором.

Позикодавець може наполягати на достроковому поверненню позики та сплати йому відсотків у разі невиконання позичальником зобов'язань, встановлених цим договором щодо забезпечення повернення позики, а також у разі втрати забезпечення виконання зобов'язання або погіршення його умов за обставин, за які позикодавець не несе відповідальності. Якщо в договорі передбачено обов'язок позичальника повернути позику в розстрочку (частинами), то у разі затримки такого повернення позикодавець змушений вимагати дострокового повернення залишкової частини позики та виплати відсотків, що належать йому [3, с. 34].

Тільки позичальник має обов'язки, оскільки договір є одностороннім, тому основним зобов'язанням є повернення позики позикодавцю (грошові кошти в тій же самій сумі або речі, визначені родовими ознаками в тій же самій кількості, того ж виду та такої ж якості, що були передані позикодавцем) у встановлений терміни та в порядку, визначеним договором. Також позичальник зобов'язаний сплатити відсотки позикодавцю, якщо інше не встановлено договором або законом.

Виходячи з того, що в договорі обов'язки покладені лише на позичальника, то і порушити їх може лише він.

У статті 1050 Цивільного кодексу України зазначається відповідальність за порушення договору позики, а саме:

– у випадку несвоєчасного повернення позики позичальник змушений виплатити суму передбачену статтею 625 Цивільного кодексу України. У разі несвоєчасного повернення речей родового характеру, він вимушений виплатити неустойку передбачену статтею 549-552 Цивільного кодексу України, яка набігає з моменту, коли речі підлягали поверненню;

– у випадку затримки повернення позики позичальником в розстрочку (частинами), позикодавець може вимагати дострокового повернення залишкової частини позики та сплати йому відсотків.

Список використаних джерел

1. Цивільне право України. Договірні та не договірні зобов'язання: Підручник / С. С. Бичкова, І. А. Бірюков, В. І. Бобрик та ін.; за заг. ред. С. С. Бичкової. К. : КНТ, 2006. С. 324.

2. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / за ред. І. А. Бірюкова, Ю. О. Заїки. К. : КНТ, 2006. С. 330.

3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003 р. № 40. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

ПРИНЦИП ВЗАЄМОДІЇ ПОЛІЦІЇ З НАСЕЛЕННЯМ НА ЗАСАДАХ ПАРТНЕРСТВА

Сьогодні в Україні створено законодавче підґрунтя для розвитку стратегії взаємодії поліції з населенням в місцевих громадах. Зокрема, законом «Про Національну поліцію» [1] вперше на державному рівні визначено, що поліція взаємодіє з громадськістю шляхом підготовки та виконання спільних проєктів, програм та заходів для задоволення потреб населення та покращення ефективності виконання поліцією покладених на неї завдань.

Погоджуючись з думкою вчених про те, що основою Community policing – філософії й стратегій розвитку партнерських відносин між поліцією та населенням, – є психологія й спосіб життя середнього класу громадян, для яких характерними є законслухняність, прагнення до спокійного й прогнозованого способу життя, підтримка основних цінностей західно-європейської цивілізації, сприйняття поліції як інституту, створеного для безпеки та зручності громадян. Відповідно й звернення поліції за допомогою до громадян сприймається останніми адекватно та поліція може розраховувати на їх допомогу й підтримку. В той же час більшість українців на сьогодні ні за об'єктивними ознаками, ні за домінуючими соціально-психологічними установками не відповідають критеріям західного середнього класу, що значно впливає на стан формування відносин між поліцією та населенням [2].

На даному етапі, важливими є такі завдання з активізації взаємодії між поліцією та населенням:

- підвищення авторитету й довіри населення до правоохоронних органів;
- покращення стану комунікативної та загальної культури персоналу органів Національної поліції;
- сприяння об'єктивному інформуванню населення про діяльність поліцейських за допомогою засобів масової інформації; ретельна перевірка фактів і матеріалів, які публікуються чи демонструються в мас-медіа;
- створення позитивного іміджу шляхом підвищення рівня професійної компетентності та покращення результатів діяльності поліцейських;

– забезпечення безпосереднього діалогу між поліцією та населенням (громадськими об'єднаннями, профспілками, асоціаціями, організаціями, підприємствами) під час особистих зустрічей громадян із керівниками підрозділів поліції, найкращими працівниками, персоналом служби громадської безпеки, які забезпечують правопорядок на конкретній території;

– проведення активної профілактичної, виховної, просвітницької роботи серед різних верств населення з метою запобігання злочинності, а також формування в різних категорій громадян відчуття особистої причетності до правового порядку в суспільстві, підвищення рівня самосвідомості кожного члена суспільства;

– залучення найактивніших громадян до співпраці; передбачення в чинному законодавстві матеріально-технічного забезпечення громадських формувань і винагород особам за допомогу органам правопорядку й виконання конкретних правоохоронних завдань [3].

Для успішного формування й розвитку партнерських відносин між населенням і поліцією необхідне створення відповідних правових і соціально-психологічних умов, а також певні зміни у громадській думці щодо місця й ролі поліції в суспільстві. Уявляється, це потребує зусиль у використанні всіх наявних можливостей як із боку державних і місцевих органів влади, поліції, так і з боку громадськості, вивчення позитивного досвіду роботи правоохоронних органів зарубіжних країн.

Також потрібно передбачити правове закріплення видів морального та матеріального заохочення членів громадських формувань та громадян які приймають індивідуальну участь в правоохоронній діяльності. Залучення населення до правоохоронної діяльності є одним із основних факторів підвищення ефективності роботи поліції у справі охорони публічного порядку, профілактиці та розкритті злочинів.

Сьогодні шляхами певної перебудови Національної поліції у бік покращання взаємодії поліції з населенням є: оновлення соціального статусу поліції; перехід від екстенсивного на інтенсивний шлях розвитку системи і діяльності підрозділів органів Національної поліції при взаємодії з громадськістю та населенням; посилення елементів соціальної спрямованості в роботі служб і підрозділів поліції з урахуванням світового досвіду; створення системи організаційно-правового забезпечення взаємодії поліції з населенням і засобами масової інформації; посилення громадського контролю за діяльністю поліції; удосконалення системи своєчасного інформування громадськості з питань охорони і зміцнення правопорядку у країні; ак-

тивізація діяльності громадських формувань, надання їм юридичної допомоги і підтримки; підвищення професійного і культурного рівня працівників органів Національної поліції у спілкуванні з представниками влади, пересічними громадянами тощо; формування та збереження позитивного іміджу поліції [3].

Рівень довіри громадян є основою для взаємодії поліції з населенням. Оскільки це спонукатиме громадян до співпраці, а також стимулюватиме в працівників поліції бажання сумлінно виконувати свої обов'язки. У соціально-психологічній науці довіру тлумачать як початкову умову соціально-психологічних відносин. Це якісно особливий стан моральної свідомості, що охоплює моральні почуття й переконання, які є мотивами або стимулами поведінки особи. Довіра – це раціональний вияв людської психіки, основна її функція – регулювання моральних відносин [4].

Отже, довіра є базою для формування партнерських відносин між населенням і поліцією. Рівень поінформованості підвищує бажання громадян до співпраці. Співпраця поліції і громадян є базою стабільного і впорядкованого функціонування суспільства.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19/card2#Card>.
2. Гаврилюк Т. Д. Адміністративно-правові засади співпраці міліції (поліції) з населенням: європейський досвід. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07. – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2011.
3. Бесчастний В., Гребеньков Г. Взаємодія міліції й населення як стратегічний напрям діяльності органів правопорядку. *Віче*. 2013. № 12. URL: <http://www.viche.info/journal/3714/>.
4. Mishler W. Trust, Distrust and Skepticism about Institutions of Civil Society / W. Mishler. Glasgow : Centre for the Study of Public Policy ; University of Strathclyde, 1995. 125 p.

Р. С. Луцик,

І. І. Кітаєв

(Національна академія Служби безпеки України)

ПРОТИДІЯ ЕКСТРЕМІЗМУ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Протидія екстремізму на сучасному етапі існування української державності набуває особливої складності у зв'язку з такими основними факторами: невизначеність цього поняття у чинному законодавстві України; перебування України в умовах гібридної війни з Росією; відсутність державних органів, які б здійснювали боротьбу з екстремізмом з використанням наданих їм кримінально- та адміністративно-правових повноважень.

У вітчизняному законодавстві поняття екстремізму досі не отримало конкретного визначення та ознак. Дефініцію цього явища можна побачити лише у наукових працях. А якщо додати ще й той факт, що серед вчених, які досліджували це поняття, багато таких, які розглядали лише окремий вид екстремізму (наприклад, релігійний екстремізм, політичний екстремізм або соціальний екстремізм і т.д.) не торкаючись поняття в цілому, то виходить що законодавцю, окрім надання визначення власне екстремізму, слід ще й встановити його види і різницю між ними.

Міжнародне законодавство у сфері протидії екстремізму знаходиться значно попереду вітчизняного. Зокрема, тут слід назвати низку документів, які були прийняті різними міжнародними організаціями. Так, у 2003 р. Парламентська Асамблея Ради Європи ухвалила Резолюцію «Загрози екстремістських партій та рухів для демократії в Європі» № 1344, в якій визначила екстремізм як одну з форм політичної діяльності, що відкрито чи приховано відкидає принципи парламентської демократії і здебільшого базується на власній ідеології, політичній практиці та діяльності на засадах нетерпимості, винятковості, ксенофобії, антисемітизму й ультранационалізму. У цій резолюції зауважено, що в умовах соціального невдоволення екстремізм надає дуже прості, стереотипні рішення, як відповіді на тривогу та невизначеність, притаманні певним соціальним групам в умовах суспільних змін, які вони не сприймають. Водночас екстремісти покладають відповідальність за існуючі труднощі на окремих представників влади або певну частину населення [1, с. 25].

Держави – члени Шанхайської організації співробітництва 15 червня 2001 року з метою запобігання та протидії екстремістській діяльності прийняли Шанхайську Конвенцію про боротьбу з тероризмом, сепаратизмом та екстремізмом, у якій уперше на міжнародному рівні закріплено визначення поняття екстремізму. Відповідно до положень цієї Конвенції, екстремізмом є будь-які діяння, спрямовані на насильницьке захоплення чи утримання влади, а також насильницька зміна конституційного ладу держави, посягання на громадську безпеку, зокрема, організація із зазначеною метою незаконних збройних формувань чи участь у них, що переслідуються в кримінальному порядку відповідно до національного законодавства держав – сторін зазначеної Конвенції [1, с. 26]. Отже, питання екстремізму почало вивчатись міжнародними організаціями вже достатньо давно і за цей період набуло певного спільного розуміння.

Другим фактором, який ускладнює протидію екстремізму, є перебування України в умовах гібридної війни з Російською Федерацією. Розпочата Росією гібридна війна проти України не є локальним східноєвропейським конфліктом. Агресія Кремля несе не лише загрозу державності та суверенітету України, а й єдності Європейського Союзу та політичному устрою Європи загалом. Саме тому надзвичайно важливим є пошук адекватної та ефективної протидії, формування спільної на світовому рівні політики протистояння російській агресії [2].

Гібридна агресія РФ не є якимось новим засобом для досягнення її цілей, проте саме на українському напрямі Росія використовує майже весь арсенал власних інструментів гібридної війни від прямої збройної агресії до комплексу економічних, енергетичних, інформаційних та інших засобів, спрямованих на розхитування країни зсередини. Деякі з них (інформаційні диверсії, шпигунство, експорт корупції, дискредитація державних структур, підтримка деструктивних сил) активно використовуються проти європейських країн та зокрема України. Також слід звернути увагу і на менш поширені явища, близькі за своєю сутністю до вище вказаного визначення екстремізму, а саме іредентистські настрої у деяких прикордонних регіонах України (наприклад, угорські на Закарпатті або румунські на Буковині) [3, с. 170]. Усе вище вказане повинне отримувати адекватну реакцію з боку українських органів державної влади із застосуванням (за необхідності) відповідних заходів кримінальної та адміністративної відповідальності [4, с. 11].

Третій фактор (відсутність чітко визначених повноважень певних органів державної влади щодо боротьби з екстремізмом)

тісно пов'язаний із першим (невизначеність цього поняття у чинному законодавстві України).

Отже, після надання екстремізму законодавчого визначення, слід закріпити юридичну відповідальність за вчинення зазначених діянь, а також визначити компетенцію правоохоронних органів щодо боротьби з екстремізмом. Такі заходи сприяють забезпеченню національної безпеки України і нейтралізації відповідної протиправної діяльності.

Список використаних джерел

1. Скулиш Є. Д., Ірха Ю. Б. Екстремізм як одна з головних загроз безпечному існуванню людини, суспільства та держави у XXI ст. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2016. № 1 (98). С. 25–27.

2. Гібридна війна Росії проти України. URL: https://bintel.org.ua/nukma/gibridnaja_vojna/.

3. Горло Н. В. Функціональні та концептуальні моделі політики іредентизму: дис.... доктора політичних наук: спец. 23.00.02. Запоріжжя, 2019. 486 с.

4. Благодарний А. М. Удосконалення правової регламентації протидії екстремізму. *Актуальні проблеми управління інформаційною безпекою держави*: зб. тез наук. доп. наук.-практ. конф. (м. Київ, 4 квітня 2019 р.). К. : Нац. акад. СБУ, 2019. С. 9–11.

О. А. Ляковська

(Національна академія внутрішніх справ)

СЛУХАННЯ ЯК ТАКТИКО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПРИЙОМ ЗБОРУ ІНФОРМАЦІЇ

Необхідною умовою правильного розуміння співрозмовника є вміння слухати та говорити. Оволодінню вмінням говорити відводиться значна роль (розвиток зв'язного мовлення дитини, навчання рідній та іноземним мовам тощо), однак при цьому вмінню слухати приділяється значно менше увага, хоча у повсякденному житті людина більше слухає, ніж говорить. Загальновідомим є той факт, що 45% часу, який використовується для контактів на роботі і вдома, людина слухає (точніше кажучи, мала б слухати).

Уміння слухати як особистісна якість притаманна не всім людям. Необхідно розрізняти вміння слухати та здатність чути (фізіологічну спроможність). Психологічні процеси, позначені поняттями

«слухати» і «чути», суттєво відрізняються: слухати – це означає напружувати орган слуху, а чути – напружувати мозок, концентруючи увагу на словах співрозмовника. Часто буває, що ми не слухаємо через брак часу, контраст нашого емоційного стану зі змістом слів співрозмовника тощо. Слухаючи, можна не чути співрозмовника через те, що свідомість у цей час зайнята іншими думками, або чути лише те, що хочеться почути. Умінню слухати необхідно вчитися [1; 2].

Психологічним змістом професійного спілкування поліцейських є отримання максимально можливої, достовірної інформації. Існує певний набір тактико-психологічних прийомів, що забезпечують збір необхідної оперативно-службової інформації, однак слуханням приділяється значна увага.

Зважаючи на поведінку учасників комунікативного процесу розрізняють нерефлексивне слухання, рефлексивне слухання, критичне слухання, емпатійне слухання.

Нерефлексивне слухання, або уміння уважно мовчати (умовно-пасивне слухання) полягає в мінімальному втручанні в мову співрозмовника своїми зауваженнями, умінні уважно мовчати. При цьому проста нейтральна репліка може підбадьорити співрозмовника і викликати у нього бажання продовжити розмову («Так!», «Як це?», «Розумію Вас...»). Можна використати «буферні» фрази, врахувавши позу чи вираз обличчя співрозмовника: «У вас вигляд щасливої людини», «Приємно це чути», «Вас щось хвилює?» тощо.

Нерефлексивне слухання є доречним при експресивному спілкуванні (співрозмовник емоційний, збуджений, має труднощі у формулюванні своїх думок), потребує вираження розуміння і схвалення поведінки співрозмовника.

Якщо неререфлексивного слухання не досить, необхідно використовувати рефлексивне слухання (іноді називають «активне слухання») для контролю точності сприйняття почутого (тобто, змісту повідомлення). Уміння слухати рефлексивно передбачає чотири види рефлексивних відповідей, які використовуються комбіновано:

1. Вияснення – це звернення до співрозмовника з уточненням, щоб зробити повідомлення більш зрозумілим («Що Ви маєте на увазі?» тощо).

2. Перефразування означає сформулювати ту саму думку інакше (іншими словами) для перевірки точності сприйняття інформації. Перефразування можна почати словами: «Як я Вас зрозумів, ...», «Іншими словами, Ви вважаєте...», «Як я розумію, Ви говорите...» тощо.

3. Відображення почуттів (тобто, сприйняття емоційного стану співрозмовника). Щоб зрозуміти почуття співрозмовника, потрібно звернути увагу на вживані ним ключові слова, що передають почуття (гнів, радість, сум тощо); спостерігати за невербальними засобами спілкування (вираз обличчя, інтонація, поза, жестикуляція); спробувати зрозуміти загальний контекст.

4. Резюмування (висновок щодо основних ідей, почуттів співрозмовника) формулюється своїми словами, але вступні фрази можуть бути такі: «Те, що Ви в даний момент сказали, може означати...», «Вашими основними ідеями, як я зрозумів, є...» тощо. Тобто, рефлексивне слухання передбачає регулярне використання зворотного зв'язку для досягнення більшої точності в розумінні партнера.

Критичне слухання вимагає від учасника спілкування спочатку аналізу повідомлення, потім – його розуміння. Таке слухання прийнятне під час ділової наради, конференції, дискусії, на яких обговорюються проблеми, думки, ідеї, що стосуються нових проектів, досвіду тощо. Однак у процесі повідомлення нової інформації критичне слухання непродуктивне, оскільки відторгнення інформації не дає змоги почерпнути з неї цінне.

Емпатійне слухання спостерігається, коли слухач прагне увійти в ситуацію мовця і його слова сприймає крізь призму його (мовця) досвіду, почуттів. Таке слухання передбачає, що учасник спілкування приділяє більше уваги «зчитуванню» почуттів, а не слів. Емпатійне слухання ефективне, якщо комунікатор викликає у співрозмовника позитивні емоції.

Таким чином, ефективним (тобто результативним) слухання буде тоді, коли Ви правильно зрозуміли слова та почуття мовця, зосередилися на проблемі, що обговорюється, усвідомили її, досягли взаєморозуміння із співрозмовниками. З цією метою необхідно потрібно знати правила слухання та вміти невимушено користуватися ними:

1. Проаналізуйте свої звички щодо слухання, сильні і слабкі сторони, характер помилок, що допускаються. Знання своїх звичок щодо слухання – це перший крок до їхнього удосконалення.

2. Сконцентруйтеся на предметі розмови, уникайте «блукання» думок, намагайтеся до мінімуму звести ситуаційні перешкоди (наприклад, телефон).

3. Пам'ятайте: спілкуватись хочуть із уважною, «живою» людиною, а тому уважно слухайте та підтримуйте візуальний контакт зі співрозмовником, але без настирливості або пильного погляду (може сприйнятись як ворожість), та стежте, щоб ваші пози і жести свідчили: Ви слухаєте.

4. Будьте спостережливими: стежте за немовними сигналами розмови та прагніть зрозуміти не тільки зміст слів, а й почуття співбесідника – це «бачення» жестів, міміки, змін інтонації голосу, виразу обличчя; вловлювання психологічного і семантичного підтексту, інтуїтивне відчуття того, що людина не може або не хоче вимовити.

5. Використовуйте схвальні реакції стосовно того, хто виражає свою думку. Ваше схвалення допомагає співрозмовнику точніше виразитись, і навпаки, будь-яка негативна реакція з Вашого боку може викликати у нього настороженість, почуття непевності, закритість, тому уникайте поспішних висновків, різких, категоричних суджень.

6. Пам'ятайте: відповідальність у спілкуванні спільна, тому що співрозмовники по чергово виступають у ролі слухачів. Вмійте показати співрозмовникові, що Ви дійсно слухаєте і розумієте його. Задавайте уточнюючі запитання. Не перебийте співрозмовника без необхідності, ніколи не закінчуйте речення замість нього.

7. З метою кращого розуміння суті інформації, яку Ви отримуєте від співрозмовника, та самого співрозмовника, потрібно задати «чарівні» запитання самому собі: «Що він зараз насправді говорить?»; «Що він зараз насправді робить?»; «Що він зараз насправді хоче?»; «Що він зараз насправді чекає?»; «Що він зараз насправді відчуває?».

8. Прислухайтеся до самого себе: Ваша заклопотаність та емоційна неврівноваженість можуть заважати слухати співрозмовника, а якщо його мова і поведінка торкнулись Ваших почуттів, постарайтеся їх конструктивно виразити і це усуне перешкоди у розмові.

9. Постійно удосконалюйте своє уміння слухати, що з часом трансформується у звичку активно слухати (проявляючи увагу, зацікавленість у процесі спілкування для отримання інформації).

Таким чином, у професійному спілкуванні поліцейського для збору необхідної оперативно-службової інформації важливим є вміння активно слухати, що сприяє ефективності вирішенню поставлених завдань.

Список використаних джерел

1. Крашеннікова Т. В. Комунікативна компетенція працівника Національної поліції: навч. посібник. Дніпро: Адверта, 2017. 107 с.

2. Пам'ятка працівника Національної поліції України: інф.-довід. матеріал / Клименко І. В., Швець Д. В., Євдокімова О. О., Посохова Я. С. МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. 52 с.

ПРОТИДІЯ ЕКОНОМІЧНИМ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Досить важливе значення в забезпеченні економічної безпеки агропромислового комплексу (АПК) відводиться органам Національної поліції. Проте переформування Міністерства внутрішніх справ, яке проводиться упродовж останніх кількох років, призвело до ряду проблем, таких як захист економіки, а саме протидія економічної злочинності.

Аналіз поточної ситуації в галузі агропромислового комплексу показує, що злочинні фактори не лише значною мірою визначають її поточну ситуацію, але й перспективи її розвитку. Підтвердженням процесу активного засудження є кількість економічних злочинів та кількість матеріальних збитків, скоєних в агропромисловому комплексі.

Статистичні дані свідчать, що вже у 2018 році в АПК викрито більше 3,7 тис. кримінальних правопорушень [1].

Виходячи з цих обставин, із метою підвищення ефективності діяльності підрозділів захисту економіки Національної поліції з'явилась необхідність в концептуальному розгляді низки організаційних заходів, спрямованих на вивчення злочинних відносин для забезпечення цілісності злочинної діяльності в рамках досудового розслідування та судового розгляду агропромислового комплексу України.

У процесі злочинної діяльності злочинний зв'язок у механізмі цієї діяльності слід розглядати як будь-яку взаємодію між об'єктом та іншими особами. Злочинний зв'язок – одна з характеристик основного органу в механізмі структури злочинної діяльності. У тих випадках, коли цими особами, чи відносно них здійснюються дії, що сприяють скоєнню суспільно небезпечного діяння [2].

На думку В. Ортинського план розслідування у кримінальному провадженні повинен бути ретельно продуманий. Слідчі (розшукові) дії повинні відображати тактичний задум слідчого, внутрішню логіку слідства. Неможливо спланувати таку систему дій відразу протягом усього розслідування, оскільки не можна заздалегідь передбачити, яку інформацію буде отримано під час розслідування. Цей вид дій застосовується під час планування розслідування на

певних етапах розслідування та в процесі отримання інформації про подію розслідування. Залежно від цього розрізняють планування на початковому етапі розслідування та подальше планування [3, с. 7].

Організація плану злочинності забезпечує оптимізацію роботи слідчих, взаємодію групи слідчих з оперативними підрозділами та іншими правоохоронними органами та деякі інші питання, пов'язані з діяльністю слідчих органів. Значення планування розслідування визначається важливістю завдань, які можуть бути вирішені за його допомогою, зокрема:

- визначення ефективних шляхів розслідування кримінальних правопорушень;
- забезпечення об'єктивності повноти та всебічності з'ясування всіх обставин кримінального правопорушення;
- своєчасне та результативне застосування процесуальних, організаційно-технічних, техніко-криміналістичних заходів з урахуванням особливостей кожного провадження;
- сприяння економії сил і засобів органів досудового розслідування, інших правоохоронних підрозділів та інше [4, с. 318].

У кримінальних провадженнях АПК вагоме значення мають:

а) судово-економічна експертиза, яка призначена для встановлення фактів порушення агропідприємствами положень законодавства, які регламентують фінансового господарську діяльність в аграрному секторі економіки країни;

б) почеркознавча експертиза, що спрямована на встановлення особи, яка засвідчила чи власноручно внесла заздалегідь неправдиві відомості до змісту документів фінансово-господарської діяльності закладів, установ, організацій в аграрному секторі економіки;

в) будівельно-технічна експертиза, яка вирішує питання щодо обсягу, вартості та відповідності проектно-кошторисній документації будівельних робіт, профінансованих за рахунок бюджету [4, с. 115].

Необхідно зазначити, що організація і тактика виявлення організованих злочинних структур та первинних даних про їх протиправну діяльність на підприємствах АПК залежить від:

- різноманітності організаційно-правових форм господарювання зазначених об'єктів та особливостей їхньої виробничо-господарської діяльності, специфіки виробленої продукції, системи обліку та звітності;
- рівня професійної підготовки оперативного працівника, взаємодії між оперативними підрозділами ОВС та іншими правоохоронними органами.

Тому однією з умов ефективної організації запобігання злочинам аграрного сектору в економіці є визначення та поглиблене вивчення об'єкта профілактики. Розробки особистих профілактичних заходів необхідні для конкретизації індивідуального запобігання, для визначення переліку осіб, які повинні перебувати на профілактичному обліку.

Список використаних джерел

1. Аналітична довідка Про результати роботи Департаменту захисту економіки Національної поліції України за 2017 рік / за заг. редакцією С. Г. Міщенко / [Міщенко С. Г., Сливенко В. Р., Лапко О. В., Василичук В. І., Панащенко Б. В.]. К.: ДП «Розвиток», 2017. 27 с.
2. Джужа О. М. Кримінологія : навч. посібник / О. М. Джужа, Ю. Ф. Іванов. К., 2006. 264 с.
3. Ортинський В. Л. Особливості планування розслідування злочинів в сфері економіки. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/osoblivosti-planuvannya-rozsliduvannya-zlochiviv-u-sferi-ekonomiki>.
4. Криміналістика: підручник / В. В. Пясковський, Ю. М. Черноус, А. В. Іщенко, О. О. Алексеев та ін. К. : Центр навчальної літератури, 2015. 544 с.

В. Б. Микичак

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

СТАНОВЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Екологічне право є відносно молодою, але швидко прогресуючою галуззю правничої науки, яка спрямована на законодавче забезпечення екологічної діяльності держави та захист прав людини на сприятливе довкілля.

Дослідженню загальних питань становлення і розвитку екологічного права України присвячені наукові праці багатьох вчених-правників, зокрема Б. В. Єрофєєва, В. В. Петрова, В. Л. Мунтяна, Ю. С. Шемшученка та інших [1].

Перший етап охоплював 1917–1968 роки до прийняття Основ земельного законодавства, у ст.2 якого було започатковано природо-ресурсні;

другий – з 1968 по 1987 року, коли приймаються численні законодавчі акти стосовно регулювання відносин, пов'язаних з вико-

ристанням природних об'єктів (Закон про охорону атмосферного повітря, Закон про використання й охороні тваринного світу тощо);

третій період – з 1988 року, коли було видано перший радянський збірник з екологічного права.

Розглядаючи екологічне право України через призму її історико-правового розвитку, можна виділити наступні етапи:

1. Період Київської Русі та Галицько-Волинського князівства (IX-XI ст.) Цей період можна вважати початком історичного формування нормативно-правової бази на території України. Вперше про охорону лісів згадується у законах Ярослава Мудрого «О церковних судах й земських ділах», у яких мала місце лісоохоронна стаття. У нормах Руської правди (1016 року) певна увага приділялася охороні територій ловів та угідь, на яких проводилися полювання. В XI ст. бобер цінився дорожче двох корів і навіть життя людини. Були введені правила, якими регулювався промисел диких птахів, гусей, качок, а поряд із заходами охорони мисливських угідь, володінь і окремих цінних видів звірів – встановлювалась охорона земель типу заповідників.

2. Литово-Польська доба (XIV-XVII ст.) У цей період знайшло своє продовження регулювання охорони природи державою. Наприклад, Литовський статут брав під охорону звірів і птахів. За крадіжку або вбивство лебедя чи зруйнування його гнізда передбачалося накладання штрафу. У «Судебнику короля Казимира Ягелловича, даному Литві 1468, лютий 29» зокрема у дев'ятому розділі «Про лови, про пущі, про бортне дерево» було приділено увагу питанням полювання, рибальства, використання вод, плати за користування об'єктами природи.

3. Козацько-гетьманська держава (XVII-XVIII ст.) Охорона природі в Запорізькій Січі проявлялася, насамперед, у збереженні і раціональному використанні природних ресурсів. Характерною ознакою правової охорони природних об'єктів було обмеження кола осіб, які мали право використовувати природні ресурси. Користуватися лісовими ресурсами у Запорізькій Січі для власних потреб мали право лише козаки та піддані Війська Запорозького. Сторонні особи отримували таке право лише з дозволу Коша або кошового отамана. У 1722 році вперше створюється лісове управління і служба контролю за використанням лісових ресурсів. А у 1718-1719 роках були видані акти, що забороняли вивіз сміття у річки, протоки. За порушення цих правил як покарання застосовувала смертна каторга.

4. Період Російської держави (кінець XVIII-початок XX ст.) У цей період правові заходи, що регулювали добування промислових звірів були зумовлені причинами екологічного характеру, що було

зумовлено збіднінням природних ресурсів. В. Л. Мунтян зазначив, що, якщо при Івані Грозному не відчувалося не достатку в дичині, то вже за часів Олексія Михайловича (1645-1676 рр.) становище змінилося в гірший бік. За царювання Петра I природоохоронні заходи здійснювалися з жорстокою рішучістю, зокрема за порубку лісів в заповідниках карали смертю

5. Період СРСР (1971–1991 рр.) З цього періоду екологічна функція держави починає набирати масштабів. Три законодавчі акти – Декрет «Про землю», «Декларація прав трудящого і експлуатованого народу» і Декрет «Про націоналізацію» – передбачали припинення приватної власності на землю і природні ресурси. З квітня 1919 року почали вживатися термінові заходи щодо охорони курортів Кримського півострова, Одеси, Бердянська. Значні території віддаються під заповідники. Зі становленням радянської влади починають видаватися союзні закони з питань охорони природи загальнодержавного значення

6. Період сучасної Української держави (1991 рік–теперішній час) Правові засади регулювання екологічних правовідносин було закладено ще у Декларації про державний суверенітет від 16.07.1900 року, в якій окремим розділом «Екологічна безпека» визначалося, що Україна дбає про екологічну безпеку громадян, про генофонд народу тощо. Видається низка фундаментальних законів «Про охорону навколишнього середовища» (1991), «Про природо-заповідний фонд» (1992), «Про Червону Книгу України» (2002) тощо. З прийняттям Конституції України було вперше на конституційному рівні закріплено обов'язок держави забезпечувати екологічну безпеку, право кожного на безпечне довкілля, встановлено для кожного обов'язок не заподіювати шкоду природі [2].

Отже, підсумовуючи все вищенаведене, можна стверджувати, що розвиток екологічного права в Україні має давню історію та різні погляди щодо класифікації періодів. Але можна сказати одне, що розвиток екологічного права ще не досяг своєї вершини, бо екологічні функції держави продовжують розвиватися і вдосконалюватися, а у свою чергу, ми, громадяни України, відповідно до статті 12 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» зобов'язані берегти природу, охороняти, раціонально використовувати її багатства відповідно до вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища, здійснювати діяльність з додержанням вимог екологічної безпеки, інших екологічних нормативів та лімітів використання природних ресурсів, а також не порушувати екологічні права і законні інтереси інших суб'єктів [3, ст.12].

Список використаних джерел

1. Бондарь А. Историчні етапи становлення та розвитку екологічного права України. История. Охрана природы. Экология. 13.02.2016. URL: <http://kursak.net/istorichni-etapi-stanovlennya-ta-rozvitku-ekologichnogo-prava-ukra%D1%97ni/>.
2. Міжнародні науково-практичні конференції юридичного та історичного спрямування. URL: http://www.lex-line.com.ua/?language=ru&go=full_article&id=2125.
3. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41. Ст.546. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.

С. В. Мінурка

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ПРАВО ЛЮДИНИ НА ГІДНИЙ ЖИТТЄВИЙ РІВЕНЬ В УКРАЇНІ

Згідно з Конституцією життя та здоров'я людини визнано найвищою соціальною цінністю, що об'єктивно зумовлює визнання пріоритетності життя і здоров'я працівника порівняно з результатами виробничої діяльності [1]. Це зобов'язує державу відповідним чином регулювати економічні процеси, встановлювати і застосовувати справедливі та ефективні форми перерозподілу суспільного доходу з метою забезпечення добробуту всіх громадян. Закріплюючи у ст. 2 Кодексу законів про працю України право на безпечні і нешкідливі умови праці, держава зобов'язується забезпечити захист здоров'я і життя громадян у процесі трудової діяльності [2]. Трудові відносини охоплюють такі основні права працівника, як зайнятість, безпеку, оплату праці, можливість відстоювання інтересів і позиції працівника у соціальному діалозі з роботодавцем.

Державна політика у галузі трудових відносин має бути спрямована на забезпечення належних умов праці, запобігання нещасним випадкам і професійним захворюванням. Водночас є підстави констатувати, що в Україні не ліквідована бідність серед працюючих, що спричиняє деградацію трудового потенціалу, не забезпечена реалізація конституційного права працівника на достатній життєвий рівень для себе та своєї сім'ї, існують низькі стандарти умов і безпеки праці, а саме: допускаються випадки впливу на працівників

небезпечних і шкідливих виробничих факторів; поширеною є практика встановлення заробітної плати на рівні мінімальних стандартів і допущення заборгованості з виплати заробітної плати; жінки, молодь та інваліди зазвичай стикаються з різними формами дискримінації у трудових відносинах; не виконуються передбачені чинним законодавством державні гарантії в оплаті праці для працівників освіти, культури та охорони здоров'я.

До питання концепцій забезпечення гідного людини рівня життя неодноразово зверталися у галузі трудового права М. Маковецької [3], Л. Костіної [4], К. Теличко [5] та ін. Але попри всю значущість, до сьогоднішнього часу, так і повний аналіз цієї проблеми не здійснювався.

Резюмуючи вищесказане, зазначимо, що поняття «гідна праця» можна визначити як продуктивну діяльність (виробничу працю), здатну забезпечити справедливу винагороду за працю, безпеку на робочому місці, соціальний захист (від безробіття, у разі вагітності, необхідності догляду за дитиною, пенсійне забезпечення), перспективи особистісного росту, участі в ухваленні важливих управлінських рішень (через профспілки, асоціації підприємців тощо), гендерну рівність.

Безумовними соціальними пріоритетами є встановлення єдиної тарифної сітки в оплаті праці працівників бюджетної сфери, підвищення мінімальної заробітної плати до реального прожиткового мінімуму, встановлення мінімальної пенсії не нижче реального прожиткового мінімуму, погашення заборгованості з виплати заробітної плати працівникам підприємств та організацій усіх форм власності, захисту життя і здоров'я працівників на робочому місці, створення гарантійного фонду заробітної плати з метою забезпечення погашення боргів із заробітної плати працівників підприємств, які ліквідовані або визнані банкрутом.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996р. №254 к/96 ВР. URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80>
2. Кодекс законів про працю України. Х. : Одісей, 2009. 156 с.
3. Маковецькая М. П. Достойный труд и повышение качества уровня жизни. *Вестник Московск. унта МВД России*. 2008. № 4. С. 72–73.
4. Костин Л. А. Достойный труд – не привилегия для избранных, а настоятельная необходимость для каждого занятого. *Человек и труд*. 2007. № 4. С. 18–21.
5. Теличко К. Проекту бути. *Охорона праці: науково-виробничий журнал*. 2010. № 3. С. 4–7.

Д. В. Наумушкін

*(Національна академія сухопутних військ
імені Петра Сагайдачного)*

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Сьогодні існують два основних підходи до поняття інтелектуальної власності. Одні вчені підтримують закріплення в законі терміна інтелектуальна власність і не вбачають ненаукового підходу у використанні законодавцем цієї категорії. Інші вважають цей термін неточним і ненауковим, у зв'язку з чим він не повинен застосовуватися в нормативних актах [1].

П. Т. Бубенко, В. В. Величко, С. М. Глухарев у своєму навчальному посібнику визначають, що інтелектуальна власність – це формалізований результат творчої інтелектуальної діяльності, що надає його автору або особі, яка визначена чинним законодавством, право власності на цей результат, яке набувається, здійснюється і захищається відповідно до законодавчо встановлених норм і правил. Врегульовані законом суспільні відносини стосовно володіння, користування і розпорядження результатами інтелектуальної творчої діяльності складають інститут права інтелектуальної власності [2, с. 135].

На думку Каміла Ідріса, інтелектуальна власність – це термін, що описує ідеї, винаходи, технології, твори мистецтва, які є нематеріальними при їхньому створенні, але потім стають цінностями в матеріальній формі як і кожен інший продукт. Інтелектуальна власність є комерційним застосуванням творчої думки для розв'язання технічного або художнього завдання. Вона не є продуктом сама по собі, а являє собою особливу ідею, що стоїть за цим продуктом, або спосіб, яким ця ідея виражена, або ж відмітний характер того, як цей продукт названий або описаний [3, с. 252].

У Конвенції про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ), укладеній 14 липня 1967 р. у Стокгольмі, зазначається, що інтелектуальна власність містить права, які стосуються: [4, с. 359]

- 1) літературних, художніх та наукових творів;
- 2) виступів виконавців, фонограм та програм ефірного мовлення;
- 3) винаходів у всіх сферах людської діяльності;
- 4) наукових відкриттів;
- 5) промислових зразків;

- 6) корисних моделей;
- 7) товарних знаків, знаків обслуговування і торгових назв та позначень, найменування місця походження;
- 8) припинення недобросовісної конкуренції, а також всіх інших результатів інтелектуальної діяльності у промисловій, науковій, літературній або художній сферах.

Однією з особливостей інтелектуальної власності є те, що вона містить у собі особисті немайнові права інтелектуальної власності та (або) майнові права інтелектуальної власності, зміст яких щодо певних об'єктів права інтелектуальної власності визначається Цивільним Кодексом України та іншими законами.

Особистими немайними правами інтелектуальної власності є [2, с. 137]:

- 1) право на визнання людини творцем (автором, виконавцем, винахідником тощо) об'єкта права інтелектуальної власності;
- 2) право перешкоджати будь-якому зазіханню на право інтелектуальної власності, яке може завдати шкоди честі або репутації творця об'єкта інтелектуальної власності;
- 3) інші особисті немайнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Майновими правами інтелектуальної власності є [2, с. 138]:

- 1) право на використання об'єкта права інтелектуальної власності;
- 2) виняткове право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності іншим особам;
- 3) виняткове право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта права інтелектуальної власності, зокрема забороняти таке використання;
- 4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Таким чином, враховуючі вище зазначене, інтелектуальна власність відіграє значну роль у житті людини та присутня у всіх її напрямках діяльності, будь то матеріальна сфера чи духовна. Задля ефективного використання результатів інтелектуальної діяльності в Україні створена значна законодавча база, однак вона є недосконалою та потребує певних доробок. Тому це питання може стати базою для подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Дюндін В. Д. Інтелектуальна власність як головна складова інтелектуального потенціалу суспільства. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3021>
2. Бубенко П. Т. Інтелектуальна власність: навчальний посібник / П. Т. Бубенко, В. В. Величко, С. М. Глухарев. Х.: ХНАМГ, 2011. 215 с.
3. Ідріс К. Інтелектуальна власність – потужний інструмент економічного зростання / К. Ідріс. К.: Укrapатент, 2006. 372с.
4. Орлюк О. П. Право інтелектуальної власності: підручник / О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін.; за ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. 696 с.

О. І. Нефедова

(Університет державної фіскальної служби України)

ОРГАНІЗАЦІЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ (ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ) У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Професійна підготовка кадрів правоохоронних органів потребує постійного вдосконалення. Це зумовлено низкою причин, серед яких: реформування правоохоронних відомств, зміна концепцій, застосування нових форм добору кандидатів на службу, оптимізація структури та змісту службової підготовки. Зазначене вимагає оновлення методичного забезпечення освітнього процесу. Аналіз специфіки службової діяльності правоохоронних органів дає підстави констатувати, що сучасний працівник повинен володіти не лише знаннями законодавчого блоку, а й розвиненими фізичними якостями та сформованими вміннями і навичками застосування заходів примусу.

Фізична підготовка – це комплекс теоретичних знань, фізичних вправ і практичних умінь, направлених на відпрацювання рухових якостей і навичок, зокрема при пошуку і переслідуванні правопорушника, припиненні протиправних дій затримання правопорушника, що активно чинить опір, в тому числі з використанням фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї [1].

Фізична підготовка за своєю структурою – складна динамічна система. Система фізичної підготовки – це сукупність компонентів,

що становлять процес фізичного вдосконалення військовослужбовців і забезпечують їхнє функціонування відповідно до вимог, які ставляться до їхньої фізичної готовності [2].

Загальна фізична підготовка (далі – ЗФП) є основним, базовим видом фізичного виховання, що реалізує загальну підготовчу спрямованість системи фізичного виховання в цілому, її зміст, засоби, методи та форми організації занять передбачають створення надійної бази фізичної підготовленості до будь-якого виду діяльності людей у процесі життя (професійної, побутової тощо) [3].

Тому завданнями ЗФП є: 1) зміцнення здоров'я, протидія негативному впливу на людину умов життя, побуту, трудової діяльності, процесів старіння; 2) забезпечення всебічного й гармонійного фізичного розвитку людини; 3) створення бази для спеціальної фізичної підготовленості до конкретних видів діяльності [4].

Фізична готовність є обов'язком для військовослужбовців. Підтримання постійної фізичної готовності досягається систематичними фізичними тренуваннями, застосовуючи визначені засоби, форми і методи фізичної підготовки [5].

Ступінь значущості кожного завдання має яскраво виражений відтінок особливої педагогічної важливості й відповідальності при формуванні особистості курсанта в процесі навчання.

Таким чином, для досягнення мети сучасної фізичної підготовки – формування фізичної культури особистості майбутніх правоохоронців необхідно вирішити відповідно до методології педагогіки виховні, освітні, розвивальні й оздоровчі завдання, призначення яких визначається цілісністю педагогічного процесу у ВВНЗ [6].

Загальна методика проведення навчальних занять з фізичної підготовки передбачає однакову їхню тривалість, аналогічні за своєю сутністю завдання й зміст окремих частин занять та інші загальні питання використання методів і прийомів навчання та виховання, тобто все те, що є характерним для проведення навчальних занять щодо будь-якого розділу фізичної підготовки. Часткова методика включає сукупність усіх питань, що характеризують використання різних методів і прийомів при проведенні занять за конкретним розділом. Загальний і частковий характер має методика проведення інших форм фізичної підготовки [7].

Навчальні заняття є основною формою фізичної підготовки. Вони є обов'язковими для всіх категорій майбутніх працівників правоохоронних органів.

Теоретичні заняття повинні бути спрямовані на оволодіння необхідними знаннями, передбаченими програмою навчання, і проводяться у вигляді лекцій і семінарів.

Практичні заняття є основним видом навчальної діяльності й поділяються на навчально-тренувальні й методичні. Навчально-тренувальні заняття складаються із трьох частин: підготовчої, основної та заключної. Методичні заняття поділяють на навчально-методичні, інструкторсько-методичні й показові [8].

Отже, проведений аналіз літературних джерел свідчить, що фізична підготовка є одним із основних предметів професійної підготовки, важливою та невід'ємною частиною навчання й виховання. Організація управління та фінансування цієї галузі освіти визначаються інструкціями й нормативними актами.

Список використаних джерел

1. Андреев А. А., Росадюк В. С., Струганов С. М. Инновационные взгляды на повышение профессионально-прикладных качеств курсантов и слушателей образовательных организаций и сотрудников силовых ведомств. *Вестник Восточно-Сибирского института МВД России*. 2016. № 3 (78). С. 63–71.

2. Теория и организация физической подготовки войск: учебник для курсантов и слушателей ВДКИФК; под общ. ред. Л. А. Вейднер-Дубровина. 4-е изд., перераб. и доп. Л. : ВДКИФК, 1980. 512 с.

3. Эдвард Т. Хоули, Б. Дон Френке. Оздоровительный фитнес. К.: Олимпийская литература, 2000. С. 19–22.

4. Катшевський С. М. Науково-методичні та організаційні основи фізичного самовдосконалення студентства. К.: ІЗМН, 1997. С. 6–30.

5. Лосев Ю. Н., Приходько В. Н. Критерий определения наиболее важных физических качеств и физических упражнений для их развития у молодых военнослужащих. Материалы итог. научн. конф. ВИФК за 1993 год: сб. науч. трудов. СПб., 1994. С. 20–21.

6. Магльований А. Фізична підготовка в системі формування військових фахівців провідних іноземних армій. *Спортивна наука України*. 2015. № 5. С. 16–20.

7. Маріонда І. І. Особливості вузівської підготовки фахівця фізичної культури. Науковий вісник Ужгородського Університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота». 2016. випуск 2 (39). 134 с.

8. Маріонда І. І. Особливості фізичної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. Вип. 2. 1999. С.79–93.

ОДНОСТАТЕВЕ ЦИВІЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО В УКРАЇНІ: ПЕРСПЕКТИВА ЛЕГАЛІЗАЦІЇ

Демократичність суспільства в сучасному світі визначається через ставлення більшої його частини до суспільних груп, що становлять меншість, та до політики держави, спрямованої на забезпечення відповідних рівних прав для усіх громадян. На даному розвитку суспільства в багатьох державах активно піднімається питання легалізації одностатевих шлюбів, що є актуальним і для держави України. Туму даному питанню потрібно приділити чималу увагу.

У сучасному суспільстві люди можуть відкрито заявляти про свою сексуальну орієнтацію і, також як і всі інші, вони прагнуть жити повноцінним життям – мати чоловіка/дружину, право проводити весільні церемонії, народжувати і всиновлювати дітей тощо. Проте не в усіх країнах передбачено надання таких прав одностатевим партнерам. Слід зазначити на різниці термінів «одностатеве партнерство» і «одностатевий шлюб».

Одностатевим шлюбом вважається шлюб, що визнаний за законом або шлюб, що визнано в соціальному відношенні, між двома особами однієї статі [1, с. 57]. Окремі держави легалізували одностатеві партнерства/шлюби, а саме: Нідерланди – 1 квітня 2001; Бельгія – січень 2003; Іспанія – червень 2005; Канада – липень 2005 року; ПАР – листопад 2006; Норвегія – січень 2009 р; Швеція – травень 2009 року; Португалія – травень 2010; Ісландія – червень 2010; Аргентина – липень 2010; Мексика: – Місто Мехіко – березень 2010, Штати Коауїла і Кінтана-Роо – 2010 рік, – Штат Чихуахуа – червень 2015; Данія – червень 2012 року; Бразилія – травень 2013; Франція – травень 2013 (Заморські департаменти Франції: Сен-П'єр і Мікелон – травень 2013, Гваделупа – травень 2013, Гвіана – травень 2013); Уругвай – серпень 2013; Нова Зеландія – серпень 2013; Мальта – березень 2014; Великобританія: Англія і Уельс, Шотландія – березень 2014, Ірландія – травень 2015, острів Південні Сандвичеві – травень 2015, острів Північні Сандвичеві (кількість населення – 51 чол.) – травень 2015; Люксембург – січень 2015; Словенія – березень 2015; Японія, один з районів Токіо: Сібуя – березень 2015; США у всіх штатах – червень 2015; Гренландія – 1 жовтня 2015; Фінляндія – закон, прийнятий у грудні 2014, набув чинності в березні 2017 [2].

Що стосується України, то одностатеві шлюби офіційно не визнаються, а будь-які інші форми союзів для одностатевих пар законодавством не передбачені. Однак в українському суспільстві не припиняються дискусії з цього питання. Невизнання одностатевих шлюбів в Україні відбивається на звуженні їх правових можливостей та проявах дискримінації, призводить до вимушеної бездітності гомосексуальних сімей, до страху перед соціальною нестабільністю у разі народження дитини у парі, до очікування проблем, пов'язаних з негативним сприйняттям їх дитини в дитячих установах, школах, у суспільстві [3, с. 24–25].

Варто розглянути правову базу України стосовно питань одностатевих шлюбів, необхідно звернутися до Сімейного Кодексу України. Частина 1 статті 21 цього кодексу визначає, що «Шлюбом є сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у органі державної реєстрації актів цивільного стану» [4].

У статті 26 Сімейного кодексу України передбачено перелік осіб які не можуть перебувати у шлюбі між собою і в даному списку не зазначено осіб однієї статі, що є проголошеною у законодавстві.

Дуже цікавим є те, що статтею 58 Закону України «Про міжнародне приватне право» передбачено, що шлюб між громадянами України, шлюб між громадянином України та іноземцем, шлюб між громадянином України та особою без громадянства, що укладений за межами України відповідно до права іноземної держави є дійсним в Україні за умови додержання щодо громадянина України вимог Сімейного кодексу щодо підстав недійсності шлюбу [5]. Тобто, фактично, «громадяни України однієї статі можуть укласти шлюб за кордоном, і згідно з українським законодавством він має визнаватися в нашій країні», – резюмує портал ЛІГА ЗАКОН.

Отже, як бачимо прямої заборони немає щодо одностатєвого шлюбу, але і визнання на законодавчому рівні теж. 11 березня 2016 року Кабінет Міністрів України повідомив про намір розробити законопроект про легалізацію одностатєвого цивільного партнерства (розпорядження № 1393 від 23 листопада 2015 року) [6].

Цим розпорядженням Кабмін затвердив план дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року. План передбачає подачу в другому півріччі 2017 року на розгляд уряду законопроекту про легалізацію в Україні зареєстрованого цивільного партнерства для різностатєвих і одностатєвих пар з обліком майнових і немайнових прав. Такий законопроект повинен урахувати питання володіння й спадкування майна, утримання одного партнера іншим у випадку непрацездатності, конституційне право не давати свідчень проти свого партнера [6].

Отже, станом на 2020 рік дане питання стоїть так само гостро, як і раніше. Погляди суспільства категорично різняться, частина людей вважає необхідним узаконити одностатеві шлюби і позбавитись дискримінації сексуальних меншин, інша частина вбачає в цьому моральний розпад суспільства і неприродність.

Як на мене одностатеві шлюби потрібно легалізувати, адже Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава. У статті 2 Конституції України зазначено, що найвищою цінністю України є людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека. Дана норма, говорить нам проте, що наша держава має піклуватися про всі верста населення і брати до уваги їх погляди. Також, Україна як демократична держава засуджує будь-які способи дискримінації, а отже і дискримінацію за сексуальну орієнтацію. Тому дане питання є дуже важливе, нам потрібно про це говорити, звертати увагу громадян на цю проблему. Сподіваємося, що найближчим часом наша держава позбудеться пострадянських поглядів і почне рухатися з часом і не буде дискримінувати людей за їх сексуальну орієнтацію.

Список використаних джерел

1. Миронець О. М., Ярошенко Т. С. Легалізація одностатевих шлюбів в Україні. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2017. № 16. С. 56–59.
2. Локтев Д. Одностатеві шлюби у Франції: за та проти. 2013. URL: <http://www.dw.com/gua/16594273> (дата звернення 10.10.2020).
3. Сімончук О. Які права людини недоступні ЛГБТ в Україні? *Національний ЛГБТ-Портал України*. URL: https://www.lgbt.org.ua/materials/show_3553/. (дата звернення 10.10.2020).
4. Сімейний Кодекс України: Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 21-22. Ст.135.
5. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.04.2005 р. 2709-І. *Відомості Верховно і Ради України*. 2005. № 32. Ст.422.
6. Про затвердження плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.10.2015 р. № 1393-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1393-2015-%D1%80#Text> (дата звернення 10.10.2020).

РОЗВИТОК РИНКУ АУТСОРСИНГУ В УКРАЇНІ

В умовах жорсткої конкурентної боротьби підприємств важливо бути гнучким до змін, які відбуваються у бізнес-середовищі, та ефективним. Найголовнішим питанням для великих, середніх і малих компаній у ринкових умовах є необхідність зростання за мінімальних інвестицій. Одним зі способів вирішення даного питання є звернення до аутсорсингу. Саме аутсорсинг є тією практикою, яка дає змогу компаніям зростати, обмежуючи фонд заробітної плати та накладні витрати. Замовники послуг мають змогу акцентувати більше уваги на основну діяльність підприємства, зменшувати додаткові витрати на виконання певних функцій, оптимізувати структуру компанії, тим самим поліпшувати позиції на ринку, зокрема конкурентоспроможність.

Поняття «аутсорсинг» (*«outsourcing»*) англomовного походження (точніше – це скорочення англійського терміна *«outside source using»*, або *«outside resourcing»*, що означає застосування (використання) зовнішніх джерел або ресурсів) [1]. З'явився цей термін у практичній діяльності на початку 60-х років минулого століття, а саме в 1962 р., коли засновано Electronic Data System Corporation (EDS) [2].

Сучасний світ технологій сприяє можливості працювати з будь-якого куточка світу, тому і аутсорсингових процесів стає все більше. У фірмі невеликого формату всі суміжні функції передаються обслуговуючим компаніям, зокрема: бухгалтерський облік, ІТ-забезпечення, програмування, системне адміністрування, юридичні послуги, пошук і найм працівників, логістика, SMM, кол-центри, навчання персоналу і інші.

Основними центрами аутсорсингу вважаються Європа, США і Японія. Однак в останні десятиріччя активно почали долучатися до формування й розподілу аутсорсингових потоків країни Південної Америки, Східної Європи та Азії. Завдяки поширенню й розвитку ІТ Україна стала одним зі світових лідерів аутсорсингових послуг.

Україна як країна, орієнтована на експорт аутсорсингу, поставляє свої послуги здебільшого у США, країни Євросоюзу та Ізраїль. Можна виділити низку найбільш популярних видів аутсорсингових

послуг в Україні: максимальну питому вагу займають ІТ-послуги – 35,75% від загального обсягу аутсорсингових замовлень, дещо менший попит на логістичний аутсорсинг – 20,1%. Другий за популярністю – аутсорсинг маркетингових послуг – 20,6%. Аутсорсингові послуги у сфері бухгалтерського фінансового обліку посідає у загальному підсумку третю позицію – 13,6% від загального обсягу аутсорсингових замовлень в Україні. Найменш популярним є рекрутмент – лише 10% питомої ваги [3].

Україна орієнтована на експорт своїх послуг, постачає свої послуги переважно до США, країн Євросоюзу та Ізраїлю. Україна посіла 20 місце у глобальному рейтингу The 2019 Global Services Location Index Top 20 [4]. Однак при цьому за версією Bloomberg Україна посіла шосте місце у ТОП-10 самих нещасних економік у світі.

Станом на 01.01.2016 р. існує 15 найбільших аутсорсингових підприємств в Україні: Luxoft, SoftServe, EPAM Systems, GlobalLogic, Ciklum, Ciklum, Samsung R&D Institute Ukraine, Infopulse, ELEKS, NetCracker, Miratech, NIX Sjlutions Ltd, ISD, DataArt, Lohika Systems, Win Interactive. Зазначені підприємства забезпечили робочі місця для більш ніж 21 тис. співробітників. Майже 60% цієї кількості припадає на п'ятірку лідерів: Luxoft, SoftServe, EPAM Systems, GlobalLogic і Ciklum, що свідчить про значну консолідацію ринку, пропозиції на якому формують великі підприємства [5].

Всього в Україні на підставі відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань виявлено 143 аутсорсингових підприємств в Україні.

Географічне розташування аутсорсингових підприємств переважно знаходяться в містах з мільйонним населенням. Однак поступово тенденції змінюються й аутсорсингові підприємства починають з'являтися в областях та районах. Як правило, це стосується аутсорсингових підприємств, які надають послуги тільки на території України та співробітники, які можуть надавати аутсорсингові послуги виключно українською та російською мовами. Найбільша кількість аутсорсингових підприємств зареєстрована в м. Києві та м. Харкові.

В аутсорсингу є достатньо особливостей застосування, які формують його в окремий вид підприємницької діяльності поруч із лізингом, франчайзингом, краудфандингом, інженірингом тощо. Однак чомусь вітчизняні та іноземні науковці не поспішають визнавати аутсорсинг окремим видом підприємницької діяльності.

Відсутність офіційної статистики, яку, як правило, аналізує та систематизує Державна служба статистики України, – ще одна з не-

гативних рис на ринку аутсорсингових послуг. Головна причина цієї проблеми – відсутність аутсорсингової діяльності як виду економічної діяльності в КВЕД 2010.

Список використаних джерел

1. Bravar J. L. Effective outsourcing. Balans Business Books, 2007. 213 p.
2. Микало О. І. Аналіз та класифікація форм аутсорсингу. Економічний простір. 2010. № 37. С. 216–222.
3. The Global Outsourcing 100 And World's Best Outsourcing Advisors. 2018. URL : <https://www.iaop.org/GlobalOutsourcing100>.
4. The 2019 Global Services Location Index Top 20. URL : <https://www.atkearney.com/digitaltransformation/gсли>.
5. Аналіз востребованности и оценка качества услуг аутсорсинга в Украине. URL: <http://pravotoday.in.ua/ru/press-centre/market-viewing/view-38/>.

М. В. Павлік

*(Національна академія сухопутних військ
імені Петра Сагайдачного)*

МИСТЕЦТВО ПЕРЕКОНАННЯ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЗІ СУСПІЛЬСТВОМ

Видатний античний римський політичний діяч, філософ, письменник і один із найвеличніших ораторів світу Марк Туллій Цицерон якось сказав: «Є два мистецтва, які можуть піднести людину на найвищий щабель пошани: одне – це мистецтво умілого полководця, друге – мистецтво доброго оратора». Мистецтво Слова, уміння переконувати, завжди було й залишається найприкметнішою рисою демократичного суспільства, у якому людина має можливість вільно висловлювати свої думки. Тому в стрімкому розвитку усіх сфер людської діяльності вміння переконувати та відстоювати свою точку зору – ознака успішної людини. Переконувати – означає впливати на свідомість і поведінку таким чином, щоб відбувалось формування глибокої впевненості в істині засвоєних ідей, поглядів, здатність захищати свої переконання, активно впроваджувати їх у життя, боротися з помилковими, сумнівними поглядами [3, с. 102].

Здатність переконувати словом, впливати на суспільну думку, і завдяки цьому досягати успіху, була і є предметом досліджень авторів сучасної вітчизняної й зарубіжної риторики, зокрема Д. Карнегі, Н. Хіла, Т. Монахової, Б. Джонсона, М. Препотенської, С. Абрамович,

З. Куньч та ін. Шведський професор Хосе Луїс Рамірес, вважає риторикою основою не лише освіти, а й громадянського суспільства. Представники комунікативної філософії Юрген Габермас, Вітторіо Гесле стверджують, що гармонійне суспільство може існувати тільки тоді, коли воно послуговується ідеальною риторикою [2, с. 7].

У цьому контексті яскравим прикладом ораторських здібностей переконання вважаємо сера Вінстона Черчилля. Його хист оратора-політика, керівника, провідника й текстотворця завжди викликав інтерес й захоплення. Він настільки закутий у товсту броню посмертної слави, що пробити її майже неможливо. А його натхненні промови сильно сприяли укріпленню духу нації в ході Другої світової війни. Черчилль дуже добре знав, як можна зіграти на найчутливіших струнах аудиторії. Він не соромився проявляти свої почуття, які викликали відповідну реакцію у слухачів [1, с. 88].

Дотепер не втратили актуальності думки В. Черчилля щодо того, якою має бути промова з огляду на її психо-емоційні характеристики, пафос. Політик вважає, що перш ніж оратор зможе надихнути кого-небудь, він повинен сам відчувти відповідні відчуття. Якщо він хоче пробудити в комусь обурення, його серце повинно наповнитися гнівом. Щоб зворушити слухачів до сліз, йому самому доведеться заплакати. Перш ніж когось в чомусь переконати, він повинен повірити в це сам. Оратор може змінювати свої погляди залежно від того, як буде змінюватись настрій його аудиторії... він зобов'язаний вірити в те, що говорить. Жоден оратор не має права бути нещирим.

Крім емоційної сторони, Черчилль наголошував і на техніці самої мови. Він вважав, що «короткі слова – найкращі. Ще ліпше, якщо це короткі і давно відомі всім слова». Коротші частинки мови зазвичай давніші. Їхнє значення глибше, вкорінене в національний характер; вони дужче спрямовані на простоту розуміння, аніж слова, що не так давно ввійшли в мову з латини або грецької» – зазначив у своєму есе «Риштування ораторського мистецтва» у 1897 році сер Вінстон [1, с. 109]. Цей прийом простежується в усіх його великих військових промовах.

За свою довгу кар'єру Черчилль проте встиг спробувати себе у всіх риторичних жанрах: блищав красномовством з парламентської трибуни в Вестмінстері, сипав жартами, завойовуючи любов співгромадян в різних куточках Королівства, виступав на Бі-бі-сі. Всі його промови, виголошені за більш, ніж шістдесятирічну парламентську кар'єру, складаються з восьми товстих томів і налічують приблизно чотири мільйони слів – у середньому Черчилль виголошував по одній промові в тиждень. Проте мало хто знає, що шлях до успіху був

не легким, бо перші невдачі завдяки наполегливій праці врешті решт зробили його успішним комунікатором із громадянським суспільством.

Людям зазвичай подобаються дотепи, адже сміх полегшує їхні життєві тривоги. Черчилль часто жартома називав нацистів «нарцистами», Гітлера – «гер Шикльґрубер» (прізвище батька Адольфа Гітлера, яке він змінив ще до народження сина) [1, с. 99]. А найважливішою його чеснотою було те, що він говорив до людей легко зрозумілою мовою.

Добре знання історії, уміння аналізувати дозволяло йому, як свідчать біографи, здогатися про підступні наміри Гітлера. Вивчення документів битви під Бленхеймом дало йому змогу глибше й швидше за інших «прочитати» нового німецького політика. Можливо, саме під впливом цієї ситуації Вінстон скаже: «Вчіть історію! Вчіть історію!».

В. Черчилль був хорошим, тонким діалектиком, при нагоді він використовував цей дар для нав'ювання опонентові своєї думки. Крім того, віртуозне володіння словом поєднувалося у нього з талантом вести бесіду. Його вміння тримати нитку розмови в тісному колі і на публіці мало чималий вплив. Що ж стосується його здатності знаходити вдалі, часто досить різкі відповіді, зауваження то ця його риса допомагала йому в палаті громад присадити будь-якого опонента і навіть підняти його на сміх. Безумовно, добра половина приписуваних йому афоризмів ніколи не звучала з його вуст, однак тих, автором яких він дійсно був, цілком достатньо, щоб його прославити або додати блиску йому як велику оратору-мислителю, провіднику нації.

Отже, виходячи з ораторського досвіду сера В. Черчилля, наведемо основні правила, які варто взяти на своє ораторське озброєння: ретельна підготовка, концентрація на ідеях, «хороший початок», використання метафор, звернення до гумору, не забувайте про жести, міміку і дикцію.

Список використаних джерел

1. Джонсон Б. Фактор Черчилля. Як одна людина змінила історію. 2019. 400 с.
2. Карнегі Д. Як завойовувати друзів та впливати на людей. Харків: КЗ Промінь. 2001. 560 с. URL: <http://modernpharmacy.com.ua/iskusstvo-ubezhdeniyamodernpharmacy.com.ua>
3. Монахова Т. В. Поняття стратегічного текстотворення. НУ «Києво-Могилянська академія». 2012. 375 с.

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЛЕВИКОРИСТАННЯ ДЛЯ ВЕДЕННЯ ОРГАНІЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА

Основні принципи правового регулювання земельних відносин отримали закріплення у статті 5 ЗК України, однак зважаючи на особливу важливість діяльності з ведення органічного землеробства та враховуючи специфіку цієї діяльності, доцільним є дослідження стану правового забезпечення землевикористання для здійснення органічного землеробства та принципів, на яких він ґрунтується.

На необхідність формулювання принципів, як основоположних засад та керівних ідей для формування права, що має вивести правове регулювання відносин сільськогосподарського землевикористання на рівень сучасних суспільних потреб Української держави вказує П.Ф.Кулинич. Він слушно вважає, що за основу правового регулювання сільськогосподарського землевикористання слід взяти два ключові принципи – це принцип постійного (загального) всеохоплюючого аналізу стану сільськогосподарських угідь й земель сільськогосподарського призначення загалом, а також принцип визначення якісного стану земель сільгосппризначення юридичним фактом, із яким законодавець пов'язує обов'язкову й адекватну юридичному факту правову активність суб'єктів земельних правовідносин [1, с. 115].

Принцип постійного всезагального дослідження стану сільськогосподарських угідь, що підлягають використанню для здійснення органічного рослинництва полягає в тому, що він має на меті виявити динаміку двох складових – сільськогосподарсько-виробничого стану та екологічного стану цих угідь.

Необхідною для реалізація цієї мети є проведення інвентаризаційних заходів щодо земель, насамперед, земель сільськогосподарського призначення. Здійснення інвентаризаційних заходів являється важливою передумовою для запровадження й розширення органічного землеробства, також дасть можливість створити базу відомостей про кількісний і якісний стан даних земель, щодо можливих перспектив забезпечення їхнього раціонального та ефективного використання, охорони й відтворення.

Іншим важливим для реалізації цієї мети заходом є здійснення точного моніторингу стану цих земель. При формуванні цього принципу щодо поводження з органічними землями слід врахувати норми Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції», відповідно до якого до важливих умов реалізації принципу постійного загального дослідження стану сільськогосподарських угідь належить тотальне обстеження ґрунтового покриву України [2]. Норма щодо необхідності суцільного ґрунтового обстеження (т.зв. великомасштабного обстеження) через кожні 20 років перебачена ст. 54 ЗУ «Про охорону земель».

До галузевих принципів земельного права, які є визначальними основними засадами діяльності з ведення органічного землеробства, належить принцип з забезпечення пріоритетності вимог екологічної безпеки. Очевидним є те, що землевикористання для здійснення органічного землеробства нерозривно пов'язано із формуванням особливого навколишнього природного середовища, у якому землі сільськогосподарського призначення, зокрема сільськогосподарські угіддя (в т.ч. рілля, сінокоси ін.) функціонують як невід'ємний елемент сформованого як результат антропогенного впливу природного середовища, тобто агросфери. Існування цього середовища нерозривно пов'язане із участю людини, адже людина повинна підтримувати в процесі органічного землеробства ті основні параметри агросфери, складовими якої являються відповідні сільськогосподарські угіддя. Тобто йдеться про необхідність підтримання належних та допустимих показників якісного стану сільськогосподарських земель й ін. елементів довкілля, що його формують.

Юридична суть принципу пріоритетності вимог екологічної безпеки в галузі органічного землеробства полягає в тому, що при наявності колізії земельно-правових й еколого-правових вимог пріоритет буде належати екологічним [3, с. 145]. Підтвердження цьому знаходимо і у ст.6 Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції».

Сучасне органічне землеробство будучи цілісною системою господарювання на землях сільськогосподарського призначення, покликана забезпечити суспільні потреби у якісних безпечних продуктах сільськогосподарського виробництва, у збереженні та відновленні природних ресурсів, у т.ч. збереженні та підвищенні родючості ґрунтів, отриманні високих екологічно безпечних врожаїв, повинно базуватися на таких основних принципах правового

регулювання землевикористання: 1) пріоритет використання відповідних придатних для органічного землеробства сільськогосподарських угідь й забезпечення збереження їх для цієї мети; 2) екологічна безпека що є основою для вибору способів, методів й технологій земле використання для здійснення органічного землеробства; 3) обов'язковість вжиття заходів по запобіганню погіршенню якісному стану угідь й заходів по їхньому відновленню; 4) збереження й відтворення родючості угідь методами, що оптимізували б їх біологічну активність; 5) використання в органічному землеробстві процесів й технологій, які б не завдавали шкоди довкіллю і здоров'ю людей; 6) тотальна відмова від використання хімічно синтезованих зовнішніх ресурсів. Самостійне місце займають принципи щодо забезпечення належного використання, охорони й відтворення сільськогосподарських угідь, що використовуються для органічного землеробства.

Список використаних джерел

1. Кулинич П. Ф. Правові проблеми охорони і використання земель сільськогосподарського призначення в Україні: монографія. Київ : Логос, 2011. 688 с.
2. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції: Закон України від 10.07.2018 р. № 5448-д. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19>.
3. Кулинич П. Ф. Екологічні імперативи в системі правової охорони сільськогосподарських земель України. *Право України*. 2011. № 2. С. 140-147.

О. І. Паламарчук

(Університет державної фіскальної служби України)

СУЧАСНЕ ПРАВОРОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ ПОЗОВНОЇ ДАВНОСТІ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

Кожен з нас добре знає, що ще з часів римського права інститут позовної давності має важливе значення для цивільних правовідносин та права загалом, адже він забезпечує стабільність та сталість відносин, сприяє реалізації прав та обов'язків суб'єктів цивільного обігу.

У більшості випадків у разі пропуску позовної давності стається втрата можливості права позову або останнє досить сильно об-

межується, що призводить до перешкоджання судовому розгляду. Так, наприклад, Європейський суд з прав людини зазначає, що позовна давність є необхідною для забезпечення правової визначеності а її строки «служать декільком важливим цілям, зокрема вони забезпечують правову визначеність і остаточність, захищають потенційних відповідачів від задавнених вимог, яким було б важко протистояти, і запобігають несправедливості, що могла б виникати, якби суди мусили ухвалювати рішення стосовно подій, які мали місце в далекому минулому, і на підставі доказів, які вже могли б стати ненадійними й неповними з плином часу» [1, с. 25].

У національній правовій науці України поняття про позовну давність сформувалося ще за радянських часів, і має ще й досі аксіоматичний характер. Однак враховуючи реальний стан суспільних відносин правотворча та правозастосовча діяльність потребувала певних уточнень. Серед них одним з найважливіших є питання щодо природи позовної давності, а також визнання меж початку та погашення останньої.

Свою працю та відповідно роботи позовній давності присвятили такі вчені, як: І. Є. Енгельман, М. Я. Кириллова, О. П. Сергеева, Є. О. Крашенинникова, Б. Б. Черепакіна, Г. Ф. Дерев'янка, Т. О. Терещенко, О. В. Шовкова, Т. М. Вахонєва, В. О. Пушняк, В. В. Луця, В. І. Цікало та ін.

Позовна давність – це важливий інститут, який лежить на перетині процесуального і матеріального права, а тому помилки у застосуванні положень цього інституту потенційно можуть загрожувати порушеннями абсолютно будь-яких прав [1, с. 25]. Сьогодні завдяки новому Цивільному кодексу України ми може з легкістю тлумачити це поняття.

Що покладено в основу поняття «позовна давність»? Фундаментом цього поняття в традиційному розумінні є безпосередньо суб'єктивне цивільне право, що в наслідок певного конфлікту перетворилося в порушене право, що в свою чергу «породило» право на позов у матеріальному змісті, чим самим зумовило розподіл позову і в процесуальному сенсі. На жаль, останнє положення не має нічого спільного з позовною давністю. Погашення позовної давності призводить до позбавлення права на позов, відповідно до п. 4 ст. 267 ЦК України, а відповідно й питання про наявність порушеного права, оскільки втрачається підтримка апарату примусу. А звідси, і поява конструкцій добровільного виконання обов'язку боржника після закінчення перебігу позовної давності [2, с. 7–8]. Зазначалося також, що погашення позовної давності приводило лише до позбавлення

права на юрисдикційний захист порушеного суб'єктивного права, але не припиняло його існування [3, с. 21–22].

Словосполучення позовна давність, з одного боку, відображає зв'язок з формою захисту порушених прав (позов), а з іншого – зв'язок з тривалістю захисту права у часі (давність) [4, с. 387]. Позовна форма захисту є основною в судовому захисті. Хоч законом і встановлені строки позовної давності, вони застосовуються і до цивільно-правових вимог, що не мають форми позову.

Сьогодні цивілістична думка та правотворча думка щодо позовної давності докорінно змінилася під впливом трансформаційних процесів.

О. В. Шовкова, вважає за потрібне розглядати позовну давність як сукупність темпоральних та «діяльних» рис, де перші – правове явище, яке досліджується є певним періодом часу, а «діяльні» – передбачають надання можливості суб'єктам реалізувати своє право на позов, або ж вчинення інших дій у межах строку встановленого законодавством [5, с. 5]. Погоджуючись з автором, хотіли би відзначити, що її думки є досить близькими з положеннями закріпленими в науці, які розглядають позовну давність як сукупність суб'єктивних та об'єктивних явищ цивільного права. Є встановлений законом період часу, який дозволяє особі за допомогою юрисдикційної форми захисту цивільних прав та інтересів здійснити захист оспорюваного, невизнаного чи порушеного суб'єктивного права. Кожен з нас самотійно вирішує використати чи ні це право.

Сьогодні існує безліч випадків, коли відповідно до ЦК України, судової практики національних судів та Європейського суду з прав людини закріплюється можливість (у певних обставинах) розгляду позовних вимог не залежно від впливу позовної давності.

Таким чином, як ви вже мали нагоду пересвідчитися з вище викладеного, позовна давність у контексті сучасного праворозуміння допускає існування суб'єктивного права, в так званій, неюрисдикційній площині. Проте порушене суб'єктивне право не може існувати безкінечно, оскільки створює правову невизначеність для цивільних правовідносин, а тому його припинення може бути зумовлено застосуванням положень набувальної давності тощо.

Список використаних джерел

1. Карнаух Б. П. Позовна давність у практиці Європейського суду з прав людини. *Проблеми законності*. 2016. Вип. 134. С. 24–36.
2. Болотников И. М. Проблемы исковой давности в советском гражданском праве: автореф. дис. канд. юрид. наук. Л., 1964. 34 с.

3. Катаржинская Н. И. Исковая давность по требованиям, вытекающим из хозяйственных договоров: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. М., 1966. 24 с.

4. Шевченко Я. М. Цивільне право України: Академічний курс: підруч.: у 2 т. / за заг. ред. Я. М. Шевченко. Вид. 2-ге, доп. і перероб. К. : Видавничий дім «Ін Юре», 2006. 696с.

5. Шовкова О. В. Позовна давність як різновид цивільно-правових строків: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2008. 19 с.

Е. В. Панасевич

*(Національна академія сухопутних військ
імені Петра Сагайдачного)*

ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ РОБОТИ З ПИТАНЬ ВІДПОЧИНКУ ТА ДОЗВІЛЛЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ У ЗС УКРАЇНИ

Сучасний етап розвитку Збройних Сил України (далі – ЗСУ) та досвід проведення ООС (АТО) одним із нагальних питань, що потребує пошуку шляхів його вирішення, визначає зміну в поглядах та підходах до організації заходів дозвілля і відпочинку військовослужбовців, в першу чергу на засадах української культури та мистецтва, національних звичаях і традиціях. Означене питання є актуальним не тільки в повсякденній діяльності військових частин та підрозділів, але й під час ведення бойових дій, так як впливає на підтримання стійкого морально-психологічного стану, зняття негативних емоційних наслідків, відновлення моральних, психічних та фізичних сил особового складу з метою успішного виконання завдань за призначенням.

Пріоритетними напрямками розвитку культурологічної роботи в умовах сьогодення насамперед є запровадження стандартів країн-членів НАТО у сфері військової культури, відпочинку та дозвілля військовослужбовців і членів їх сімей, сприяння розвитку національних військових традицій. Крім того, необхідним вбачається організація заходів культурологічного забезпечення, спрямованих на героїзацію образу захисника Батьківщини, увічнення пам'яті тих, хто віддав життя за її незалежність та територіальну цілісність, пропагування військової служби, специфіки видів, родів військ, військових спеціальностей [1].

Традиційними формами культурологічної роботи, які реалізувались у 2014–2020 роках, були: проведення концертів, перегляд вистав, кіно- та відеофільмів, відвідування екскурсій та вшанування кращих військовослужбовців.

Проведення концертів з використанням потенціалу військово-музичних підрозділів ЗСУ та будинків офіцерів, творчих колективів, окремих відомих виконавців та аматорських творчих об'єднань набули поширення завдяки внеску представників волонтерського руху. Своєрідною «родзинкою» стає поширення військово-патріотичних пісень, зокрема соціально-мистецького проекту «Пісні війни», що спрямований на пропагування бійців-музикантів, які пройшли ООС (АТО) та музичних творів, які були створені на війні [2].

Неабиякого значення набувають заходи з увічнення пам'яті про військовослужбовців, які віддали життя за Україну, до яких можна віднести: вечори-вшанування, експозиції, які створюються у будинках офіцерів та музейних закладах, фотовиставки, інформаційні стенди, меморіали та ритуали вшанування пам'яті загиблих героїв.

Окремим важливим напрямком діяльності є організація мітингів з нагоди державних та професійних військових свят, зокрема Дня захисника України, Дня Збройних Сил України, днів родів та видів військ. Актуальним напрямком стає укорінення нових традицій, що сприяють згуртованості військових команд та утворенню унікальної військової ідентичності, а саме надання окремим бригадам почесних найменувань відповідно до історичної значимості підрозділів чи історичної територіальної спадщини, проведення низки культурологічних заходів щодо святкувань днів заснування військових частин та удосконалення проведення військових ритуалів із врахуванням сучасних викликів, які постають перед українським військом [3].

Особливої уваги під проведення ООС (АТО) набувають конкурси дитячих малюнків, які потім передають бійцям у зону виконання завдань за призначенням. У п'яти будинках офіцерів було відкрито пункти допомоги ЗСУ, через які організувався збір та передача матеріальної допомоги військовим на передовій.

Досить важливими під час виконання завдань за призначенням у зоні бойових дій залишається проведення екскурсій відповідно до місць історичної пам'яті чи мистецького значення з метою організації відпочинку та підтримання належного рівня психічного здоров'я військовослужбовців.

Отже, можемо зробити висновок, що в сучасних реаліях культурологічна робота як складова комплексу заходів інформаційно-пропагандистського забезпечення значно розвинулась та збагати-

лась сучасними формами та методами організації дозвілля військовослужбовців та членів їх сімей. Враховуючи процеси інтеграції ЗСУ з країнами-членами НАТО, вбачаємо необхідним дослідження їх досвіду культурологічного забезпечення з питань організації дозвілля військовослужбовців та членів їх сімей.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Інструкції з організації інформаційно-пропагандистського забезпечення у Збройних Силах України: наказ Генерального штабу Збройних Сил України від 04.01.2017 №4. URL: <https://dovidnykmpz.info/ipz/nakaz-heneral-noho-shtabu-zbro-nykh-sy-4/> (дата звернення: 29.09.2020).
2. Соціально-мистецький проект «Пісні Війни» – про бійців-музикантів, які пройшли АТО, і пісні, народжені на війні. URL: <https://www.youtube.com/channel/UCrk7y0MUL0rN7wv0RmswP3w/videos> (дата звернення: 01.10.2020).
3. Про впорядкування присвоєння почесних найменувань військовим частинам, установам, вузлам зв'язку, органам та підрозділам: Указ Президента України (назва із змінами, внесеними згідно з Указом Президента України від 23.06.2006 р. N 569/2006). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1173/2000#Text> (дата звернення: 01.10.2020).

В. В. Панасюк

(Національна академія внутрішніх справ)

ПСИХОЛОГІЧНЕ НАСИЛЬСТВО ЩОДО ДІТЕЙ ТА ЇХ РІЗНОВИДИ

Держава захищає права дитини, зокрема: право на життя і фізичну недоторканність; право не бути об'єктом знущань чи жорстокого, нелюдського або принизливого поведіння; право на здоровий та безпечний розвиток та ін. Всі ці права порушуються, коли дитина піддається насильству.

Психологічне насильство щодо дитини виникає у ситуації постійної нестачі доброзичливої, здорової атмосфери, яка б сприяла емоційному зростанню та росту самооцінки дитини.

За законодавством України, дитина – це особа віком до 18 років [1]. Разом з тим, поняття особи, що не досягла 18 років визначається також поняттями «малолітньої» та «неповнолітньої» особи. Відповідно до Цивільного кодексу України малолітньою є особа, яка

не досягла 14 років, наділена частковою дієздатністю та не несе відповідальності за завдану нею шкоду. Неповнолітньою є фізична особа у віці від 14 до 18 років та наділена неповною дієздатністю [2].

Відповідно до статті 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» психологічне насильство [3] може виявлятися у таких формах:

- нехтування дитиною – хронічна нездатність батьків або осіб, які здійснюють догляд, надати дитині належну підтримку, увагу, турботу, забезпечити основні потреби дитини в їжі, одязі, житлі, медичному обслуговуванні, освіті, захисті та догляді через ряд об'єктивних причин (бідність, психічне захворювання, недосвідченість), а також без них. До нехтування дитиною відноситься потурання заподіяння шкоди, включаючи приохочення до наркотиків та алкоголю, яке призводить до втрати дитиною самоконтролю та формування в неї стійкої залежності. Відсутність виховного впливу, байдужість до життя дитини та її розвитку, невизначеність правил та норм, «повна свобода», коли дитина зростає «як трава», призводить до соціально-педагогічної занедбаності, а отже, є формою нехтування дитиною.

- психологічне жорстоке поводження – хронічне приниження, образа та висміювання дитини, знущання з неї.

До різновидів психологічного насильства щодо дітей, зокрема, належать:

- поводження з дітьми як зі своєю власністю, рабами, слугами чи підлеглими;

- використання фізичних переваг дорослої людини (росту, розмірів та сили), постійне посилення на них як на аргумент у спорі;

- жорстокість щодо інших істот та людей;

- крики, стресогенна поведінка, залякування та навіювання страху; застосування погроз як аргументу при вихованні [4, с. 52-53].

Діти доволі часто стикаються хоча б з одним з проявів психологічного насильства: їх або принижували (в тому числі й нецензурно), або зневажливо критикували їх особистість, або до них застосовували погрози. Найбільш поширеними формами психологічного насильства є заборона або обмеження в пересуванні («вийти з дому», «піти до друзів»), спілкуванні з друзями та погрози (фізичною розправою, самогубством тощо) [5, с. 55].

Вчиняючи психологічний тиск, дорослі вважають його цілком припустимою формою взаємин, необхідною для того, щоб «показати дитині її місце», закріпити її підлегле становище, нав'язати їй страх. У той самий час близько третини агресорів не визнають, що за їх діями стоїть бажання принизити іншу особу та утримати таким чином власне лідерство.

Психологічне насильство супроводжує всі інші форми насильства, адже побиття або згвалтування завжди зумовлює не лише фізичне, а й психічне страждання (а в особливо тяжких випадках – значні психічні травми).

Загалом, досить складно розмежувати різні форми насильства: так, одні дослідники відносять позбавлення сну до психологічного насильства, інші – до фізичного. Аналогічним чином пошкодження або знищення особистих речей, заподіяння шкоди домашнім тваринам або їх вбивство може, залежно від обставин, виступати як психологічне або економічне насильство.

Отже, психологічне насильство є одним із найпоширеніших видів домашнього насильства, проте його наявність, на превеликий жаль, найважче довести.

Звернення та повідомлення про вчинення домашнього насильства стосовно дітей приймаються і розглядаються згідно з Порядком забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі дітей, які постраждали від жорстокого поводження [6].

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що практично всі діти, які постраждали від насильства, пережили психічну травму. На превеликий жаль, внаслідок таких травм формуються певні особистісні, емоційні і поведінкові особливості, що негативно впливають на подальше життя дітей.

Список використаних джерел

1. Про громадянство України: Закон України від 18.01.2001 № 2235-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
3. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.
4. Запобігання та протидія проявам насильства: діяльність закладів освіти. Навчально-методичний посібник/ Андрєєнкова В. Л., Байдик В. В., Войцях Т. В., Калашник О. А. та ін. К.: ФОП Нічога С.О., 2020. 196 с.
5. Методичні рекомендації щодо опитування дітей, що стали свідками та/або жертвами насильства, а також вчинили насильство: метод. посіб. / Автори-упоряд.: Д. Пурас, О. Калашник, О. Кочемировська; Т. Цюман; за заг. ред. Т. Цюман. К.: ФОП КЛИМЕНКО, 2015. 114 с.
6. Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 № 585. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2020-%D0%BF#Text>.

ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ У СУЧАСНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

З розвитком інформаційних технологій право на захист персональних даних та конфіденційність отримало нову та особливу актуальність. Статтею 32 Конституції України проголошено право людини на невтручання в її особисте життя. Крім того, не допускається збирання, зберігання, використання поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Право на захист персональних даних та конфіденційність особистої інформації відносяться до права на недоторканість особистого життя, які за Цивільним кодексом України є одними з видів особистого немайнового права, що полягає в тому, що фізична особа вільно, на власний розсуд визначає свою поведінку у сфері свого приватного життя і можливість ознайомлення з ним інших осіб та має право на збереження у таємниці обставин свого особистого життя (ст. 270, 271, 301 ЦК України). Від цього права особа не може відмовитись, та ніхто не може позбавити особу цього права.

Норми щодо захисту особистих прав на персональні дані знаходяться як у національному законодавстві України так і у міжнародно-правових актах, до яких приєдналась Україна. Закони України «Про захист персональних даних» 2011 р. (в ред. 01.01.2018 р.), «Про ратифікацію Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних та Додаткового протоколу до Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних стосовно органів нагляду та транскордонних потоків даних» від 06.07.2010 р. № 2438-VI, Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 р. № 2657-XII, Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» від 05.07.1994 р. № 80/94-ВР та інші.

Статтею 270 ЦК України це право віднесено до особистих немайнових прав та передбачений судовий порядок його захисту проти правних посягань.

Одним з останніх актів, який запроваджений щодо захисту персональних даних у мережі Інтернет є GDPR – новий Регламент

про персональні дані, який несе радикально оновлену філософію щодо їх охорони, почав застосовуватися до всіх суб'єктів, що підпадають під його регулювання, з 25.05.2018 р., але він так і не був реалізований. Зараз цей проект перебуває на етапі «розробки», і GDPR не має можливості запрацювати на території України.

Предметом регулювання GDPR є персональні дані – по суті вся інформація, що стосується особи, за якою її прямо чи опосередковано можна ідентифікувати [1].

Основним принципом Регламенту є принцип повного та абсолютного інформування особи про всі дії з її персональними даними.

Цей принцип тісно пов'язаний із концепцією згоди – вільно наданого, конкретного, проінформованого та однозначного свідчення погодження фізичної особи на опрацювання її персональних даних.

Термін «персональні дані» означає будь-яку інформацію, яка стосується конкретно визначеної особи або особи, що може бути конкретно визначеною (суб'єкт даних).

У національному законодавстві персональні дані є різновидом інформації, яка в свою чергу є видом об'єктів цивільних правовідносин (прав) (ст. 177 ЦК України). І як вважають фахівці, враховуючи, що інформація персонального характеру є складовою інформації про особу, яка, у свою чергу, належить до нематеріальних благ, то питання захисту права на інформацію персонального характеру слід розглядати за аналогією із захистом права на інформацію як нематеріального блага [2].

Статтею 200 ЦК України вперше дано визначення інформації як документованих або публічно оголошених відомостей про події та явища, що мали або мають місце у суспільстві, державі та навколишньому середовищі. Ця стаття також передбачає захист прав володільця таких відомостей. При цьому, як вважає О. Кохановська, поняття «інформація» вживається у широкому розумінні, яке не підпадає під дію положень про охорону норм авторського, патентного або іншого спеціального законодавства [3].

ЦК України також визначено право власності адресата на надіслані йому листи, телеграми тощо. Проте на їх публікацію повинна дати згоду й особа, яка їх надіслала. Якщо кореспонденція стосується особистого життя іншої фізичної особи, для її використання, зокрема шляхом опублікування, потрібна згода цієї особи. Визначено також, що кореспонденція, яка стосується фізичної особи, може бути долучена до судової справи лише в разі, якщо в ній містяться докази, що мають значення для вирішення справи. Інформація, яка міститься в такій кореспонденції, не підлягає розголошенню.

Згідно зі ст. 286 ЦК України фізична особа має право на таємницю про стан свого здоров'я, факт звернення за медичною допомогою, діагноз, а також про відомості, одержані при її медичному обстеженні. Чинним законодавством заборонено вимагати та подавати за місцем роботи або навчання інформацію про діагноз та методи лікування фізичної особи. Фізична особа зобов'язана утримуватися від поширення цієї інформації, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових обов'язків або з інших джерел.

У ст. 11 Закону України «Про інформацію» встановлено, що до конфіденційної інформації про фізичну особу належать, зокрема, дані про її національність, освіту, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, а також адреса, дата і місце народження. Також до конфіденційної інформації про особу може належати інформація про расове або етнічне походження, політичні, релігійні або світоглядні переконання, членство в політичних партіях та професійних спілках, здоров'я, статеве життя, трудові відносини, соціальна поведінка особа як замовник особа як виконавець, відомості про її майновий стан та інші персональні дані. Таким чином, Конституційний Суд України вважає, що перелік даних про особу, які визнаються як конфіденційна інформація, не є вичерпним.

Як вважає О. С. Дяковський, в основу визначення поняття «персональних даних» покладений принцип ідентифікації (ототоження) даних, за яким можна встановити особу. Проте вказане визначення, як вважає дослідник, є занадто широким, що суттєво ускладнює надання відповіді на питання, які конкретно відомості про фізичну особу є персональними даними та підлягають використанню тільки за згодою суб'єкта персональних даних, а які можна використовувати і без такої згоди в цілому [4].

Зміст персональних даних (інформації про фізичну особу) залежить від характеру правовідносин, в яких вони отримують своє наповнення. Вказане зумовлено специфікою відповідної правової регламентації цих відносин. Власне інформація про фізичну особу (персональні дані) не є універсальним поняттям, що має тотожний зміст у сфері приватного чи публічного права.

Таким чином, персональні дані – по суті, приватна інформація – не існують без прив'язки до конкретної фізичної особи, а відтак будь-які прогалини в регулюванні персональних даних можуть призвести до порушень прав людини.

Список використаних джерел

1. Захист персональних даних: тенденції 2019 року/новини законодавства. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/zahist-personalnih-danih-tendenciyi-2019-rokunovini-zakonodavstva.html>.
2. Кулініч О. О. Цивільно-правовий захист персональних даних фізичних осіб. *Актуальні проблеми держави і права*. 2007. Вип. 33. С. 41–45.
3. Кохановська О. В. Інформація як нематеріальне благо та захист інформаційних прав згідно з Цивільним кодексом України. URL: [https://web.archive.org/web/20161128191323/http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/6700A809B011484FC2257B7B004D77FF](https://web.archive.org/web/20161128191323/http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/6700A809B011484FC2257B7B004D77FF).
4. Дяковський О. С. Визначення поняття даних як правової категорії: сучасні проблеми та шляхи вирішення. *Інформація і право*. 2017. № 3. С. 51–56.

В. І. Поляк

*(Прикарпатський факультет
Національної академії внутрішніх справ)*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА МИРНІ ЗІБРАННЯ В ПРАВОВІЙ ДЕРЖАВІ

Україна, як молода, демократична держава активно проходить етап реформування прямуючи шляхом найкращого європейського досвіду переймає загальноприйняті цінності та принципи демократії.

Свобода мирних зібрань – це фундаментальне право людини, закріплене в низці міжнародних інструментів в галузі прав людини, в тому числі в Копенгагенському документі ОБСЄ 1990 року. Це право лежить в основі будь-якого демократичного суспільства, даючи можливість кожному публічно висловлювати погляди, які можуть не збігатися з думкою більшості і бути непопулярними [1, с. 7]. Право громадян на мирні зібрання гарантується статтею 39 Конституції України [2] та іншими законами України, а також міжнародними договорами України згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Право громадян на свободу зібрань також передбачене положеннями основних міжнародних документів з прав людини, серед яких:

- Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.) [3];
- Загальна декларація прав людини (1948 р.) [4];

– Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (1966 р.) [5].

Обов'язковою ознакою масового заходу, право на захист якого гарантується державою, є його мирний характер. Зібрання слід вважати мирним, якщо його організатори та учасники мають мирні наміри та зібрання має ненасильницький характер.

Роль та завдання поліції є значно ширшими ніж запобігання та припинення правопорушень під час різного роду масових заходів. Такий підхід безпосередньо відображається у статті 7 закону України «Про Національну поліцію» [6, с. 5], адже поліція не тільки забезпечує дотримання прав і свобод людини, але й сприяє цьому в тому випадку, якщо збори є мирним. Таку позицію бачимо у Наказі МВС України № 706, де зазначено: «стратегія діяльності поліції повинна бути спрямована на сприяння учасникам масових заходів у досягненні їх законної мети» [7]. Таке сприяння може відобразитись у:

- захисті учасників мирного зібрання при загрозі від учасників можливої контрдемонстрацій;
- супроводі учасників вуличних походів;
- організації дорожнього руху під час динамічних масових заходів;
- присутності та участі в забезпеченні правопорядку під час спортивно-масових заходах.

Поліція зобов'язана сприяти всім мирним зібранням. Необхідно, наскільки це можливо, забезпечувати їх проведення в час, місці і в порядку які були обрані організаторами. Поліція відіграє важливу роль в сприянні проведенню зібрань. Будучи найбільш помітним вираженням державної влади, вона своїми діями повинна демонструвати прагнення держави в дотриманні принципів верховенства права та захисту основоположних свобод людини та громадянина. Поліція повинна сприяти проведенню всіх мирних зібрань забезпечуючи безпеку учасників заходу і населення в цілому.

У випадку реалізації принципу сприяння поліція може мінімізувати загрозу виникнення конфліктних проявів та досягти явища саморегуляції натовпу тобто допомоги поліції зі сторони самих учасників зібрання в підтриманні публічного порядку та безпеки. Досягнення цієї мети під час масових заходів можливе тоді, коли більшість демонстрантів не розглядають присутність поліцейських у якості перешкоди, а скоріш сприймають їх як суб'єкт, що намагається допомогти та полегшити їм у досягненні мети.

Підсумовуючи, слід зазначити, що підготовка поліцейських, як завчасна так і безпосередня повинна вміщувати елементи, що

сприяють досягненню мети функціонування поліції у сучасному демократичному суспільстві – захист прав і свобод громадян. Досягнення поставлених цілей можливе завдяки довірі населення до поліції адже відповідно до закону України «Про Національну поліцію» рівень довіри населення є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції. Важливе місце посідає факт розвитку громадянське суспільство, яке проявляється у активній громадській підтримці Національної поліції України, якої вона потребує у своїй діяльності, особливо в умовах перезавантаження, реформування та становлення.

Список використаних джерел

1. Права людини і забезпечення правопорядку під час публічних зібрань. Керівництво. БДІПЛ, ОБСЄ. Варшава : 2017. 153 с.
2. Конституція України. Відомості Верховної Ради України від 28 червня 1996р., № 30. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. Конвенція ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.1997. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
4. Загальна декларація прав людини. Генеральна асамблея ООН від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
5. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. Генеральна Асамблея ООН від 16.12.1966. Ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР N 2148-VIII (2148-08) від 19.10.1973. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
6. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015, № 580-VIII. Офіц. текст. К.: Алерта, 2019. 78 с.
7. Про затвердження Концепції запровадження в діяльності органів та підрозділів Національної поліції України скандинавської моделі забезпечення публічної безпеки та порядку під час проведення масових заходів: Наказ МВС України від 23.08.2018, № 706.

«ЗОЛОТИЙ КОМАНДИР» В СТРУКТУРІ КОМАНДУВАННЯ СИЛАМИ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ ТА БЕЗПЕКИ ЗГІДНО СКАНДИНАВСЬКОЇ МОДЕЛІ

На сьогодні питання щодо забезпечення публічної безпеки та порядку у зв'язку з проведенням заходів із масовою участю громадян охоплює дуже широкий спектр, зокрема мітинги, походи, демонстрації тощо. У свою чергу відсутність належної оцінки ризиків впливає на якість планування відповідних дій поліції, як і наслідок зумовлює іноді непропорційне залучення сил поліції під час проведення масових заходів. Низький рівень мобільності поліцейських сил призводить до їх надмірного залучення.

Водночас ключову роль в організації забезпечення публічної безпеки та порядку у зв'язку з проведенням масових заходів повинна відігравати чітка система командування (управління). Командування має розумітися, як свідомий процес здійснення управління діяними силами та засобами для належного забезпечення правопорядку під час таких заходів [1, с. 181].

У підрозділах Національної поліції скандинавських країн існують різні системи звань і сфери відповідальності. Структура командування повинна відповідати таким вимогам:

Рівень командування – Рівень відповідальності:

Старший – Стратегічний (золотий);

Середній – Оперативний (срібний);

Молодший – Тактичний (бронзовий).

Стратегічний командир – це старший офіцер поліції, який відповідає за розробку стратегічного плану, визначенню стилю роботи поліції і стратегію взаємодії із засобами масової інформації, а також за затвердження і виділення необхідних ресурсів для забезпечення правопорядку під час конкретного заходу. Для роботи з більш складними видами зібрань стратегічний командир повинен бути співробітником керівної ланки поліцейської служби і мати контроль над значною частиною ресурсів поліції.

Стратегічний командир відповідає за підготовку письмового стратегічного плану, в якому викладені стратегічні наміри щодо

конкретного зібрання (наприклад, сприяння мирному зібранню, обмеження порушень руху транспорту, затриманню підозрюваних у скоєнні тяжких злочинів).

Саме стратегічний командир забезпечує наявність достатніх ресурсів для охорони порядку під час зібрання. Якщо виникають питання пріоритету у використанні ресурсів, командир вирішує, куди їх краще направити для підтримки виконання відповідних задач. Стратегічний командир також може накласти обмеження на певні тактичні дії, якщо вважає їх недоцільними, а також вимагати, щоб прийняття рішень щодо конкретних дій поліції здійснювалось на стратегічному рівні. Наприклад, будь-яке рішення, пов'язане з розгоном зборів, може потребувати узгодження зі стратегічним командиром. Після того, як зібрання почалось, стратегічний командир повинен мати можливість стежити за операцією, перебуваючи на віддалі на місці від проведення зборів. Стратегічний командир повинен здійснювати загальний контроль, а не займатись конкретними проблемами. Присутність стратегічного командира на місці зборів може призвести до плутанини в питанні про те, хто за які конкретні функції відповідає [2, с. 204–205].

Стратегічний командир несе відповідальність за працездатність оперативних командирів, які при тривалих заходах повинні мати можливість зробити перерву і відпочити. Крім цього, стратегічний командир зазвичай погоджує плани оперативного командира.

Стратегічне командування (або в деяких випадках оперативне командування, залежно від конкретних зборів) або його представники зазвичай зв'язуються з організаторами зборів та іншими зацікавленими сторонами на ранній стадії підготовки до зібрання, щоб встановити контакт і налагодити канали комунікації, а також визначити бажані результати проведення зібрання.

Стратегічний командир виконує такі обов'язки:

1) розробляє стратегічний план, визначає стиль роботи поліції і стратегію взаємодії із засобами масової інформації та доводить їх до відома оперативного командування;

2) погоджує і розподіляє ресурси;

3) створює належним чином інтегровану структуру командування для охорони правопорядку під час зібрання, включаючи необхідні функції (збір оперативної інформації, проведення розслідувань і забезпечення підтримки);

4) забезпечує ведення журналу, в якому фіксуються прийняті рішення;

5) тощо [3, с. 28–29].

Підсумовуючи, хочу наголосити, що кожен з трьох рівнів командування має свої функції і обов'язки щодо планування і підготовки до зібрання, сприяння проведенню зібрання і аналізу результатів після завершення заходу. Водночас слід мати на увазі, що деякі заходи здійснюються співробітниками поліції на всіх трьох рівнях командування і на багатьох етапах операції. Зокрема, всі командири поліції зобов'язані підтримувати комунікацію з організаторами зборів та іншими ключовими сторонами, використовувати модель прийняття рішень і процеси оцінки ризиків, а також спиратись на основні принципи роботи із зібраннями при плануванні і виконанні своїх завдань: знання, сприяння, комунікація та диференціація.

Список використаних джерел

1. Туз Н. Д., Московчук М. О. Управління силами поліції під час проведення масових заходів відповідно до скандинавської моделі охорони публічного порядку та безпеки. *Право і суспільство*. 2019, № 2. С. 180–186.
2. Туз Н. Д. Структура командування під час забезпечення охорони публічного порядку та безпеки згідно зі скандинавською системою. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія юридична*. 2018. Вип. 3. С. 202–210.
3. Забезпечення публічного порядку та безпеки під час мирних зібрань громадян (скандинавська модель): навч. посібник / Ю. Р. Йосипів, Н. Д. Туз, В. М. Синенький, М. Д. Курляк. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 96 с.

Н. А. Порядіна

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Перш ніж починати шукати шляхи вдосконалення, треба розібратись, що є сутністю самого поняття «соціальна послуга». Енциклопедичне визначення: «Соціальні послуги – комплекс правових, економічних, психологічних, освітніх, медичних, реабілітаційних та інших заходів, спрямованих на окремі соціальні групи чи індивідів, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги, з метою поліпшення або відтворення їх життєдіяльності, соціальної адаптації та повернення до повноцінного життя. Соціальні послуги можуть надаватись інституційно – в рамках соціальних служб, установ та закладів, та індивідуально – безпосередньо соціальним працівником чи іншим спеціалістом потребую-

чій особі (клієнтові)» [1]. Але в цьому визначенні наголос робиться на тому, що соціальні послуги – це безпосередньо прерогатива держави або її представників. Але досвід інших країн довів, що ефективність надання соціальних послуг підвищується, коли залучені не лише державні органи, але і неурядові організації, або окремі фізичні особи, які на оплатних або неоплатних засадах надають соціальні послуги особам, що їх потребують.

Ми погоджуємося з визначенням поняття «соціальні послуги», яка надала Дубич К.В., що пропонує розуміти їх як сукупність заходів, що спільно формуються та вживаються органами державної влади, фізичними особами і недержавними організаціями, спрямованих на пом'якшення або подолання складних життєвих обставин окремих осіб, груп населення для повернення їх до повноцінної життєдіяльності [2, с. 53].

Соціальні послуги в Україні, як і в інших державах, мають відповідати стандартам їх надання. Відповідно до ст. 27 Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» було розроблено Державний класифікатор соціальних стандартів і нормативів, що затверджений наказом Міністерства праці та соціальної політики від 17.06.2002 № 293. Цим класифікатором визначені найважливіші державні соціальні стандарти і нормативи, які зумовлені науково обґрунтованими нормами споживання та забезпечують принципи гласності та громадського контролю при визначенні та застосуванні їх [3].

До соціальних послуг, які надаються закладами соціального обслуговування, Класифікатор відносить житлово-комунальні послуги, соціально-побутові послуги, психологічні послуги, соціально-педагогічні послуги, медико-соціальні та соціально-реабілітаційні послуги, соціально-економічні послуги, юридичні послуги, інформаційні послуги [3].

Довгий час інститутами, що забезпечували функціонування системи соціального захисту України, були стаціонарні заклади, які не надавали якісні послуги, а бюджетні кошти переважно витрачалися на їх утримання, а не на задоволення потреб отримувачів соціальних послуг. Проблема полягала в тому, що фінансування здійснювалося в розрахунок на одну особу, а не на конкретну послугу споживача. Причиною такою ситуації була відсутність інструментів вивчення реальних потреб у соціальних послугах в регіонах, не проведення оцінювання ситуації щодо того, які саме послуги та в якій адміністративно-територіальній одиниці необхідні, не відстеження результативності надання таких послуг. Такий підхід систематично

призводив до розпорошеності та нецільового використання соціальних видатків, до зловживання та корупційних проявів. Дуже часто ігнорувалися альтернативні шляхи, зокрема залучення представників недержавної сфери, які можуть надати соціальні послуги на дому, а не в стаціонарному закладі, що знаходиться далеко від оселі, рідних і близьких отримувача соціальних послуг.

Таким чином, в Україні відсутній комплексний підхід і дієві механізми надання всебічної допомоги конкретній особі, яка потребує сторонньої допомоги, що сприяла б виведенню людини зі стану бідності та соціальної ізоляції, подоланню складних життєвих обставин, запобіганню, зменшенню або усуненню соціальних проблем.

Нова редакція Закону визначає базові соціальні послуги, які можуть надаватися особам, що їх потребують, а саме: 1) догляд вдома, денний догляд; 2) підтримане проживання; 3) соціальна адаптація; 4) соціальна інтеграція та реінтеграція; 5) надання притулку; 6) екстрене (кризове) втручання; 7) консультування; 8) соціальний супровід; 9) представництво інтересів; 10) посередництво (медіація); 11) соціальна профілактика; 12) натуральна допомога; 13) фізичний супровід осіб з інвалідністю, які мають порушення опорно-рухового апарату та пересуваються на кріслах колісних, порушення зору; 14) переклад жестовою мовою; 15) догляд та виховання дітей в умовах, наближених до сімейних; 16) супровід під час інклюзивного навчання; 17) інформування [3].

Проблеми, які виникають у ході реалізації нового закону на найнижчому рівні надання соціальних послуг (на рівні місцевого самоврядування, ОТГ): недостатня підготовка кадрів, обмеженість ресурсного забезпечення, слабкі комунікаційні зв'язки із центральними органами влади та відсутність чіткої методології, яка би дозволила органам місцевого самоврядування перевіряти дотримання стандартів надання соціальних послуг надавачами таких послуг. За своєю сутністю соціальні послуги є апріорі державними, однак основна функція держави – гарантувати і забезпечувати їх надання – не може бути виконана в сучасних умовах в повному обсязі без взаємодії з органами місцевого самоврядування, недержавними організаціями та окремими фізичними особами. А така взаємодія можлива лише на засадах запровадження в Україні механізму соціального замовлення та державного контракування щодо надання соціальних послуг. Формуючи власну модель надання соціальних послуг, Україна не може не звертати увагу на досвід інших країн, які досягли позитивних результатів у сфері соціальної політики. Досвід зарубіжних країн свідчить, що достатньо поширеною практикою,

яка дозволяє значно підвищити якість соціального обслуговування, розширити перелік соціальних послуг, є залучення до надання соціальних послуг неурядових, некомерційних організацій. Участь громадських організацій у соціально значущих державних проектах на оплатній основі сприяє розвитку конкуренції на ринку соціальних послуг; забезпечує індивідуальний підхід під час наданні послуг в силу наближеності громадських організацій до цільових груп одержувачів послуг.

Ураховуючи зарубіжний досвід надання соціальних послуг та необхідність відповідати на ті виклики, що несе економічна та політична ситуація у країні, завданням держави є створення сучасного ринку соціальних послуг та створення інституційної основи для нового типу соціальної політики, яка побудована за засадах соціального партнерства, тобто співпраці держави, громадян і бізнесу у вирішенні соціальних проблем суспільства. Із цією метою треба: здійснити вдосконалення організаційних структур державних установ, які б були здатні виконувати нову для них функцію – функцію соціального замовлення на конкурсних засадах; привести у відповідність нормативну базу, що регламентує діяльність неурядових та громадських організацій; запроваджувати інноваційні техніки та методи профілактики складних життєвих обстави; сприяти підвищенню кваліфікації соціальних працівників та фізичних осіб, що надають соціальні послуги, з метою набуття знань та навичок роботи в нових умовах; підтримувати волонтерські рухи та недержавні благодійні фонди тощо.

Список використаних джерел

1. Дубич К. В. Механізми державного управління системою надання соціальних послуг: дисерт. на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. Київ: Національна академія державного управління при Президентові України, 2016. 437 с.

2. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 5 жовтня 2000 року № 2017-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14>.

3. Про соціальні послуги: Закон України від 17 січня 2019 року № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-VIII>.

ПОТЕРПІЛИЙ ЯК СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ДОКАЗУВАННЯ

Однією з умов забезпечення ефективності функціонування засади змагальності у кримінальному провадженні є наділення суб'єктів кримінально процесуального провадження належними процесуальними правами та закріплення дієвих механізмів їх реалізації у кримінальному провадженні. Одним із таких суб'єктів є потерпілий – суб'єкт доказування зі сторони обвинувачення (п. 19 ч. 1 ст. 3 Кримінальний процесуальний кодекс України (далі-КПК)) [1].

В умовах проведення судово-правової реформи в Україні й у зв'язку з прийняттям нового КПК актуальною для науки кримінального процесу та правозастосовної практики є проблема розширення, забезпечення та захисту прав потерпілого, вдосконалення механізму реалізації й поновлення ним своїх прав, створення системи гарантій прав потерпілого в кримінальному судочинстві. Вагомий внесок у розв'язання проблеми вдосконалення процесуального статусу потерпілої від злочину особи, посилення гарантій реалізації нею своїх прав і законних інтересів зробили такі відомі науковці процесуалісти, як: С. Альперт, В. Бож'єв, І. Гальперін, М. Гошовський,

Ю. Гурджі, К. Гуценко, В. Дубрівний, Л. Кокорев, О. Кучинська, В. Лукашевич, М. Міхеєнко, Я. Мотовіловкер, В. Юрченко та ін. Дослідження цих авторів, безумовно, мають важливе значення для ефективної реалізації відповідних положень кримінально-процесуального законодавства та подальшого вдосконалення процесуального статусу потерпілих. Слід визнати, що проблема вдосконалення участі потерпілого (його представника) в доказуванні ще повною мірою не розв'язана (про це свідчать суперечливі судження з приводу процесуального становища потерпілого в кримінальному судочинстві), а тому потребує подальшого дослідження, що на сучасному етапі набуває особливого теоретичного й практичного значення. Загальновідомим є положення про те, що потерпілий у кримінальному процесі - самостійний суб'єкт обвинувачення, а відтак, і кримінально-процесуальної діяльності.

Законодавча конструкція ч. 3 ст. 93 КПК України передбачає, що потерпілий, як суб'єкт доказування у кримінальному провадженні має право збирати докази шляхом витребування та отримання

речей, копій документів. З огляду на результати аналізу положень чинного законодавства України, а також матеріали практики можемо дійти до висновку, що потерпілий як суб'єкт доказування у кримінальному провадженні реалізує своє право на витребування та отримання речей і документів у порядку, передбаченому законами України «Про звернення громадян» [2] та «Про доступ до публічної інформації» [3], а у випадку залучення до кримінального провадження адвоката-представника – у порядку, передбаченому ст. 24 Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [4], зокрема шляхом направлення адвокатом адвокатського запиту.

Окремої уваги потребує питання реалізації права потерпілого на отримання доказів шляхом ініціювання проведення негласних слідчих дій. Результати свідчать про те, що певні труднощі щодо реалізації відповідного права потерпілого виникають на етапі погодження слідчим, прокурором клопотань потерпілого про проведення негласних слідчих дій, оскільки на практиці за результатами розгляду клопотань, лише повідомляють їх про те, що клопотання будуть долучені до матеріалів кримінального провадження, не зазначаючи що клопотання задоволене. Така практика зумовлена тим, що відомості про факт і методи проведення негласних слідчих дій є об'єктом державної таємниці, а тому розголошенню не підлягають (п. 4.12.4 Наказу СБУ «Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю» [5]; п. 1.5 Інструкції «Про організацію проведення негласних слідчих дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні» [6]).

Для забезпечення активної участі потерпілого і його представника в доказуванні, треба наділити їх правом на участь у доказуванні реальності такої загрози шляхом подання доказів, що свідчать про її наявність. Питання про реальність існуючої загрози має вирішуватися в плані суб'єктивної оцінки її потерпілим (відповідно до фактичного змісту загрози як цілком здійсненої), тобто посадові особи і державні органи повинні виходити тільки з того, наскільки реально потерпілий сприймає ці загрози.

Потерпілому доцільно надати і право брати участь у розгляді судом скарг затриманих у порядку ст. 106 КПК України. Видається, що потерпілий і його представник повинні бути належним чином повідомлені про місце і час її розгляду, а також мати можливість подати в суд необхідні, на їхню думку, матеріали з метою доведення законності підстав для затримання даної особи. При цьому вказаним учасникам варто надати право ставити питання обвинувачуваному (підозрюваному), висловлювати свою думку по суті скарги.

Потерпілому також повинна бути надана можливість оскаржити рішення органу дізнання про звільнення затриманого. При цьому йому має бути забезпечене право обґрунтовувати свою підозру про вчинення злочину даною особою, тобто доводити наявність підстав для обрання щодо неї запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.

Для реалізації права потерпілого на оскарження винесених рішень йому в обов'язковому порядку за наявності відповідного клопотання слід направляти або вручати копії зазначених постанов. Потерпілий та його представник мають знати про надходження скарги від підозрюваного, обвинуваченого на постанову судді про застосування щодо нього за побіжного заходу у вигляді тримання під вартою, про продовження строків тримання під вартою. Гарантією цього права буде направлення йому відповідного повідомлення або копії скарги перелічених учасників.

З наведеного можна зробити висновок про те, що найбільш повно права потерпілого як учасника кримінального процесу на стороні обвинувачення з доказування обставин, що входять до предмета доказування у конкретних матеріалах кримінального провадження, можуть бути реалізовані тільки на підставі змагального судочинства та рівності прав сторін мати достатні можливості для обстоювання своїх процесуальних прав і законних інтересів.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–10. Ст. 474. (28.09.2020).
2. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996р. № 393/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 47. Ст. 256. (28.09.2020).
3. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. Ст. 314. (28.09.2020).
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012р. № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 27. Ст. 282. (28.09.2020).
5. Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю: Наказ Служби Безпеки України від 12 липня 2005 р. № 404. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0902-05#Text> (28.09.2020).
6. Інструкції про організацію проведення негласних слідчих дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: Наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрація державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text> (28.09.2020)

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ

Одним з основних компонентів державної політики України у сфері захисту дітей є вдосконалення нормативно-правової бази, зокрема імплементація норм міжнародного права та міжнародних механізмів захисту прав дітей. Результатом цієї діяльності є те, що на сьогодні Україна є учасницею ухвалення цілого ряду міжнародних документів у сфері забезпечення прав дитини.

Ратифікувавши у 1991 році Конвенцію про права дитини 1989 року і проголосувавши за Всесвітню декларацію про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей в 90-ті роки, Україна прийняла на себе міжнародно-правові зобов'язання по здійсненню міжнародних стандартів прав дитини, відповідно з якими вона повинна забезпечити добробут, охорону здоров'я, житло, освіту для кожної дитини без будь-якої дискримінації, забезпечити якнайкраще здійснення інтересів і прав дитини в усіх сферах суспільного життя.

Положення Конвенції про права дитини згідно зі ст. 9 Конституції України є частиною національного законодавства України і всі норми українського права, що мають відношення до цієї галузі, повинні бути приведені у відповідність з нормами Конвенції [1].

18 січня 1996 року Президент України своїм указом затвердив Національну програму «Діти України» для покращення становища дітей, їх соціального захисту, створення сприятливих умов для фізичного, інтелектуального й духовного розвитку, майбутньої повноцінної життєдіяльності та з метою координації дій, пов'язаних з виконанням Конвенції ООН про права дитини.

Слід відзначити, по-перше, що Конвенція ООН про права дитини, яка є основним документом, що визначає правові стандарти у сфері захисту прав дитини, була ратифікована Україною ще 27 лютого 1991 року і набула чинності 27 вересня 1991 року.

По-друге, важливе значення має ратифікація низки міжнародних договорів у сфері сімейного права, розроблених в рамках Ради Європи і Гаазької конференції з міжнародного приватного права, що дозволяють вирішувати практичні питання, які стосуються здійснення прав дітей, регулюють відносини батьків і дітей, як матеріальні, так і особисті. Деякі з цих договорів були підписані Україною ще в 2002–2003 роках.

У 2008 році ратифіковано Європейську конвенцію про визнання та виконання рішень стосовно опіки над дітьми та про поновлення опіки над дітьми, 1980 року [2]. У січні 2009 року Верховна Рада України ратифікувала Європейську конвенцію про правовий статус дітей, народжених поза шлюбом, 1975 року [3]. Готуються пропозиції щодо ратифікації ще низки Конвенцій, а саме: Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального розбещення, 2007 року, Європейської конвенції про усиновлення (переглянутої), 2008 року, Конвенції про захист дітей та співробітництво з питань міждержавного усиновлення, 1993 року.

Крім того, Україна вже не лише приєднується до чинних Конвенцій, але й бере активну участь у розробці нових міжнародних інструментів у сфері сімейного права як, наприклад Європейської конвенції з усиновлення (переглянутої), Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального розбещення, Конвенції про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інших форм сімейного утримання.

Зазначені Конвенції після надання згоди на їх обов'язковість Верховною Радою України відповідно до статті 9 Конституції України стають частиною національного законодавства України.

На захист дітей від їх незаконного переміщення спрямована *Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей*. Конвенція створює процедуру для забезпечення повернення дітей, яких незаконно вивозять або утримують, до країни постійного місця проживання. Україна приєдналася до Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей 11 січня 2006 року, а чинності Конвенція набула 1 вересня 2006 року. Конвенція застосовується до будь-якої дитини, яка не досягла 16 років, та проживала в Договірній державі безпосередньо перед протиправним вивезенням за кордон [4].

Конвенції про контакт з дітьми, яка була ратифікована Верховною Радою України 20 вересня 2006 року. Конвенція набула чинності для нашої держави 1 квітня 2007 року. Положення Конвенції дозволяють вирішувати комплекс питань пов'язаних з реалізацією права на контакт. Під контактом розуміється перебування дитини протягом обмеженого періоду разом з батьками, а також іншими особами, що мають сімейні зв'язки з дитиною і з якою вона зазвичай не проживає, чи зустріч з зазначеними особами, будь-яке спілкування або надання інформації такій особі про дитину або дитині про таку особу [5].

Європейську конвенцію про визнання та виконання рішень стосовно опіки над дітьми та про поновлення опіки над дітьми, яка була

розроблена в рамках Ради Європи, ратифікована Законом України від 6 березня 2008 року № 135-VI, і дозволяє вирішувати питання пов'язані з піклуванням про дитину. Конвенція набула чинності для України 1 листопада 2008 року. У Конвенції термін «опіка» вживається для визначення права особи піклуватися про дитину, зокрема обирати їй місце проживання, або стосується права доступу до дитини [2].

Конвенції про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей є сприяння застосуванню зазначених вище Конвенцій. Верховна Рада України прийняла Закон України про приєднання до цієї Конвенції 14 вересня 2006 року. Конвенція набула чинності для України 1 лютого 2008 року [6].

Водночас, з 19 жовтня 2006 року для України набула чинності *Конвенція про стягнення аліментів за кордоном*, сторонами якої є 61 держава світу. Метою Конвенції є спрощення стягнення аліментів у випадках, коли позивач і відповідач проживають у різних державах. Конвенція врегульовує механізм передачі прохання про стягнення аліментів з відповідача, передачу судових рішень у договірну державу, в якій приймається рішення про виконання [7].

З 1 серпня 2008 року для України набула чинності *Конвенція про визнання і виконання рішень стосовно зобов'язань про утримання*, відповідний Закон про приєднання до якої Верховна Рада України прийняла 14 вересня 2006 року, і яка також надає змогу визнавати та виконувати судові рішення про стягнення аліментів, винесені в Україні, на території інших Держав-учасниць Конвенції [8].

На нашу думку можна удосконалити організаційно-правові механізми захисту прав дитини в Україні, зокрема створити постійнодіючі денні консультативні центри допомоги дітям (насамперед психологічної та правової допомоги), які мають стати альтернативою для притулків, оскільки діти бояться та уникають таких закладів, як і телефонні служби довіри (останні не дають дитині повноцінного живого спілкування). Важливим в роботі буде те, що дитина, коли хтось порушить її права, вона зможе звернутися в центр і отримати допомогу: соціального працівника, психолога, психолога-реабілітолога, психотерапевта, юриста.

Отже, держава належним чином має організувати діяльність органів, які покликані реалізовувати та захищати права дітей від порушень, недбалого ставлення та злочинних дій щодо дитини. В контексті імплементації міжнародно-правових актів з питань захисту прав дитини необхідно створити (систематизувати) каталог міжнародних стандартів прав дитини та їх гарантій, і через призму такого

каталогу визначитися з рівнем відповідності національного законодавства України міжнародно-правовим стандартам, що є предметом окремого дослідження.

Список використаних джерел

1. Про правадитини: Конвенція ООН від 20 лист. 1989 р. № 50/155. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.
2. Про визнання та виконання рішень стосовно опіки над дітьми та про поновлення опіки над дітьми: Європейська конвенція від 20 трав. 1980 р. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_327#Text.
3. Про правовий статус дітей, народжених поза шлюбом: Європейська конвенція від 11 серп. 1978. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_568#Text.
4. Про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей: Міжнародна конвенція від 25 жовт. 1980 р. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_188#Text.
5. Конвенція про контакт з дітьми: Конвенція від 15 трав. 2003 р. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_659#Text.
6. Про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей: Конвенція від 19 жовт. 1996 р. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973_002#Text.
7. Про стягнення аліментів за кордоном: Конвенція від 20 червн. 1956 р. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_425#Text.
8. Про визнання і виконання рішень стосовно зобов'язань про утримання: Конвенція від 02 жовт. 1972 р. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973_001#Text.

І. Ф. Рибачик

(Університет державної фіскальної служби України)

КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ПРАВООХОРОННІЙ СФЕРІ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ

На сьогодні в Україні тривають змоги змінити застарілу концепцію управління персоналом, але поки що це мало кому вдалося. Основною причиною цього є слабка забезпеченість необхідними кадрами, які здатні нетрадиційно, на високому професійному рівні вирішувати складні завдання періоду реформування.

Доречно зазначити те, що саме кадрове забезпечення обумовлює відповідну організаційну побудову соціального управління та спрямоване на успішне виконання управлінських завдань.

Кадрове забезпечення являється доволі складним комплексним явищем, яке у свою чергу має власну структуру, що певним чином відрізняє цей вид діяльності з-поміж інших державних видів діяльності, що пов'язанні з управлінням [1, с. 35].

Одним із головних напрямків організації діяльності правоохоронних органів є здійснення належного кадрового забезпечення [2, с. 9]. Кадрове забезпечення правоохоронних органів розглядають як специфічну, повторювану діяльність, здійснювану у процесі управління, змістом якої є забезпечення органів і підрозділів необхідним, що відповідає певним вимогам, контингентом людей, атакож відповідною інформацією про нього, впровадження науково обґрунтованих методів, відбору, розстановки, навчання, виховання, стимулювання кадрів, правового регулювання проходження служби та надання правового захисту особовому складу правоохоронних органів України.

Таким чином, кадрове забезпечення правоохоронних органів – це нормативно визначена систематична цілеспрямована діяльність спеціально уповноважених посадових осіб щодо процесів професійної орієнтації, прогнозування і планування кадрових потреб, відбору, навчання, виховання, розстановки та звільнення персоналу [2, с. 11].

Варто виокремити одну із важливих засад кадрового забезпечення в правоохоронній сфері, а саме забезпечення комплексного підходу щодо вирішення завдань по якісному формуванню та ефективному використанню кадрового потенціалу на підставі управління всіма компонентами людського фактору, починаючи від підготовки молодих спеціалістів, закінчуючи піклуванням про ветеранів [3, с. 86].

Також оптимальним та не менш важливим є активізація діяльності щодо стабілізації морально-психологічного клімату в колективах, підвищення активності та мотивації персоналу на підставі удосконалення соціально-культурних та морально-психологічних стимулів, забезпечення соціальних гарантій персоналу, що пов'язано передусім з дотриманням кадровими працівниками рівних прав в просуванні по службі, надання встановлених пільг та компенсацій персоналу.

Отже, можемо дійти висновку, що у подальшому важливим залишається забезпечення функціонування державного управління соціальними, технічними, біологічними об'єктами, яке спрямоване на захист прав, свобод та законних інтересів особи, шляхом наповнення організаційних структур системи державного управління

відповідними за професією та кваліфікацією кадрами, створення у них мотивації до ефективної праці, організації їх ефективного використання, професійного та соціального розвитку, досягнення раціонального ступеня мобільності персоналу, а також їх соціального захисту.

Список використаних джерел

1. Грицяк І. А. Система публічного управління в минулому та потреба реформ. Реформа публічного управління в Україні: виклики, стратегії, майбутнє. Монографія. НАДУ. Київ. 2009. С. 25–41.
2. Маланчій М., Ставицький О. Засади кадрового забезпечення в правоохоронній сфері. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2017. С. 8-11.
3. Шатров С. Стан та праворегулювання кадрового забезпечення органів національної поліції на сучасному етапі розвитку. *Адміністративне право і процес*. 2018. № 1. С. 84–87.

І. А. Робак

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

СУТНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ПРАВ ГРОМАДЯН

Захист прав громадян є одним із основних завдань будь якої демократичної держави. Цей захист повинен здійснюватися правовими засобами та відповідними компетентними органами в межах правового регулювання.

Адміністративно-правовий механізм захисту прав громадян є похідним від загального механізму реалізації і захисту прав громадян. Вважаємо, що в основі змісту адміністративно-правового механізму захисту прав громадян знаходиться така адміністративно-правова категорія як «адміністративно-правовий статус».

Цікавою з цього приводу, є думка О. Соколенко, яка вважає, що у змісті адміністративно-правового статусу громадянина мають переважати виключно його права, за забезпечення реалізації чи порушення яких держава несе відповідальність [1, с. 194].

На нашу думку, якщо розглядати адміністративно-правовий статус громадян в широкому значенні, то до його складу необхідно відносити як конституційні права та свободи громадян, так і їх обов'язки, а також гарантії реалізації прав громадян.

Разом із тим, враховуючи загальну структуру елементів, що складають правовий механізм захисту прав громадян в цілому, вважаємо за необхідне визначити внутрішню структуру саме адміністративно-правового механізму захисту прав громадян.

В науці адміністративного права найбільш розповсюдженою є думка про те, що до такої внутрішньої структури адміністративно-правового механізму захисту прав громадян доцільно відносити: нормативний; інституційний; адміністративно-процедурний; адміністративно-правозастосовчий рівні, які надають можливість забезпечити громадянам однакові можливості реалізації наданих їм прав та регламентують обов'язки у суб'єктів владних повноважень щодо дотримання прав громадян [2, с. 28]. Розглянемо їх детальніше.

Складовими нормативного рівня адміністративно-правового механізму захисту прав громадян є норми адміністративного права, а тому він включає в себе сукупність нормативно-правових актів, які приймаються органами публічної адміністрації. Таким чином, за юридичною силою основоположним актом у структурі нормативного рівня адміністративно-правового механізму захисту прав громадян є Конституція України. Наступними за юридичною силою складовими нормативного рівня адміністративно-правового механізму захисту прав громадян є закони України (включаючи кодифіковані акти (наприклад, Кодекс адміністративного судочинства України)), акти Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади, місцевих органів виконавчої влади, включаючи суб'єктів права, яким делеговані владні повноваження [3, с. 148].

Наступним рівнем адміністративно-правового механізму захисту прав громадян є інстанційний, до складових елементів якого необхідно відносити систему органів публічної адміністрації, які наділені повноваженнями щодо забезпечення реалізації громадянами наданих їм прав безпосередньо в адміністративно-правових відносинах [1, с. 195].

Натомість до адміністративно-процедурного рівня адміністративно-правового механізму захисту прав громадян необхідно відносити усю сукупність адміністративних процедур, на підставі та за допомогою яких здійснюється реалізація прав громадян. Необхідно зауважити, що адміністративні процедури можуть великою мірою сприяти підвищенню здійснення ефективності управлінської діяльності, а також належному виконанню функцій і повноважень органів публічної адміністрації [3, с. 149].

Складовими адміністративно-правозастосовчого рівня адміністративно-правового механізму захисту прав громадян є сукупність

адміністративних та адміністративно-процесуальних процедур, в тому числі судових, за допомогою яких здійснюється реалізація прав громадян [1, с. 195]. Автор звертає увагу, що в адміністративному порядку розгляд справ судами здійснюється на підставі норм КУпАП, КАС України або інших нормативно-правових актів.

Необхідно зауважити, що у ч. 4 ст. 55 Конституції України зазначено про те, що кожен має право після використання всіх національних засобів юридичного захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна [4]. В даному випадку особливу увагу потрібно звернути увагу на діяльність такої міжнародної установи як Європейський суд з прав людини.

Доцільно звернути увагу на те, що у главі 3 ЗУ «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» регламентується порядок виконання судових рішень, що прийняті міжнародними установами в Україні [5].

Отже, у частині адміністративно-правового регулювання здійснення захисту прав громадян, використання міжнародних правозахисних механізмів утворює низку важливих суто адміністративних відносин в Україні з відповідного питання.

Як наслідок, на нашу думку, адміністративно-правова регламентація стосується будь яких способів здійснення захисту прав громадян в нашій державі, включаючи правові засади здійснення судочинства в адміністративному процесі, оскарження дій чи бездіяльності органів публічної адміністрації у зверненнях громадян та діяльності правоохоронних органів України, перелік яких на законодавчому рівні чітко не визначений.

Таким чином, у роботі запропоновано адміністративно-правовий механізм захисту прав громадян розглядати як систему, що складається із чотирьох елементів: нормативного; інституційного; адміністративно-процедурного; адміністративно-правозастосовчого рівня. Вважаємо, що така запропонована система допомагає в застосуванні у відносинах владно-управлінського характеру судового контролю за рішеннями, діями чи бездіяльністю суб'єктів владних повноважень. Як наслідок, необхідно зауважити, що адміністративно-правовий механізм захисту прав громадян потрібно вважати комплексною та системною категорією адміністративного права, якій приманні регулятивна, охоронна та захисна функції у відносинах громадян із органами публічної адміністрації. Крім того, запропонований комплексний підхід у формуванні теоретичних та практичних

основ адміністративно-правового механізму захисту прав громадян, дозволяє у повному обсязі визначити як на нормотворчому, так і законодавчому рівнях вимоги щодо забезпечення суб'єктами владних повноважень прав громадян.

Список використаних джерел

1. Соколенко О. Л. Захист прав громадян у діяльності правоохоронних органів України: адміністративно-правові засади: монографія. Харків : Ніка-Нова, 2012. 534 с.

2. Тімашов В. О. Адміністративно-правове забезпечення прав громадян України в умовах євроінтеграції: доктринальні положення: автореф. дис... док. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2018. 48 с.

3. Горбач Д. О. Адміністративно-правовий статус Національної гвардії України: монографія. Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ, 2017. 288 с.

4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

5. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>.

Р. Р. Романів,

*(Харківський національний університет
внутрішніх справ)*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК ВАЖЛИВОЇ СКЛАДОВОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Існування категорії «інформаційна безпека» зумовлена перш за все рядом підстав, таких як: необхідністю збереження цілісності та недоторканості держави, шляхом підтримання національної безпеки країни; зовнішні та внутрішні фактори, що порушують крихких баланс державності та державного управління в Україні; великий вплив інформаційного простору на поведінку особи, формування у неї поглядів, які інколи суперечать реаліям сьогодення.

Головним стратегічним завданням інформаційної безпеки України є створення потужного національного інформаційного простору як головного аспекту присутності держави в світовому інформаційному просторі. Слід зазначити, що інформаційний простір становить основу інформаційного суспільства. Відповідно, саме інформаційний

простір виступає однією із складових змісту інформаційної сфери. Крім того, завдання щодо забезпечення належного стану інформаційної безпеки включає створення системи протидії інформаційним загрозам та захист власного інформаційного простору, інформаційної інфраструктури та інформаційних ресурсів держави [1, с. 92].

Враховуючи ці фактори, зміст та значення інформаційної безпеки в системі національної безпеки України слід розглядати крізь призму визначення особливостей інформаційної сфери як об'єкта управління, а також розгляду загроз і викликів національним інтересам в інформаційного простору держави та регіонів [2, с. 42-44]. Налагоджена система забезпечення національної безпеки є необхідною умовою існування стабільної та ефективної інформаційної сфери.

У цьому аспекті Нашинець-Наумов А.Ю. у результаті аналізу теоретико-методологічних основ явища інформаційної безпеки держави в умовах сучасного стану і перспектив розвитку української державності, а також результатів історичного розвитку суспільства робить такі висновки [3, с. 126]:

1. Інформаційна безпека держави являє собою такий стан інститутів держави і суспільства, за якого забезпечується надійний захист національних інтересів країни і її громадян в інформаційній сфері.

2. Обов'язок забезпечення інформаційної безпеки як невід'ємної складової національної безпеки покладається на інформаційну організацію держави.

3. Інформаційна організація держави повинна бути гарантом інформаційної безпеки держави та її інститутів, суспільства і громадян, стабільності політичного режиму в умовах процесів глобалізації, зростання загроз з боку міжнародного тероризму, ескалації діяльності екстремістських і сепаратистських рухів та організацій як усередині країни, так і за її межами.

Відповідно, вся інформаційна політика держави направлена на унеможливлення узурпації інформаційного простору України та створення таких умов, за яких громадяни отримують право в повному обсязі користуватись усім наявним інформаційним ресурсом. За таких умов, перед державною стоїть головне завдання – забезпечити збереження наявного та допомогти розвитку майбутнього інформаційного прогресу вітчизняної інформаційної системи.

На нашу думку слід виділити такі напрями досягнення поставленої задачі:

- забезпечення вільного доступу до інформаційних баз даних;

- надання однакових можливостей для розвитку як інформаційних мереж на державному, так і на регіональному рівнях, з пильною увагою спеціалізованих державних органів за діяльністю локальних мереж, як найбільш уразливих до зовнішніх загроз;
- проведення державної інформаційної політики направленої на забезпечення рівних умов громадян, посадовців та будь-якої особи до інформаційного простору держави та наявних інформаційних баз даних та інформаційних ресурсів [4, с. 53];
- дотримання норм та стандартів забезпечення інформаційної безпеки в умовах глобалізації всього інформаційного простору;
- залучення міжнародних, закордонних фахівців у сфері інформатизації для покращення та розбудови інформаційного простору України;
- створення програм, грантів, патентів щодо інформатизації суспільства;
- здійснення матеріально-технічного забезпечення інформаційної галузі, з метою стимулювання вітчизняного виробника;
- вдосконалення та приведення вітчизняного нормативно-правового масиву до вимог сучасності та міжнародних норм та стандартів.

Отже, інформаційна безпека держави характеризується ступенем захищеності, та, як наслідок, стійкістю головних сфер життєдіяльності у відношенні до небезпечних інформаційних впливів. Інформаційна безпека визначається здатністю нейтралізувати такі впливи. Загальноприйнятим є таке визначення інформаційної безпеки як стану захищеності життєво важливих інтересів громадян, суспільства та держави в інформаційній сфері.

Список використаних джерел

1. Степко О. М. Аналіз головних складових інформаційної безпеки держави. Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. Сер.: Економіка, право, політологія, туризм. К. : Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2011. Вип. 1 (3). С. 90–99.
2. Ткачук Т. Ю. Забезпечення інформаційної безпеки в умовах євроінтеграції України: правовий вимір: моногр. К. : ВД «АртЕк», 2018. 422 с.
3. Нашинець-Наумова А. Ю. Теоретико-правові основи забезпечення інформаційної безпеки українського суспільства. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право.* 2013. Випуск 4 (20). С. 124–127.
4. Долженко К. І. Інформаційна безпека регіону: сутність та зміст поняття. *Наше право.* 2014. № 2. С. 47–54.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДРОЗДІЛІВ ДІЗНАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Забезпечення прав і свобод людини і громадянина є одним з найбільш пріоритетних завдань. Сучасна світова спільнота динамізує процеси з посилення захисту та охорони прав і свобод людини і громадянина, що у свою чергу безпосередньо впливає на проблему системного порушення прав людини і громадянина та притягнення до відповідальності осіб, які вчиняють такі діяння.

Сьогодні, в нашій державі існує ряд інститутів, діяльність яких спрямована на охорону та захист прав і свобод людини і громадянина. Одним із таких інститутів є Національна поліція України як орган, що має повноваження на здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень.

Досудове розслідування, відповідно до Кримінального процесуального кодексу України, знаходить своє відображення у двох формах – досудове слідство та дізнання [1]. Так, однією із форм досудового розслідування, відповідно до чинного законодавства є дізнання.

В свою чергу, організація роботи відповідних підрозділів, їх структурні особливості, управлінські та процесуальні повноваження є предметом окремого дослідження, проте, в рамках зазначеної теми, автором пропонується розглянути її основні понятійні аспекти.

Із унесенням до чинного законодавства змін, в Україні було запроваджено інститут кримінальних проступків та запущено роботу підрозділів дізнання Національної поліції України, діяльність яких регламентовано декількома нормативно-правовими актами. Проте, питання організації роботи відповідних підрозділів, нормативно-правове забезпечення їх організаційно-правових засад та фундаментальні аспекти функціонування відповідного інституту загалом залишаються відкритими. Саме тому, автором пропонується розглянути поняття дізнання, крізь призму наукових поглядів учених і на основі прийнятих нормативно-правових актів.

Українська наука, тлумачить поняття дізнання по різному, проте такий плюралізм дозволяє узагальнити сформульовані висновки та звернути увагу на необхідних для вдосконалення аспектах.

У Словнику української мови, дізнанням є – попереднє адміністративне розслідування чого-небудь [2]. У Юридинчій енциклопедії за загальною редакцією Ю. Шемшученка, дізнання визначається як початкова форма досудового розслідування кримінальних справ, що характерно відрізняється строком провадження та обсягом прав особи (дізнавача), що його здійснює [3].

А. Гель, звертає увагу на те, що дізнання – це форма попереднього розслідування злочинів, що включає невідкладні слідчі дії зі встановлення і закріплення слідів злочину. Воно здійснюється оперативно-розшуковими і процесуальними методами з метою виявлення, запобігання, припинення і розкриття злочинів [4].

Таким чином, зазначеними авторами поняттями, акцентується увага на тому, що в теоретичних напрацюваннях учених дізнанням є реалізація кримінальної процесуальної діяльності уповноваженою на це особою, щодо попереднього розслідування протиправних діянь та встановлення об'єктивних та суб'єктивних його обставин.

У пункті четвертому частини першої статті 3 Кримінального процесуального кодексу України, зазначається термін дізнання, як форми досудового розслідування, в якій здійснюється розслідування кримінальних проступків [1].

Водночас, відповідно до наказу Міністерства внутрішніх справ України від 20 травня 2020 року № 405 «Про затвердження Положення про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України», завданнями підрозділів дізнання Національної поліції України є: захист особи, суспільства та держави від кримінальних проступків; охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження; забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування кримінальних проступків, віднесених до підслідності органів Національної поліції України; забезпечення відшкодування фізичним і юридичним особам шкоди, заподіяної кримінальними проступками; виявлення причин і умов, які сприяють учиненню кримінальних проступків, і життя заходів щодо їх усунення [5].

Із зазначеного виходить, що дізнавачем у Національній поліції України є процесуальна особа, що уповноважена на розслідування кримінальних проступків, віднесених до підслідності національної поліції України виходячи із завдань кримінального провадження. Така термінологічна неточність та неузгодженість поняття визначеного законом і сутності, що формується із поставлених завдань, може створити перепони у виконанні такими посадовими особами підрозділів дізнання поставлених перед ними законом завдань.

Дана тематика потребує подальших наукових розвідок, з можливим залученням міжнародного досвіду тлумачення відповідного терміну, а також виокремлення його ознак та встановлення сутності такої діяльності, що дасть можливість комплексно проаналізувати питання правового забезпечення організації роботи підрозділів дізнання Національної поліції України.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88.
2. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970–1980. Т. 2. С. 302.
3. Юридична енциклопедія : у 6 т. / ред. кол. Ю. С. Шемшученко та ін. К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998. Т. 2 : Д-Й. 744 с.
4. Гель А. П. Судові та правоохоронні органи України: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / А. П. Гель, Г. С. Семаков, С. П. Кондракова. К.: МАУП, 2004. 93 с.
5. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 20 травня 2020 року № 405 «Про затвердження Положення про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0491-20#Text>.

С. Р. Романюк

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

РОБОТА ПІДПРИЄМСТВ, УСТАНОВ, ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСУ

З 12 березня 2020 р. до 22 травня 2020 р. на усій території України встановлено карантин згідно Постанови Кабінету Міністрів України від 11 березня 2020 р. № 211 «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2». У зв'язку з цим, вказаною Постановою забороняється відвідування закладів освіти її здобувачами, проведення масових заходів в яких бере участь більше 10 осіб, робота суб'єктів господарювання, яка передбачає приймання відвідувачів. Окрім цього вводяться певні обмеження в частині роботи громадського транспорту та перевезень пасажирів в міжміському та міжнародному сполученнях.

Зашкодити роботі підприємства в таких умовах можуть обмеження в роботі громадського транспорту, які унеможливають своєчасне прибуття на робоче місце працівників. За таких умов власник (керівник) підприємства, в залежності від конкретних обставин справи та економічних міркувань, може вдатися до наступних кроків.

1. Тимчасово перевести працівника на іншу роботу за його згодою на строк до одного місяця. Згідно статі 33 Кодексу законів про працю України в редакції від 20.03.2020 року, роботодавець за згодою працівника може тимчасово перевести його на іншу роботу, не обумовлену трудовим договором. Такий механізм може бути застосований у випадку, коли внаслідок обмежень на користування громадським транспортом певний працівник чи група працівників не можуть дістатися робочого місця, але є інший працівник, який може їх замінити.)

2. Ввести на підприємстві режим простою. Згідно статті 34 Кодексу, простій – це зупинення роботи, викликане відсутністю організаційних або технічних умов, необхідних для виконання роботи, невідвратною силою або іншими обставинами. У разі простою працівники можуть бути переведені за їх згодою з урахуванням спеціальності і кваліфікації на іншу роботу на тому ж підприємстві, в установі, організації на весь час простою або на інше підприємство, в установу, організацію, але в тій самій місцевості на строк до одного місяця.

3. Перевести працівників в режим дистанційної (надомної) роботи. Кодекс законів про працю України прямо не передбачає можливості застосування дистанційної (віддаленої) роботи працівників, хіба тільки ч.8. ст. 179 передбачає, що жінка або батько дитини, баба, дід чи інші родичі, які фактично доглядають за дитиною, у період перебування у відпустці для догляду за дитиною, за їх бажанням, можуть працювати на умовах неповного робочого часу або вдома. Однак статтею 141 Кодексу передбачено обов'язок роботодавця правильно організувати працю працівників, створювати умови для зростання продуктивності праці, уважно ставитися до потреб і запитів працівників, поліпшувати умови їх праці та побуту. В умовах запровадження карантину це положення може бути підставою для застосування прогресивних і сучасних способів організації праці, в тому числі і дистанційної (віддаленої) [1].

Щодо роботи установ: найбільш важливими установами стали лікарні. У разі захворювання працівника, який мав безпосередній контакт з хворими на коронавірусну інфекцію, його захворювання

може бути визнаним як професійне. Основні вимоги щодо визнання такого захворювання, як гострого професійного визначаються у «Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві», яке затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 17.04.2019 р. №337 (<https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverzsliduvannya-ta-obliku-neshchasnih-vipadkiv-profesijnih-zahvoryuvan-ta-avarij-na-virobnictvi>). Зазначений Порядок не розповсюджується на працівників МВС та прикордонників, які мають свою систему законодавчих та нормативно-правових актів.

Реальну загрозу захворіти на COVID-19 зараз мають як працівники закладів охорони здоров'я, що безпосередньо контактують із зараженими пацієнтами, їх біологічними рідинами, так і працівники інших установ, організацій та служб, які можуть мати вірогідний контакт із носіями, або хворими в інкубаційному періоді. Під час карантинних заходів такому ж ризику піддаються працівники транспорту аптек, торговельної мережі, що реалізує харчові продукти, робітники АЗС, а також працівники МВС, прикордонники, тощо. Вищенаведений факт стає переконливим свідченням того, що медичні працівники відносяться до групи високого ризику (4 клас – небезпечні умови праці; Додаток 3 до «Гігієнічної класифікації праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу» від 08.04.2014 р. № 248 [2]).

Загальні рекомендації роботодавцям на час роботи під час карантину викладені на сайті Державної служби України з питань праці. Дотримання цих рекомендацій з відповідним контролем може в значній мірі забезпечити збереження здоров'я працівників. Регіони позначатимуть зеленим, жовтим, помаранчевим або червоним рівнем безпеки поширення Covid-19, залежно від епідемічної ситуації.

Отже, дедалі більша розповсюдженість атипової зайнятості та прекарних умов праці дуалізує не лише ринок праці, а й соціальний захист, адже люди, які працюють за тимчасовим контрактом або без жодного письмового оформлення, позбавлені більшості гарантій допомоги навіть у разі передбачуваних життєвих ризиків. А пандемія поставила їх в особливо складне становище.

Зони	Характеристика	Обмеження	Відповідальність
Зелена	немає сплеску захворювань, завантаженість ліжок у лікарні на рівні 5%.	<ul style="list-style-type: none"> - перебування у громадських будівлях в масках або респіраторрах; - проведення масових заходів: не більше 1 людини на 5 квадратних метрів; - кінотеатри із заповненістю на 50%; - перевезення пасажирів тільки в межах сидячих місць; - відвідування закладів дошкільної, шкільної, позашкільної та спеціалізованої освіти, якщо на самоізоляції понад 50% дітей та персоналу закладу. 	<p>Штраф від 1 до 3 тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (17-54 тис. грн) або арешт на 6 місяців.</p> <p>Обмеження або позбавлення волі на 3 роки, якщо такі дії призвели або могли призвести до поширення хвороби.</p> <p>Позбавлення волі на термін від 5 до 8 років, якщо порушення правил обсервації спричинило смерть або інші серйозні наслідки для третіх осіб.</p> <p>На період дії карантину робочий день розпочинається:</p> <ul style="list-style-type: none"> - о 8 годині - в органах виконавчої влади, інших державних органах, органах місцевого самоврядування; - о 10 годині - в центрах надання адміністративних послуг, органах соціального захисту населення, територіальних органах Пенсійного фонду України.
Жовта	якщо 5 днів поспіль змінюються показники захворювань. При цьому завантаженість ліжок на рівні від 5% до 50%.	<ul style="list-style-type: none"> - відвідування установ соціального захисту, в яких перебувають люди похилого віку, крім тих, що надають послуги кризово; - на вході до закладів чи заходів потрібно розмістити інформацію про можливу кількість відвідувачів. Контроль має здійснювати власник приміщення або організатор події; - обмеження зеленої зони зберігаються. 	
Помаранчева	завантаження ліжок становить від 50% до 75%.	<ul style="list-style-type: none"> - діяльність закладів розміщення (хостели, туристичні бази тощо), окрім готелів; - діяльність розважальних закладів, ресторанів у нічний час; - планові госпіталізації в лікарнях; - спортзали, фітнес-центри, заклади культури; - прийом нових змін в дитячі табори; - обмеження для масових заходів: 1 людина на 20 кв. м. та не більше 100 людей; - обмеження жовтої і зеленої зон зберігаються. 	

Червона	сплеск захворювань та завантаженість ліжок понад 75% протягом п'яти днів поспіль. У 5 разів перевищує середній по країні рівень захворюваності (на 100 тис. населення за 14 днів).	– робота громадського транспорту; – відвідування закладів освіти; – діяльність ТРЦ, кафе та ресторанів; – обмеження зеленої, жовтої та помаранчевої зон зберігаються.	
---------	--	--	--

Список використаних джерел

1. Організація роботи підприємств в умовах карантину. URL: <https://radako.com.ua/news/organizaciya-roboti-pidpriemstv-v-umovah-karantinu>
2. Як діяти роботодавцям з метою запобігання коронавірусу? URL: http://oppb.com.ua/news/yak-diyaty-robotodavcyam-z-metoyu-zapobigannya-koronavirusu?fbclid=IwAR1T_3qUSY2iAXmHd-Ay7R6CWZD2z9PMvkWyFrexv_A2dlwDnBd5llj9rQw

Ю. А. Рудомська

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ МИРНИМ ШЛЯХОМ У ПОЛІЦЕЙСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Сьогодні вирішення правових конфліктів регулюється не лише нормами національного законодавства; в численних нормативно-правових актах Європейського Союзу (як його інституцій, так і держав-членів) регламентується процедура вирішення різноманітних конфліктів (спірних питань), що виникають на різних рівнях, пропонуються шляхи їх вирішення та попередження, уникнення гострого протистояння сторін. В. Фрич та О. Комарницька зазначають, що, втілення програм медіації (примирення) потерпілих і правопорушників у систему правосуддя дасть змогу змінити спосіб реагування системи правосуддя на злочин з карального на відновний, позитивно впливатиме на учасників кримінального процесу, можливо, стане конкретним механізмом забезпечення права на примирення, визначеного чинним законодавством [1]. Досягнувши консен-

сусу, сторони конфлікту приймають таке рішення, яке дозволяє їм конструктивно будувати подальші взаємовідносини і спільну діяльність. Таким чином, медіація є особливою формою переговорів, а її природа визначена місцем і роллю медіатора в цій процедурі [2].

Впровадження медіації в діяльність органів поліції як ефективного та перспективного способу вирішення конфліктів, протидії насильству та булінгу у шкільному середовищі орієнтовано на проведення продуктивної комунікації та недопущення виникнення і розвитку конфліктів у дитячому середовищі.

Відповідно до Програми використання 3-рівневої моделі профілактики правопорушень серед дітей на території Донецької області на 2018–2022 роки одним із шляхів недопущення вчинення підлітками кримінальних та адміністративних порушень є здійснення постійної профілактики серед неповнолітніх за трьома рівнями: -первинним, коли превентивні заходи поширюються на молодь загалом; вторинним, під час якого діти навчаються самостійному розв'язанню конфліктів шляхом медіації, отримують практичні знання та допомогу; -третинним, спрямованим на роботу зі специфічними видами девіантної поведінки [4]. В рамках першого рівня поліцейськими ювенальної превенції проводиться загально профілактична робота у вигляді тренінгів, лекції, відвідування сімей, що потрапили у складні життєві обставини. На другому рівні до профілактичних заходів, що застосовуються ювенальними поліцейськими долучаються діти, які самостійно, без втручання дорослих, намагаються вирішити конфлікти на ранніх стадіях (зрозумілою мовою пояснюють учасникам конфлікту наслідки порушення норм законодавства та відчуття особи, яку скривдили), працюють над формуванням безпечного середовища у навчальних закладах. Результатом проведення подібних заходів має стати усвідомлення кривдником своєї помилки та зміна поведінки у майбутньому (формування соціально прийнятної поведінки). На третьому рівні передбачено створення Координаційної ради з числа представників поліції та місцевої влади, міськрайонних відділів з питань пробації та служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, а також навчальних закладів, установ та організацій області, громадськості. До компетенції даної Ради буде належить вжиття заходів індивідуальної профілактики поведінки осіб зі специфічними видами девіантної поведінки, яка не відповідає загальноприйнятим нормам. Таким чином, одним із вкрай важливих кроків у напрямі профілактики підліткової злочинності та формування безпечного простору для дітей є впровадження практики застосування інституту медіації, зокрема в діяльності інспекторів ювенальної превенції [4].

Визнаний у світі позасудовий спосіб вирішення конфліктів має використовуватися як для захисту дітей від домашнього насильства, так і профілактики булінгу (цькування) серед однолітків [3]. З цієї метою поліцейські ювенальної превенції мають бути обізнані в особливостях відновного правосуддя, опанувати стратегії поведінки в конфліктних ситуаціях в якості миротворця, вдосконалювати навички посередництва у розв'язанні конфліктів в підлітковому середовищі та на практиці навчитися примирювати конфліктуючі сторони. Варто зазначити, що для працівника ювенальної превенції важливо не пропустити момент, коли ще можливо допомогти неповнолітнім дітям вийти із конфлікту мирним шляхом, своєчасно знайти правильне рішення та не допустити виникнення конфліктів у майбутньому. Ювенальні поліцейські мають стати не лише професійними медіаторами, а й навчати медіації підлітків. Доцільність залучення дітей до ролі медіаторів є обґрунтованою, оскільки за результатами соціологічних досліджень зроблено висновки, що неповнолітні більш за все довіряють своїм одноліткам. Мають бути створені групи медіації, які повинні складатися з представників підрозділів ювенальної превенції, психологів, працівників закладів освіти та старшокласників-піддерників, які будуть безпосередньо допомагати своїм одноліткам вирішувати конфлікти мирним шляхом, працювати над формування безпечного середовища у навчальному закладі та поза його межами. Таким чином, варто зазначити, що впровадження практики медіації в діяльність поліцейських ювенальної превенції є новою практикою для нашої держави, яка дозволить не лише виявляти приховані факти конфліктних ситуацій, залучати дітей до самостійного вирішення конфліктних ситуацій та своєчасно запобігти тяжким наслідкам, знизити загальний рівень правопорушень серед підлітків, а й сприятиме налагодженню якісно нових відносин поліції з дітьми, створить умови для підвищення рівня довіри населення до діяльності поліції, що є основним показником ефективності її роботи.

Список використаних джерел

1. Фрич В., Комарницька О. Медіація (примирення) як альтернатива судовому розгляду кримінальних проваджень. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2013. № 3. С. 24–29.
2. Коли законопроект про медіацію стане законом? URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57463.
3. Бондарчук Н., Бугайчук А. Проблеми правового регулювання медіації в Україні. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 10. С. 209–213.
4. На Донеччині стартував тренінг з медіації для поліцейських. URL: <http://police.dn.ua/news/view/na-donechchini-startuvav-trening-z-mediatsii-dlya-politsejskih-yaki-pratsyuuyut-z-ditmi>.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УКРАЇНІ: ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ

В Україні забезпечення прав і свобод людини і громадянина є одним із основних завдань реформування публічної адміністрації, що набуває особливого значення в контексті європейської інтеграції України. Однією зі складових вказаного процесу модернізації є удосконалення правоохоронної функції держави, яка реалізовується також і органами Національної поліції України [1, с. 1].

Провідне місце Національної поліції України серед інших державних інституцій з правоохоронними функціями обумовлене, у першу чергу, покладенням на неї широкого кола повноважень, реалізація яких спрямована на забезпечення охорони прав, свобод та інтересів людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Окрім того, діяльність органів Національної поліції в Україні реалізовується в межах діючої концепції «функціонування поліції в інтересах громади» («community policing»), тобто на створенні довірливих взаємовідносин між поліцейськими та населенням. Як вірно підмічає В.А. Троян, з прийняттям Закону України «Про Національну поліцію» спостерігається створення поліції саме як публічно-сервісної служби, що відображає прагнення влади змусити правоохоронну систему служити інтересам громадян і суспільству в цілому, захищати та сприяти їх нормальній реалізації [2, с. 14]. Отже, утвердження, охорона й захист прав і свобод людини є основним обов'язком держави. Дня виконання зазначеного обов'язку створена та функціонує Національна поліція, яка є головним суб'єктом забезпечення публічного порядку й безпеки всередині держави. У зв'язку з цим виникає необхідність у дослідженні особливостей адміністративно-правового статусу Національної поліції України, зокрема визаченні його поняття та структурних елементів.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про Національну поліцію», Національна поліція України – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки й порядку. Значна кількість правознавців, розглядаючи правовий статус тих чи інших суб'єктів права (фізичних і юридичних осіб,

публічно-правових утворень, держави) характеризують його як універсальну і структуровану категорію, яка вміщує індивідуальні особливості останніх, оформлює їх реальне юридичне положення в системі різноманітних суспільних відносин, а також встановлює принципи та характер взаємодії з іншими учасниками суспільних відносин. Так, за галузевою ознакою адміністративно-правовий статус виступає різновидом загального правового статусу, безпосередньо відтворюючи правове положення суб'єкта права в адміністративно-правовій галузі. Так, на думку В. К. Колпакова та О. В. Кузьменко, адміністративно-правовий статус суб'єкта формують наявні у нього суб'єктивні права й обов'язки у сфері публічного управління, які разом з адміністративною правоздатністю та адміністративною дієздатністю є складовими адміністративної правосуб'єктності [3, с. 73–74].

Правовий статус Національної поліції, поєднуючи в єдину систему права, обов'язки та інші юридично значущі аспекти її функціонування, з одного боку, виступає важливою юридичною гарантією нормального (тобто якісного та ефективного) здійснення даним органом влади свого функціонально-цільового призначення, а з іншого – є засобом обмеження його можливостей щодо використання владного ресурсу [4, с. 7]. Можна стверджувати, що адміністративно-правовий статус органів Національної поліції – це врегульоване сукупністю адміністративно-правових норм відповідне правове становище, що передбачає реалізацію компетенції та повноважень їх підрозділами, службовими та посадовими особами з метою охорони публічного порядку, протидії злочинності, забезпечення прав і свобод громадян в суспільстві та державі.

Що стосується визначення елементного складу правового статусу особи, то в юридичній літературі досі висловлюються різні (інколи навіть суперечливі) позиції. Хоча більшістю науковців в якості основних структурних компонентів структури правового статусу указуються, перш за все, саме права, свободи, законні інтереси та обов'язки. Зазвичай, елементний склад структури правового статусу розглядається і популяризується вченими або досить вузько (права, свободи, законні інтереси та обов'язки), або занадто широко (додатково говорить також і про інші елементи: правообмеження, гарантії діяльності, правосуб'єктність, правові норми, правові принципи, правовідносини, юридичну відповідальність, мету, завдання, функції, правові форми діяльності тощо). Як уявляється, застосування більш широкого підходу є прийнятним і відносно встановлення структури адміністративно-правового статусу органів

Національної поліції. Таким чином, основними структурними елементами останнього безпосередньо виступають: 1) сукупність адміністративних прав та обов'язків (повноважень), і юридична відповідальність (елемент другорядний відносно обов'язків); 2) забезпечувальні адміністративно-статусні елементи (мета, функції, завдання, принципи та юридичні гарантії поліцейської діяльності).

Список використаних джерел

1. Поклад О. В. Громадський контроль за діяльністю поліції: автореф. дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2018. 17 с.
2. Троян В. А. Завдання та функції Національної поліції України як складова реалізації її публічно-сервісної діяльності. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2016. № 4 (75). С. 12-18.
3. Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2003. 544 с.
4. Падалка О. А. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України: автореф. дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.07 «Адміністративне право і процес; інформаційне право; фінансове право». Харків: ХНУВС, 2016. 20 с.

Д. А. Савченко

*(Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького)*

ДО ПИТАННЯ ПОБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Політичні зміни, що відбулися в Україні, змусили по-новому оцінити поняття держави і особистості, їх співвідношення та взаємозв'язок, межі дії державної влади і відродити концепцію правової держави не тільки як теоретичну проблему, а й як практичну мету [1, с. 511].

Будь-яка влада організовується та функціонує у правовій формі. Створення держави та суспільства на визнанні та реальному забезпеченні прав і свобод людини, верховенстві права і взаємній відповідальності, забезпечить успішне просування до ідеалу правової держави.

Правовий статус Української держави закріплено в конституції. Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна,

правова держава, де й визначається й діє принцип верховенства права. Конституція України має найвищу юридичну силу [2, с. 1].

В дійсності, в Україні тільки триває процес становлення правової держави. Громадяни на підсвідомому рівні не сприймають те, що їхні інтереси та потреби напряду залежать від держави. Як це виправити?

Для покращення потрібно безумовне визнання державою невід'ємних прав людини. Необхідно підвищити правову культуру і правосвідомість громадян, надати знання своїх юридичних обов'язків, виховувати повагу до права. Людина визначається найвищою соціальною цінністю. Завдяки цьому всі категорії прав людини взаємопов'язані та сприяють захисту усіх сфер життя.

Ще один негативний фактор – певна перевага прав держави. Ця закономірність спостерігається протягом усього часу незалежності України. Як зрівняти впливовість обох сторін? Найголовніший принцип правової держави полягає у конституційній непорушності прав і свобод людини та громадянина. На соціальному рівні правової держави суспільство має однакові права та можливості, а також рівною мірою брати участь у формуванні органів влади, впливати на політику, але безумовно нести відповідальність за свої дії. Розуміння законності державного керівництва дасть змогу досягти належного рівня правопорядку. Правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. [2, ч. 2, ст. 19]. Надання прав суспільству щодо контролю за діяльністю державного апарату у поєднанні з демократичною процедурою їх формування, не дасть змоги використанню влади не в інтересах суспільства.

Інша проблема полягає у конкретності та зосередженості дій спрямованих на виконання всіх функцій. З огляду на необхідність дотримання точності у юридичному аспекті важливе значення має використання стандартизованої системи правління. Як передбачити правильну діяльність у роботі? Взаємозв'язок держави та суспільства теж полягає у правовому порядку. Соціальна сітка не може діяти без обов'язків та дотримання прав і законів. Право узгоджує взаємодію між особистістю і державою. Кожний із державних суб'єктів повинен діяти виключно в межах свої прав та однаково відповідати перед законом. Тому громадянське суспільство розвивається в єдності з правовою державою.

Також слід не забувати про дотримання всіх критеріїв щодо захищеності. Як налагодити процесзахисту? В подальшому необхідно дослідити сучасний підхід до цілісної організації суспільства та правової держави. Уся система зв'язків спільноти з владою складається із рівноцінних і рівнозначних прав та законів, що покликані забезпечити реалізацію спільних цілей. Визнання незалежності та самостійності утворить ефективне функціонування конституційних взаємних стримувань і противаг. Такий механізм забезпечить взаємну відповідальність держави і суспільства. Це передбачить серйозне ставлення до прав та свобод людини, її життя, здоров'я, честі, гідності, недоторканності і безпеки.

Отже, саме така організація діяльності допоможе здійснити конкретні кроки в напрямку становлення і повноцінної роботи громадського суспільства та правової держави. Країна і громадяни зможуть безперервно розвиватися відповідно до потреб суспільного життя. У такому випадку, втілення принципів правової держави створює певні передумови для досягнення соціальної рівності [1, с. 526]. Тільки тоді будуть виконані умови правової держави

Список використаних джерел

1. Загальна теорія держави і права : підручник / редкол. Цвік М. В., Петришин О. В., Авраменко Л. В. та ін.. Харків : Право, 2010. 584 с.
2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://cutt.ly/eo94avf> (дата звернення: 02.10.2020).

С. В. Свистіль

(Національна академія внутрішніх справ)

ОБВИНУВАЛЬНИЙ АКТ ЯК ПЕРЕДУМОВА ПРИТЯГНЕННЯ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

В умовах сьогодення проблема складання обвинувально-го акту викликала великий інтерес та стала предметом дослідження відомих вчених процесуалістів. Перш за все варто звернути увагу, що складання обвинувального акта повинна визнаватись та сукупність доказів, на підставі яких, слідчий встановлює наявність чи відсутність всіх фактів і обставин, що підлягають доказуванню.

Безумовно, якщо слідчий і прокурор дійшли достовірного висновку про винуватість особи, то є необхідність у складанні обвинувального акту. Передумовою цього є важливість зібрання під час досудового розслідування доказів і в результаті збирання, перевірки та оцінки доказів у кримінальному провадженні було досягнуто істини. Обвинувальний акт є підсумком досудового розслідування та визначає межі судового розгляду.

У той же час необхідно зазначити, що відповідно до ст. 291 КПК України щодо юридичних осіб обвинувальний акт має містити підстави застосування заходів кримінально-правового характеру, а щодо фізичних осіб викладаються фактичні обставини кримінального правопорушення, які прокурор вважає встановленими [1].

Проте справа в тому, що в обвинувальному акті не пояснюється чому прокурор вважає встановленими певні фактичні обставини кримінального правопорушення, а саме не наводяться належні та достатні мотиви і підстави його прийняття стосовно фізичних осіб. Необхідно звернути також увагу й на те, що порушує передбачене підпунктом «а» п. 3 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод право на справедливий суд [2] («Кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має щонайменше такі права: а) бути негайно і детально проінформованим зрозумілою для нього мовою про характер і причини обвинувачення, висунутого проти нього») [3, с. 47].

Прокурор сьогодні повідомляючи фізичну особу про характер обвинувачення, не повідомляє про причини обвинувачення.

Важливо зазначити, що умови складання обвинувального акта розділяють на юридичні та фактичні. Що ж до фактичних умов, то для переходу до складання обвинувального акту є необхідність виконання слідчим, прокурором у кримінальному провадженні вимог кримінального процесуального закону, тоді як юридичні умови спрямовані на здійснення слідчим, прокурором певних процесуальних дій. Таким чином, складанню обвинувального акта передують виконання слідчим, прокурором процесуальних дій та процесуальних рішень, що безпосередньо може вплинути на особливості його складання.

Обвинувальний акт є першим процесуальним актом, який отримує суд. Оскільки він складається слідчим або прокурором, то, звичайно, він має обвинувальний нахил [4, с. 163]. Крім того, далі здійснюється слідчим систематизація матеріалів досудового розслідування і прокурор, переконавшись у достатності зібраних доказів для складання обвинувального акту, відповідно до ч. 1

ст. 290 КПК України, може приступити до виконання обов'язку із повідомлення підозрюваному, його захиснику, законному представнику, потерпілому, цивільному позивачу, його представнику та законному представнику, цивільному відповідачу, його представнику про завершення досудового розслідування та надання доступу до матеріалів досудового розслідування або ж доручити здійснити ці дії слідчому, після чого відбувається процедура відкриття матеріалів іншій стороні, що передбачена ст. 290 КПК України [5, с. 47].

Отже, підозрюваний набуває кримінального процесуального статусу обвинуваченого з появою у кримінальному провадженні обвинувального акта, у зв'язку з цим завершується стадія досудового розслідування. Його винуватість у вчиненні кримінального правопорушення вважається доведеною у встановленому законом порядку.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_004
3. Про деякі питання порядку здійснення судового розгляду в судовому провадженні у першій інстанції відповідно до Кримінального процесуального кодексу України: лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 05.10.2012 № 223-1446/4-12. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v1446740-12>.
4. Замкова Я.В. Деякі питання підстав повернення обвинувального акта. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2016. № 19. С. 162–164.
5. Галаган В. І. Проблеми вдосконалення кримінально-процесуальної діяльності органів внутрішніх справ України : монографія / В. І. Галаган. К., 2002. 300 с.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

Протягом багатьох років суспільство намагалося визначити роль жінки й чоловіка, їх соціальні можливості. На сучасному етапі розвитку суспільства існує безліч протиріч щодо існування даної проблеми. Питання реалізації політики рівних прав і можливостей жінок і чоловіків у сфері суспільних відносин набувають все більшого значення. Основним орієнтиром для вирішення цього питання постають органи державної влади. Саме вони наділені владними повноваженнями реалізовувати політику у сфері реалізації принципу гендерної рівності. Тому на сьогодні досить важливим є забезпечення діючих механізмів з боку влади для втілення даної політики в реальності. Для дослідження значення поняття механізму забезпечення принципу гендерної рівності обов'язковим й досить важливим є безпосередньо науковий аналіз його нормативно-правової та інституційної підсистем.

Правові механізми це прийняття нормативно-правових актів для визначення засад та шляхів реалізації державної гендерної політики [1, с. 117]. До сучасної системи нормативно-правового забезпечення у сфері реалізації гендерної політики України належать: конституційне регулювання гендерних правовідносин (легітимація найважливіших гендерно-паритетних принципів і прав громадян); гендерно-правове регулювання (опирається на норми загальних і спеціальних законів, кодексів, постанов уряду, указів і розпоряджень Президента України та інших нормативно-правових актів); міжнародно-правове регулювання (співробітництво конвенційного типу, міжпарламентське співробітництво, взаємодія виконавчих структур, інформаційно-наукова співпраця, взаємодія недержавних організацій) [2, с. 128]. Слід зазначити, що правовий механізм забезпечується сукупністю норм та правил, які регулюють гендерні відносини. У цьому й полягає правова роль даного механізму, який покликаний врегулювати гендерну політику в суспільних відносинах як таких. Він включає як набір відповідних законодавчих або підзаконних актів, так й інструменти та засоби їх реалізації [3, с. 118].

Іншим, не менш важливим, постає аналіз інституційної підсистеми, в якій створюються органи, покликані реалізувати гендерну політику. Так, згідно зі ст. 7 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» передбачено, що інституційний елемент механізму складають органи, установи та організації, наділені повноваженнями у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Верховна Рада України; Уповноважений Верховної Ради України з прав людини; Кабінет Міністрів України; спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, визначені в їх складі уповноважені особи (координатори); громадські об'єднання [4].

Роль інституційної української моделі полягає у тісному поєднанні жорстких правил, закріплених у законодавстві, з масовою практикою неформальних домовленостей, які дозволяють обходити так звані законодавчі норми. Таким чином, гнучкість української моделі забезпечує не гнучкість правил, а можливість уникати виконання законів [5, с. 57]. Саме через систему неформальних домовленостей жінки і чоловіки в Україні поступаються своїм конституційним правом на рівність, що значною мірою ускладнює і уповільнює досягнення реального стану гендерної рівності у суспільстві.

Чому дослідження діяльності органів державної влади у сфері забезпечення принципу гендерної рівності є важливим? Тому що будь-які прогалини в законодавстві, неточності й застарілі форми можуть спричинити прояв віковичних гендерних проблем: дискримінації, стереотипів, а також сексизму.

З огляду на це, пріоритетом функціонування нормативно-правової та інституційної складової механізму забезпечення принципу гендерної рівності має бути, зокрема, удосконалення правових засобів, за допомогою яких суспільство і держава впливають на забезпечення принципу гендерної рівності, підвищення рівня правосвідомості громадян, подолання практики нехтування громадянами своїми законними інтересами.

Список використаних джерел

1. Гонюкова Л. В., Педченко Н. С. Сучасний механізм упровадження гендерної політики в Україні. *Вісник НАДУ при Президентові України*. 2016. № 2. С. 114–120.
4. Лазар І. Г. Вдосконалення механізмів формування та реалізації гендерної політики в Україні: дис... канд. наук з держ. управління. Львів, 2007. 217 с.

3. Даудова Г. В. Формування та реалізація державної гендерної політики в Україні: канд. наук з держ. упр. Харків, 2008. 203 с.

4. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV (зі змін. та допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 52. Ст. 561.

5. Пищуліна О., Рябошапка С., Левченко К., Марценюк Г. Організаційні та правові елементи інституційного механізму забезпечення гендерної рівності в Україні. Запоріжжя: Друкарський світ, 2011. 140 с.

В. В. Скидан

(Університет державної фіскальної служби України)

РЕФОРМУВАННЯ ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Проведення змін правоохоронної системи України визнають як суспільство, так і влада, насамперед правоохоронці, адже діяльність підрозділів, покликаних захищати права громадян, викликає справедливу критику. Стабільна правоохоронна система в державі є невід'ємною рисою розвитку людини, суспільства, нації, особливо в умовах сьогодення, коли триває процес реформування правоохоронних органів.

Зазначимо, що насамперед реформування правоохоронних органів повинно передбачати розробку сучасних нормативно-правових умов функціонування як кожного правоохоронного органу окремо, так і всієї правоохоронної системи України в цілому.

На сьогодні невизначеним залишається питання про формулювання підходів до обрання конкретних шляхів удосконалення правоохоронних органів України в їх сукупності. Крім того, відчувається брак наукових розробок, які враховували б реалії політичного, економічного і безпекового стану в державі [1, с. 9]. Ця проблема вимагає широкого пошуку в інших напрямках, зокрема всебічного наукового дослідження та впровадження ефективних заходів суспільної корекції у тих сферах, які таким дослідженням будуть визначені.

Чинне законодавство України не дає чіткого визначення таких важливих значень, як правоохоронна система, правоохоронні органи, правоохоронна діяльність, державна правоохоронна служба.

У Законі України «Про національну безпеку України» зазначається, що «сили безпеки – правоохоронні та розвідувальні органи, державні органи спеціального призначення з правоохоронними

функціями, сили цивільного захисту та інші органи, на які Конституцією та законами України покладено функції із забезпечення національної безпеки України» [3].

Зазначимо те, що за роки своєї незалежності в Україні постійно здійснюється реформування правоохоронних органів. Кожний новий міністр МВС України, Генеральний прокурор, Голова Служби безпеки України оголошують про реформування очолюваного правоохоронного органу, але, як свідчить сучасна історія, якість діяльності правоохоронних органів знижується, а рівень їх корумпованості зростає [2, с. 15]. Тому нині є різні погляди на майбутнє правоохоронної системи України.

Отже, можемо зробити висновок, що одними із пріоритетних напрямків реформи повинні стати: подолання безсистемності в діяльності правоохоронних органів, громіздкості їх структури, недостатньої керованості в межах держави в цілому, виключення дублювання функцій, усунення колізій у законодавстві, що регламентує діяльність цих органів. Варто також зазначити, що здійснення перетворень повинно відбуватися не лише шляхом скорочення апарату, а й зміни структури й чисельності, фінансового, матеріально-технічного, організаційно-правового та кадрового забезпечення, що у результаті має створити передумови для оптимізації завдань та функцій правоохоронних органів.

Список використаних джерел

1. Литвиненко В. І. Концептуальні засади реформування правоохоронних органів України. *Наукові праці МАУП*. 2017. Вип. 52(1). С. 7–16.
2. Маркєєва О., Котелянець О., Їжак О. Український досвід реформування кримінального правосуддя та правоохоронних органів: аналітична доповідь. К.: НІСД, 2011. 44 с.
3. Про національну безпеку України: Закон України від 15 серп. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ РОСЛИННОГО СВІТУ В УКРАЇНІ

Існуюча практика природокористування в Україні веде до виснаження рослинних ресурсів і деградації лісових екосистем, у зв'язку з чим необхідна розробка і впровадження у практику альтернативної системи використання природних рослинних ресурсів та вдосконалення правового регулювання відносин щодо їх використання [1].

Рослинний світ являє собою сукупність усіх видів рослин, а також грибів та утворених ними угруповань на певній території. Це легальне визначення рослинного світу як об'єкта навколишнього природного середовища міститься в ст. 3 Закону України «Про рослинний світ» [2]. Цей закон є першим в екологічному законодавстві нормативно-правовим актом, яким були урегульовані суспільні відносини, пов'язані з використанням, відтворенням та охороною рослинного світу.

Над питанням правового режиму рослинного світу в Україні працювали безліч науковців, зокрема : В. І. Андрейцев, Г. І. Балюк, А. П. Гетьман, І. І. Каракаш, В. В. Костицький, В. Л. Мунтян, М. В. Шульга та інші.

Варто зазначити, що науковці визначають рослинний світ як об'єкт права власності, суверенних прав у вигляді сукупності диких рослин, які зростають у стані природної свободи на території України, а також у межах внутрішніх морських вод і територіального моря, континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони України, щодо якого встановлено відповідний правовий режим, який забезпечує його належне використання, охорону й відтворення [1].

Велике значення рослинності полягає насамперед у тому, що вона є необхідним середовищем життя людей, а також тварин та інших організмів. Рослини є вичерпним джерелом різноманітних харчових продуктів, технічної і лікарської сировини, будівельним матеріалом тощо. Багато видів рослин використовуються як корм для сільськогосподарських тварин, в різних технологічних процесах [3].

В Україні використання природних рослинних ресурсів здійснюється у двох формах: в порядку загального або спеціального використання (ст. 8 Закону України «Про рослинний світ») [2].

У порядку загального використання природних рослинних ресурсів громадяни можуть збирати лікарську і технічну сировину, квіти, ягоди, плоди, гриби та інші харчові продукти для задоволення власних потреб, а також використовувати ці ресурси в рекреаційних, оздоровчих, культурно-освітніх та виховних цілях. Загальне використання природних рослинних ресурсів здійснюється громадянами з додержанням правил, що затверджуються центральним органом виконавчої влади у галузі охорони навколишнього природного середовища, без надання їм відповідних дозволів [3].

На підставі ст. 10 Закону України «Про рослинний світ» спеціальне використання природних рослинних ресурсів здійснюється за дозволом юридичними або фізичними особами для задоволення їх виробничих та наукових потреб, а також з метою отримання прибутку від реалізації цих ресурсів або продуктів їх переробки. За умови додержання вимог законодавства можуть здійснюватися такі види спеціального використання природних рослинних ресурсів: збирання лікарських рослин; заготівля деревини під час рубок головного користування; заготівля живиці; заготівля кори, лубу, деревної зелені, деревних соків тощо; збирання квітів, ягід, плодів, горіхів, насіння, грибів, лісової підстилки, очерету тощо; заготівля сіна; випасання худоби. Законодавством України можуть передбачатися й інші види спеціального використання природних рослинних ресурсів. Спеціальне використання природних рослинних ресурсів здійснюється за дозволом. Форма дозволу на спеціальне використання природних рослинних ресурсів встановлюється Кабінетом Міністрів України. Його видача здійснюється у межах лімітів використання природних рослинних ресурсів [3].

Слід зазначити, що на підставі ст. 40 Закону України «Про рослинний світ» порушення законодавства про рослинний світ тягне за собою дисциплінарну, адміністративну, цивільно-правову або кримінальну відповідальність. Перелік правопорушень у Законі України «Про рослинний світ» є невичерпним, тому законами України може бути встановлено відповідальність і за інші види порушень у сфері охорони, використання та відтворення рослинного світу.

Вважаю, що ця тема є актуальною, адже у сучасних умовах значення рослинного світу для біосфери планети постійно зростає. Рослини є комплексом екологічної системи, поєднують земельні і водні ресурси, виконують екологічні функції: кліматорегулюючі, захисту довкілля, ґрунтозахисні, водоохоронні, санітарно-оздоровчі, а також є джерелом поповнення атмосфери киснем, середовищем життєдіяльності тварин, фільтрують відходи виробництва й очищують

повітря. Економічні функції рослинного світу полягають у тому, що він виступає джерелом деревини та іншої рослинної продукції для задоволення потреб населення й народного господарства.

Список використаних джерел

1. Басай О. В. Поняття правової охорони рослинного світу. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. *Збірник наукових статей*. 2005. Випуск 15. С. 121–126.
2. Про рослинний світ. Закон України від 9 квітня 1999 р. № 591-XIV URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/591-14>.
3. Рябець К. А. Екологічне право України: Навчальний посібник. 2009. 438 с.

А. О. Слєпньова

(Національна академія Служби безпеки України)

РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ ЯК ЕЛЕМЕНТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Становлення інституту адміністративних послуг в Україні розпочалося у 90-х роках минулого сторіччя з переходом від управлінської моделі відносин між державою та громадянами до людиноцентристської моделі, за якої завданням держави та державних службовців є забезпечення реалізації прав і свобод людини. За час, що минув, правові проблеми надання адміністративних послуг у нашій державі активно досліджувалися науковцями [1]. Проте з огляду на необхідність подальшого удосконалення цього інституту та його особливу роль як складової громадянського суспільства, науковий аналіз розвитку організаційних та правових засад надання адміністративних послуг в Україні не втрачає актуальності.

Одним із перших документів, який заклав основи для формування сучасного механізму надання адміністративних послуг в Україні, стала Концепція адміністративної реформи в Україні, яка відповідно до Указу Президента України від 22 липня 1998 року № 810/98 покладена в основу реформування системи державного управління. Метою реформи було визначено «формування системи державного управління, яка стане близькою до потреб і запитів людей, а головним пріоритетом її діяльності буде служіння народові, національ-

ним інтересам». Одним із завдань для реалізації цієї мети визначалося «запровадження нової ідеології функціонування виконавчої влади і місцевого самоврядування як діяльності щодо забезпечення реалізації прав і свобод громадян, надання державних та громадських послуг».

Важливим кроком у розвитку надання адміністративних послуг стала Концепція розвитку надання адміністративних послуг органами виконавчої влади. Концепція закріпила принципи надання адміністративних послуг, врегулювала критерії оцінок якості надання адміністративних послуг, а саме їх результативність, своєчасність, принцип поваги до особи, територіальне розташування адміністративних органів та отримувачів їх послуг [2]. В 2007 році наступним кроком до реалізації Концепції стає затверджений Урядом України План заходів щодо реалізації Концепції розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади, в якому конкретизовані мета й терміни реалізації Концепції [3]. У подальшому Кабінет Міністрів України вжив заходи щодо упорядкування надання державних платних послуг. Зокрема, було уточнено їх перелік, кошти за державні платні послуги були скеровані до державного бюджету шляхом заборони надавати такі послуги суб'єктам господарювання з ліквідацією останніх.

Основним та найбільш значущим етапом удосконалення організаційних та правових засад інституту адміністративних послуг в Україні стає прийняття в 2012 році Закону України «Про адміністративні послуги», який створив підґрунтя для реальної реалізації ідеології служіння держави громадянам, для заохочення розвитку органів місцевого самоврядування та утворення центрів надання адміністративних послуг [4].

Важливу роль для удосконалення інформаційно-технологічного забезпечення досліджуваного інституту стає Концепція Державної цільової програми створення та функціонування інформаційної системи надання адміністративних послуг на період до 2017 року [5]. На мою думку, значним недоліком цієї Концепції була відсутність чітких термінів виконання передбачених заходів та закріплення відповідальних виконавців.

Надзвичайна важливість для громадян та недосконалість механізму надання адміністративних послуг в Україні зумовлює потребу в подальшому його удосконаленні, зокрема на законодавчому рівні. У теперішній час на розгляді у Верховній Раді України перебуває проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації мережі та функціонування

центрів надання адміністративних послуг та удосконалення доступу до адміністративних послуг, які надаються в електронній формі» №2679 від 29.12.2019, який 13 травня 2020 року прийнято у першому читанні. На думку розробників, ухвалення цього закону дозволить забезпечити: відсутність необхідності повторного звернення до Центру надання адміністративних послуг (далі – ЦНАП) із додатковими документами (проект Закону унормує отримання послуг безпосередньо у ЦНАПі, а не через ЦНАП, як є зараз); можливість отримати паспорт, водійське посвідчення, номерні знаки поштою (законопроект усуне розрив у законодавстві щодо адміністративних послуг, за допомогою електронних та поштових сервісів); доступ до адміністративних послуг через смартфон (замість застарілого Єдиного державного порталу адміністративних послуг, усі адміністративні послуги отримуватимуться за допомогою Єдиного державного веб-порталу електронних послуг).

На думку експертів, поряд із очевидними позитивними нововведеннями зазначений законопроект містить дискусійні положення та недоліки. Погоджуючись із таким твердженням, варто зазначити, що сумнівним уявляється обов'язок створення ЦНАП у невеликих громадах, адже це потребуватиме значних обсягів ресурсного забезпечення, механізм якого не визначений. Також додаткового уточнення потребує механізм надання усього переліку послуг у ЦНАП, адже не в усіх місцевих громадах наявні територіальні органи центральних органів виконавчої влади, до компетенції яких належить надання окремих послуг (послуги Держгеокадастру, сервісного центру МВС, Пенсійного фонду тощо).

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що розвиток інституту адміністративних послуг в Україні мав наслідком пришвидшення роботи суб'єктів надання адміністративних послуг, оптимізацію територіального розташування ЦНАП, забезпечення поповнення державного бюджету від надання таких послуг. Важливим кроком стала цифровізація надання послуг через Єдиний державний веб-портал електронних послуг «Портал Дія», що, на мою думку, значно спростить й модернізує процес надання адміністративних послуг в Україні. Вважаю, що процеси реформування механізму надання адміністративних послуг в Україні сприятимуть викоріненню корупції та подальшому розвитку в нашій державі громадянського суспільства, адже саме через такий механізм реально втілюється у життя ідея служіння держави своєму народові.

Список використаних джерел

1. Адміністративні послуги: посібник / [В. Тимошук]; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні DESPRO». К.: ТОВ «Софія-А». 2012. 104 с.
2. Про схвалення Концепції розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.02.2006 р. № 90-р. URL:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/90-2006-%D1%80>.
3. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 червня 2007 р. №494-р / URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/494-2007-р>.
4. Про адміністративні послуги: Закон України від 6 вересня 2012 року № 5203-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5203-17>
5. Концепція Державної цільової програми створення та функціонування інформаційної системи надання адміністративних послуг на період до 2017 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/614-2013-%D1%80#Text>.

І. П. Сливка

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

СУЧАСНИЙ СТАН ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Державна екологічна політика є важливою складовою загальнодержавної політики України. Вона тісно пов'язана з економічною, соціальною, культурною та іншими сферами життєдіяльності суспільства. Важливим засобом реалізації державної політики в сфері екології є створення дієвої та ефективної нормативно-правової бази, яка буде спроможна забезпечувати ефективне функціонування екологічного правопорядку в державі [1, с. 3].

До причин поглиблення кризових явищ у сфері охорони довкілля слід також віднести дефіцит фінансування програм і заходів з охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки. За розрахунками, на охорону навколишнього природного середовища, недопущення і ліквідацію надзвичайних ситуацій та наслідків стихійного лиха, за статистичними даними витрачається лише

11–19 % зборів за використання природних ресурсів та за забруднення довкілля [4]. Завершуючи перелік основних чинників, що ведуть до поглиблення кризових явищ в екологічній складовій на-

шої держави, не можна не згадати і про вкрай низький рівень правосвідомості, екологічних знань та екологічної культури. Вкрай низький рівень загальної і екологічної культури, небувалий моральний занепад суспільства, безкарність – це загальний фон, на якому відбувається деградація навколишнього природного середовища.

Вирішення екологічних проблем в Україні можливе тільки в умовах активного й широкого співробітництва всіх країн у цій сфері. Здебільшого, це зумовлено такими обставинами, як: вихід екологічних проблем за межі держави; зобов'язання України перед міжнародною спільнотою щодо охорони навколишнього середовища; необхідність обміну досвідом і технологіями між країнами [2, с. 91].

Необхідно зазначити, що значна роль у розвитку сучасного екологічного права України належить міжнародному законодавству, яке поступово імплементується у вітчизняне. Такими міжнародними нормативно-правовими актами є: Декларація ООН з навколишнього середовища (1972 р.), Всесвітня стратегія охорони природи (1980 р.), Віденська конвенція про охорону озонового шару (1985 р.), Рамкова конвенція ООН про зміну клімату (1992 р.) тощо.

В Україні найвищий в Європі рівень споживання водних ресурсів, вирубування лісів, розораності земель. Як приклад, розораність сільськогосподарських угідь у Херсонській області становить 90,1 %, у Миколаївській – 84,6 %, у Запорізькій – 84,2 %, в Одеській – 80,2 %, тоді як у цілому в Україні – 78,5 %. Такого рівня розораності не має жодна країна світу. Близько 15 відсотків території України з населенням понад 10 млн. перебуває у критичному екологічному стані [3, с. 150].

Найважливішою організаційною умовою ефективної реалізації екологічної політики є стабільність системи державного управління охороною навколишнього природного середовища, що припускає не тільки стабільність відповідного законодавства, а й належне кадрове і матеріально-технічне забезпечення діяльності органів управління на всіх рівнях. Реалізація механізму екологічної політики повинна стати відкритим процесом для участі всіх верств населення, до цієї роботи повинні залучатися широкі кола науковців і фахівців. Наукові та технічні знання, на яких ґрунтується екологічна політика, повинні всебічно висвітлюватися засобами масової інформації, що сприяє взаємодії між процесом створення екологічної політики і громадською думкою, у результаті якої можна досягти соціального консенсусу [4].

Підсумовуючи, можна дійти висновку, що задля вирішення екологічних проблем та для забезпечення екологічних інтересів на-

селення має бути створена нова екологічна політика України, яка повинна містити у своїй основі такі передумови: людина не може бути здоровою у хворому навколишньому природному середовищі; неможливо вирішувати екологічні проблеми поза економічним розвитком або всупереч йому; зменшення витрат природних ресурсів і забруднення навколишнього природного середовища; скорочення екологічного збитку повинне стати необхідною умовою подальшого економічного розвитку.

Наявність дієвої екологічної політики буде запорукою того, що за екологічні помилки, зроблені сьогодні, не доведеться розплачуватися дорогою ціною завтра. А цілі економічного та соціального розвитку досягатимуться з урахуванням потреби забезпечення безпечного для життя, здоров'я та діяльності людини навколишнього природного середовища, збереження природних багатств для майбутніх поколінь.

Список використаних джерел

1. Рябець К. А. Екологічне право України: Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2009. 438 с.
2. Проблеми адаптації екологічного законодавства України до міжнародного права. Екологічне право: веб-сайт. URL:<http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/10/16.pdf>
3. Пономаренко Г. Економіко-правова та екологічна охорона земель як складова національної безпеки. *Право і безпека*. 2005. № 4 (1). С. 150–153
4. Концепція розвитку екологічного права та законодавства як передумова забезпечення національної екологічної політики. *Питання екологічного та господарського права*. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/4267/1/Getman_165.pdf

М. М. Смутко

*(Національна академія сухопутних військ
імені Петра Сагайдачного)*

МІЛІТАРНИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ КОНТЕНТ ЯК СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПОДАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ЗБРОЙНІ СИЛИ УКРАЇНИ

В умовах існування сучасного суспільства існує широкий спектр думок, визначень, досліджень у сфері інформації та способів її подання. За допомогою контролю над Інтернет-простором, телебаченням та ЗМІ відбувається процес масштабного впливу на масову

свідомість, поширення культурних установок, цінностей та прикладів поведінки. Тому інформаційна безпека держави перетворилася в об'єкт значної уваги багатьох фахівців та є предметом дослідження науковців, зокрема одного з британських журналістів Дейвіда Патріка-какоса, книга якого перевернула уяву про роль соціальних мереж та медіа-ресурсів у формуванні мілітарного контенту для суспільства та в умовах конфліктів у різних країнах світу.

Інформаційне суспільство – зовсім не нове словосполучення для нас. Жодна держава не зможе функціонувати без належної інформаційної політики. Сучасність вимагає від нас постійного віртуального спілкування та, звичайно ж, зіткнення зі сотнями інформаційних потоків.

А як же інформація про Збройні сили України? Чи достатньо нам чергового випуску ТСН? Звичайно, ні. Сьогодні є достатня кількість інтернет-майданчиків, які дають змогу дізнатися про мілітарне сьогодні. Зацікавити аудиторію інформацією про сучасну військову техніку, цікаві факти з воєнної історії чи останні події з життя бійців на передовій цілком можливо. Усе залежить від формату контенту, у якому ми це висвітлюємо. Контент – це цілий комплекс заходів, пов'язаний зі створенням, публікацією, поширенням і супроводженням інформації. Інтернет-редактори сприймають Інтернет як соціально-освітній майданчик, намагаються бути на рівні з підписниками, працюють над тим, щоб інформаційні потоки не були односторонніми.

Суттєва частина мілітарного контенту містить культурологічний складник: різні відеоролики, фото-колажі та цікаві проекти. Це і є той інструмент, що зацікавлює публіку до військових новин. До прикладу, цього року Український інститут національної пам'яті запустив інформаційно-просвітницьку кампанію, що деконструє російські імперські міфи про історію південної України. Російська пропаганда руйнує сучасний інформаційний простір, та є одним зі способів ведення сучасної війни, тому ця команда створила серію анімаційних роликів про ранню історію Одеси, Дніпра та ледве не окупованого Маріуполя. Такий контент не дає забувати про власну національну ідентичність, є цікавим не тільки для дорослих, але й для сучасної молоді, зокрема й для дітей.

Військовослужбовці також є активними користувачами популярних соціальних мереж та глядачами сучасного контенту. Соціальні мережі стали невід'ємною частиною мілітарної культури, і все більше військових проводять там свій час. І якщо говорити про один із найпопулярніших майданчиків – Facebook, то його послугами ко-

ристуються близько 74 % українців, у тому числі й військовослужбовці ЗСУ. Офіційні сторінки Міністерства оборони України, Генерального штабу ЗСУ, Командування ЗСУ дають повну інформацію про головні новини повсякденної діяльності та в зоні проведення ООС, масові заходи, що були чи планують проводитись для воїнів, різні фотозвіти та відеоматеріали.

Крім цього, варто згадати про месенджер Telegram, який за останні декілька років набув неабиякої популярності. Для військової структури це надійний канал передачі, адже всі повідомлення в Telegram шифруються, що гарантує конфіденційність спілкування. Встановивши його, військовослужбовці можуть не тільки відправляти повідомлення, а й мати підписку на систематичне оповіщення від інформаційних каналів.

Найпопулярнішим серед військових є «Інформування воїнів ООС», де щоденно надсилається «Дайджест» про те, як і чим живе українське військо, та матеріали для проведення командирського інформування з останніми новинами, як методична допомога для командирів підрозділів та відповідальних за це осіб. Нові випуски таких цікавих програм, як «Антизомбі» або «Вечір з Яніною Соколовою» можна часто знайти в цьому просторі.

Ще один оновлений військовий інтернет-портал «Мілітарний 3.0». Він складається з трьох елементів. Перший і головний – новини. Коректні та регулярні цікаві, якісні тексти про основні події світу. Другий – блоги, адже розробники поставили за мету стати головним інформаційним майданчиком для всіх, хто хоче писати про мілітарне середовище, від технологій до історії та воєнних традицій. Третій елемент – статті. Розробники сайту відмовилися від розділів та перейшли до тегування всіх матеріалів, кожен матиме відповідні теги: за тематикою, виду військ чи типу бойової техніки.

Інформаційне агентство Міністерства оборони має власний Telegram канал «АрміяINFORM», який виділяє рубрики «лонгвідів», блогів, інтерв'ю та цікавих публікацій. Тут «репостять» цікаві статті армійських новин, статистику та мілітарні ілюстрації. Цікавим додатком є рубрика «Цей день в історії», де на одній картинці ви можете ознайомитися з пам'ятними датами, народженням відомих людей та основними історичними подіями певного дня. Не менш цікавим є телеграм-канал колишнього заступника начальника Головного управління морально-психологічного забезпечення Збройних сил України Олега Бойка «Військове лідерство». Основна увага тут зосереджена на цілісному розумінні особистості військового лідера, провідних чинників професіоналізму сучасного військового керівника

та розкритті його місії в ЗС. На сторінках статей повідомляють про історичний та зарубіжний досвід, використовуючи аудіо записи та графічні схеми, які сприяють кращому сприйняттю висвітленої інформації.

Отже, вивчення цього питання має велике значення для загального іміджу Збройних сил України. Саме завдяки такому контенту ми маємо змогу бути в курсі життя тих, хто захищає нашу країну на передовій. Проінформованим про армію має бути кожен, адже це запорука незалежності та права на самостійний розвиток держави.

Список використаних джерел

1. Голубев В. О. Інформаційна безпека: проблеми боротьби з кіберзлочинами: Монографія. Запоріжжя ГУ «ЗІДМУ», 2003. 353 с.
2. Патрикаракос Д. Війна у 140 знаках. URL: https://book-ye.com.ua/catalog/vydavnytstva/filter/vidavnitstvo_tov-is-yakaboo-publishing/
3. Інформаційна безпека особистості, суспільства, держави : підруч. для студ. військ. спец. вищ. навч. закл. Я. М. Жарков [та ін.] ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К. ВПЦ «Київський університет», 2008. 257 с.
4. Петрик В. Сутність інформаційної безпеки держави, суспільства та особи. URL: <http://justinian.com.ua>.

Ю. І. Соловйова

(Донецький юридичний інститут МВС України)

СУЧАСНІ МОЛОДІЖНІ ОРГАНІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ, ПРОБЛЕМИ ТА МЕХАНІЗМИ УЧАСТІ В ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСАХ

Під час побудови громадянського суспільства й подальшої демократизації української держави зростає роль громадських об'єднань. У ХХІ столітті молодіжні організації стали цілком визначеним явищем в правовій та політичній сфері. Саме їм декларативно має належати вирішальне слово у формуванні й реалізації молодіжної політики та становленні громадянського суспільства в Україні.

На сьогоднішній день вчені-адміністративісти одноставно визнають суб'єктами публічного адміністрування різного роду громадські об'єднання. Саме тому, з'ясування дійсної сутності молодіжних громадських організацій і їх правової природи в демократичному суспільстві набуває особливої актуальності.

Потрібно зазначити, що через те, що молодіжних громадських організацій існує дуже велика кількість, органам влади (як місцевим, так і державним) варто було б диференціювати підходи та механізми співпраці з кожним їх різновидом.

На теперішній час існують наступні види молодіжних організацій:

- молодіжні фахові об'єднання (Союз Аграрної молоді, Всеукраїнська молодіжна громадська організація «Асоціація молодих медиків України»);
- організації за інтересами (Рада молодих підприємців України, Асоціація КВН України);
- національно-культурні молодіжні організації (Всеукраїнська Асоціація Молодих Дослідників Фольклору, «Молодіжний Націоналістичний Конгрес»);
- студентські організації (Всеукраїнська асоціація студентів-політологів, Українська Студентська Спілка)
- субкультури сучасної молоді («хіппі», «емо», «готи», «панки», тощо) [1].

Зважаючи на проголошений у статуті кожної організації статус, вони поділяються на:

- Міські (Обласні);
- Всеукраїнські;
- Міжнародні.

Щодо характеристики кожного з цих типів, то на сучасному етапі молодіжні організації в Україні характеризуються загальними тенденціями формування мети своєї діяльності, які закріплюються в їхніх статутах. У більшості випадків вони обирають наступні пріоритетні цілі: розвиток громадських ініціатив; захист прав та представлення інтересів молоді; суспільно-політична та інформаційно-аналітична діяльність; просвітницька робота; залучення активної молоді до прийняття рішень місцевими органами влади.

До молодіжних організацій, які сприяють найбільш повній реалізації прав і свобод української молоді та залучення її до прийняття рішень на місцевому рівні, можна віднести наступні: «Молодіжний центр ІНІЦІАТИВА» (м. Харків), молодіжна громадська організація (далі МГО) «Ліга Української Молоді» (м. Біла Церква), МГО «Молодіжний виконавчий комітеті» (м. Керчь), МГО «Лідерство» (м. Житомир), МГО «Молодіжний Союз» (м. Київ), МГО «Єднання» (м. Тернопіль), МГО «Фундація Регіональних Ініціатив» (м. Суми), Центр молодіжних ініціатив «Тотем» (м. Херсон), МГО «Центр молодіжних перспектив» (м. Хмельницький) та інші.

Крім цього молодіжні організації, які так чи інакше беруть участь у державотворчих процесах України, можна виокремити наступний критерій – вид або напрямок діяльності молодіжних організацій. Відповідно видом або напрямком їхньої діяльності може бути:

- Консультування («Українська молодіжна інформаційна агенція»);
- Допомога в діяльності іншим неурядовим організаціям (Національний молодіжний центр «Екологічні ініціатива»);
- Вплив на систему законодавства (Українська спілка молодих депутатів, Громадська Організація «Вартові закону»);
- Розвиток громадянського суспільства (Всеукраїнська молодіжна громадська організація «Україна – XXI»);
- Європейська інтеграція («Українська асоціація європейських студій»).

Подальшому процесу залучення молодіжних організацій до вироблення державної політики заважає ряд проблем серед яких є: слабка матеріальна база, постійна фінансова скрута; нерозвинені організаційні структури на місцях; брак підготовлених кадрів для роботи з молоддю; поступове наростання процесів бюрократизації; велика залежність від фінансування, що надходить у формі державної допомоги, що дуже часто призводить до зниження активності; використання потенціалу молоді у вирішенні молодіжних, загальнодержавних проблем відбувається неповною мірою.

Підсумовуючи, слід зазначити про деякі характерні особливості розвитку сучасних молодіжних організацій в Україні. Так, з кожним роком стають все більш різноманітними напрями діяльності громадських організацій молоді (вплив на систему законодавства, Європейська інтеграція), зростає їх кількість. Переважна більшість молодіжних організацій діє на місцевому рівні, а тому вони можуть реально впливати на органи влади у письмовому вигляді (звернення, звіти) і в практичному (безпосередня діяльність на покращення стану місцевості). Актуальною продовжує залишатися територіальна нерівномірність поширеності молодіжних громадських організацій.

Список використаних джерел

1. Кулик В. Сучасний організований молодіжний рух в Україні як об'єкт наукового дослідження. URL: <https://politika.org.ua/suchasnij-organizovaniy-molodizhnij-rux-v-ukraini-yak-ob-yekt-naukovogo-doslidzhennya>.
2. Захаренко К. В. Специфіка взаємодії державної влади та молодіжних організацій. К. В. Захаренко. *Бористен*. 2010. № 1. С. 32–33.
3. Кербаль М. О. Роль і місце молодіжних об'єднань у політичному житті. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npchdu/Politology/2008_66/66-18.pdf.

СУЧАСНИЙ СТАН ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

На сьогодні у світі існує тенденція щодо активізації організованих злочинних угруповань, які у свою чергу не мають стійкої і чіткої побудованої системи. Так, вказані угруповання організовуються для вчинення злочинів на певний проміжок часу. Зазначимо, що науковці й практики зазначають, що організація злочинної діяльності відбувається за допомогою мережі злочинців, яка має переваги перед традиційними організованими структурами завдяки гнучкості, адаптивності, швидкості реагування.

Наразі Україна активно впроваджує досвід Грузії для удосконалення діяльності правоохоронних органів. Так, у Грузії діє електронний реєстр кримінальних справ і електронний документообіг. У даному реєстрі автоматично фіксується дата внесення інформації та присвоюється номер справи, а також час і місце вчинення кримінального правопорушення, прізвище та ім'я потерпілого або заявника, короткий виклад обставин, що свідчать про вчинення кримінального правопорушення (наведених потерпілим, заявником чи виявлених слідчим), попередню правову кваліфікацію кримінального правопорушення [1, с. 310].

До електронної кримінальної справи слідчим приєднують всі матеріали провадження, починаючи з заяви чи повідомлення про злочин, протоколів огляду місця події, опитування, медичних довідок (електронні копії яких отримують ще на етапі реєстрації заяв і повідомлень), а надалі (у вигляді окремих файлів) всі складені у справі процесуальні документи (протоколи слідчих дій, запити та відповіді на них, процесуальні рішення тощо).

Варто зауважити на тому, що доступ до електронної справи (як зі стаціонарного комп'ютера, так і портативного пристрою) має слідчий (за допомогою спеціального коду й електронного ключа), який здійснює провадження у справі, а також начальник слідчого відділу (в порядку загального контролю) та прокурор [1, с. 311].

Необхідно зазначити, що під злочинним середовищем розуміють об'єднання осіб, які діють відповідно до встановлених,

визнаних ними спеціальних правил поведінки, обумовлених соціальними зв'язками між всіма учасниками групи, їхніми загальними прагненнями, інтересами, взаємодопомогою, метою якого є залякування, погрози, примус, насильство, умови нерозголошення, злочинські розбори (вирішення спорів за допомогою погроз, примусу, насильства, залякування або інших незаконних дій), вчинення злочинів або підбурювання до вчинення злочинів, залучення інших осіб, у тому числі неповнолітніх, до злочинних дій, з метою отримання неправомірного прибутку членами об'єднання або іншими особами [2, с. 15].

Отже, наразі законодавство України не дозволяє повною мірою боротися з організованою злочинністю, оскільки відсутня кримінальна відповідальність за злочини, які тільки «головують злочинним світом», а такі особи фактично не вчиняють злочини, активно впливають на криміногенну обстановку, а також керують та координують злочинну діяльність організованих злочинних угруповань. Цей факт ще раз підтверджує, що під впливом глобалізації народжується потужна система транснаціональних злочинних організацій, які координуються і керуються «злочинцями в законі», якщо головними суб'єктами легального введення господарської діяльності (зовнішньоекономічної діяльності) є транснаціональні компанії і уряди держав, то їхніми аналогами є міжнародні кримінальні угруповання, національні за походженням, але транснаціональні за масштабами координації діяльності.

Список використаних джерел

1. Бобрик Ю. К. Сучасний стан правового та організаційного забезпечення протидії організованій злочинності. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 2. С. 310–313.
2. Шостко О. Ю. Мережна організація – нова риса сучасної організованої злочинності. *Питання боротьби з організованою злочинністю*. 2011. № 22. С. 35–39.
3. Севрук В. Г. Правоохоронні органи, які здійснюють протидію злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі: український та міжнародний досвід. *Молодий вчений*. 2017. № 11 (51). С. 995–1004.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Слідчі (розшукові) дії визначаються як дії, які спрямовані на збирання доказів та перевірку вже отриманих доказів у певному кримінальну провадженні [1, с. 171]. Всі основні положення слідчих(розшукових) дій прописані в Кримінальну процесуальному кодексі України, та підставами для проведення розшукових дій є наявність достатніх відомостей, що вказують на можливість досягнення її мети. Слідчі (розшукові) дії зазвичай проводяться органами досудового розслідування, також у них беруть участь прокурор, слідчий, суддя, підозрюваний, обвинувачений, захисник, потерпілий, але всі ці суб'єкти діють у межах свої прав, які надані КПК України. Слідчі дії мають фіксуватися не тільки протоколом, а ще і фото-, відеозйомкою та інших способ.

З прийняттям Кримінального процесуального кодексу України принципово новим та прогресивним стало законодавче закріплення поняття «слідчі (розшукові) дії». Упродовж тривалого часу законодавство та наука кримінального процесу не містили однозначного визначення поняття «слідча дія», його змісту та різновидів слідчих дій [4, с. 276]. Кожен науковець по цьому мав своє тлумачення цього поняття, адже повноцінного законодавчого закріплення не було.

Актуальність проведення вказаних досліджень пов'язана з потребою чіткого визначення поняття «слідчі (розшукові) дії» та їх основних характерних ознак, що відображають відмінний характер інституту слідчих дій від інших різновидів процесуальної діяльності слідчого, розробленням науково обґрунтованих рекомендацій щодо застосування кримінального процесуального законодавства під час розслідування злочинів [4, с. 276]. Тобто поняття «слідчі (розшукові) дії» потребували чіткого визначення і закріплення його на законодавчому рівні, адже воно є одним з головних понять в кримінальному та кримінально процесуальному праві.

Погляд кожного з науковців на поняття «слідчі (розшукові) дії» розходились, їх умовно поділили на два блоки: в ширшому розумінні це всі дії слідчого, які він здійснює під час розслідування у кримінальному провадженні; у вузькому, дії слідчого пізнавального

характеру, спрямовані суто на всебічне та повне встановлення обставин справи.

І. М. Лузгін визначає слідчі дії як «будь-які процесуальні дії слідчого» [2, с. 94–96]. У літературі існує й інша точка зору, згідно з якою слідчими (розшуковими) діями є тільки пізнавальні дії слідчого. Так, І. Є. Биховський визначає слідчі (розшукові) дії як «вид пізнавальної діяльності слідчого щодо виявлення, дослідження, фіксації і вилучення доказів» [3, с. 27]. Тобто визначення вчених в деяких сходяться, а між деякими розходяться, але кожен з цих визначень є правильним, адже це поняття є загальним, я погоджуюся з законодавчо закріпленим поняттям, адже це перш за все дії слідчого або прокурора, які спрямовані на отримання чи перевірку доказів із матеріалів кримінального провадження.

Як збірне кримінальне процесуальне поняття, слідча (розшукова) дія – це система кримінальних процесуальних правил і умов, що здійснюються уповноваженою на те особою в конкретному кримінальному провадженні з метою виявлення, вилучення, дослідження і фіксації доказів. Складений за результатами слідчої (розшукової) дії протокол з додатками до нього є документом, що розглядається як окреме джерело доказів [5, с. 482].

Нововведенням сучасного кримінального процесуального законодавства є визначення в ньому в окремій ст. 246 КПК України такого виду процесуальних дій як негласні слідчі (розшукові) дії – різновиду слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК України [1, с. 191]. Введення до кримінального процесуального законодавства України негласних слідчих (розшукових) дій слід вважати введенням до нього окремого інституту процесуальних дій, що проводяться під час досудового розслідування у кримінальному провадженні про злочини. Застосування негласних слідчих (розшукових) дій для здійснення досудового розслідування кримінальних проступків у формі дізнання вважається неприпустимим [6, с. 2].

Передбачений КПК України перелік слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій не є випадковим і довільно підібраним. Кожна така процесуальна дія фактично є специфічним поєднанням методів пізнання, має суворо визначений предмет застосування і може розв'язати багато які, але не всі без винятку пізнавальні завдання. Кожна слідча (розшукова) дія формує певний за формою і змістом доказ, джерелом якого виступає протокол з додатками до нього, а для забезпечення завдань доказування у кримі-

нальному провадженні в цілому потрібно здійснити комплекс слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних заходів [6, с. 4]. Тобто можна сказати, що в протоколі фіксується всі дані з кримінально-процесуального провадження кожної справи, і він виступає головним документом щодо цього, тому протокол у справі це як паспорт для людини.

Отже, слідчі (розшукові) дії – це дії, які спрямовуються на отримання доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні. Це визначення має законодавче закріплення і одним з головних джерел забезпечення цього питання є КПКУ. Підставами для проведення слідчої (розшукової) або негласної слідчої (розшукової) дії є наявність достатніх відомостей, що вказують на можливість досягнення її мети.

КПК України закріплює всі головні дії, які можуть застосовувати слідчий чи прокурор в кримінальному провадженні це, наприклад, допит, пред'явлення для впізнання, обшук, огляд місцевості, приміщення, речей, документів, трупа, слідчий експеримент, освідування особи, підстави проведення експертизи. Це всі перелічені дії є слідчими (розшуковими) діями, які зазвичай використовують для збору всіх необхідних фактів та даних щодо матеріалів кримінального провадження.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. на 14 серп. 2020 р. К.: ПАЛИВОДА А.В. 2020. 452 с.
2. Лузгин И. М. Расследование как процес познания. Москва: Юрид. лит., 1969. 176 с.
3. Быховский И. Е. Процессуальные и тактические вопросы системы следственных действий: автореф. дис. Москва, 1976. 32 с.
4. Кіпрач І.С. Визначення поняття слідчих (розшукових) дій. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. Юридичні науки. Київ, 2013. № 2. С. 275–283.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. ред. В. Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. Київ: Юстініан, 2012. 1224 с.
6. Халупенко Д. М. Слідчі (розшукові) дії як пізнавальні засоби слідчого й прокурора за чинним КПК України. *Часопис Академії адвокатури України*. 2013. № 19. С. 6.

ВІДПОВІДАЧ ЯК ОСОБЛИВИЙ СУБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

На сьогоднішній день, розглядаючи та вирішуючи певні складні питання щодо реалізації цивільних процесуальних обов'язків суб'єктів цивільного процесу залишається актуальним з'ясувати, якими саме повноваженнями, обов'язками та правами наділений відповідач у цивільному процесі.

Відповідно, за статтею 124 Конституції України зазначено, що: «Правосуддя в Україні здійснюють виключно суди» та статтею 55 вищевказаного закону: «Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб» [1].

Загалом, доцільно з'ясувати хто взагалі визнається стороною у цивільному процесі. Відповідно, сторони – це ті особи, які визнаються обов'язковими суб'єктами у справі, між якими виник спір про право та які наділені певними процесуальними правами. Тому, за статтею 30 ЦПК - сторонами у цивільному процесі є – позивач та відповідач. Позивачем і відповідачем можуть бути фізичні і юридичні особи, а також держава [2].

За статтею 48 ЦПК Позивачем і відповідачем можуть бути фізичні і юридичні особи, а також держава [2]. Тобто, відповідач – це особа, до якої пред'явлений позов.

Але у чому полягає цивільна процесуальна правосуб'єктність відповідача? Якими правами наділяється? Яка його роль у цивільному процесі та чим він характеризується?

Слушно зауважено позицію науковців С. С. Бичкової М. С. Шакарян, К. В. Гусарова, згідно з яким цивільну процесуальну правосуб'єктність потрібно розглядати як «передумову набуття цивільного процесуального правового статусу відповідача» [4, с. 42]. Тобто головне, що полягає у цивільній правоздатності відповідача – мати цивільні права та обов'язки. Просте, слід сюди і віднести підхід вищезгаданого науковця С.С. Бичкову, яка зазначила, що «набуття цивільного процесуального правового статусу сторони у цивільному процесі досить мати загальну цивільну процесуальну правоздатність і нульову опосередковану цивільну процесуальну дієздатність» [4, с. 112].

Тому для того, щоб мати можливість брати участь у розгляді та вирішенні цивільної справи як учасник, необхідно володіти правами та в першу чергу здійснювати у суді усі цивільні процесуальні права та обов'язки. Загалом – бути наділеним як цивільною правоздатністю, так і дієздатністю [5]. У статті 43 ЦПК передбачено, якими саме загальними та спеціальними суб'єктивними правами наділений відповідач. До загальних відносять: 1) ознайомлюватися з матеріалами справи, робити з них витяги, копії, одержувати копії судових рішень; 2) брати участь у судових засіданнях, якщо інше не визначено законом; 3) подавати докази (в тому числі й письмові докази в електронних копіях), брати участь у їх дослідженні; 4) ставити питання іншим учасникам справи, а також свідкам, експертам, спеціалістам; 5) подавати заяви та клопотання, надавати пояснення суду, наводити свої доводи, міркування щодо питань, які виникають під час судового розгляду, і заперечення проти заяв, клопотань, доводів і міркувань інших осіб; 6) ознайомлюватися з протоколом судового засідання, записом фіксування судового засідання технічними засобами, робити з них копії, подавати письмові зауваження з приводу їх неправильності чи неповноти; 7) Інші права, передбачені цією статтею [2].

До спеціальних: 1) позов (всі або частину позовних вимог – п. 1 ч. 2 ст. 49 ЦПК); 2) подати відзив (ст. 174, 178 ЦПК) та заперечення відповідача на відповідь на відзив позивача (ст. 180 ЦПК); 3) подати зустрічний позов (п. 3 ч. 2(ст. 49 ЦПК); 4) подати заяву про перегляд заочного рішення (ст. 284 ЦПК); 5) звернутися із заявою щодо зустрічного забезпечення (ст. 154 ЦПК); Особи, які беруть участь у справі, мають право здійснювати волевиявлення, тобто процесуальні дії, спрямовані на виникнення, розвиток і припинення цивільних процесуальних правовідносин. Так, позивач може відмовитися від позовних вимог, відповідач – визнати позов [3].

Досліджуючи процесуальний статус відповідача можна зробити висновок, що відповідач – це особа, притягнута судом до відповіді за позовом за вказівкою позивача чи за ініціативою суду у зв'язку з припущенням про те, що вона не виконує покладений на неї обов'язок, тим самим порушуючи суб'єктивне право чи інтерес позивача. Як позивач, так і відповідач наділені процесуальними обов'язками. Вони зобов'язані, зокрема, надавати докази на обґрунтування своїх вимог чи заперечень, вони несуть судові витрати по справі, зобов'язані особисто з'явитися за викликом суду в судові засідання. Головним також є те, що за невиконання процесуальних обов'язків для сторін настають певні негативні наслідки. Тому слід додержуватись правильності, законності та обґрунтованості [6].

Список використаних джерел

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. К.: Україна, 1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 року № 1618-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/card2#Card>.
3. Науково-практичний коментар: ст. 30 ЦПК. URL: <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/gpk/93-gpk/4671-30.html>.
4. Бичкова С. С. Цивільний процесуальний правовий статус осіб, які беруть участь у справах позовного провадження: монографія. Київ: Атіка, 2011. 420с.
5. Коцюрuba А. Особливості цивільного процесуального статусу відповідача. *Цивільне право і процес*. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/9/4.pdf>.
6. Учасники цивільного процесу: конспект лекцій. URL: file:///C:/Users/Адмін/Downloads/ТЛ_ЦПП_тема_5.pdf.

М. Д. Твердохліб

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Адміністративне законодавство України – один з найважливіших регуляторів суспільних відносин. Саме за допомогою норм адміністративного права здійснюється державне управління, вирішуються повсякденні питання функціонування державних інститутів, розв'язуються проблеми пересічних громадян. Потребує поліпшення нормативна база системи державного прогнозування та принципів розроблення програм соціально-економічного розвитку. У практику діяльності центральних органів виконавчої влади доречно впровадити й законодавчо закріпивши при цьому середньострокове бюджетне планування, розробити засади стратегічного і річного планування, посилити контроль за ефективністю й цільовим витрачанням бюджетних коштів, удосконалити роботу зі складання прогнозних балансів виробництва і споживання найважливіших видів продукції тощо. З метою стримування зростання цін слід провадити постійний відповідний моніторинг на внутрішньому й зовнішньому ринках. Особливої уваги потребує впорядкування нормативної бази,

яка забезпечує роботу банківської системи, діяльність якої можна ототожнити з елементом національної безпеки України [1, с. 243].

Ефективне управління неможливе без реформування адміністративного законодавства, спрямованого на налагодження конструктивного співробітництва Уряду з Верховною Радою України, окремими депутатськими фракціями (групами) й позафракційними народними депутатами [1, с. 244].

Подальшого розвитку потребує законодавство з координації роботи Верховної Ради України й Уряду з місцевими органами державної виконавчої влади, органами місцевого самоврядування. Складна економічна ситуація вимагає перегляду нормативної бази, що регулює таку сферу діяльності, як управління об'єктами державної власності, недосконалий механізм якого сприяє «тіньовій» приватизації, проявам корупції в апараті управління та ін. [1, с. 244].

Концепція адміністративної реформи в Україні [2] серед функцій міністерства дійсно передбачає можливість запровадити систему надання управлінських послуг населенню шляхом їх делегування окремим госпрозрахунковим підрозділам, підпорядкованим відповідному міністерству. Потреба в цьому обґрунтовується тим, що сучасне розуміння демократичної держави полягає в тому, що не громадяни служать державі, а вона є організацією на службі в суспільства, і це начебто означає, що держава «не управляє громадянами, а надає їм управлінські послуги, тобто вчиняє різноманітні дії, спрямовані на створення умов для реалізації ними своїх прав та свобод» [3, с. 23].

Адміністративне право, на думку Гаращука В.М., повинно відпрацьовувати й заходи щодо відчутного скорочення і спрощення процедури отримання в органа державної виконавчої влади права на зайняття комерційною діяльністю [1, с. 248].

Можливо, слід розглянути питання про опрацювання спеціального механізму підтримки й захисту малого й середнього бізнесу від зловживань чиновництва, наприклад, підготувати програму «Управління й бізнес» (умовна назва), пов'язати її з антикорупційними планами країни [1, с. 248].

Наступним важливим напрямом регулювання суспільних відносин за допомогою адміністративного законодавства є оновлення інституту адміністративної відповідальності. Основним нормативним актом тут виступає Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП), питання реформування якого постало майже з перших днів незалежності. Як вбачається, здійснюючи роботу по підготовці нового КУпАП, слід виходити з того, що:

1) чинний КУпАП, є достатньо вдало сконструйованим нормативним актом (особливо за структурою), відповідає вимогам часу в цілому, і може бути взятий за основу нового Кодексу;

2) вдалою є і його назва, яка лаконічно вказує на те, що акт містить не тільки норми матеріального права, а й процедурні [1, с. 248].

При цьому вона підкреслює, що Кодекс складається суто з норм, які регламентують правовідносини, пов'язані з притягненням винних осіб до адміністративної відповідальності, і не містить норм так званого позитивного адміністративного права (управління в окремих галузях, управлінські повноваження органів виконавчої влади та ін.) Це досить важливо, тому назву Кодексу, вважає Гаращук В.М. треба залишити без змін;

3) структура К УпАП (загальна й особлива частини, відповідні розділи), як уже відмічалось, в основному має бути залишена такою ж, оскільки відповідає тим завданням, для розв'язання яких прийнято цей кодифікований нормативний акт [1, с. 248].

У той же час низка питань не може бути вирішена без внесення до Кодексу відповідних змін і доповнень. На початку роботи бажано визначити основний принцип нового акта. Таким, як на думку Гаращука В.М. є принцип раціональної відповідальності, під яким треба розуміти:

- відповідність складів правопорушень, які містить КУпАП, вимогам часу (окремої уваги тут потребує аналіз існуючих видів адміністративної відповідальності, відмежування їх від кримінальних, зменшення їх кількості, виключення з проекту застарілих тощо);

- відповідність заходів примусу, які застосовує держава до правопорушника, суспільній небезпечності проступку;

- чіткий і прозорий механізм порушення справи, рух процесуальних документів по справі, її розгляд і прийняття рішення;

- наявність як слід відпрацьованого механізму захисту прав особою, яка притягається до відповідальності;

- відповідальність держави перед особою за незаконне притягнення до адміністративної відповідальності [1, с. 249].

Також варто відмітити що проведення кодифікації адміністративного законодавства в Україні сприятиме удосконаленню правових форм та методів державного управління: «Державне управління, за доктринальним визначенням, є видом діяльності держави, який полягає в здійсненні нею організуючого впливу на ті сфери і галузі суспільного життя, потреби функціонування і розвитку яких вимагають певного втручання держави за допомогою відповідних важелів. Головні серед них пов'язані з використанням повноважень виконавчої влади» [4, с. 163].

Тому адміністративне законодавство відіграє провідну роль у реалізації норм адміністративного права, з однієї сторони, та до-

сягненні цілей та реалізації функцій державного управління, з іншої сторони. Хоча поняття «державне управління» за своїм змістом є ширшим, ніж поняття «виконавча влада», проте державне управління може здійснюватися і за межами функціонування виконавчої влади, наприклад, на рівні державних підприємств, установ, організацій. З огляду на це, важливо розвивати адміністративне законодавство України як складну систему, розвиток якої має відповідати сучасним тенденціям розвитку правової системи [5, с. 132].

Розвиток системи законодавства в Україні має відбуватися на основі науково обґрунтованого, деталізованого та реального плану, програм, вироблених у тісному взаємозв'язку з цілями та завданнями державної політики в розрізі ключових сфер, що сприятиме поступовому впровадженню системно необхідних актів законодавства – кодексів, законів не тільки у сферах, цікавих правлячій еліті (пріоритетний паливно-енергетичний комплекс тощо), але й в інших соціально значущих сферах правового регулювання [5, с. 135].

Кодифікація адміністративного законодавства виконує важливу функцію закріплення цінностей, об'єктів правового регулювання. З метою визначення аксіологічних засад кодифікації адміністративного законодавства необхідно розглянути не тільки презумпції, принципи, засади адміністративного законодавства, відображені в кодифікованих актах законодавства, але й з'ясувати фундаментальні характеристики моделі організації публічної адміністрації, адже її система, функції та специфіка реалізації повноважень зумовлюють взаємодію приватних осіб з органами публічної адміністрації, що змінюються відповідно до історичних форм організації суспільства [5, с. 135].

Список використаних джерел

1. Гарашук В. М. Проблеми вдосконалення адміністративного законодавства України. Проблеми законності. 2009/100. С. 242–251.
2. Концепція адміністративної реформи в Україні. *Офіційний вісник України*. 1999. № 21.
3. Проблеми удосконалення організаційно-правового механізму реалізації виконавчої влади в Україні / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, 2006. 48 с.
4. Зельдіна О., Гришко В. Поняття та напрями модернізації господарського законодавства. *Юридична Україна*. 2015. № 7–8. С. 58–61.
5. Литвиненко Є. Ю. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. *Спецвыпуск*. 2017. Ч. 2. С. 130–135.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ УГОРЩИНИ НАПРИКІНЦІ ІХ СТОЛІТТЯ

В рамках концепції поділу влади з використанням історико-правового методу досліджено нормативно-правове забезпечення функціонування центральних (вищих) органів державної влади Угорщини наприкінці ІХ століття.

Аналіз нормативно-правових документів, що забезпечували діяльність вищих органів влади виявив, що у 1848 р. угорський Сейм схвалив серію законів, які в сукупності виступали так званою «Угорською конституцією 1848 року». У 1867 р., за результатами переговорів з австрійським урядом, було укладено угоду, за якою Угорщина була визнана самостійною державою, яка знаходиться у реальній унії з Австрією. Угода, що відображала австро-угорський компроміс, з боку Угорщини складалася з 69 статей. Для їх ратифікації Сейм Угорщини схвалив 20 березня 1867 року спеціальний Закон XII/1867 «Про існуючі спільні відносини між землями Угорської корони і іншими землями, які належать до влади Його Величності та спосіб їх впорядкування» [1]. Законом XII/1867 було імplementовано австро-угорську угоду до національної правової системи Угорщини. Більшість норм «Угорської конституції 1848 року», а також «Прагматична Санкція 1723 року» про престолонаслідування й неподільність імперії, стали за основу Закона XII/1867, який діяв до розпаду Австро-Угорщини у 1918 року.

Прагматична Санкція 1723 року. У 1723 р. за двостороннім договором між Сеймом Угорщини та угорським королем Карлом III була схвалена акт «Прагматична Санкція 1723 р.», який стосувався порядку спадкоємності престолу в Австрійській імперії. Австро-Угорська угода 1867 р. не замінювала положень акту «Прагматична Санкція 1723 р.», але тлумачила та доповнювала документ у аспекті конституційного правління Угорщини. Зазначений акт «Прагматична Санкція 1723 р.» це загальна правова основа сторін, яка стала відправною точкою у встановленні основних принципів загальних відносин [1, §§1,6].

Закон XII/1867. Важливо підкреслити, що Закон XII/1867 вважається основним законом у конституційній системі Угорщини цю-

го періоду і в сукупності з низкою розрізаних законів і звичаїв, проголошених в широкому історичному діапазоні від Х до середини ХХ століття становить так звану «Історичну Конституцію Угорщини».

На чолі публічної влади стояв єдиний Монарх для Австрії та Угорщини. Престол переходив за спадковістю [1, §§1–5]. Монарх визначався верховним джерелом влади, легітимності та суверенітету. У той же час, влада Монарха обмежувалася угорським конституційними правом [1, §§5, 6, 23, 24, 25]. Монарх мав вагоми конституційні повноваження, але вплив Монарха на виконавчу владу на національному рівні було обмежено угорськими конституційними нормами. Уряд на загальнодержавному Австро-Угорському був відсутній, а виконавчо-розпорядчі функції Монарха мали проявлятися у відносинах з окремими спільними органами влади – спільними міністерствами.

Спільні органи влади були визначені за ознакою інструментів спільного захисту та безпеки, засобу загальної оборони і були виокремлені у три міністерства: закордонних справ, військово, фінансів [1, §§ 8, 9, 16]. Імперські міністри були відповідальні за виконання контрастигованих (санкціонованих) указів та за свою діяльність перед спільними делегаціями [1, § 27]. Спільні делегації – це два комітети з боку національних парламентів Австрії та Угорщини, рівні за чисельністю національних обранців [1, §§28, 29, 30]. Спільні делегації утворювали умовний парламент на загальнодержавному рівні (Австро-Угорської імперії) і були наділені законодавчою владою нарівні з національними парламентами. [1, §§19, 20, 34, 35, 36]. Комітети обирались національними парламентами та мали досить автономні права щодо свого функціонування [1, §§31–39, 44, 45, 47]. Таким чином, угорський Сейм (національний парламент) мав вагомий вплив на спільні органи влади. У свою чергу, спільні міністерства та спільні делегації не мали повноважень за для впливу на справи угорського Сейму та уряду. Необхідною умовою вирішення спільних справ був повний парітет між Угорщиною та Монархом.

Угорщина мала незалежний парламент і уряд; власну систему державної адміністрації, суду і юстиції. Інституційні відносини між угорськими парламентом і урядом будувалися загалом на класичних засадах парламентаризму, у моделі відповідальності уряду перед парламентом [2, §§28, 29, 30, 31, 32]. Голова уряду Угорщини був міністр-президент [2, §10]. Він призначав міністрів уряду [2, §12]. Угорська виконавча влада здійснювалася міністерствами Угорщини на підставі Закону 1848.III. про утворення незалежного відповідального міністерства Угорщини. До складу угорського уряду

входили прем'єр-міністр і вісім міністрів, які очолювали міністерства і створювали раду міністрів. Рада міністрів управляла державою через адміністративні установи та через органи місцевого самоврядування [3, §§3, 6, 7, 8].

В угорській державі законодавча влада належала Монарху і парламенту разом. Монарх мав право законодавчої ініціативи [3, §2]. У законодавчій галузі безапеляційною перевагою Монарха було право абсолютного вето (без санкції Монарха закон не є дійсним) та право Монарха розпустити парламент (як противага більшості в парламенті) [3, §5; 1, §46]. Правове урівноваження існуючих переваг Монарха у законодавчій владі було забезпечено концепцією, що закони Австро-Угорської імперії не могли суперечити існуючим угорським правовим нормам.

Згідно Закону 1869.IV. судова влада була відокремлена від адміністративної [2, §1]. Монарх вважався главою судової влади, судова влада здійснювалася від імені Монарха [3, §1]. Суддів призначав Монарх за поданням міністра юстиції Угорщини [3, §3]. Створення і скасування судів повинно було здійснюватись за участю парламенту [3, §21]. Призначення на посади до судових органів здійснював міністр юстиції [3, §§26, 27]. Згідно Закону №33/187 прокурорів призначав Монарх за поданням міністра юстиції. Судова влада та прокуратура організаційно були підпорядковані міністру юстиції. Тлумачення і роз'яснення законів належало тільки законодавчій владі.

Результати дослідження показали, що наприкінці IX ст. угорська некодифікована конституція полягала в серії законодавчих актів, частина з яких мала договірний характер (угоди). Важливо зазначити, що конституційні зміни вносилися звичайними законами й не вимагали особливої процедури. За конституційними нормами повноваження Монарха були доволі обширні, але фактичне наповнення конституційних норм ставило особу імператора поза рамки угорської виконавчої влади у практичній площині. Законодавча і судова влада в Угорщині належали Монарху і угорському Сейму на парітетних засадах. З огляду на систему розподілу владних повноважень на національному рівні зазначимо щодо функціонального домінування угорського парламенту в виконавчому і законодавчому апараті Угорщини. Функції Монарха фокусувалися у галузях забезпечення зовнішньополітичного представництва, національної безпеки та оборони.

Одержані результати можуть бути використані у подальших наукових дослідженнях.

Список використаних джерел

1. 1867. évi XII. tc. a magyar korona országai és az Ő felsége uralkodása alatt álló többi országok között fenforgó közös érdekű viszonyokról, s ezek elintézésének módjáról. A történeti alkotmány: Magyarország ősi alkotmánya. Page 401. URL: <https://mek.oszk.hu/20000/20027/20027.pdf>
2. 1848. évi IV. törvénycikk az országgyűlés évenkénti üléseiről. A történeti alkotmány: Magyarország ősi alkotmánya. Page 301. URL: <https://mek.oszk.hu/20000/20027/20027.pdf>
3. 1848. évi III. törvénycikk független magyar felelős ministerium alakításáról. A történeti alkotmány: Magyarország ősi alkotmánya. Page 298. URL: <https://mek.oszk.hu/20000/20027/20027.pdf>

Ю. І. Терещенко

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ ЧЛЕНІВ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Організація Об'єднаних Націй оголосила 2019–2028 роки Десятиліттям сімейних фермерських господарств. Саме сімейні ферми повинні забезпечити ліквідацію голоду та сприяти розвитку сільської місцевості. Також розроблено глобальний план дій в якому особливу увагу приділено розробленню політичного середовища для існування сімейного фермерського господарства, гендерній рівності, поліпшення умов фермерів та введення інноваційних технологій [1].

На законодавчому рівні України сімейне фермерське господарство закріпилося з 2016 року в Законі України «Про фермерське господарство», де чітко визначено два види сімейного фермерського господарства – зі статусом юридичної особи та фізичної особи – підприємця [2]. Головною умовою такого господарства є використання праці членів сім'ї, які також визначені учасниками сімейного фермерського господарства.

При створенні сімейного фермерського господарства без статусу юридичної особи укладається договір, його типова форма визначена наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України. У договорі повинно бути зазначено: найменування сімейного фермерського господарства, учасників, кадастровий номер земельної ділянки, місцезнаходження господарства, правовий режим

майна, розподіл прибутків та збитків між членами господарства та порядок виходу та вступу в сімейне фермерське господарство [3]. Договір обов'язково підлягає нотаріальному посвідченню за місцем розташування майна та земельної ділянки.

У той час сімейне фермерське господарство зареєстроване як юридична особа діє на основі статуту, зміст якого аналогічний з договором сімейного фермерського господарства. Реєстрація відбувається відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» [4].

Учасниками обох форм можуть бути лише члени сім'ї – особи які спільно проживають та пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки [5]. Саме загальність норми статті 3 Сімейного Кодексу змусить щоразу перевіряти чи особи сімейного фермерського господарства проживають разом, використовується саме праця членів сім'ї, пов'язані спільним побутом та чи мають спільні права та обов'язки. Простіше було би робити відсилку саме на пункт 3 статті 3 Закону України «Про фермерське господарство», де зазначені члени сім'ї голови фермерського господарства [2].

Також варто наголосити, що в сімейному фермерському господарстві без статусу юридичної особи головою є член сім'ї, обов'язково зареєстрований як фізична особа підприємець і зазначений саме в договорі про створення сімейного фермерського господарства. Виникає сумнів стосовно того що голова може уповноважувати особу, яка буде представляти інтереси сімейного фермерського господарства. Доцільно було би призначати уповноважену особу, лише за згодою учасників такого господарства.

У свою чергу в сімейному фермерському господарстві зі статусом юридичної особи засновником, або уповноваженою особою є головою сімейного фермерського господарства, який визначений в статуті. Можна стверджувати, що голова є вищим органом управління, але саме з повноважень, які визначені в статті 4 Закону України «Про фермерське господарство», що голова представляє господарство перед органами влади, установами, організаціями, укладає угоди [6, с. 40].

Все це дає змогу говорити, що голова сімейного фермерського господарства є виконавчим органом із поєднанням саме представницьких повноважень. А вищим органом будуть лише загальні збори всіх членів сімейного фермерського господарства.

Україна має активно сприяти розвитку сімейного фермерського господарства, особливо коли ООН оголосила 2019–2028 роки Де-

сятиліттям сімейних фермерських господарств. Внесення невеликих змін та доповнень в законодавство сприятиме створенню господарств, що в свою чергу зміцнить економіку держави.

Список використаних джерел

1. United Nations Decade of Family Farming: Global Action Plan. URL: <http://www.fao.org/family-farming-decade/en/> (дата звернення: 08.10.2020).

2. Про фермерське господарство: Закон України від 2003 р. № 973-IV. Дата оновлення: 15.08.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#n54> (дата звернення: 08.10.2020).

3. Про затвердження типової форми договору (декларації) про створення сімейного фермерського господарства: Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 05.04.2019 р. № 177. Дата оновлення: 05.04.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0438-19#n14> (дата звернення: 08.10.2020).

4. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: Закон України від 2003 р. № 755-IV. Дата оновлення: 16.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text> (дата звернення: 08.10.2020).

5. Сімейний кодекс України: Закон України від 2002 р. № 2947-III. Дата оновлення: 03.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 08.10.2020).

6. Старожилів В. В. Про правове становище вищих органів управління сільськогосподарськими підприємствами. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Юриспруденція. Одеса, 2017. № 30. С. 38–40.

А. В. Токар

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ЩОДО ПИТАННЯ КЕРУВАННЯ ТРАНСПОРТНИМ ЗАСОБОМ У СТАНІ СП'ЯНИННЯ

У теперішній час уявити собі життя без авто неможливо, так як нас оточує постійний рух і люди слідують цій «течії». Та все ж, знаходяться ті, хто не виявляє бажання підкорюватися стандартам, вони жадають швидкості, через яку порушують загальноприйняті правила, особисту безпеку та оточуючих. Проте порушення ПДР у свідомому стані ще півбіди, стає справді боязко, коли водій знаходиться у неадекватному стані, через що навіть не усвідомлює свої діяння.

Сьогодні, на жаль, місцеві суди завантажені справами про адміністративне правопорушення відносно керування транспортними

засобами або суднами особами, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції [1].

Візьмемо приклад із суворих реалій життя: 12 липня 2020 року, на Старобухівській трасі за 5 км від Києва сталася аварія, у якій загинула майже вся багатодітна сім'я. І винуватцем цієї трагедії став водій, котрий перебував у стані алкогольного сп'яніння, – це вдалося довести Драгер-тестом, який показав 1,3 проміле алкоголю в крові. Найбільшою несправедливістю було те, що одна людина знищила життя чотирьох, а сама залишилася жива. Ця жахлива звістка облетіла весь інтернет, усі соціальні мережі і тисячі людей виразили свою щирю печаль за померлими. Як стало відомо пізніше, правопорушника судили раніше за порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами, які спричинили смерть потерпілого або заподіяли тяжке тілесне ушкодження [2] й умисне заподіяння працівникові правоохоронного органу чи його близьким родичам побойів, легких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень у зв'язку з виконанням цим працівником службових обов'язків [1].

Виявити алкогольне сп'яніння окрім тестування драгером можливо за такими ознаками: запах алкоголю з порожнини рота; порушення координації рухів; порушення мови; виражене тремтіння пальців рук; різка зміна забарвлення шкірного покриву обличчя; поведінка, що не відповідає обстановці. А ознаками наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, є: наявність однієї чи декількох ознак стану алкогольного сп'яніння (крім запаху алкоголю з порожнини рота); звужені чи дуже розширені зіниці, які не реагують на світло; сповільненість або навпаки підвищена жвавість чи рухливість ходи, мови; почервоніння обличчя або неприродна блідість.

У разі виявлення вищеперелічених ознак, вже існують явні підстави для складання протоколу про адміністративне правопорушення, тому як було встановлено, що водій керував у стані сп'яніння. А водієві забороняється: керувати транспортним засобом у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції [3]. Іншою ж підставою може слугувати відмова водія від проходження огляду, адже у чинному законодавстві чітко зазначається, що: водій повинен на вимогу поліцейського пройти в установленому порядку медичний огляд з метою встановлення стану алкогольно-

го, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції [3]. Якщо ж особа погодилася на огляд, він буде здійснюватися в закладах охорони здоров'я не пізніше двох годин з моменту встановлення підстав для його здійснення. Огляд у закладі охорони здоров'я та складення висновку за результатами огляду проводиться в присутності поліцейського. Враховуючи обмежений час, що надається для здійснення даного заходу, огляд проведений з порушенням вищеведених вимог, вважається недійсним.

Вартно згадати те, скільки профілактичної роботи і бесід було проведено представниками закону громадянам про наслідки водіння напідпитку. Та люди не усвідомлюють всієї серйозності даної ситуації, допоки це не торкнеться їх – усіма відомий факт. Уповноважені органи влади ввели більш жорстокі покарання у вигляді збільшеного штрафу, з позбавленням права керування транспортними засобами на визначений строк, а в окремих випадках – позбавлення волі. Національна поліція України робить все можливе, аби запобігти такого роду правопорушенням, а якщо ж воно вже сталося – оперативно та справедливо притягти винуватця до відповідальності. Однак, пояснювати й карати можна без кінця і краю, а в ім'я припинення злочинних діянь, кожен має починати з себе.

Список використаних джерел

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України у редакції від 03.07.2019. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. додаток до № 51. Ст. 1122.
2. Кримінальний кодекс України: Закон України у редакції від 27.06.2019. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
3. Про правила дорожнього руху: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 р. № 1306 Редакція від 29.07.2020 URL:

Р. М. Томан

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ СІМЕЙ З ДІТЬМИ

Відповідно до ст. 3 Конституції України людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визначаються найвищою соціальною гідністю [1]. Визначальну роль у забезпеченні реалізації зазначеного положення відіграє право на соціальний

захист, що є гарантією для осіб, які, як правило, з незалежних від них обставин, втратили засоби до існування, права на життя.

Особливе місце у системі соціального захисту населення посідає соціальний захист сімей з дітьми, оскільки саме сім'я є природним та основним осередком суспільства, якій повинен гарантуватися захист з боку держави, особливо в період утримання та виховання неповнолітніх сімей.

У той же час сучасна система соціального захисту сімей з дітьми не здатна ефективно захистити родину, в якій виховуються діти, від соціальних ризиків: законодавство у цій сфері переважно акцентує увагу на публічних інтересах держави, що проявляється у домінуванні заходів, спрямованих на прийняття рішення про народження дитини, при цьому заходи, які підтримують благополуччя таких сімей, розвинені недостатньо.

Згідно ст. 2 Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» сім'я з дітьми – це поєднане родинними зв'язками та зобов'язаннями щодо утримання коло осіб, у якому виховуються рідні, усиновлені діти, а також діти, над якими встановлено опіку чи піклування, прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу. Відповідно до зазначеного нормативно-правового акту дитина є особа до 18 років (повноліття), якщо згідно з законом вона не набуває прав повнолітньої раніше [2].

Соціальному захисту сімей з дітьми притаманні такі ознаки, як:

- загальний характер, тобто поширюється не лише на громадян України, а й на іноземців та осіб без громадянства. Прикладом цього є ст.1 Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», в якій говориться, що право на державну допомогу мають громадяни України, в сім'ях яких виховуються та проживають неповнолітні діти. Також у цьому Законі йде мова про право на таку допомогу іноземцям, особам без громадянства, які постійно проживають на території України та особам, яких визнано в Україні біженцями або особами, які потребують додаткового захисту.

- усебічність, що знаходить своє відображення у численності передбачених законодавством обставин, які порушують нормальну життєдіяльність зазначеної категорії населення, та є підставами здійснення такого захисту. Прикладом таких обставин є вагітність та пологи, народження дитини, догляд за дитиною, малозабезпеченість, хвороба дитини.

- гарантування державою, тобто відображення у проголошенні на законодавчому рівні та створенні юридичного механізму здійснення різних видів соціального захисту зазначеної категорії населення.

На мою думку, на сьогодні законодавство у сфері соціального захисту сімей з дітьми можна охарактеризувати як недостатньо не-ефективною та неякісною, оскільки часто нормативно-правові акти приймаються без узгодження їх з рівнем суспільного розвитку та реальними потребами суспільства, також без проведення дослідження запитів суспільства та можливостей економіки реагувати на них. У зв'язку з цим часто приймаються нормативно-правові акти, які не можуть адекватно вирішити складні суспільні проблеми.

Прикладом цього є ст. 19 Закону України «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ» від 5 грудня 2012р. виплата щомісячної державної допомоги ВІЛ-інфікованим дітям і дітям, які страждають від хвороб, які обумовлені ВІЛ, у розмірі, який становить всього 10 неоподаткованих мінімумів доходів громадян, що не відповідає реальним потребам даної категорії сімей з дітьми [3].

Характерною рисою нашого законодавства у сфері соціального захисту сімей з дітьми є нерозривний зв'язок із законами про державний бюджет на відповідний рік, в якому встановлюється прожитковий мінімум для дітей відповідного віку, працездатних осіб та осіб, які втратили працездатність, також розміри рівня забезпечення прожиткового мінімуму, відповідно до яких розраховуються суми допомоги для сімей з дітьми.

Законодавство України про соціальний захист сімей з дітьми можна вважати сформованим, у той же час воно містить низку термінологічних неузгодженостей та складне для застосування.

Визначальним критерієм для визначення соціального захисту сімей з дітьми є соціальний ризик, яким є закріплена законодавством можливість настання соціального неблагополуччя та/або матеріальної незабезпеченості в результаті зниження або втрати заробітку чи іншого доходу, а також у разі необхідності здійснення додаткових затрат, пов'язаних з утриманням та вихованням дитини, яку особа не може подолати самостійно і потребує допомоги з боку державних та недержавних органів, інших суб'єктів.

Соціальний захист сімей з дітьми – це комплекс юридичних, організаційних, економічних та фінансових заходів, спрямованих на забезпечення реалізації сім'ями з дітьми права на захист від несприятливих наслідків соціальних ризиків, їх подолання або пом'якшення.

З метою піднесення соціального захисту сімей з дітьми на більш високий рівень видається необхідним запровадити шляхом внесення змін до законів України «Про відпустки», «Про державну

допомогу сім'ям з дітьми», «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» диференціацію тривалості відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами, а, отже, й розміру однойменної допомоги залежно від кількості дітей у родині, виховання дитини одинокою матір'ю.

Список використаних джерел

1. Конституція України: закон України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: закон України від 01.07.2020 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 5. Ст. 21.
3. Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ: закон України від 05.12.2020 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 11. Ст. 152.
4. Деякі питання виплати державної соціальної допомоги: Постанова Кабінету Міністрів України від 22 липня 2020. № 632.

Р. П. Трояновська

(Університет державної фіскальної служби України)

ІНСТИТУТ ЗАХИСТУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Актуальність теми полягає у тому, що Україна, як молода незалежна держава, ставить за мету реалізувати багатогранну ідею правової держави, одним із елементом якої виступає забезпечення верховенства права у сфері правосуддя. Проведена судово-правова реформа в нашій державі зробила певні кроки в даному напрямі, але не забезпечила становлення цілісної доктрини правничої допомоги та захисту. Крім того, з прийняттям змін до Конституції України у 2016 році, а саме в статті 131-2 «виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення», фактично відбулась ідея закріплення монополії адвокатури на виконання функції захисту у кримінальних провадженнях та відповідно виникла низка проблем.

Згідно статті 131-2 Конституції України: «Для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура. Незалежність адвокатури гарантується. Засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні визначаються зако-

ном. Виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення. Законом можуть бути визначені винятки щодо представництва в суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних прав, щодо виборів та референдумів, у малозначних спорах, а також стосовно представництва малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена» [1].

Згадані вище положення утворюють колізію правових норм національного законодавства. Так, стаття 131-2 Конституції України зазначає, що «виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення» [1].

Тобто вона не означає встановлення монополії адвокатів на виконання функції захисту в кримінальних провадженнях, оскільки за ч. 2 статті 42 КПК України визначає обвинувачену особу як: «особу, обвинувальний акт щодо якої переданий до суду в порядку, передбаченому ст. 291 цього Кодексу» [2].

Тобто, відповідно до КПК України захист від акту підозри здійснюється на досудовому слідстві, а захист від обвинувачення можливий лише в судовій стадії процесу.

На думку Н. В Михайлова, положення конституційних приписів про те, що виключно адвокат здійснює захист від кримінального обвинувачення, не виключає захисту підозрюваного (особи, яка ще не обвинувачена), іншим правником, який не є адвокатом.

З точки зору автора, ця новела не відповідає вимогам статті 22 Конституції України щодо недопустимості звуження існуючих прав і свобод людини під час прийняття нових законів, а також суперечить рішенням Конституційного Суду України, основним міжнародно-правовим актам і прецедентній практиці ЄСПЛ [3].

Окрім іншого, згідно статті 63 КПК України, правничу допомогу потерпілим, цивільним позивачам, цивільним відповідачам і третім особам можуть надавати не тільки адвокати, але й інші фахівці у галузі права і близькі родичі, які можуть набувати процесуального статусу представників відповідних осіб [2].

За Ю. О. Татаровим, норми КПК України, наділяючи захисника, правами особи, яку він сам захищає, не узгоджений із Законом «Про адвокатуру і адвокатську діяльність». Проблема полягає у тому, що у складні конструкції норм заплутали ідею паралельного адвокатського розслідування та ускладнює реалізацію принципу змагальності сторін [5].

О. М. Несінов, аналізуючи практику здійснення інституту захисту в кримінальному процесі, наголошує, що наданих

професійному захисникові процесуальних прав замало для реалізації ним своїх завдань та суспільно-корисних професійних знань і здібностей. Автор зазначає, що надані таким чином права не досить чітко прописані в законі, засіяні юридичними фікціями і невдалою, розпливчатою термінологією, що ускладнює можливість ефективного їх використання [4].

Цікавими є й положення статті 20 КПК України: «Підозрюваний, обвинувачений, виправданий, засуджений має право на захист, яке полягає у наданні йому можливості надати усні або письмові пояснення з приводу підозри чи обвинувачення, право збирати і подавати докази, брати особисту участь у кримінальному провадженні, користуватися правовою допомогою захисника, а також реалізувати інші процесуальні права, передбачені цим Кодексом» [2], у зв'язку з чим складається розуміння досить вузького змісту та форм захисту, а саме: вітчизняний законодавець практично поділив право на захист на дві умовні групи прав – право здійснювати самозахист і право на правничу допомогу та професійний захист, який може здійснювати адвокат.

Тому з викладеного вище випливає, що до змісту захисту законодавець невинувато не включив такі, досить важливі складові інституту захисту як користуватись презумпцією невинуватості та вважатись невинуватим доки його вина не буде доведена обвинувачем та не визнана судовим рішенням, яке набрало чинності.

Крім того, виключені такі норми стосовно оспорювання допустимості доказів сторони обвинувачення; вимагати особистого судово-медичного освідування та проведення інших слідчих дій, коли є підстави вважати, що при їх провадженні можуть бути отримані докази захисту; звертатись за допомогою в захисті своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Таким чином, на нашу думку розв'язання відповідної проблеми полягає в необхідності доповнення кримінальної процесуальної доктрини теоретичною моделлю інституту правничого повіреного (процесуального юрисконсульта) і відповідно його закріплення у КПК України нормою відповідного змісту. Також захист особи від обвинувачення в суді мають здійснювати судові повірені, в якості яких можуть виступати лише адвокати, а первинну правову допомогу, захист і правничу допомогу на досудовому слідстві мають здійснювати як адвокати, так і інші фахівці в галузі права, щодо яких немає підстав для відводу від участі в справі.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4651-17>.
3. Михайлова Н. В. Інститут захисту прав потерпілого за новим КПК України. *Право і суспільство*. 2013. № 2. С. 211–216.
4. Несінов О. Про деякі спірні і суперечливі положення КПК України та їх використання для посилення позиції захисту (частина друга). *Вісник НААУ*. 2016. № 7–8. С. 9–11
5. Татаров О. Ю. Участь захисника у кримінальному провадженні: проблеми законодавчого врегулювання. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 2. С. 77–83

З. О. Федорюк

(ЗВО «Львівський університет бізнесу та права»)

ЗАХИСТ ПРАВ СТОРІН ДОГОВОРУ ПОЗИКИ, ПОВ'ЯЗАНІ З НЕДОЛІКАМИ ЙОГО ОФОРМЛЕННЯ

За договором позики одна сторона (позикодавець) передає у власність другій стороні (позичальникові) грошові кошти або інші речі, визначені родовими ознаками, а позичальник зобов'язується повернути позикодавцеві таку ж суму грошових коштів (суму позики) або таку ж кількість речей того ж роду та такої ж якості (ст. 1046 ЦК України) [1].

На перший погляд, конструкція договору доволі проста, особливо враховуючий його реальний характер. Позикодавець у момент укладення договору вже виконав свій обов'язок та передав позичальникові грошові кошти або речі, визначені родовими ознаками. Тепер позикодавець наділений лише правом вимагати повернення позики, а позичальник – обов'язком її повернути на умовах, встановлених у договорі. Відповідно, і спори, які впливають із позикових правовідносин, не мали б становити складність для суду при їх вирішенні.

Однак аналіз чинного законодавства, яким врегульовано відносини позики, та практики його застосування дає підстави зробити висновок про наявність низки проблем, які виникають у разі захисту прав сторін договору позики, причому, як позикодавця, так і позичальника, та пов'язані з недоліками його оформлення.

Одним із першоджерел проблем зі захистом прав учасників договору позики є, власне, неправильне оформлення договору та факту передання грошових коштів. Зокрема, актуальним є питання, чи при укладенні договору позики одним документом, який підписують обидві сторони, необхідним є ще видача розписки про одержання коштів позичальником. Доцільно погодитися зі С. М. Лепех, що за змістом ст. 1047 ЦК України наявності обох документів одночасно не вимагається [2, с. 68]. Однак спірним є питання достатності у деяких випадках лише договору позики, підписаного сторонами.

Верховний Суд України ще у постанові від 18 вересня 2013 року у справі № 663зц13 зробив правовий висновок, згідно з яким письмова форма договору позики внаслідок його реального характеру є доказом не лише факту укладення договору, але й факту передачі грошової суми позичальнику [3].

Зокрема, В. П. Янишенна голошує, що для того, аби договір позики набрав чинності, необхідне підтвердження одержання позичальником позики. Для цього зі змісту договору має слідувати, що на момент його підписання позика вже фактично одержана позичальником [4, с. 228].

На нашу думку, судам при розгляді справ про стягнення боргу за договором позики, який був оформлений одним документом, підписаним обома сторонами, необхідно детально аналізувати зміст договору та вже з його пунктів робити висновки щодо того, чи було передано кошти під час укладення договору. До прикладу, про ту обставину, що передання коштів відбулося, свідчить формулювання: «Підписанням договору позичальник підтверджує факт отримання коштів». Принаймні, якщо у договорі містяться формулювання з доконаними видами дієслів: «позичальник отримав», «позикодавець передав» тощо, є підстави вважати кошти переданими, а договір, відповідно, укладеним. Якщо ж у договорі міститься пункт, згідно з яким позикодавець лише зобов'язується передати позичальникові кошти у майбутньому, то він не може вважатися укладеним до моменту передання коштів, яке своєю чергою має підтверджуватися письмово (розпискою).

Неоднозначною є також практика розгляду судами справ про стягнення боргу за договорами позики, оформленими шляхом видачі позичальником позикодавцеві боргової розписки.

ЦК України, передбачивши можливість засвідчення факту укладення договору позики та його умов видачею розписки, не встановив жодних вимог до такого виду боргового документа, тому встановлення дійсної правової природи розписки та обставин, нею засвідчених, перебуває у розсуді суду.

Насамперед, боргова розписка має підтверджувати факт отримання позичальником грошових коштів від позикодавця. Верховний суд у постанові від 22 серпня 2019 року у справі № 369/3340/16-ц наголосив, що факт отримання коштіву борг підтверджує не будь-яка розписка, а саме розписка про отримання коштів, зі змісту якої можливо установити, що відбулася передача певної суми коштів від позикодавця до позичальника [5]. З такою позицією варто погодитися, оскільки умовою виникнення правовідносин позики та підтвердженням факту укладення відповідного договору є саме факт передавання обумовленої суми коштів позикодавцем позичальнику, однак варто зазначити, що винятком із цього правила є новація боргу в позикове зобов'язання, за якої обов'язок повернути кошти виникає не з безпосереднього факту передавання коштів у момент видачі боргової розписки, а з перетворення в позику боргу, що виник між сторонами з інших правовідносин.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року № 435-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15/print1467454189863271>.
2. Лепех С. М. Форма договору займа денег. *Leges şiviată*. 2016. № 9. С. 66–68.
3. Постанова Верховного Суду України від 18 вересня 2013 року у справі № 6-63цс13. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/33770795>.
4. Янишен В. П. Договір позики: спірні питання форми та предмета. *Теорія і практика правознавства*. 2015. Вип. 2 (8). С. 225–237.
5. Постанова Верховного Суду України від 11 листопада 2015 року у справі № 61967цс15. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/53537454>.

С. Д. Хара

*(Харківський національний університет
внутрішніх справ)*

ІНТЕРПОЛ: ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ

Для сучасного глобалізованого світу однією з головних задач є протистояння транснаціональній злочинності, яка є справжнім викликом для суспільства, у якому верховенство права є незаперечною нормою. Її успішне вирішення багато в чому залежить від налагодження ефективного міжнародного співробітництва у цій сфері. З огляду на це, важлива роль у цьому процесі належить Інтерполу – унікальній міжнародній організації, що бере безпосередню участь

у попередженні міжнародної злочинності та практичній боротьбі з нею. Отже, на наш погляд, висвітлення ключових питань, пов'язаних зі становленням та розвитком даної організації є надзвичайно актуальним науковим завданням.

Стосовно моменту створення Інтерполу серед науковців досі триває дискусія щодо питання відрахування часу заснування цієї організації – від ідеї створення до початку правового оформлення її статусу й завдань. Наприклад.

А. Мацко зазначає, що витоки Інтерполу слід шукати наприкінці XIX ст., коли досвідчені поліцейські з різних європейських країн дійшли висновку, що для боротьби з міжнародною злочинністю мають бути вироблені ефективні засоби і запропоновані методи, які б враховували особливості кримінального права та державний суверенітет кожної країни – учасниці такого співробітництва. Щодо методів було визначено – з метою боротьби з міжнародною злочинністю за основу слід брати методи, аналогічні державним, що використовуються проти національної злочинності, але екстраполювати їх на міжнародну сферу [1, с. 25].

У цьому контексті не можна не згадати Е. Генрі, британського поліцейського, за ініціативи якого при Скотланд-Ярді у 1901 р. було створене центральне відділення дактилоскопії. З метою підвищення ефективності діяльності нового підрозділу Е. Генрі запропонував долучитися до наповнення його баз даних й фахівцям з інших країн. У 1905 р. у Гамбурзі відбулася міжнародна конференція, яка зібрала криміналістів з германомовних держав. Одним з центральних питань, було обговорення механізмів об'єднання зусиль задля протидії проявам міжнародної злочинності, які ставали все більш помітними на тлі зростання міжнародного туризму та загальної інтенсифікації обміну населення між європейськими країнами.

В ухваленій, за підсумками роботи конференції, резолюції, зокрема зазначалося, що у складі поліцейських підрозділів окремих країн необхідно створювати центральні бюро, які мають займатися обміном інформацією щодо проявів міжнародної злочинності з метою більш ефективної протидії їй та налагодженню сталих взаємозв'язків між правоохоронцями різних країн [2, с. 89].

Перша світова війна дещо загальмувала процес створення міжнародного поліцейського органу, але у травні 1924 р. відбулося засідання Міжнародної комісії кримінальної поліції. Результатом її роботи стало ухвалення резолюції, яка визначила магістральні напрямки подальшої співпраці у сфері протидії міжнародній злочинності. Зокрема, передбачалося створення особливих інформаційних

відділів, які мали займатися збором фактичних матеріалів щодо проявів міжнародної злочинності; формування міжнародних баз для пошуку злочинців; винайдення механізмів спрямованих на ідентифікацію осіб, які перебувають в інших країнах; видання міжнародної поліцейської преси; розробка спільної програми боротьби з підробкою грошей та документів [2, с. 105].

Через два роки у Відні відбулося друге засідання Міжнародної комісії кримінальної поліції. За його підсумками також було ухвалено кілька важливих резолюцій. Здебільшого, вони охоплювали питання пов'язані з встановленням постійного інформаційного обміну між поліцейськими підрозділами різних країн, зокрема через телеграфний зв'язок. Також були розроблені засади організації спільної боротьби з поширенням кінофільмів та літератури порнографічного змісту [3, с. 102].

Того ж року було проведено Берлінський конгрес Міжнародної кримінальної поліції, який зібрав 245 делегатів. Про значущість даного заходу свідчить й присутність на ньому тодішнього міністра внутрішніх справ Веймарської Німеччини справ Вільгельмом Кульцем. Головною темою конгресу були питання пов'язані з екстрадицією (видача злочинців до країни, де було скоєно злочин). Принципи екстадиції, в цілому, були ухвалені дещо пізніше – у вересні 1930 р. [3, с. 103].

У повоєнний час у діяльності Міжнародної комісії кримінальної поліції відбулися важливі зміни. По-перше, значно розширилась географія її членів, тобто можна було вже казати про її всесвітній характер. По-друге, у 1956 р. МККП отримала нову назву – Міжнародна організація кримінальної поліції, або Інтерпол. По-третє, відбулося ухвалення конституції Інтерполу, які визначила основні засади його діяльності [2, с. 147].

Здобувши незалежність, Україна вже у 1992 р. поповнила лави даної організації. Станом на 2020 р. її членами є 193 країни. Наразі, на Інтерпол покладено вкрай важливу місію посередництва у практичній співпраці служб кримінальної поліції, які представляють різні країни у їх поточній роботі, спрямованих на розкриття тих чи інших злочинів, здійснення координаційних зусиль з організації спостереження, розшуку і арешту злочинців, які перебувають у міжнародному розшуку. Водночас, слід зауважити, що компетенція Інтерполу є чітко визначеною. Її представники, протидіючи загальнокримінальній, транснаціональній злочинності, не мають порушувати національних суверенітетів окремих країн.

Список використаних джерел

1. Мацко А. Становлення Інтерполу в Україні. *Економіка. Фінанси. Право*. 1998. № 9. С. 25–28.
2. Бельсон Я. Інтерпол в боротьбі з уголовною преступністю. М. : Наука, 1989. 240 с.
3. Величко В. Історичні аспекти створення і становлення Інтерполу як міжнародної організації. *Форум права*. 2012. № 3. С. 101–106.

А. В. Хемич

*(Прикарпатський факультет
Національної академії внутрішніх справ)*

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПРАВОСВІДОМОСТІ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

Важливість явища правосвідомості на становлення та розвиток громадянського суспільства, правової держави, регулювання відносин у тому ж суспільстві не викликає сьогодні жодних сумнівів. Завдяки своїй багатогранності, що проявляється не тільки в нормативній якості, але й у духовному аспекті, правосвідомість покликана виражати основні моральні цінності людства. Своєю чергою, вона безпосередньо пов'язана з суспільством, оскільки є віддзеркаленням та направляючим вектором його правових пріоритетів. В цій призмі особливої уваги набуває гендерний аспект, а саме розбіжності у формування та реалізації громадянської правосвідомості між чоловіками та жінками.

У сучасному розумінні, громадянське суспільство – це суспільство з розвиненими економічними, політичними, духовними та іншими відносинами і зв'язками, яке взаємодіє з державою та функціонує на засадах демократії і права. Це система самостійних і незалежних від держави суспільних інститутів та відносин, що забезпечують умови для реалізації приватних інтересів та потреб індивідів і колективів, для життєдіяльності соціальної і духовної сфер, їх відтворення та передачі від покоління до покоління. Структурними елементами громадянського суспільства, на думку Ю. М. Тодики, є: 1) добровільно сформовані первинні самоврядні угруповання людей (сім'я, різні асоціації, господарські корпорації, клуби за інтересами, інші суспільні об'єднання); 2) сукупність недержавних суспільних відносин; 3) господарська та приватна частина життєдіяльності людей, їхні звичаї, традиції; 4) сфера самоврядних організацій індивідів [4, с. 423].

Держава та громадянське суспільство, в межах функціонального призначення, є організаційними динамічними системами, з притаманними їм механізмами самозбереження та самореалізації, тобто виробляють способи та засоби впливу на своїх суб'єктів (громадян, соціальних груп тощо) з метою їх соціалізації. У цьому ракурсі, правосвідомість є певним засобом забезпечення правопорядку в державі та досягнення суспільного добробуту, оскільки формує в членів суспільства настанови на відповідну соціальну поведінку та суб'єктивні бажання громадського блага. Громадянське суспільство і правова держава є зацікавленими у правовому розвитку особи, тому встановлюють та санкціонують певні способи та засоби формування її правової свідомості. Сукупність таких засобів і способів правового впливу на відносини у сфері колективної правосвідомості відповідно становлять правові (юридичні) методи формування правосвідомості особи, соціальних груп та суспільства [2, с. 173].

Соціальні ролі чоловіка і жінки в суспільстві достатньо відрізняються одна від одної. Вони зумовлюють не лише специфіку сімейного стану та професійної діяльності, а й міжособистісні відносини чоловіка і жінки, їх погляди на одні й ті самі явища, громадянську активність, участь у житті суспільства та держави. Відтак цікавим, на наш погляд, є дослідження факту формування громадянської правосвідомості у аспекті гендерних особливостей.

З точки зору гендерних особливостей, слід відмітити, що жінки вбачають шлях до формування громадянського суспільства у неухильному дотриманні всіма його членами правових норм, а чоловіки – головним чином, у «зміні влади», а вже потім – у дотриманні норм. Також чоловіки більше, ніж жінки покладають надії на удосконалення законодавства. Отже, чоловіки менш критично ставляться до себе, своїх дій та, на нашу думку, недооцінюють власну роль у процесі формування громадянського суспільства та правової держави.

У залежності від статевої приналежності можемо зазначити, що чоловіки частіше за жінок порушують встановлені у суспільстві правила поведінки для власної вигоди або з причин зручності. У той же час чоловіків таких, які не порушують правових норм є на порядок менше ніж жінок. Такі дані цілком відповідають існуючій статистиці серед правопорушників.

Головна відмінність у чоловіків і жінок полягає у тому, що перша категорія більш ефективною формою вважає правове самовиховання, а друга – правомірну соціально активну діяльність. Ми пов'язуємо такі особливості з тим, що жінки мають більшу схильність до виконання роботи прикладного характеру, вирішення

оперативних задач. Чоловіки ж навпаки у більшій мірі зорієнтовані на досягнення стратегічної мети, не завжди чітко уявляючи шляхи її досягнення.

Отже, можемо зазначити, що жінки є більш правосвідомими у контексті громадянської правосвідомості ніж чоловіки, в основному це зумовлено небажанням жінок порушувати закон та страх понести відповідальність за це, в той час як чоловіки зачасу нехтують цим принципом та готові вчинити правопорушення, якщо вважають, що не понесуть за це відповідальність, що суперечить умовам позитивного становлення громадянської правосвідомості у соціумі. В той же час чоловіки приймають більш активну роль у функціонуванні громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. Герасіна Л. М., Данильян О. Г., Дзьобан О. П. Правосвідомість і правова культура як базові чинники державотворчого процесу в Україні : монографія. Харків: Право, 2009. 325 с.
2. Муж В. В., Гарасимів Т. З. Юридичні методи формування правової свідомості. URL: <http://journals.urau.com/index.php/2415-3818/article/download/87973/83719>.
3. Осташова В. О. Гендерні особливості правового самовиховання студентської молоді. URL: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2012_2/27.pdf.
4. Попадинець Г. О. Правосвідомість і правова культура як чинники становлення громадянського суспільства. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vnulpurn_2016_850_64.pdf.
5. Черкас М. Є. Актуальні проблеми формування правосвідомості в Україні. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/apir_2015_4_26.pdf.

Д. О. Хованова

*(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ)*

ІСТОРИЧНИЙ АНАЛІЗ ВИНИКНЕННЯ ПАЛКИ ГУМОВОЇ, ЩО ЗАСТОСОВУЄТЬСЯ У ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЯК СПЕЦІАЛЬНИЙ ЗАСІБ

Детальний аналіз історичного аспекту виникнення палки гумової допоможе з'ясувати, чому перша контактна зброя первісної людини, застосовується у поліції всього світу й до нашого часу, як

незамінний спеціальний засіб для відбиття нападу на осіб, об'єкти, приміщення, затримання особи, яка вчинила правопорушення і чинить злісну непокору законному розпорядженню, а так само для припинень групових порушень громадського порядку чи масових заворушень, якщо інші способи не забезпечили виконання покладених на ці органи обов'язків [1, с. 32].

Життя у первісному суспільстві було небезпечним. Первісна людина, як гілка біологічного ланцюга займала досить хитку позицію, допоки не взяла до рук ломаку, якою можна було захищатися від ворогів, вбивати звірів, за допомогою палиці – викопувати із землі личинки, їстівні бульби, цибулини і коріння. Перший пітекантроп, що підняв з землі відламану від дерева палицю і вдарив ним фізично сильнішого одноплемінника, відразу піднявся в ієрархічній драбині свого племені. Палка – це зброя яку першим взяв в руки пітекантроп і, тим самим, перетворився на першу людину – неандертальця. Тому, саме палка і ломака стали прототипом палки гумової, яка застосовується в діяльності поліцейського, як спеціальний засіб.

Процес розвитку суспільства вплинув на палицю, як примітивний засіб для оборони, перетворивши її у кий. Так, у часи Київської Русі бунтівники почали озброюватися киями, з вигляду це була будова або березова жердина, в яку набивали цвяхи, цей предмет в сильних руках наших пращурів був смертоносною зброєю. На півдні Київської Русі, особливо у Києві, широко використовувалися булави, які перебували у озброєнні піхоти та кінноти дружини [2]. Монголотатари, крім погромів на території Русі залиши як спадок шестопер, це була булава з шістьма випиляними лопатями. Воїни прикрашали свою зброю малюнками, символами, давали їм назву [3].

За часів розквіту Запорізької Січі, найважливішою ознакою гетьманської влади була булава, яка перестала існувати як засіб для оборони чи нападу, а використовувалася для позначення авторитету особи у володінні якої вони передувала. Саме на портретах гетьманів від Сагайдачного до Розумовського було зображено цей атрибут, який складався з срібної або позолоченої кулі та палицею з горіхового дерева. Польський король Стефан Баторій, надав козацькому війську бунчук і корогву, які як ми знаємо є елементами козацької клейноди. Як зазначив Д.І. Яворницький: «Бунчуком – це, викрашена в чорну фарбу палиця завдовжки 4,5 аршини, на верхньому кінці якої набивалася мідна, а інколи позолочена куля» [4].

За всю історію України її поділ здійснювався неодноразово, однак, значна частина території залишалися під контролем Російської імперії у різні часи. Тому неможливо оминати період історії,

коли Міністр внутрішніх справ Російської імперії Н. П. Ігнат'єв направив доповідь Імператору в якій він писав: «...прошу Найвищої Вашої Імператорської Величності дозволу на озброєння нижніх чинів С.-Петербурзької міської поліції, дерев'яними палицями згідно з доданим при цьому опису».

Цар відмовив міністру в проханні, проте питання про необхідність палиці піднімався багато разів аж до 1917 року. Тільки 1962 році, за часів «відлиги», з метою посилення охорони державних, громадських інтересів і особистих прав радянських громадян від злочинних посягань, ці спецзасоби нарешті були прийняті на озброєння міліцією, відповідно до наказу МВС Української РСР «Про прийняття на озброєння міліції гумової палиці і наручників» [5].

Під час Першої світової війни, незважаючи на появу нової зброї в окопах солдати застосовували звичайні палиці. Використовувати гвинтівки в окопах було незручно. Постріли попереджували ворога про небезпеку, тому, ефективною зброєю були «окопні палиці», виготовлені з дерева самими військовими, або, навіть, видані армією.

Отже, ми окресли генезис палки гумової та визначили основні елементи її еволюції. У різні часи вона слугувала знаряддям для виживання, захисту і напад або як спосіб демонстрації статусу у суспільстві. Наші пращури, використовуючи палицю на практиці, здійснили цілий ряд модифікацій, які вплинули на сучасний вигляд палки гумової, як спеціального засобу.

Список використаних джерел

1. Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII «Про Національну поліцію». Відомості Верховної Ради України. 2015. №40-41. ст 379.
2. Оружие ближнего боя в Древней Руси. URL: <https://swordmaster.org/2009/06/07/oruzhie-blizhnego-boya-v-drevnej-rusi.html> (дата звернення: 29.03.2019).
3. Палица, булава, шестопер URL: <http://slavyanskaya-kultura.ru/slavic/tradition/palica-bulava-shestoper.html> (дата звернення: 29.03.2019).
4. Козацькі клейноди та їхня доля (В. В. Кукса) URL: <https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=w> (дата звернення: 29.07.2020).
5. Тема: Палка резиновая. История и все такое. URL: <https://zugunder.com/index.php?topic=147702.0/> (дата звернення: 29.07.2020).

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ УЧАСНИКІВ ВІДНОСИН ДЕРЖАВНОГО НАГЛЯДУ (КОНТРОЛЮ) У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Державний нагляд (контроль) є невід'ємною складовою державного регулювання економіки. З переходом України до ринкової економіки виникла потреба у реформуванні системи державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності. Наразі триває переорієнтування цієї системи з каральної до попереджувальної, налаштовуються не односторонні, а взаємні відносини між контролюючими органами та суб'єктам господарювання, що полягає, зокрема, у наданні органами державного нагляду (контролю) рекомендацій.

Внаслідок недосконалості законодавства та подекуди неоднозначної судової практики виникають складнощі під час захисту прав та інтересів учасників відносин державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності.

Серед проблем можна виділити загальну для багатьох сфер нагляду (контролю): в Законі України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» не передбачене право контролюючого органу на звернення до суду [1].

Відповідно до частини четвертої статті 5 Кодексу адміністративного судочинства України суб'єкти владних повноважень мають право звернутися до адміністративного суду виключно у випадках, визначених Конституцією та законами України [2].

Хоча у деяких спеціальних законах, які регулюють певний вид державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності передбачене право органу державного нагляду (контролю) на звернення до суду з певних підстав, на нашу думку з метою уніфікації законодавства про державний нагляд (контроль) у сфері господарської діяльності та забезпечення можливості усіх контролюючих органів захистити права та законні інтереси держави є доцільним включення в Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» положення щодо права органу державного нагляду (контролю) звернутися до суду, якщо об'єктом контролю не забезпечене виконання припису. Пропонуємо доповнити новим абзацом статтю 8 цього Закону: «звертатися до адміністративного суду з позовом до суб'єкта господарювання про

зобов'язання виконати припис у разі, якщо суб'єктом господарювання не забезпечене його виконання».

Більш специфічною проблемою є негативна практика суб'єктів господарювання у позовах до своїх контрагентів про стягнення збитків, виявлених за результатами ревізій органами державного фінансового контролю.

Із Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» та пункту 46 Порядку проведення інспектування Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами, випливає, що якщо вжитими в період ревізії заходами не забезпечено повне усунення виявлених порушень, органом державного фінансового контролю у строк не пізніше ніж 10 робочих днів після реєстрації акта ревізії, а у разі надходження заперечень (зауважень) до нього – не пізніше ніж 3 робочих дні після надіслання висновків на такі заперечення (зауваження) надсилається об'єкту контролю письмова вимога щодо усунення виявлених ревізією порушень законодавства із зазначенням строку зворотного інформування [3].

Відповідно до пункту 13 статті 10 зазначеного Закону орган державного фінансового контролю має право при виявленні збитків, завданих державі чи підприємству, установі, організації, що контролюється, визначати їх розмір у встановленому законодавством порядку. Такі збитки також зазначаються у вимозі, яка є обов'язковою до виконання.

З метою виконання вимоги у частині виявлених збитків за результатами виконання договорів з порушенням законодавства суб'єкти господарювання часто звертаються до господарських судів з позовом до своїх контрагентів про стягнення збитків, проте такі позови у переважній більшості випадків залишаються без задоволення. Головною проблемою таких справ є те, що договори на момент звернення до суду є виконаними, а акти щодо цих договорів підписані сторонами договірних відносин, тобто наявність збитків суб'єкти господарювання можуть лише актом ревізії, яким ці збитки визначені.

Зокрема, у рішенні Господарського суду Миколаївської області від 14.03.2018 у справі № 915/1374/17 зазначено, що «акти приймання виконаних будівельних робіт, на які посилається позивач, є дійсними і у судовому порядку недійсними не визнавалися» [4]. Тобто, для покращення результативності відшкодування завданих суб'єкту господарювання збитків, виявлених за результатами ревізії, суб'єктам господарювання слід, за можливості, звертатися

до суду з позовами про визнання договорів недійсними, позаяк судами береться до уваги факт того, що договори та акти не визнані недійсними.

Список використаних джерел

1. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 5.04.2007 р. № 877-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 29. Ст. 389.

2. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6.07.2005 р. № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35–36, 37. Ст. 446.

3. Про затвердження Порядку проведення інспектування Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами: постанова Кабінету Міністрів України від 20.04.2006. № 550. *Офіційний вісник України*. 2006. № 16. Ст. 1206.

4. Рішення Господарського суду Миколаївської області від 14.03.2018. № 915/1374/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72821704>.

Н. М. Худобець

(ПВНЗ «Донецький університет
економіки та права»)

АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ В УКРАЇНІ ТА АНАЛІЗ МЕХАНІЗМУ ЇХ НАДАННЯ

Законом України «Про адміністративні послуги» було визначено правові засади реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб у сфері надання адміністративних послуг [1]. Адміністративні послуги в електронній формі надаються через Єдиний державний портал адміністративних послуг, у тому числі через інтегровані з ним інформаційні системи державних органів та органів місцевого самоврядування. Позитивними рисами цього Закону стали: запровадження ідеології служіння держави громадянам, заохочення органів місцевого самоврядування та районних державних адміністрацій до утворення центрів надання адміністративних послуг, законодавча заборона вимагати документи та інформацію, якою вже володіють суб'єкти надання адміністративних послуг або яку вони можуть отримати самостійно, упорядкування внутрішніх процедур надання адміністративної послуги, заборона надання інших платних послуг, крім адміністративних (ксерокопіювання, консультування тощо), суб'єктами надання адміністративних послуг та

ін. Аналіз нормативно-правових актів і практики діяльності центрів надання адміністративних послуг в Україні свідчить про те, що цей механізм потребує вдосконалення.

Адміністративні послуги є неконкурентними, оскільки мається тільки один орган, уповноважений їх надавати. Уповноважений суб'єкт – це орган виконавчої влади, орган місцевого самоврядування та бюджетні установи, яким на підставі нормативно-правових актів делеговані повноваження щодо надання адміністративних послуг [2].

Для забезпечення ефективності надання адміністративних послуг важливим є встановлення стандартів їх якості та критеріїв результативності, своєчасності, доступності, зручності, відкритості, поваги до особи, професійності.

Останні декілька років ми бачимо активізацію впровадження інституційного і нормативно-правового забезпечення надання адміністративних послуг: відкриваються сучасні центри надання адміністративних послуг, запроваджується система «Єдиного вікна» та «OPEN SPACE», де можна отримати широкий спектр послуг з багатьох напрямків та ін.

Одиним із найбільш амбітних проектів у сфері адміністративних послуг за останні роки – це, безумовно, держава у смартфоні. Вже працює мобільний додаток «Дія», «Дія 2.0» онлайн-платформа «Дія. Цифрова грамотність», наразі запускається сервіс «єМалюток» - це можливість отримати 10 послуг держави, пов'язаних із народженням дитини, за однією заявою або електронні послуги у сфері будівництва. Тобто, вже зараз можливо за 15 хвилин зареєструвати ФОП, оформити свідоцтво про народження онлайн, громадяни мають можливість користуватись цифровими водійськими посвідченнями або мати цифровий паспорт. У планах входження країни у режим paperless, що означає «жодних паперів», і це буде стосуватись всіх державних органів виконавчої влади, а саме жодна державна установа не зможе вимагати від громадян довідок, витягів чи інших документів, необхідних для отримання тих чи інших адміністративних послуг.

Підписані Укази Президента України «Про деякі заходи щодо поліпшення доступу фізичних та юридичних осіб до електронних послуг», «Про деякі заходи із забезпечення надання якісних публічних послуг» дають чітко зрозуміти, що тема якості адміністративних послуг є пріоритетною. Крім того, підписано Указ про створення сприятливих умов для розвитку ІТ-індустрії [3], невідкладним ви-

значено законопроект щодо «Дія. Сіті», за яким буде створено спеціальну юридичну та економічну зону для креативної економіки.

Загалом держава наразі приділяє особливу увагу проблематиці сфери адміністративних послуг. Водночас, щодо онлайн послуг наявні досить амбітні цілі, а щодо фізичного доступу до адміністративних послуг конкретики значно менше. Хоча і тут можна виділити позитивні плани, а саме: навести лад із функціонуванням національних електронних інформаційних ресурсів та державних реєстрів; врегулювати питання плати за надання адміністративних послуг; спростити процедури надання та отримання публічних послуг; перейти на декларативний принцип реєстрації місця проживання; розбудувати мережу ЦНАП органів місцевого самоврядування та скасувати обов'язкове утворення ЦНАП районних державних адміністрацій; передати органам місцевого самоврядування повноваження для надання окремих адміністративних послуг (реєстрація актів цивільного стану, реєстрація транспортних засобів, видача посвідчень водія, державна реєстрація земельної ділянки, надання соціальних послуг).

Отже, щоб ефективно «служити» громадянам кожен орган влади повинен якісно виконувати свою роль. Центральна влада – створити якісні умови для зручного надання адміністративних послуг (прості процедури), а органи місцевого самоврядування – надавати адміністративні послуги у зручній для громадян формі (онлайн та офлайн).

Список використаних джерел

1. Про адміністративні послуги. Закон України від 06.09.2012 р. № 5203-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Адміністративні послуги: [посібник]. Видання 2-ге, доповнене і доопрацьоване / [Бригілевич І. І., Ванько С. І., Загайний В. А., Коліушко І. Б., Курінний О. В., Стоян В. О., Тимошук В. П., Шиманке Д.] / за заг. ред. Тимошука В. П. Київ: СПД Москаленко О.М., 2011. 432 с.
3. Указ Президента України № 371/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3712020-34929>.

ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ

Функції держави – це основні напрями і сторони діяльності держави, що виражають її сутність та соціальне призначення. Функції держави класифікують за наступними ознаками:

1. В залежності від принципу розподілу влади – законодавча, виконавчо-розпорядча, судова, контрольно-наглядова функції.
2. В залежності від тривалості дії – постійні та тимчасові функції.
3. В залежності від значення – головні та другорядні функції.
4. В залежності від сфери прикладання – внутрішні та зовнішні функції [1].

У вивченні функцій держави розрізняють вісім основних функцій. Це пов'язано з тим, що держава як структура є надзвичайно об'ємною та складною. Такі функції як розширення знань про право та державні явища і процеси, систематизація відомостей про здобутки юридичних наук, правова оцінка чинного законодавства, моделювання майбутньої держави, розроблення ідей, концепцій, теорій у галузі права і держави, формування правової свідомості, проведення наукових експертиз.

Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визначаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [2, с. 3].

Мета прийняття певного закону повинна відповідати інтересам народу і держави. Важливим питанням сьогодення є справедливість роботи законів та суду. Якщо забезпечення прав і свобод є головним обов'язком держави, чому ці пункти не виконуються в повній мірі відповідно до закону? Це пов'язане з низьким рівнем професіоналізму у правовій сфері та поширених в Україні корупції, неефективна реалізація судових функцій, сумнівність доцільності деяких законів. В свою чергу, я свідчить досвід зарубіжних країн, перевага закону над приватним це ознака, що вказує на авторитаризм.

Захист територіальної цілісності та надання громадянам певних прав та обов'язків важливі для держави аспекти. Кожна функція держави залежить від форм державного устрою, правління, історичного минулого, мети, суспільства та інших факторів.

Герберт Спенсер порівнював державу із людським організмом, який має свій біогенез, особливості та органи, кожен із яких має свою функцію. Функції держави в деякій мірі схожі на метафори, які запропонував Спенсер. Фундаментальною роботою, яка вплинула на розвиток сучасних держав та їх функцій є «Держава» Платона. У діалогах, написаних там, розглядаються питання ідеальної держави та справедливості як головної ідеї держави. Ця робота, написана у 360р. до н.е. поклала основу державотворчих та суспільно-політичних процесів, що підтверджує важливість та розвиток державних функцій.

Чинні нормативно-правові акти направлені на те, щоб кожен громадянин мав право на вибір освіти та професії, право на участь у політичній та державній діяльності (за умови відповідної компетенції). Обов'язковим аспектом нормативно-правових актів є забезпечення внутрішньої та зовнішньої безпеки держави. При цьому у розвинутій державі не має бути примусового методу, або виходу за рамки чинного законодавства. 2014 рік показав те, що зовнішня безпека України заходиться на низькому рівні. Як показує практика, тільки виставлені на показ помилки починають брати до уваги. Тому за 6 років війни наша держава зробила один із перших, але великих кроків для покращення зовнішньої та внутрішньої безпеки. Правозахисна та правоохоронна функції показали свої слабкості як з теоретичної сторони так і з практичної, зокрема: не було притягнуто до юридичної відповідальності правопорушників та винуватців у вторгненні на територію України, не належно забезпечено права людини та державних органів що захищають права людини та громадянина.

Отже, кожна функція держави є невід'ємною, оскільки разом вони формують зміст і призначення держави у суспільстві. Для покращення розвитку функцій держави потрібен критичний підхід та його реалізація на державному рівні.

В подальшому необхідно дослідити правове забезпечення функцій держави у різних країнах світу, проаналізувати та сформулювати шляхи їх удосконалення.

Список використаних джерел

1. Загальна теорія держави і права: підручник / редкол. Цвік М. В., Петришин О. В., Авраменко Л. В. та ін.. Харків : Право, 2010. 584 с.
2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://cutt.ly/eo94avf> (дата звернення: 02.10.2020).

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ПРИРОДНІ РЕСУРСИ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Загальновідомо, що право власності є основою усієї соціально-економічної системи сучасного суспільства. Без правового регулювання відповідного комплексу суспільних відносин сьогодні не може обійтися будь-яке організоване суспільство, немислимий поступ будь-якого соціуму. Україна наділена багатими природними ресурсами, серед яких земля, надра, атмосферне повітря, води, рослинний і тваринний світ тощо мають виключне значення.

Величезне значення природних ресурсів в економіці нашої країни, інтереси розвитку якої зумовлюють необхідність використання природних ресурсів. На жаль, природні ресурси використовуються не найбільш ефективно, часто на шкоду інтересам їх охорони і відновлення. Тому як раніше, так і на цей час, гостро постає питання раціонального використання права власності на природні ресурси, відновлення природних ресурсів, забезпечення їх охорони і захисту.

Швидке оновлення відносин власності, поява нових форм та інститутів у структурі права власності, деталізація правового регулювання насамперед приватної та меншою мірою державної і комунальної власності дещо зменшили увагу до правового забезпечення механізму реалізації конституційно закріпленого права Українського народу на природні ресурси (ст. 13, 14 Конституції України) [1].

Варто зазначити, що такий стан справ не є оптимальним та задовільним, адже нехтування правом власності Українського народу, його применшення та нівелювання на практиці призводять до згубних наслідків – одержавлення результатів використання природних ресурсів, гіпертрофованого розвитку приватної власності на шкоду публічним інтересам (у першу чергу – екологічним), розкрадання колишньої «загальнонародної» власності, споживацького ставлення до природних ресурсів [2].

Варто зазначити, що вагомий внесок у розробку означених проблем зробили такі провідні науковці, як О. Іоффе, Ю. Шемшученко, В. Рубаник, Б. Чичерін, В. Андрейцев, А. Бобкова, А. Гетьман, В. Душман, В. Костецький, С. Кравченко, Н. Малишева, В. Мунтян, І. Пепчеклій, В. Попов, Б. Розовський, В. Семчик, Н. Титова, О. Дзера,

Б. Єрофєєва, М. Колганов, А. Венедиктова, В. Семчика, С. Разметаєв, М. Бринчук та ін.

Разом з тим, питання щодо з'ясування сутності, змісту та призначення права власності Українського народу на природні ресурси у структурі відносин власності є надзвичайно складною теоретичною та прикладною юридичною проблемою, розв'язанню якої правова наука приділяє недостатню увагу. Проте, від того, наскільки якісним та системним буде дослідження даного правового явища та наскільки чітко й однозначно враховуватимуться наявні проблеми в законодавчому регулюванні функціонування відповідного правового інституту, буде залежати і ефективність та оптимальність його правового регулювання в цілому.

Як наукові категорії власність і відносини власності розглядаються переважно в економічному і юридичному аспекті, хоча вони мають свої соціальні, філософські, психологічні та інші аспекти.

У науковій літературі власність як економічна категорія розглядається як належність у суспільстві певному суб'єкту конкретного майна, речей, землі, інших природних ресурсів як стан привласнення предметів (об'єктів) природи. Наприклад, відомий економіст М. Колганов зазначає, що під власністю більшість економістів мають на увазі привласнення продуктів у середині суспільства і шляхом відповідної його організації.

Тож, відповідно до традиційних наукових уявлень, власність розкривається через поняття «привласнення», а також через засноване на римсько-правовій цивілістичній трактовці поняття «відношення власника до матеріальних благ, зокрема і до речей як до своїх, що їм належить», тобто як до власних, оскільки до власного майна звичайна людина ставиться інакше, ніж до чужого. Між цими двома поняттями науковці часто ставлять знак рівності, ототожнюючи їх.

В юридичному сенсі власність на природні ресурси проявляється як результат закріплення суспільних відносин власності в правових нормах. Таким чином, власність як економічна категорія, яка виявляється у відносинах між людьми з приводу привласнення матеріальних благ, є первинною щодо власності в юридичному сенсі, яка є наслідком прийняття економічними відносинами власності форми правовідносин, тобто врегулювання суспільних відносин правом.

Саме в такому аспекті традиційно в об'єктивному розумінні розглядається право власності. Так, на думку В. Семчика, право власності в об'єктивному розумінні потрібно розуміти як встановлений нормами права стан належності матеріального об'єкта певній особі.

Схожу, але дещо іншу позицію щодо визначення поняття права власності в об'єктивному розумінні займає

О. Дзера. На думку автора, право власності в об'єктивному розумінні – це сукупність правових норм, які встановлюють і охороняють належність матеріальних благ конкретним суб'єктам, зокрема визначають підстави та умови виникнення і припинення у них такого права щодо цих благ [3, с. 300–301].

Отже, у чинному українському законодавстві склалася велика система правових норм, що регулюють відносини власності на природні ресурси. Поряд з цивільним правом, яке є визначальним у правовому регулюванні відносин власності, в сучасних умовах такі відносини опосередковуються також нормами інших галузей права.

Список використаних джерел

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>.
2. Перчеклій І. Право власності Українського народу на природні ресурси : монографія. Дрогобич : Видавництво «Коло», 2014. 144 с.
3. Цивільне право України: у 2-х кн. / О. В. Дзера, Н. С. Кузнецова [та ін.]. К. : Юрінком Інтер, 1999. 736 с.
4. Цивільний кодекс України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

О. В. Шамрай

(Університет державної фіскальної служби України)

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Конституція України гарантує громадянам свободу літературної, художньої та наукової творчості, захист інтелектуальної власності, авторських прав, моральних та матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку із здійсненням різних видів інтелектуальної діяльності. Таким чином, Цивільний кодекс України та Закон України «Про авторське право та суміжні права» закріплюють право кожного автора звертатися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод та інтересів у порядку, встановленому ЦПК Україна.

В результаті створення творів з літератури, науки та мистецтва їх автор має низку суб'єктивних прав, як особистих, так і не особистих - майнових. Ці повноваження відповідно до чинного законодавства та наукової доктрини називаються авторським правом.

Можна стверджувати, що розподіл авторських прав на особисті немайнові та майнові є досить умовним: майже будь-яке з авторських прав охоплює як особисті, так і майнові елементи. У той же час ця класифікація не має практичного значення, оскільки, як правило, особисті нематеріальні права можуть належати лише безпосередньо автору, вони невідчужувані від його особи. Спадкоємці автора мають лише право на захист авторства, захист імені автора та репутації автора. Виходячи з цього, можна стверджувати, що законодавча класифікація авторських прав на особисті немайнові та майнові права автора дозволяє зрозуміти особливості та характер відносин, що регулюються авторським правом.

Отже, особисті немайнові права автора - абсолютні суб'єктивні права, які необмежено захищають твір його твору реальному автору, надаючи останньому можливість розпоряджатися твором для задоволення немайнових інтересів у рамках закону [1, с. 45]. Як справедливо зазначається в юридичній літературі, особисті немайнові права інтелектуальної власності мають ті самі характеристики, що й інші особисті немайнові права: відсутність економічного змісту, тісний зв'язок з особою, неможливість відмови від них або позбавлення цих прав, фокус про виявлення та розвиток особистості, особливості об'єкта цих прав, умови їх виникнення та припинення, неможливість звернення стягнення на об'єкт особистих прав [2, с. 18].

Одним з основних прав, які автор має у зв'язку зі створенням та використанням твору, є авторське право як право людини вважатися автором створеного ним твору. Авторське право виникає у всіх, хто створив предмети творчої праці, що відповідають умовам правового захисту. Це право виникає з моменту створення творчого результату та надання йому об'єктивного вираження.

На відміну від авторських прав, авторське право на ім'я дозволяє автору публікувати твір під своїм іменем, умовно (псевдонім) або взагалі без імені (анонімно). Право на авторське право, як і авторське право, виникає з моменту створення твору, але на відміну від останнього воно реалізується лише у випадку публікації твору. Поки твір не буде опубліковано, право на ім'я автора існує лише потенційно: твір недоступний третім особам і вони не можуть знати імені його автора. Останнім у списку особистих немайнових прав автора є право на збереження цілісності твору (за Цивільним кодексом України право на недоторканість), що означає законодавчо закріплену можливість автора вимагати збереження цілісності твору. на твір, який може завдати шкоди честі та репутації автора, а також супроводжувати твір без його згоди ілюстрації, передмови,

післямови, коментарі тощо [1, с. 53]. Суть права на збереження цілісності твору полягає в тому, що при публікації, публічній демонстрації чи іншому використанні твору забороняється без згоди автора вносити будь-які зміни до твору та його назви, доповнювати твір ілюстраціями, передмови, післямови, коментарі та будь-які інші пояснення. Без згоди автора забороняється зменшувати обсяг твору, змінювати або замінювати його компоненти, принаймні на думку користувача, такі зміни покращать роботу. Авторські присвяти, епіграфи, анотації тощо не можуть бути змінені або виключені з твору без згоди автора.

Як і інші особисті нематеріальні права, право на збереження цілісності твору виникає від створення твору, але не закінчується смертю автора: у разі смерті останнього недоторканість твору захищається особа, уповноважена автором. За відсутності такого дозволу недоторканість твору захищають спадкоємці автора, які мають право протидіяти спотворенню, перекрученню чи іншим змінам твору, а також будь-яким іншим посяганням на твір, які можуть завдати шкоди честі та репутація автора. закон та суміжні права».

Майнові права автора твору – передбачені законом виключні права автора або іншої особи, яка має авторські права, використовувати будь-яким чином створений ним твір, включаючи дозволяючи або забороняючи таке використання іншими особами з обов’язковою виплатою роялті [1, с. 54]. Відповідно до ч. 1 ст. 440 Цивільного кодексу України, ч. 1 ст. 15 Закону України «Про авторське право та суміжні права» майнові права інтелектуальної власності на твір є: 1) право на використання твору; 2) ексклюзивне право дозволити використання твору; 3) право запобігати зловживанню твором, включаючи заборону такого використання; 4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом. Виключне право на використання твору автором (або іншою особою, яка має авторські права) дозволяє йому використовувати твір у будь-якій формі та будь-яким способом (ч. 2 ст. 15 Закону України «Про авторське право та суміжні права»).

Отже, використання твору полягає у здійсненні відповідних дій щодо твору як нематеріального результату творчої діяльності (безпосереднє використання) або на матеріальних носіях, у яких втілено твір (непряме використання). Окрім особистих немайнових прав, майнові права автора виникають з моменту створення твору, проте, на відміну від першого, діють у встановлений законодавством термін. Як визначено у ст. 466 Цивільного кодексу України, строк права інтелектуальної власності на твір закінчується через

сімдесят років, починаючи з 1 січня року, наступного за роком смерті автора або останнього із співавторів, які пережили інші співавтори. авторів, крім випадків, передбачених законодавством. Поряд із особистими немайновими та майновими правами, творці окремих результатів творчої діяльності наділяються спеціальними авторськими правами. Це стосується, перш за все, авторів творів образотворчого мистецтва.

Список використаних джерел

1. Кирдан Б. В. Захист прав автора в порядку цивільного судочинства: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Нац. акад. внутр. справ. Київ. 2017. 211 с.
2. Цивільний процес України: підруч. / за ред. Ю. С. Червоного. К. : Істина, 2007. 392 с.

А. В. Шапаренко

*(Прикарпатський факультет
Національної академії внутрішніх справ)*

ПОРЯДОК ВИЗНАЧЕННЯ ДОДАТКОВОГО СТРОКУ ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ СПАДЩИНИ

Статтею 1270 Цивільного кодексу України встановлено шестимісячний строк для прийняття спадщини, який починається з часу відкриття спадщини, яким є день смерті особи або день, з якого вона оголошується померлою. Документом, що підтверджує час відкриття спадщини є свідоцтво органу державної реєстрації актів цивільного стану про смерть спадкодавця, а у випадку оголошення особи померлою суд визнає днем смерті громадянина, оголошеного померлим, день його гаданої смерті. Якщо такий день неможливо встановити, то днем смерті вважається день набрання законної сили рішення суду про оголошення громадянина померлим.

У разі пропуску шестимісячного строку для прийняття спадщини спадкоємець вважається таким, що не прийняв її. Однак відповідно до пункту 3.18 Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, спадкоємцю може бути надано додатковий строк для прийняття спадщини у разі, якщо усі спадкоємці, які прийняли спадщину, подадуть письмову заяву про згоду на прийняття спадщини спадкоємцем, який пропустив строк для прийняття спадщини. У разі відсутності такої письмової заяви спадкоємців, додатковий строк для прийняття спадщини може бути наданий лише

за рішенням суду [1]. Отже, відповідно до ст. 1272 Цивільного кодексу України позов про визначення додаткового строку для подання заяви про прийняття спадщини подається: у разі відсутності письмової згоди всіх спадкоємців, які прийняли спадщину, на подання спадкоємцем, який пропустив шестимісячний строк, заяви про прийняття спадщини нотаріусу; у разі пропуску шестимісячного строку для подання заяви про прийняття спадщини та відсутності інших спадкоємців, які прийняли спадщину та могли б дати письмову згоду на подання цієї заяви [2].

Оскільки надання додаткового строку для прийняття спадщини повинно ґрунтуватись на законі та водночас відображати дійсні обставини справи, важливе значення має поважність причини пропуску спадкоємцем шестимісячного строку для прийняття спадщини. Зі змісту частини 3 статті 1272 Цивільного кодексу України випливає, що поважними причинами пропуску строку для прийняття спадщини є причини, які пов'язані з об'єктивними, непереборними, істотними труднощами для спадкоємця на вчинення цих дій.

Згідно Постанови Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 року № 7 «Про судову практику у справах про спадкування» судам роз'яснив, що, вирішуючи питання визначення особі додаткового строку, суд досліджує поважність причини пропуску строку для прийняття спадщини. При цьому необхідно виходити з того, що поважними є причини, пов'язані з об'єктивними, непереборними, істотними труднощами для спадкоємця на вчинення цих дій.

Поважними причинами пропуску строку визнаються, зокрема: 1) тривала хвороба спадкоємців; 2) велика відстань між місцем постійного проживання спадкоємців і місцем знаходження спадкового майна; 3) складні умови праці, які, зокрема, пов'язані з тривалими відрядженнями, в тому числі закордонними; 4) перебування спадкоємців на строковій службі у складі Збройних Сил України; 5) необізнаність спадкоємців про наявність заповіту тощо.

При вирішенні питання щодо надання додаткового строку для прийняття спадщини, суд повинен дослідити усі обставини справи. Наприклад, відповідно до правової позиції Верховного Суду у справі у справі № 314/2550/17 від 13 березня 2020 року, поважною причиною пропуску строку для прийняття спадщини були визнані народження дитини спадкоємцем незадовго до смерті спадкодавця, її лікування в умовах стаціонару в період строку для подання заяви про прийняття спадщини [3].

Водночас судом не можуть бути визнані поважними такі причини пропуску строку для подання заяви про прийняття спадщини

як юридична необізнаність позивача щодо строку та порядку прийняття спадщини, необізнаність особи про наявність спадкового майна, похилий вік, непрацездатність, незнання про існування заповіту, встановлення судом факту, що має юридичне значення для прийняття спадщини (наприклад, встановлення факту проживання однією сім'єю), невизначеність між спадкоємцями хто буде приймати спадщину, відсутність коштів для проїзду до місця відкриття спадщини, несприятливі погодні умови.

Отже, надання додаткового строку для прийняття спадщини може відбуватись у досудовому порядку у разі подання спадкоємцями, що прийняли спадщину, до нотаріуса заяви про згоду на прийняття спадщини спадкоємцем, який пропустив строк для прийняття спадщини або у судовому порядку за результатами розгляду позову про надання додаткового строку для прийняття спадщини. На підставі рішення суду про визначення додаткового строку для прийняття спадщини спадкоємець повинен у визначений судом строк подати нотаріусу заяву про прийняття спадщини.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: Наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2012 № 296/5. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z028212> (дата звернення: 08.10.2020).
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 08.10.2020).
3. Постанова Верховного Суду від 13 березня 2020 р., судова справа № 314/2550/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88232349> (дата звернення: 08.10.2020).

А. С. Шевцова

*(Харківський національний університет
внутрішніх справ)*

БУЛІНГ, ХТО МОЖЕ СТАТИ ЙОГО СТОРОНАМИ

Загально відомо, що громадянське суспільство забезпечує права людини і орієнтоване на вільне, правове суспільство. У своїй будові громадянське суспільство має соціальну, економічну, політичну, духовно-культурну та інформаційну системи. Саме соціальна система є фундаментом для всіх інших систем, в тому числі для розвитку і правової держави.

Соціальна система громадянського суспільства є лоном для формування спільностей людей та взаємовідносин між ними: інститут сім'ї, виховання дітей, відносини між спільнотами людей і т. ін. Зародження насильства у зазначеній сфері загрожує викривленнями та деформацією в процесі самореалізації індивідів і груп, особливо найбільш вразливих – дітей.

Однією із загроз, з якими стикаються діти є «булінг» (*bullying*, від англ. *bully* – хуліган, забіяка, цькування). Поняття «булінг» є досить новим для пересічного громадянина, але його прояви можуть бути знайомими кожному, про що свідчать дослідження ЮНІСЕФ в Україні у 2017 р., за результатами яких 67% українських дітей віком 11–17 років зіштовхувалися з цькуванням.

На законодавчому рівні поняття булінгу було введено у вітчизняне правове поле 18.12.2018 р. Верховною Радою України – Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)», який набув чинності 19.01.2019 р.: «булінг (цькування), тобто діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого» [1].

Дуже важливе значення має встановлення всіх учасників булінгу, оскільки, всі вони потребують психологічної допомоги, що правда у різній мірі. Як правило булінг має колективний характер, коли у цькуваннях беруть участь інші особи, сторони булінгу, окрім жертви і кривдника.

Сторони булінгу (цькування) – безпосередні учасники випадку: кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності).

Для булінгу характерна наявність певної рольової структури. Зокрема норвезький психолог Ден Олвеус, фахівець в області агресивної та асоціальної поведінки дітей, описав таку рольову структуру булінгу:

1) учень, який є жертвою булінгу; 2) учні, які здійснюють насилля, ініціюють і відіграють лідерські ролі в процесі булінгу – «булери», або переслідувачі, агресори; 3) послідовники – учні, які позитивно ставляться до знущань над іншими й беруть активну участь у цьому, але зазвичай не є ініціаторами та не відіграють головної ролі; 4) пасивні «булери» – учні, які відкрито підтримують булінг, напри-

клад через сміх чи привертання уваги до ситуації, проте не втручаються в неї; 5) потенційні «булери» – учні, яким подобаються знущання, але вони не виявляють цього ззовні; 6) «спостерігачі» (байдужі свідки) – учні, які не беруть участі в булінгу, і можуть вважати, що це не їхня справа, тобто виявляють байдуже ставлення до ситуації; 7) «потенційні захисники» – ці учні негативно ставляться до насилля і вважають, що повинні допомогти жертві, проте нічого не роблять; 8) «захисники» – учні, які виявляють негативне ставлення до явища, вони захищають жертву або намагаються їй допомогти [2].

Варто погодитися з Деном Олвеусом, що навколо потерпілого (жертви) утворюється так зване «коло булінгу (цькування)», яке демонструє, що спостерігачі(чки), які знаходяться на початку процесу на нейтральних або протестуючих позиціях, мають властивість зсуватися вліво, в сторону кривдника(ці). Це відбувається за законами психологічного захисту. Коли допомога ззовні не приходить, дитина захищається, відкидаючи власні людські якості – співчуття і жалість.

Всі сторони, втягнуті у булінг, відчувають певні наслідки. Той хто піддавався цькуванню може одержати безліч психічних травм, таких як розлади психіки, складнощі у взаєминах, хвороби, а також зазнати фізичного впливу аж до самогубства.

Агресор менше страждає від наслідків булінгу, ніж жертва, але все ж безслідно це не проходить і для нього: часто з'являються проблеми з налагодженням взаємин з іншими людьми. Таким людям важче заводити друзів, їх комунікативні навички часто занижені, а самі вони не схильні до емпатії та співпереживання [3].

Щодо спостерігачів, то булінг може викликати у них почуття тривоги чи страху. Спостерігання булінгу призводить до порушення почуття ввічливості та коректності, вони змінюються на нетолерантність, фальшиві відчуття уповноваження та свободи завдавати шкоди іншим, пригнічуються співчуття, емпатії, сором. Таким чином порушується здібність дітей спілкуватися, вести переговори та йти на компроміс — необхідні засади для вирішення проблем, владнання конфліктів та примирення. Крім того, навчальну атмосферу отруєно знущаннями, особливо якщо немає ефективного втручання в ситуацію. До речі, учні зазначають, що 71% вчителів чи інших дорослих у класі ігнорують випадки булінгу. Свідки булінгу бачать, що дії насильника не тягнуть покарання, а тому частіше використовують агресію в майбутньому[4].

Існування серед дітей такої проблеми як булінг свідчать дані Єдиного державного реєстру судових рішень, за якими станом на 09.12.2019 р. суди розглянули 316 справ про булінг, з яких у 123

справах (40%) було винесено рішення про накладення стягнення: у 103 випадках (84%) – штраф (найчастіше на матір дитини); у 10 випадках (8%) – громадські роботи; у 9 випадках – попередження, яке не перебачено в санкції статті; в 1 випадку – зобов'язання публічно вибачитися. Окрім того, 88 справ (28% від загальної кількості справ) відправлено на доопрацювання до органів Національної поліції, 84 справи (26%) було закрито за відсутністю складу правопорушення або у зв'язку зі спливом строку позовної давності, у 21 справі (6%) суд обмежився усним зауваженням.

Також про цю проблему свідчать анонімні відповіді учнів і вчителів, представлені одним із районних судів м. Києва: «В нашому класі навчається хлопчик, якого часто ображають, навіть я іноді собі це дозволяю і тільки тому, що в іншому випадку сам постраждаю». «Цькування, розповсюджене в учнівському середовищі, викликає у мене обурення. Однак як вчитель я нічого не можу з цим зробити». «У школі мене не люблять, щодня один із вчителів та мої однокласники знущаються наді мною. Я почувуюся нікчемною».

Отже, булінг – триваючий процес насилля, в який втягнуто, у більшості випадків, цілий ряд учасників. Кожен з нас може посприяти зменшенню проявів цькування в нашому суспільстві, розірвати «коло булінгу». Ігнорування зазначеної проблеми загрожує вільному розвитку кожної особистості, функціонуванню громадянського суспільства та існуванню правової держави.

Список використаних джерел

1. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)»: Закон України від 18.12.2019 року № 2657-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19#Text> (дата звернення: 05.10.2020).
2. Olweus D. Bullying at school. *Blackwell Publ*, 1993. 215 p. URL: <http://books.google.com.ua>.
3. Стан сформованості читацької та математичної компетентностей випускників початкової школи закладів загальної середньої освіти: звіт про результати першого циклу загальнодержавного моніторингового дослідження якості початкової освіти 2018 р. Частина V. Булінг у початковій школі. Київ: Український центр оцінювання якості освіти, 2019. 50 с.
4. Coloroso Barbara. The bully, the bullied, and the bystander: from pre-school to high school: how parents and teachers can help break the cycle of violence. Canada, 2002. 218 p.

ПОЛІТИЧНА КРИЗА В БІЛОРУСІ: РЕВОЛЮЦІЯ ЧИ АНШЛЮС?

З 1989 року на теренах держав, що перебували під впливом Радянського Союзу, відбулися революції за політичну незалежність та викорінення комуністичного режиму, такі як: «оксамитові» революції в Східній Німеччині, Чехословаччині, Болгарії, країнах Балтії. Поміж цього, революційні спалахи за визнання національної ідентифікації, відбулися в Грузії, Україні та Білорусі.

Американський соціолог та політолог Дж. Голдстоун пояснив феномен «політичної» революції як, перетворення політичних інститутів та легітимізацію політичної влади не законними діями, та делегітимізацію діючої влади з боку опозиції які стають гегемоном для населення [1, с. 52] «Національна» революція відрізняється тим, що суспільно-політична сила відстоює національну ідентичність, ліквідацію національно-колоніального гніту та захист національних, політичних та економічних інтересів своєї держави [1, с. 53].

Теорії революції в їх сучасних інтерпретаціях прослідковуються у революційному дусі, що виникає в Білорусі в кінця літа 2020 року. Причини такого виникнення: застарілий режим, що не відповідає настроям і вимогам сучасності та не сприймається суспільством яке прагне модернізації; насильницькі дії щодо громадян з боку представників державної влади; білоруське суспільство дозріває до усвідомлення необхідної національної ідентифікації та формування національних інтересів.

Згідно історичних джерел, національна ідентифікація в Білорусі почалася ще в 1918 році після проголошення Білоруської Національної Республіки. Де відбулися перші демократичні вибори представників Народного Секретаріату БНР, державною мовою визначалась лише білоруська та була прийнята державна символіка – біло-червоно-білий стяг [2, с. 87] Становлення державності в 1921 році так і не відбулося, в наслідок захоплення території більшовиками та встановлення радянського режиму. Після розпаду Радянського Союзу процес усвідомлення національної ідентичності білоруським народом продовжив своє відродження лише в 2020 році. Це можна спостерігати у визнанні своїх історичних державних символів та популяризацією білоруської народної творчості.

Білоруське суспільство активізувалося після президентських виборів в Білорусі, що відбулися 9 серпня 2020 року. Тоді поступово почали виникати мітинги серед населення, причиною яких – фальсифікація президентських виборів з боку діючої влади. Того дня почалися перші затримання та побиття мирних мітингувальників ОМОНівцями [3]. Наслідком стало наростання революційних настроїв серед білорусів, основною вимогою яких є імпічмент Олександра Лукашенка.

Немало важливим є фактор страйків робітників на найбільших державних підприємствах, оскільки це являє собою потужним важелем тиску на керівництво держави. Вимоги робітників були – відведення ОМОНу та припинення насильства, на той момент економічних вимог з них ніхто не висував.

Дивлячись на масовість вуличних виступів мітингарів, була створена 15 серпня 2020 року в Польщі – Координаційна рада опозиції, засновницею якої стала – лідерка опозиції Світлана Тихановська, склад ради формувався з представників «старої опозиції» [4]. Завдання які стояли перед ними – це координування діяльністю протестуючих та ведення переговорів із діючою владою від обличчя білоруського народу.

В той час діючий президент Білорусі йде на прямі переговори з Російською Федерацією стосовно допомоги зупинити протести, які з кожним днем набирали обертів. Про це свідчать передача ФСБ «вангерівців» та проведена зустріч 14 вересня 2020 року у форматі «один на один» між президентом РФ та Олександром Лукашенко. Даний крок вказує на ймовірний аншлюс з РФ та збереження її вірності з боку Олександра Лукашенка [5]. Такі дії загрожують незалежності Білорусі та подальшому утворенні демократично-європейської влади в державі, а також можливе силове втручання РФ з огляду на те, що на території Білорусі розташовані російські військові бази згідно договору 1999 року про «створення Союзної держави Росії та Білорусі», у разі накладання санкцій з боку Заходу [6].

Можемо зробити висновок, що революції починаються там де, населення невдоволене діючою владою та потребує політичної модернізації, а також відсутня жива опозиція та присутня «імітаційна» демократія. Ідеї державності, свободи та рівності, якими керуються революційні рухи закріплюються в політичному фундаменті народу. Тому розглядаючи Білорусь, можемо спостерігати намагання білоруським суспільством трансформуватися на проєвропейське та про незалежне, не дивлячись на те, що в основних вимогах опозиції майже відсутні євроінтеграційні гасла.

Список використаних джерел

1. Бевз Т. А. Передумови, причини, різновиди й особливості політичних революцій. Феномен «революцій» у дискусіях мислителів, політиків, науковців: монографія. Київ, 2012. С. 50–53.
2. Пер Рудлінг. Шість декларацій про державність за три роки. Зліт та падіння білоруського націоналізму 1906-1931. University of Pittsburgh Press, 2014. С. 87.
3. Білорусь: хронологія подій після виборів президента. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/belarus-postelection-timeline-of-events/30817582.html>
4. Тихановська ініціювала створення координаційної ради для передачі влади. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2020/08/14/7262938/>
5. Чи вигідна Кремлю інтервенція в Білорусь? URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/press-review-53819970>
6. Аншлюс чи імітація від Лукашенка: що відбувається між Білоруссю та РФ. URL: <https://www.euointegration.com.ua/articles/2019/12/3/7103766/>

О. В. Шишкіна

(Донецький юридичний інститут МВС України)

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ТАКТИКИ ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

Однією з функцій держави є забезпечення в країні належного громадського порядку, який повинен відповідати вимогам сьогодення. У здійсненні цієї функції важлива роль відводиться органам Національної поліції, для яких, відповідно до правового їх статусу, забезпечення громадського порядку в країні є одним з основних завдань.

Якість роботи поліції значною мірою залежить від її правового регулювання, виконання обов'язків, поставлених перед її працівниками. Ці обов'язки повинні базуватися на принципах гуманності та дотримання прав і свобод людини. Вивчення правових основ діяльності поліції на сучасному етапі має важливе значення для розвитку юридичної науки та може сприяти вдосконаленню здійснення своїх правоохоронних функцій працівників Національної поліції.

Треба зазначити, що в результаті реалізації Національною поліцією України комплексу профілактичних заходів протягом останніх років ситуація у більшості міст стабілізувалася, а кількість злочинів та правопорушень, у тому числі, розпивання спиртних напоїв, куріння тютюнових виробів у заборонених місцях, дрібне хуліганство, азартні ігри в громадських місцях та інші, становище поліції та рівень довіри населення покращився.

Необхідність підвищення рівня дотримання публічного (громадського) порядку, підтримання стабільності у суспільних відносинах, що складаються під час перебування людей у публічних (громадських) місцях, зумовлює об'єктивну потребу в подальшому вдосконаленні тактики діяльності Національної поліції України у сфері охорони публічного (громадського) порядку і забезпечення публічної (громадської) безпеки як у звичайних, так і в особливих умовах.

Тому для вирішення проблеми попередження і припинення правопорушень, що вчиняються в публічних (громадських) місцях, значною мірою залежить від рівня організації і безпосереднього стану охорони публічного (громадського) порядку правоохоронними органами держави, насамперед Патрульною поліцією завдяки цій реформі рівень злочинності зменшився чим покращило становище, поліції.

Для того, щоб бути підготовленим для забезпечення безпеки під час несення служби треба бути підготовленими, для поліцейські проходять, щорічно атестування чим підтверджують рівень свої підготовки. Завдяки цим дисциплінам вони можуть підвищувати свій професійний рівень: тактико-спеціальна підготовка; спеціальна фізична підготовка; вогнева підготовка; долікарська допомога.

Завдяки цим дисциплінам в них формується:

- морально-психологічна стійкість до виконання службових завдань в особливих умовах;
- вміння щодо доставлення правопорушників до підрозділу поліції, зупинки та огляду транспортного засобу;
- закріплення дій при виявленні вибухових пристроїв та речовин (у тому числі наркотичних);
- вміння припинення групових порушень публічного (громадського) порядку та масових заворушень;
- вміння затримання правопорушників (у тому числі озброєних, у будинках та на місцевості) як особисто, так і в складі наряду з правомірним застосуванням поліцейських заходів примусу;
- володіння прийомами особистої безпеки в типових та екстремальних ситуаціях, у разі силового припинення протиправних проявів, а також у разі аварій, катастроф та інших надзвичайних ситуацій;
- ефективного застосування основних різновидів спеціальних засобів, які перебувають на оснащенні в органах поліції, та дотримання правил їх експлуатації;
- прийомів стрільби з пістолета (автомата) у звичайних умовах та в умовах обмеженої видимості, часу;

– використання вогнепальної зброї в умовах обмеженого простору.

Роль тактико-спеціальної підготовки поліцейських у сучасних умовах, показує свій досвід їх дій в екстремальних ситуаціях, як вони зуміють реагувати. Це зумовлено різним рівнем суспільної небезпеки тому тактико-спеціальна підготовка є важливою частиною спеціальної підготовки поліцейських та особового складу інших сил охорони правопорядку.

Адже можна зробити висновок, що поліцейські тактично підготовленні для несення служби в громадських місцях, зможуть зреагувати на різні правопорушення та припинити різні злочинні діяння.

До системи заходів з охорони громадського порядку, передусім, належить правове регулювання відносин у зазначених сферах, тобто прийняття компетентними органами законодавчих та інших нормативних актів, що регулюють поведінку людей, реалізація, тобто втілення в життя, державними органами й громадськими формуваннями правил цих актів.

Правові норми, що забезпечують сфери охорони громадського порядку, залежно від кола регульованих ними відносин, поділяють на дві основні групи:

1) норми, які регулюють поведінку громадян у сфері охорони громадського порядку шляхом встановлення відповідальності за їх порушення;

2) норми, які визначають завдання, функції, компетенцію, форми і методи діяльності органів держави, їх посадових осіб з охорони громадського порядку.

Відповідно до цієї класифікації, основні нормативні акти, за допомогою яких здійснюється правове регулювання охорони громадського порядку, можна також розділити на дві групи:

1) нормативні акти, що визначають правила громадського порядку та громадської безпеки і передбачають відповідальність за їх порушення;

2) нормативні акти, що встановлюють завдання, функції, компетенцію державних органів і посадових осіб з охорони громадського порядку [1, с. 202].

Розглядаючи другу групу нормативних актів, яка включає норми права, що регламентують організацію охорони громадського порядку, умови вирішення протиріч і конфліктів, що виникають у цій сфері, можна сказати, що діяльність державних органів з охорони громадського порядку ґрунтується на чіткому дотриманні прав

і законних інтересів громадян, недопущенні свавілля. Так, у Законі України «Про Національну поліцію» чітко визначено коло нормативних актів, які є правовою основою діяльності поліції [2, с. 3].

Але ж, розглядаючи конкретне питання про адміністративно-правову основу тактики охорони громадського порядку можна зробити висновок, що в нормативних актах, а також у науковій літературі тактика охорони громадської безпеки знаходить своє відображення здебільшого у вигляді рекомендаційних дій співробітників органів Національної поліції у тих чи інших ситуаціях, врегульованих загальними нормативно-правовими актами. Звідки виникають і ускладнення у формуванні її науки і проблеми правового регулювання суспільних відносин (тактичних), які виникають в процесі використання (застосування) організаційно-тактичних форм і методів, прийомів і способів охорони громадського порядку.

Список використаних джерел

1. Адміністративна (поліцейська) діяльність органів внутрішніх справ (Загальна частина): підручник / авт. кол. Ю. І. Римаренко, Є. М. Моїсєєв, В. І. Олефір). К.: КНТ. 2008. 816 с.
2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/580-19>

С. О. Шиян

(Донецький юридичний інститут МВС України)

ВЗАЄМОДІЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ З ОБ'ЄДНАНИМИ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ГРОМАДАМИ

Кожна людина повинна почуватися у безпеці. Тому, діяльність Національної поліції України здійснюється у тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та інститутами громадянського суспільства на принципах партнерства і спрямована на вирішення їхніх потреб та максимально наблизити свою діяльність до потреб громадян. Рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції. Поліцейські своїми діями прагнуть здобути підтримку широких верств населення, повернути довіру громадян, а також загальну повагу до професії поліцейського, створити нове обличчя української поліції.

З метою впровадження принципу взаємодії з населенням на засадах партнерства організовує роботу за такими напрямками:

1) протидія злочинності, профілактика правопорушень та охорона публічного порядку за участю населення;

2) співпраця з органами місцевого самоврядування, представниками територіальних громад, населенням, керівниками підприємств, соціальних, навчальних та культурних закладів та закладів захисту дітей з метою реалізації принципу взаємодії з населенням на засадах партнерства, обмін інформацією для подальшого її використання під час виконання службових обов'язків;

3) визначення спільних пріоритетних напрямів роботи та її оцінювання з урахуванням думки і потреб громадськості [1].

Відповідно до провідного законодавчого акту діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб [2, с. 11].

За змістом формами спільних узгоджених дій поліції та громади з протидії правопорушенням можна вважати:

1) узгодження самостійних дій з охорони громадського порядку і громадської безпеки;

2) спільна розробка і здійснення заходів щодо охорони громадського порядку;

3) обмін інформацією, що становить спільний інтерес (інформаційна взаємодія);

4) допомогу з боку дільничних офіцерів поліції громадським формуванням у проведенні заходів щодо забезпечення публічного порядку і безпеки.

Встановлення партнерства поліції з населенням призведе до:

- зниження рівня злочинності;
- подолання страху в громаді; появи усталеного відчуття безпеки і порядку;

- зміцнення довіри та поваги до поліції в громаді;
- добровільної й безкорисливої підтримки населення;
- виконання частиною мешканців функції помічників поліції задля забезпечення громадського спокою у власному районі;

- ефективнішої профілактики злочинів;
- приділення поліцейськими часу іншим видам службової діяльності;

- підвищення інтересу населення до потреб офіцерів поліції, піклування про їхню безпеку та гідні умови праці;

– ефективного використання й поширення поліцейськими необхідної інформації про злочини та кримінальні ризики серед громадськості.

Підхід «партнерство поліції та суспільства» змінює практику, але не самі головні цілі поліцейської діяльності. Ними залишаються забезпечення публічного правопорядку, захист основних прав і свобод людини, запобігання і розкриття злочинів, допомога і обслуговування населення з метою зниження рівня страху перед злочинністю, запобігання загрози громадських заворушень тощо.

Отже, спільна реалізація проектів, спрямованих на протидію правопорушенням сприяє попередженню правопорушень шляхом створення таких умов, які є некомфортними та небезпечними для правопорушників та протидії негативним соціальним явищам.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції: Наказ МВС України від 28.07.2017 № 650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z1041-17> (дата звернення: 29.09.2020).

2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/580-19> (дата звернення: 29.09.2020).

**Ю. О. Шкляр,
І. В. Головань**

*(Національна академія сухопутних військ
імені Петра Сагайдачного)*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Правова регламентація військової служби та воєнної організації як у мирний, так і у воєнний час здійснюється великою кількістю нормативно-правових актів, які стали з'являтися після проголошення незалежності України й будівництва власних Збройних Сил та інших військових формувань [2, с. 57].

Скуріхіна С.М., який вважає, що обов'язки військовослужбовця є одним із центральних елементів їхнього правового статусу. Обов'язки визначають те, що військовослужбовцю необхідно виконувати, які вимоги до нього висуваються. До обов'язків належать та-

кож і заборони, які вказують на ті дії, які військовослужбовцю робити забороняється [3, с. 38].

Будь-які заходи примусового впливу мають застосовувати в суворих межах закону відповідно до встановлених ним процедур. Ігнорування цих вимог неминуче призводить до беззаконня і свавілля, яке загрожує самому існуванню держави [4, с. 344].

Статтею 9 Закону України «Про Національну гвардію України» визначено, що Національна гвардія України комплектується військовослужбовцями, які проходять військову службу за контрактом і за призовом [1].

Військова діяльність Збройних Сил України, Національної гвардії України й інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, регламентується широким спектром нормативно-правових актів, специфічних за змістом, які в сукупності являють собою нормативне утворення, призначене виконувати роль регулятора суспільних відносин у військовій сфері. У системі права України певною специфікою характеризуються засоби охорони суспільних відносин у цій сфері. Зокрема, їх кримінально-правовий захист здійснюється відповідно до комплексу взаємопов'язаних норм, згрупованих в окремому розділі XIX «Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини)» Особливої частини Кримінального кодексу України [5].

З метою посилення відповідальності військовослужбовців за порушення військової дисципліни, для забезпечення правопорядку в підрозділах Збройних Сил України, Національної гвардії України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, КУпАП доповнений главою 13-Б «Військові адміністративні правопорушення». Очевидно, що суб'єкти відповідальності за вчинення правопорушень, передбачених главою 13-Б КУпАП, не є загальним. Незважаючи на те що в значній частині юридичних складів адміністративних проступків спеціальним суб'єктом відповідальності законодавець визначив посадових осіб, КУпАП не містить їх визначення [6].

Досліджуючи адміністративно-правовий статус Національної гвардії України, Д.О. Горбач звертає увагу на принципи юридичної відповідальності військовослужбовців Національної гвардії України, серед яких вчений вказує принципи законності, справедливості, обґрунтованості відповідальності, права особи на захист, невідворотності та своєчасності, гуманізму, доцільності, індивідуалізації покарання та правової врегульованості [7, с. 154].

Варто зазначити, що до адміністративної відповідальності, згідно з чинною редакцією КУпАП, притягуються всі військовослужбовці, до яких, відповідно до пункту 9 статті 1 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», зараховані особи, які проходять військову службу. Види військової служби визначено пунктом 6 статті 3 вищезазначеного Закону України. У свою чергу, згідно з підпунктом «г» частини 1 статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», до суб'єктів, на яких поширюється дія зазначеного Закону, зараховані військові посадові особи Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України й інших утворених відповідно до законів військових формувань (у тому числі Національної гвардії України), крім військовослужбовців строкової військової служби, курсантів вищих військових навчальних закладів, курсантів вищих навчальних закладів, які мають у своєму складі військові інститути, курсантів факультетів, кафедр і відділень військової підготовки [8].

Отже, якщо військовослужбовцем Національної гвардії України під час виконання службових завдань внутрішньої служби, службово-бойових завдань, які прямо не пов'язані виявленням і відбиттям раптового нападу на Україну або забезпеченням захисту й безпеки України, допущено порушення, у такому разі порушника буде притягнуто до відповідальності виключно в дисциплінарному порядку у зв'язку з відсутністю підстав притягнення до адміністративної відповідальності.

Список використаних джерел

1. Про Національну гвардію України: Закон України від 13.03.2014 р. № 876-VII. База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада України (ВР). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18> (дата звернення: 31.10.2018).
2. Григоренко Є. І. Конституційні засади проходження військової служби громадянами України: проблеми теорії та практики: монографія. Харків: Право, 2010. 280 с.
3. Скуріхін С. М. Статутна та компетентна правова культура військовослужбовців Збройних Сил України: монографія / за ред. Ю. М. Оборотова. Одеса : Фенікс, 2011. 212 с.
4. Відповідальність у праві: філософія, історія, теорія: монографія / І. Безклубний, С. Бобровник, І. Гриценко та ін.; за заг. ред. І. Безклубного. Київ, 2014.
5. Сарнавський О. М. Криміналізація суспільно-небезпечних діянь у військовій сфері. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2015. № 2 (40). С. 71–75.

6. Христиненко Н.П. Застосування адміністративної відповідальності до посадових осіб. *Форум права*. 2011. № 2. С. 933–938.

7. Горбач Д. О. Адміністративно-правовий статус Національної гвардії України : монографія / за заг. ред. докт. юрид. наук, проф. О. І. Безпалової. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2017. 288 с.

8. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада України (ВР). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 05.11.2018).

С. В. Шпара

*(Черкаський інститут пожежної безпеки
імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України)*

ІНТЕГРАЦІЯ СОЦІОЛОГІЧНОГО ЗНАННЯ В НАУКУ ПРО ЗВ'ЯЗКИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

Соціологічна рефлексія феномена PR як однієї з форм соціальних зв'язків базується, перш за все, на розумінні соціальної взаємодії. Розгляд PR як соціально орієнтованого спілкування і соціальної взаємодії відкриває нові можливості для створення теоретичної бази PR щодо соціально-гуманітарного знання. Через соціальні категорії взаємозв'язку, взаємодії і взаємовпливу можлива соціологічна рефлексія PR. «Наука про зв'язки з громадськістю при вирішенні пізнавальних завдань спирається на зміст соціологічного знання, а також на методи соціологічного дослідження» [3, с. 63].

У центрі теорії публік рилейшнз перебувають комунікативна дія і взаємодія людей та їх об'єднань, а соціологія в цьому зв'язку виступає, насамперед, як наука про взаємодію і поведінку людей у середовищі собі подібних. Для науки про зв'язки з громадськістю має значення соціологія як теорія суспільної взаємодії людей, що спирається на досвідчене вивчення соціальнозначущих, стійких і типових форм поведінки людей, визначених їх соціальним статусом, соціальною роллю і соціальними нормами цього суспільства.

До важливих досліджень, що ретельно проводилися провідними соціологічними школами і результати яких інтегрувалися в науку про публік рилейшнз, належить вивчення феномена «громадська думка», яка може розглядатися сучасною наукою у двох площинах – через категорію діяльності та як соціальний інститут.

У першому випадку, під громадською думкою розуміється ціннісна, оцінна та практична (опосередкована соціальним інтересом) діяльність суб'єктів, а також результат такої діяльності. В іншому випадку, громадська думка розглядається як певна соціальна сила, яка через механізми соціального впливу, передачу норм, цінностей, традицій бере участь у регулюванні соціальних відносин, мається на увазі громадська думка як вагомий важіль у суспільно-політичному житті, що здатен контролювати та регулювати процеси, які є об'єктом його інтересів.

Соціологія громадської думки – спеціальна соціологічна теорія, яка вивчає, з одного боку, зміст проявів громадської думки та вплив її на функціонування суспільства, а з іншого – загально-суспільні й специфічні чинники, що визначають зміст суджень громадської думки і якість (повноту) виконання нею своїх соціальних функцій, і тому має вагоме значення для становлення науки про зв'язки з громадськістю.

У сучасній науковій літературі підкреслюється, що соціологічний підхід до вивчення громадської думки повинен базуватися як на розумінні її як структурного елемента свідомості, так і на фіксації її ролі в системі соціальних відносин і розгляду всього контекста «свідомість – соціальне середовище». Цей підхід відбиває духовно-практичний характер громадської думки як свідомості, що переходить у дію, реальну активність, норму поведінки і відіграє роль регулятора.

Цікавою є думка відомого дослідника громадської думки Б. Грушина, згідно з якою під «громадською думкою» у сучасній між-дисциплінарній традиції наукового дослідження розуміють два суспільні феномени: по-перше, громадську думку розглядають як соціальний (чи соціально-політичний) інститут, що стійко й ефективно бере участь у здійсненні влади, один із визнаних, узаконених механізмів процесу прийняття рішень на всіх рівнях життя суспільства; по-друге, громадська думка – це сукупне судження безлічі груп людей, яке поділяється різними соціальними спільнотами з приводу тих чи інших подій, явищ дійсності [1, с. 16].

Специфіка взаємовідносин соціології і науки про PR полягає в тому, що кожний прояв людської життєдіяльності, людську комунікацію вони вивчають у соціальному контексті, у взаємозв'язку з усім суспільним організмом як цілісною системою, у взаємодії різних сторін, рівнів, підсистем. Соціальне і в соціології, і в науці про PR – це сукупність суспільних відносин цього суспільства, інтегрована в процесі спільної взаємодії індивідами чи групами індивідів у конкретних умовах місця і часу.

Таким чином, межами наукового знання про PR, громадську думку, спираючись на дослідження її з позицій соціології, слід вважати особливим станом реальної свідомості мас, соціальних спільнот і груп, який виражає домінуюче ставлення, позицію стосовно актуальних суспільно значущих проблем, подій, процесів чи явищ, що зачіпають інтереси значної частини суспільства.

Отже, аналіз робіт провідних соціологів дозволяє зробити такий висновок: системна методологія зв'язків із громадськістю як відносно нової для сучасної України соціально-комунікаційної наукової дисципліни спрямовується на комплексне, системне вивчення PR-комунікацій, і передбачає інтеграцію як фундаментально-теоретичного знання науки про зв'язки з громадськістю досягнень соціологічної науки. PR – це ретельно спланована система координації громадських зв'язків, і без ясного розуміння факторів і механізмів, що регулюють суспільні відносини, не можуть бути зрозумілі і розкриті базові завдання і функції публік рилейшнз.

Список використаних джерел

1. Кравченко А. И. Социология: Общий курс: Учебное пособие для вузов. М.: ПЕРСЭ; Логос, 2002. 640 с.
2. Лободинська О. М., Магазинщикова І. П., Мельникова Н. В. Соціологічний практикум: навч. посібник. К., 1998.
3. Матусевич В. Суб'єкт громадської думки: теоретичні та методичні проблеми визначення. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2002. № 1. С. 21–39.
4. Фролов С. С. Социология. Учебник. Для высших учебных заведений. М. : Наука, 1994. 256 с.
5. Ядов В. А. Соціологічне дослідження: Методологія, програма, методи. 1995. 574 с.

І. П. Якимечко

*(Національна академія сухопутних військ
імені Петра Сагайдачного)*

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ

Адміністративне правопорушення (проступок), згідно ст. 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) – це протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи

громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність. При цьому слід зазначити, що адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені КУпАП, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до закону кримінальну відповідальність [1].

Адміністративну відповідальність військовослужбовців за загальним правилом передбачає ст. 15 КУпАП, згідно з якою, військовослужбовці, військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів, а також особи рядового і начальницького складів Державної кримінально виконавчої служби України, органів внутрішніх справ, служби цивільного захисту і Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України несуть відповідальність за адміністративні правопорушення за дисциплінарними статутами. У той же час, згідно з ч. 1 вказаної статті, за порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, санітарних норм, правил полювання, рибальства та охорони рибних запасів, митних правил, вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, порушення тиші в громадських місцях, неправомірне використання державного майна, незаконне зберігання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, невжиття заходів щодо окремої ухвали суду, ухилення від виконання законних вимог прокурора, порушення законодавства про державну таємницю, порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію, ці особи несуть адміністративну відповідальність на загальних підставах. Водночас законодавством передбачено, що до зазначених осіб не може бути застосовано громадські роботи, виправні роботи і адміністративний арешт. Відповідно до пп. «г» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», до суб'єктів, на яких поширюється дія цього нормативно-правового акту, віднесено посадових осіб Збройних Сил України, крім військовослужбовців строкової військової служби. Таким чином, на думку О. Г. Ткаченка, до ст. 15 КУпАП необхідно внести зміни щодо уточнення суб'єктів відповідальності саме за правопорушення, пов'язані з корупцією, оскільки термін «військовослужбовець», з огляду на викладене, має ширше значення, тоді як відповідальність за порушення антикорупційного законодавства в адміністративному порядку несуть тільки посадові особи Збройних Сил України [2, с. 166].

Згідно із КУпАП, адміністративна відповідальність військовослужбовців розглядається та призначається районним, районним

у місті, міськрайонним судом (суддею). Згідно із ст. 277 КУпАП розгляд суддею справ про адміністративні правопорушення серед військовослужбовців розглядалися в 15-денний строк, що дозволяло судді ознайомитись з матеріалами справи та проаналізувати діюче законодавство на зміни в розгляді вищевказаних справ. Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності військовослужбовців та деяких інших осіб» від 16.03.2017 р., який набрав чинності 17.05.2017 р., було внесено зміни до ст. 277 КУпАП, а саме: замість розгляду справ про адміністративне правопорушення військовослужбовців в 15-денний строк передбачено розгляд справи про правопорушення, скоєне військовослужбовцем протягом доби [3].

Окрім того, Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності військовослужбовців, надання командирам додаткових прав та покладення обов'язків в особливий період» від 05.02.2015 р. № 158-VIII, КУпАП доповнено главою 13-Б «Військові адміністративні правопорушення», нормами якої вперше запроваджено відповідальність за такі види правопорушень, як: 1) відмова від виконання законних вимог командира (начальника); 2) самовільне залишення військової частини або місця служби військовослужбовцем строкової служби, а також нез'явлення його вчасно без поважних причин на службу в разі звільнення з частини, призначення або переведення, нез'явлення з відрадження, відпустки або з лікувального закладу тривалістю до трьох діб; 3) необережне знищення або пошкодження зброї, бойових припасів, засобів пересування, військової і спеціальної техніки чи іншого військового майна; 4) незаконне використання військовою службовою особою транспортних засобів, споруд чи іншого військового майна; 5) перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень; недбале ставлення військової службової особи до військової служби; 6) порушення правил несення бойового чергування (бойової служби), встановлених для своєчасного виявлення і відбиття раптового нападу на Україну або для захисту та безпеки України [4].

Список використаних джерел

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30.
2. Про військовий обов'язок та військову службу: Закон України від 25.03.1992 р. № 2232-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2232-12>.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності військовослужбовців, надання командирам

додаткових прав та покладення обов'язків в особливий період: Закон України від 05.02.2015р. №158-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/158-19>.

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності військовослужбовців та деяких інших осіб: Закон України від 16.03.2017р. № 1952-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1952-19>.

В. В. Яковенко

*(Національна академія сухопутних військ
імені Петра Сагайдачного)*

ДІАГНОСТИКА РІВНЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ УЧАСНИКІВ ОПЕРАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ СИЛ ДО БЕЗПОСЕРЕДНЬОЇ УЧАСТІ У БОЙОВИХ ДІЯХ

Безпосередня участь частин та підрозділів Збройних Сил України (далі – ЗСУ) у бойових діях в зоні Операції Об'єднаних сил (далі – ООС) свідчить про значний негативний вплив на психіку військовослужбовців різних стресових факторів, що в подальшому мають визначальний вплив на рівень виконання завдань за призначенням та збільшення кількості небойових втрат. З огляду на зазначене, проведення доцільної психологічної підготовки особового складу підрозділу перед убуттям в зону ООС з обов'язковим доведенням теоретичним аспектів діагностики та профілактики негативних психічних станів у військовослужбовців, практичним відпрацюванням прийомів першої психологічної допомоги під час їх проявів у бою значно підвищить рівень психологічної готовності особового складу.

З метою вивчення психологічної готовності військовослужбовців перед безпосередньою участю в бойових діях в період з серпня по жовтень 2020 року було сплановано та проведено опитування курсантського складу Інституту морально-психологічного забезпечення Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного з числа учасників ООС, які навчаються на першому, другому, третьому та четвертому курсах навчання.

Діагностичний інструментарій складався з опитувальників з трьома блоками питань. До першого блоку запитань було віднесено запитання для встановлення часу перебування військовослужбовців у зоні бойових дій та факторів впливу на їхню психіку, що в подальшому дало змогу зосередити заняття з психологічної підготовки на актуальних для бойових дій аспектах[1, с. 24]. Другий блок перед-

бачав питання, відповіді на які сприяли деталізації та узагальненню досвіду проведення занять з психологічної підготовки з військовослужбовцями перед участю в бойових діях. Окрема увага спрямовувалась на з'ясування методів проведення занять з психологічної підготовки, рівня знань військовослужбовців з питань діагностики психічних станів, наявності сформованих вмій щодо прийомів саморегуляції та надання первинної психологічної підготовки бойовим товаришам. Третій блок мав за мету визначення суб'єктивної оцінки військовослужбовцем власної психологічної готовності та готовності інших військовослужбовців підрозділу, які спільно з респондентами виконували бойові завдання [2, с. 24-29].

Проведений аналіз відповідей учасників опитування дає можливість констатувати, що психологічно готовим до виконання завдань за призначенням респонденти вважають своїх командирів підрозділів. Оцінку в «10» балів надало 35% військовослужбовців, оцінили у «9» балів – 10% респондентів та у «8» балів – 2,5% опитуваних. Що стосується найнижчої оцінки в «1» бал, то 2,5% визначили її притаманною для свого командира підрозділу.

Детального встановлення причин та наслідків потребує оцінювання заступника командира підрозділу з морально-психологічного забезпечення, який має найнижчі показники з психологічної готовності. Так, дані респондентів засвідчують, що оцінку «10» поставили 22,5% військовослужбовців, оцінку «9» – 22,5% опитуваних та оцінку «8» – 16,5%. Проте найнижчу оцінку готовності «1» вказали 20% військовослужбовців. Дані результати вказують на необхідність підвищення теоретичного та практичного рівня підготовки офіцерів структур морально-психологічного забезпечення з питань психологічної обізнаності та готовності.

Щодо готовності сержантського складу підрозділу, то респонденти визначають належний рівень їх психологічної підготовки, який підтверджується статистикою: оцінку «10» вказали 22,5% осіб, оцінку «9» виставили 17,5% військовослужбовців та оцінку «8» – 20%. Саме дану категорію свого підрозділу військовослужбовці визначають найбільш психологічно готовою, оскільки немає жодної особи, яка б вказала найнижчу оцінку. Ці результати оцінювання вказують на подальші наукові пошуки у визначенні причин, методів та аналізу досвіду цієї категорії з питань психологічної підготовки.

Щодо категорії солдатів підрозділу, то психологічна стійкість визначається як висока. Оцінки «10» виставило 7,5% респондентів, оцінку «9» вважають за доцільне 7,5% осіб, а «8» – 37,5% військовослужбовців. Найнижчу оцінку вказує 2,5% осіб.

Важливої уваги заслуговує самооцінка психологічної готовності, яка вказує, що 10% військовослужбовців оцінюють себе на «10» балів, оцінку «9» собі визначають 17,5% респондентів та самооцінку «8» балів ставлять 10% осіб. Оцінку «1» ставлять собі 2,5% військовослужбовців.

Враховуючи вищезазначене, можемо прийти до висновку, що рівень психологічної підготовки військовослужбовців перед убуттям до місць виконання завдань за призначенням є на достатньому рівні, проте психологічна підготовка військовослужбовців не має системного характеру та актуальної спрямованості на набуття вмінь діагностики та контролю емоцій, надання первинної психологічної допомоги та самопомоги.

Подальшим напрямом наукового пошуку доцільним вбачається дослідження методів та форм психологічної підготовки особового складу провідних країн-членів НАТО та визначення можливостей його впровадження в процес підготовки військовослужбовців ЗСУ.

Список використаних джерел

1. Бойко В., Хомчак Р. Психологічна підготовка військових фахівців у конфліктах сучасності. *Військова освіта*. Київ, 2017. № 2. С. 19–27.
2. Бойко О. В., Воробйов Г. П., Замана В. М., Коберський Л. В., Муженко В. М., Ткачук П. П., Романишин А. М. Організація психологічної підготовки особового складу підрозділів Сухопутних військ: навчально-методичний посібник. Львів: АСВ, 2012. 430 с.

Зміст

<i>Вступне слово</i>	3
Авзалова Д. О. Проблеми використання судового прецеденту як джерела права в Україні.....	5
Александрова А. В. Тенденції розвитку зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання у сфері вирощування зернових культур в Україні.....	7
Андрішин Т. В. Використання маніпуляційних технологій у рекламі.....	10
Антоняк М. І. Міжнародно-правова регламентація питань громадянства.....	12
Бакута В.С. Основні причини латентності економічної злочинності.....	14
Балан Ю. Р. Визначення потреби законодавчого закріплення інституту медіації.....	18
Бандерич О. С. Права на чужі земельні ділянки в системі конституційних прав на землю в Україні.....	20
Баранець Л. М. Врегулювання сімейних конфліктів поліцейськими служби «Поліна».....	22
Безрученко К. В. Окремі питання кваліфікації умисного вбивства за обтяжуючих обставин.....	24
Бесага В. В. Правові позиції Верховного Суду щодо застосування норм процесуального законодавства у сфері обігу наркотичних засобів або психотропних речовин.....	28
Бесага І. В. До питання проведення у МОН України експертизи дисертаційних досліджень на наявність текстових запозичень.....	32

Беседа Н. Ю.	
Розвиток комунікативних навиків за допомогою тренінгів.....	35
Білий Р. І.	
Право на переклад у кримінальному процесі.....	39
Білий Р. І., Стародубцева О. В.	
Адміністративно-правове регулювання проблемних питань, пов'язаних із наркоманією.....	42
Бірукова Л. М.	
Роль та переваги застосування пробації щодо неповнолітніх.....	44
Бобровська А. В.	
Гуманізм як принцип кримінального права України.....	47
Бондаренко А. М.	
Сервітут: поняття, ознаки, призначення.....	49
Бондаренко В. А.	
Докази в кримінальному процесі.....	52
Ботук В. В.	
Правове регулювання соціального захисту поліцейських в Україні.....	54
Васильченко А.-М. О.	
Проблеми працевлаштування молоді у сучасному суспільстві.....	57
Войтенко Н. Ю.	
Віковий ценз, як додаткова умова набуття виборчого права на місцевих виборах.....	59
Габель М. П.	
Проблемні питання прийняття на роботу неповнолітнього.....	61
Гадуп'як С. В.	
Вплив жіночої праці на економічне зростання України.....	64
Ганаба В. В.	
Фактори та умови формування психологічної готовності або військовослужбовців щодо виконання завдань професійної діяльності.....	66
Гатала І. Ю.	
Злочинність як суспільна проблема.....	68
Гачак-Величко Л. А.	
Профілактика вчинення адміністративних правопорушень неповнолітніми.....	70

Гергало С. С.	
До питання удосконалення процесуальної форми обрання запобіжних заходів неповнолітнім.....	72
Глинянчук С. С.	
Вивчення іноземних мов працівниками правоохоронних органів: зарубіжний досвід.....	78
Голодович М. Ю., Приймак Д. О.	
Бюро економічної безпеки: зарубіжний досвід та вітчизняна практика.....	77
Горченко Н. О.	
Роль поліцейського у врегулюванні сімейних конфліктів.....	79
Горюшкіна А. І.	
Проблематика примирення винного з потерпілим.....	82
Греян А. А., Павліна М. М.	
Критерії ефективності функціонування правоохоронних органів: міжнародний досвід та перспективи його запровадження в Україні.....	84
Грищук Н. Ю.	
Світоглядні цінності в координатах постмодерністського світу.....	87
Данильчик М. М.	
Проблеми застосування запобіжних заходів в Україні.....	89
Дем'яненко С. В.	
Захист права інтелектуальної власності в Україні: теоретичні аспекти.....	92
Денисовець В. О., Долинюк Х. Т.	
Особливості суб'єктного складу спадкових правовідносин.....	95
Дзюба М. В.	
Колізії нормативно-правових актів та шляхи їх розв'язання.....	99
Дзюма В. І.	
Інститут свободи пересування територією України.....	101
Дзюма В. І., Шипіш С. І.	
Особливості звернення стягнення на заробітну плату, пенсію, стипендію та інші доходи боржника.....	105
Дмитрук М. С.	
Сучасний стан реформування правоохоронних органів України та перспектива їх подальшого розвитку з урахуванням європейських стандартів.....	107

Драновська К. О.	
Податкова безпека держави: основні загрози та сучасний рівень в Україні.....	111
Езерський Д. В.	
Сутність безпеки особи та громадської безпеки.....	113
Ємець А. В.	
Екологія, як частина політики держави.....	116
Єременко А. О.	
Проблемні питання гарантій прав і інтересів засудженого у кримінальному провадженні України.....	118
Єрміхін Р. Є.	
Відкритість інформації як принцип ведення державного водного кадастру.....	122
Забозлаєв І. С.	
Удосконалення порядку отримання інформації посадовими особами правоохоронних органів.....	124
Заболотна М. Р.	
Цивільно-правовий статус ще ненародженої дитини.....	126
Загубипалець В. І.	
Генеза розвитку теорії про зміст комерційної таємниці.....	129
Івашків Ю. В.	
До питання звернення стягнення на заробітну плату, пенсію, стипендію та інші доходи боржника.....	132
Ільків І. В.	
Загальна декларація прав людини як один із міжнародно-правових стандартів незалежності суду.....	134
Ільків Ю. І.	
Особливості використання <i>agile</i> -менеджменту інноваційно-активними підприємствами.....	136
Іщенко С. Ю.	
Окремі питання державного регулювання діяльності приватного виконавця.....	139
Калинчук Х. А.	
Арешт майна в кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування. Третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт майна.....	141
Каліновська Т. О.	
Інститут судової експертизи: удосконалення процесуальної форми цивільного судочинства.....	144

Каплан Ю. І.	
Домашнє насильство як одна із основних проблем сучасного суспільства.....	146
Кінаш К. В.	
Підстави виникнення права державної власності.....	150
Кісіль А.-Н. Р.	
Вплив пандемії covid-19 на економіку України.....	153
Кобилецька М. І.	
До питання про взаємодію місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування в Україні.....	155
Ковальчук В. В.	
Превентивна комунікація у роботі поліції діалогу.....	158
Козловська В. В., Швець І. О.	
Фінансові розслідування: елемент забезпечення економічної безпеки України.....	160
Колесник А. Є.	
Секретний заповіт.....	163
Колковець С. С.	
Запобігання корупційних правопорушень в Україні.....	165
Коновальчук В. О.	
Поняття та сутність публічно-сервісної діяльності Міністерства внутрішніх справ України.....	168
Косенко С. О.	
Жінки та виборче право: історичний досвід країн Європи.....	171
Костенко Р. С., Буц А. О.	
Медіація в кримінальному процесі: шляхи удосконалення через призму зарубіжного досвіду.....	173
Котенко С. В.	
Правове регулювання букмекерської діяльності України та значення договору парі для її здійснення.....	177
Крупач М. І.	
Ліс як об'єкт використання та правової охорони.....	180
Кулик А. В.	
Концепт суспільної безпеки: сучасний науковий дискурс.....	182
Кулик Я. І.	
Щодо питання кодифікації фізкультурно-спортивного законодавства.....	185

Кушнір А. С.	
Синдром професійного вигорання та шляхи його подолання.....	187
Лапатюк М. В.	
Підстави недотримання розумних строків кримінального провадження: аналіз судової практики Європейського суду з прав людини.....	189
Левицька І. Р., Горейда Ю. С.	
Особливості здійснення публічного адміністрування в Канаді.....	192
Легка Я. М.	
Проблема двомовності як загроза національній безпеці держави.....	195
Лементарчук О. А.	
Громадський контроль за діяльністю органів Національної поліції.....	197
Литовченко Т. А.	
Конституційно-правовий статус української національної меншини у міжвоєнній Чехо-Словаччині.....	199
Лісовська В. Ю.	
Адміністративна відповідальність за невиконання судових рішень.....	202
Лотоцька Д. Р.	
Управління силами поліції під час проведення масових заходів відповідно до скандинавської моделі охорони публічного порядку та безпеки.....	204
Лукашук І. В.	
Особливості застосування поліцейських заходів примусу у Сполучених штатах Америки.....	208
Лук'янович Я. О.	
Підвищення рівня професіоналізму працівників поліції як одна із засадничих умов формування громадянського суспільства.....	210
Луцак С. В.	
Рішення Європейського суду з прав людини як джерело права в Україні.....	218
Луценко В. А.	
Договір позики.....	214

Луценко Л. Л.	
Принцип взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства.....	217
Луцик Р. С., Кітаєв І. І.	
Протидія екстремізму в умовах гібридної війни.....	220
Лясковська О. А.	
Слухання як тактико-психологічний прийом збору інформації.....	222
Мажара Д. В.	
Протидія економічним злочинам у сфері агропромислового комплексу України.....	226
Микичак В. Б.	
Становлення екологічного законодавства України.....	228
Мінурка С. В.	
Право людини на гідний життєвий рівень в Україні.....	231
Наумушкін Д. В.	
Сутність та особливості інтелектуальної власності.....	233
Нефедова О. І.	
Організація фізичної підготовки правоохоронних органів (військовослужбовців) у вищих навчальних закладах.....	235
Нікітіна Ю. Д.	
Одностатеве цивільне партнерство в Україні: перспектива легалізації.....	238
Откаленко О. С.	
Розвиток ринку аутсорсингу в Україні.....	241
Павлік М. В.	
Мистецтво переконання для ефективної взаємодії з суспільством.....	243
Павлюк Л. В.	
Основні принципи правового регулювання землевикористання для ведення органічного землеробства.....	246
Паламарчук О. І.	
Сучасне праворозуміння поняття позовної давності в цивільному праві.....	248
Панасевич Е. В.	
Досвід організації культурологічної роботи з питань відпочинку та дозвілля військовослужбовців та членів їх сімей у ЗС України.....	251

Панасюк В. В.	
Психологічне насильство щодо дітей та їх різновиди.....	253
Пемпусь І. В.	
Захист персональних даних у сучасному законодавстві.....	256
Поляк В. І.	
Окремі аспекти реалізації права на мирні зібрання в правовій державі.....	259
Попович Н. Р.	
«Золотий командир» в структурі командування силами поліції під час забезпечення охорони публічного порядку та безпеки згідно скандинавської моделі.....	262
Порядіна Н. А.	
Надання соціальних послуг в Україні.....	264
Приступа К. В.	
Потерпілий як суб'єкт кримінально-процесуального доказування.....	268
Ратошнюк А. О.	
Міжнародно-правовий захист прав дітей.....	271
Рибачик І. Ф.	
Кадрове забезпечення в правоохоронній сфері: сучасні реалії.....	274
Робак І. А.	
Сутність адміністративно-правового механізму захисту прав громадян.....	276
Романів Р. Р.	
Організаційно-правові аспекти забезпечення інформаційної безпеки як важливої складової національної безпеки України.....	279
Романов М. Ю.	
Організаційно-правові основи функціонування підрозділів дізнання Національної поліції України.....	282
Романюк С. Р.	
Робота підприємств, установ, організацій в умовах пандемії коронавірусу.....	284
Рудомська Ю. А.	
Психологічні особливості вирішення конфліктів мирним шляхом у поліцейській діяльності.....	288

Рушиц В. О.	Адміністративно-правовий статус органів Національної поліції: поняття та зміст.....	291
Савченко Д. А.	До питання побудови правової держави в Україні.....	293
Свистіль С. В.	Обвинувальний акт як передумова притягнення до кримінальної відповідальності.....	295
Свистун Я. В.	Концептуальні засади механізму забезпечення реалізації принципу гендерної рівності.....	298
Скидан В. В.	Реформування правоохоронної системи на сучасному етапі розвитку України.....	300
Скільська Т. Р.	Особливості правового режиму рослинного світу в Україні.....	302
Слепньова А. О.	Розвиток інституту адміністративних послуг в Україні як елемента громадянського суспільства.....	304
Сливка І. П.	Сучасний стан екологічної політики України.....	307
Смутко М. М.	Мілітарний культурологічний контент як сучасний інструмент подання інформації про Збройні Сили України.....	309
Соловйова Ю. І.	Сучасні молодіжні організації в Україні: тенденції, проблеми та механізми участі в політичних процесах.....	312
Столяренко Д. В.	Сучасний стан організації та забезпечення протидії організованій злочинності: міжнародний досвід.....	315
Стрельник І. М.	Особливості проведення слідчих (розшукових) дій.....	317
Татусько Д. Р.	Відповідач як особливий суб'єкт цивільного процесу.....	320
Твердохліб М. Д.	Проблемні аспекти вдосконалення адміністративного законодавства України.....	322

Телліс С. О.	
Нормативно-правове регулювання державного управління Угорщини наприкінці ІХ століття.....	326
Терещенко Ю. І.	
Окремі питання правового регулювання статусу членів фермерських господарств за законодавством України.....	329
Токар А. В.	
Щодо питання керування транспортним засобом у стані сп'яніння.....	331
Томан Р. М.	
Соціальний захист сімей з дітьми.....	333
Трояновська Р. П.	
Інститут захисту в кримінальному процесі: проблеми та шляхи вирішення.....	336
Федорюк З. О.	
Захист прав сторін договору позики, пов'язані з недоліками його оформлення.....	339
Хара С. Д.	
Інтерпол: історія становлення.....	341
Хемич А. В.	
Формування громадянської правосвідомості: гендерний аспект.....	344
Хованова Д. О.	
Історичний аналіз виникнення палки гумової, що застосовується у діяльності Національної поліції України як спеціальний засіб.....	346
Ходос Л. С.	
Проблеми захисту прав та законних інтересів учасників відносин державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності.....	349
Худобець Н. М.	
Адміністративні послуги в Україні та аналіз механізму їх надання.....	351
Хуторянський О. О.	
Функції держави.....	354
Церковник Х. І.	
Поняття та зміст права власності на природні ресурси: теоретико-правовий аспект.....	356

Шамрай О. В.	
Право інтелектуальної власності.....	358
Шапаренко А. В.	
Порядок визначення додаткового строку для прийняття спадщини.....	361
Шевцова А. С.	
Булінг, хто може стати його сторонами.....	363
Шиліна А. О.	
Політична криза в Білорусі: революція чи аншлюс?.....	367
Шишкіна О. В.	
Адміністративно правові основи тактики охорони громадського порядку.....	369
Шиян С. О.	
Взаємодія поліцейських з об'єднаними територіальними громадами.....	372
Шкляр Ю. О., Головань І. В.	
Правове регулювання адміністративної відповідальності військовослужбовців Національної гвардії України.....	374
Шпара С. В.	
Інтеграція соціологічного знання в науку про зв'язки з громадськістю.....	377
Якимечко І. П.	
Адміністративна відповідальність військовослужбовців в Україні.....	379
Яковенко В. В.	
Діагностика рівня психологічної готовності учасників Операції Об'єднаних Сил до безпосередньої участі у бойових діях.....	382

МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

(осінні читання)

Збірник тез
Всеукраїнської наукової конференції
здобувачів вищої освіти

20 листопада 2020 року

Тези опубліковано в авторській редакції

Макетування *Галина Шушняк*

Друк *Іван Хоминець*

Підписано до друку 09.11.2020.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Умовн. друк. арк. 23,02.
Тираж 100 прим. Зам № 94-20.

Львівський державний університет внутрішніх справ
Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.